

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КРАСНОАРМІЙСЬКИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра Соціально-гуманітарної підготовки

ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ ТЕХНІЧНОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

***Матеріали
міжвузівської науково-практичної конференції***

14 березня 2013 рік

Красноармійськ,
2013

УДК Ю: Ч 481
ББК 87:74.58

Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції: Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції (14 березня 2013 рік) – Красноармійськ, КП ДонНТУ, 2013. - 222 с.

Збірка містить оригінальні праці учасників міжвузівської науково-практичної конференції «Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції». Основні напрямки конференції: філософсько-педагогічні аспекти в освітній діяльності; формування професійної компетентності студентів у процесі навчання гуманітарним дисциплінам; роль ВНЗ у формуванні правової культури і вихованні молоді; інноваційні технології у мовленнєвій підготовці. Матеріали відображають сучасний стан наукових досліджень щодо розвитку освітньої діяльності у ВНЗ.

Матеріали розраховані на широке коло науковців, викладачів вищих навчальних закладів, представників органів місцевого самоврядування, державних службовців, студентів. В матеріалах збережено авторський зміст та стилістику.

Оргкомітет конференції:

Дяченко Н.І. - к.і.н., доцент

Самофалова Т.В. - ст.викладач

Немцева Н.С. - асистент

Комп'ютерна верстка та обкладинка: Пославська О.П.

ЗМІСТ

ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Бабенко М.О., Бабенко Є.Г. РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПОСТУЛАТІВ А.С.МАКАРЕНКА У НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ШКОЛИ	7
Бледнов И.Ф. ФИЛОСОФСКО-ТЕОЛОГИЧЕСКИЕ ИСКАНИЯ АВГУСТИНА БЛАЖЕННОГО.....	9
Братиш О.О., Горькова А.О. НАУКОВА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ У ВУЗАХ – ОДНА ІЗ НАЙГОЛОВНІШИХ ПРОГРАМ НАВЧАННЯ	13
Булатов Ю. В., Дяченко Н. И. НУЖНА ЛИ ФИЛОСОФИЯ В ТЕХНИЧЕСКОМ ВУЗЕ?.....	15
Вороня В.С. , Самофалова Т.В. СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА СТИПЕНДИЙ СТУДЕНТА В УКРАИНЕ И ЗА РУБЕЖОМ.....	17
Дяченко Н.І. ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ	20
Моїсєєнко Л.М. ФІЛОСОФІЯ НАУКИ В СИСТЕМІ ФІЛОСОФСЬКОГО ЗНАННЯ	24
Муза Д.Е. О ПРИОРИТЕТАХ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНОЙ ПОДГОТОВКИ ИНЖЕНЕРА XXI ВЕКА	28
Нємцева Н.С., Нємцев Е.М. КОМПОНЕНТНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНО - ОСОБИСТІСНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ У КУЛЬТУРНО - ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	30
Перминов А. В., Ворошилова Л. ПРОФИЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ	33
Самофалова Т.В. ГУМАНІЗАЦІЯ І ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ТЕХНІЧНОМУ ВУЗІ.....	35
Serdyuk I.V., Beletska L.L. BO LONGA PROCESS IN THE UKRAINIAN STUDENTS' OPINION.....	37
Хоруженко Х.А. ФОРМИ ТА МЕТОДИ РЕГУЛЮВАННЯ СКЛАДУ СТУДЕНТСЬКОГО ЗАГАЛУ В УСРР У 1920- і РОКИ.....	41
Черкавская Т.М. ТРАНСФОРМАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ.....	43
Щербакова К.О. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА МОДЕЛЬ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ	47

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ТЕХНІЧНИМ І ГУМАНІТАРНИМ ДИСЦИПЛІНАМ

Булатов Ю.В., Хацько Д.С., Немцева Н.С. ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ БУДУЩИХ ЭКОНОМИСТОВ	53
Ворона В.С., Дяченко Н.І. НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ НООСФЕРНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	57
Горячева Т. В. ВИКОРИСТАННЯ БАЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЇ СИСТЕМИ У ВИКЛАДАННІ ТЕОРЕТИЧНОЇ МЕХАНІКИ	60
Горячева Т. В. ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	65
Гришина А.В., Сергиенко Л.Г. ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ У СТУДЕНТОВ	66
Козинець Т.О., Немцева Н.С. РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ.....	69
Лісовенко О. Г. СОЦІАЛЬНА ОЦІНКА ІНТЕНСИВНОГО РОЗВИТКУ РОБОТОТЕХНІКИ.....	72
Михалко М.Ю. Немцева Н.С ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	75
Паринцева Н., Дяченко Н.І. ШЛЯХІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У СТУДЕНТІВ.....	79
Перминов А. В. ОБ ОСОБЕННОСТЯХ ОБЩЕСТВОВЕДЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СТАРШЕЙ ПРОФИЛЬНОЙ ШКОЛЕ.....	82
Прудник О.В., Скорик А.Т., Biletska L. L FORMULA COMPETENCE "STUDY, STUDY AND STUDY AGAIN."	84
Рязанцева А.А. ФИЛОСОФСКИЙ ПОДХОД К ИЗУЧЕНИЮ ТЕХНИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН	87
Ryazantseva A.O., Skalozub O.M. POSTGRADUATE STUDY ABROAD.....	89
Татарикова Д.А., Моїсєєнко Л.М. РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПРОФЕСІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИХ РОЛЕЙ ПРАЦІВНИКІВ.....	93
Фомина А.А., Дяченко Н.И. РОЛЬ КОНЦЕПЦИИ ХОСЕ ОРТЕГИ-И-ГАССЕТА В ФОРМИРОВАНИИ СОЗНАНИЯ СОВРЕМЕННОГО СПЕЦИАЛИСТА.....	97
Хацько Д.С., Шинкаренко И.В. ПЕРСПЕКТИВЫ УКРАИНСКИХ ЖЕНЩИН В УПРАВЛЕНИИ ОБЩЕСТВОМ В СВЕТЕ ГЕНДЕРНОЙ ПОЛИТИКИ.....	99
Шинкаренко И. В. ФОРМИРОВАНИЕ ЛИЧНОСТНЫХ КАЧЕСТВ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЯ У СТУДЕНТОВ ВУЗА	103
Щербак Ю., Моїсєєнко Л.М. ЖІНКА - ЛІДЕР В УКРАЇНІ: СОЦІАЛЬНИЙ ТА МОРАЛЬНИЙ ВИМІРИ.....	106
Щербак Ю., Шинкаренко И.В. СОЦІАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЯ.....	108

<i>Shcherbakova K.O., Biletska L.L.</i> THE ROLE OF UNIVERSITIES IN FORMING YOUNG PEOPLE'S LEGAL CULTURE AND EDUCATION.....	110
<i>Shcherbakova K.O., Biletska L.L.</i> THE ESSENCE AND POSITION OF DECISION MAKING IN MANAGEMENT OF THE ORGANIZATION.....	113

РОЛЬ ВНЗ У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ І ДУХОВНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ

<i>Булатов Ю.В., Хоруженко К.А.</i> ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ.....	116
<i>Василенко А.І.</i> СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПРИЙНЯТТЯ НОВОГО КРИМІНАЛЬНО – ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ	117
<i>Гришина А. В., Коваленко Ю.О.</i> СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕЙДЕРСТВА В УКРАЇНІ.....	120
<i>Данильчук О.М., Тонкий Д.В.</i> МАТЕМАТИЧНА ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ.....	123
<i>Дюбо Д. Ю., Дяченко Н. И</i> ПРОБЛЕМА БЕЗПРАВСТВЕННОСТИ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ.....	125
<i>Ісаєнков О.О., Ісаєнков К.О.</i> СОЦІАЛЬНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА.....	129
<i>Ісаєнков О.О., Ісаєнков К.О.</i> СТУДЕНТСТВО ЯК СУБ'ЄКТ МОДНОЇ ПОВЕДІНКИ: МОДЕЛЮЮЧІ ФАКТОРИ.....	132
<i>Латпо І.М., Кругова Ю.О.</i> РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ АКСІОЛОГІЧНИХ ТА АНТРОПОЦЕНТРИЧНИХ ПРОБЛЕМ	137
<i>Никифоров М.А., Дяченко Н.И.</i> ЛЮБОВЬ КАК ФИЛОСОФСКАЯ ПРОБЛЕМА	141
<i>Попов А.А., Никифоров М.А., Дяченко Н.И.</i> СПРАВЕДЛИВОСТЬ КАК ЭТИЧЕСКАЯ КАТЕГОРИЯ.....	143
<i>Соколенко С.В., Пархоменко М.М.</i> АНАЛІЗ ЗМІН ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ЩОДО РОБОЧОГО ТИЖНЯ ПРАЦІВНИКА.....	144
<i>Романій С.М., Коломоєць О.В., Стельмаш А.О.</i> ПОНЯТТЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ, І ЙОГО МІСЦЕ В СУСПІЛЬНОМУ РОЗВИТКУ	146
<i>Рустамова Г.М., Моїсєнко Л.М.</i> ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА УМОВИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ.....	149
<i>Рязанцев Н.А.</i> ВОСПИТАНИЕ И ИМЯНАРЕЧЕНИЕ У ДРЕВНИХ СЛАВЯН - ПРИМЕР ДЛЯ ПОДРАЖАНИЯ.....	153
<i>Сердюк І.В., Пархоменко М.М., Василенко А.І.</i> МЕДІАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ВЗАЄМОВІДНОСИН У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	158
<i>Солодовник Т. В., Пархоменко М. М.</i> РОЛЬ ВНЗ У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ І ВИХОВАННІ МОЛОДІ.....	164
<i>Стельмаш А.О., Сташко О.С., Пархоменко М.М.</i> ЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	168

Татарикова Д.А., Коваленко Ю.О.	
БОРЬБА С НЕДОБРОСОВІСНОЮ КОНКУРЕНЦІЄЮ В УКРАЇНІ.....	171
Фоміна А. О., Василенко А.І.	
СОЦІАЛЬНИЙ ОБОВ'ЯЗОК ДЕРЖАВИ У ПРАЦЕВЛАШТУВАННІ СТУДЕНТІВ.....	175
Хацько Д.С., Дяченко Н.И.	
ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ УРИСТИЧЕСКОГО БИЗНЕСА В УКРАИНЕ.....	177
Циганок К.В., Коваленко Ю.О.	
ПРОБЛЕМА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ. ЧОМУ УКРАЇНЦІ ЇДУТЬ ЗА КОРДОН?.....	180
Чепкова О. С., Моїсєєнко Л.М.	
СОЦІАЛЬНІ АТИТУДИ ТА ДИСПОЗИЦІЇ».....	183
Школярєнко О.О.	
ВЛИЯНИЕ КРИЗИСА НА РАЗВИТИЕ ЕОНОМИКИ УКРАИНЫ.....	186
Яцюк М.М., Сименко О.В.	
ГРОМАДЯНСЬКА СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АСПЕКТ.....	189

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МОВЛЕННЄВІЙ ПІДГОТОВЦІ

Білецька Л.Л.	
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У МЕТОДАХ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	193
Исаева А.А., Скалозуб Е.Н.	
НЕКОТОРЫЕ ПРИЕМЫ САМООБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ.....	195
Козинець Т.О., Дяченко Н.І.	
КУЛЬТУРА МОВИ СУЧАСНОЇ ДІЛОВОЇ ЛЮДИНИ.....	198
Revenko H, Onanko T.V.	
NEOLOGISMS IN MODERN ENGLISH	201
Skalozub O.M.	
CAREER SATISFACTION	205
Скалозуб Е.Н., Никифоров М.А., Попов А.А.	
ГЛОБАЛЬНЫЙ АНГЛИЙСКИЙ КАК ЯЗЫК ВЗАИМОПОНИМАНИЯ МЕЖДУ ЛЮДЬМИ	210
Сироватченко В.О., Гого В.Б.	
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ МОВЛЕННЄВОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ (З ПОЗИТИВНОГО ДОСВІДУ КАНАДСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ).....	213
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	218

ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 37.017

М.О.Бабенко, Є.Г.Бабенко (КП ДонНТУ)

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПОСТУЛАТІВ А.С.МАКАРЕНКА У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ШКОЛИ

Безперечним фактом сьогодення є те, що у світі жорсткої конкуренції та швидких технологічних змін, окрім професійного розвитку, обов'язковим є розвиток соціокультурний. Саме професійне навчання на рівні світових стандартів і освіта на рівні загальнолодських цінностей є важливою частиною вирішення головних проблем забезпечення темпів економічного зростання в умовах відкритого економічного суспільства. Тобто, професійна модель інженера сучасного рівня формується з урахуванням моральної складової, що потребує удосконалення освітніх технологій. З метою успішного розв'язання навчально-виховних задач вищої школи доцільно враховувати опит та досягнення видатних педагогів попередніх поколінь. Особливої актуальності в контексті формування фахівця відповідно світовим вимогам набувають педагогічні дослідження А.С.Макаренка.

Різноманіття педагогічних пошуків Антона Семеновича являє собою багатий науковий матеріал, результатом чого є безліч науково-педагогічних напрямків. Більшість з них присвячена дитячому та підлітковому вихованню. А оскільки виховання – процес довготривалий, неперервний, то він продовжується після закінчення загальноосвітньої школи. Існує небагато праць, присвячених використанню педагогічного опиту А.С.Макаренка в умовах вищої школи. Отже питання актуальності методики великого педагога стосовно виховання майбутніх інженерів залишається відкритим.

Метою даної статті є обґрунтування актуальності застосування педагогічних методів А.С.Макаренка у навчально-виховному процесі вищої технічної школи. Реалізація поставленою цілі вимагає визначення основних складових професійної моделі сучасного інженера та висвітлення основних педагогічних постулатів А.С.Макаренка в концепції сучасності навчально-виховних процесів в умовах вищої технічної школи.

Згідно визначенню інженер – це спеціаліст з вищою технічною освітою, який використовує науково-технічні знання для вирішення технічних проблем, управління процесом створення технічних систем, проектування, організації виробництва, впровадження в нього науково-технічних інновацій [1]. Виділяють наступні основні категорії інженерів: виробничник, дослідник та системотехнік, - що свідчить про необхідність всебічності професійно-особистісного розвитку. Отже, в один ряд зі спеціальною компетенцією можна поставити соціокультурну компетенцію, яка однозначно є орієнтованою на розвиток особистості майбутнього фахівця. Саме професійне навчання на рівні світових стандартів і освіта на рівні загальнолодських цінностей є важливою частиною вирішення головних проблем забезпечення темпів зростання в умовах відкритого економічного суспільства.

З урахуванням вищезазначеного професійна модель сучасного інженера складатиметься з двох блоків: професійного та ціннісно-орієнтаційного. До основних компонентів професійного блоку відносяться когнітивний та креативний компоненти. Когнітивний компонент (аналітичні уміння) – це уміння проводити системний аналіз інформації; систематизувати інформацію, проектувати результат. Креативний компонент (діагностичні вміння) – вміння здійснювати інноваційні та комбінаційні процеси, пов'язані з вмінням прогнозування; визначати стратегічні, тактичні та оперативні цілі; обирати нові методи роботи; приймати управлінські рішення; діагностувати можливі варіанти рішень. Ціннісно-орієнтаційний блок включає три компоненти. Емоційно-вольовий компонент характеризує впевненість у власних діях у відповідності з оцінкою подій; проявлення цілеспрямованості, наполегливості, активності. Морально-етичний – це проява почуття патріотизму, дотримання дисципліни, духовність.

Рефлексивний компонент представляє корекційні вміння: самоаналіз, самокорекція, самооцінка. Особливої уваги заслуговує комунікативний компонент, який можна віднести одночасно до двох блоків професійної моделі, оскільки він поєднує вміння одночасно орієнтуватись у соціальному і професіональному просторі [2].

Складена модель професійно важливих та особистісних якостей фахівця доказує необхідність формування у майбутніх інженерів світоглядний характер, аксіологічний сенс, реальну соціальну та виробничу професійну діяльність у відповідності з вимогами сучасності, використовуючи освітнє середовище вищого закладу у якості фактора, умови та засобу. При чому якщо рівень професійних якостей є результатом успішно виконаного навчального плану, то відповідність особистісних якостей вимогам сучасності є результатом процесу морального виховання. Неможливо обмежити часом та методиками процес формування у студентів загальнолюдських цінностей, він є безперервним та творчим. Виховання студентів може здійснюватись під час аудиторних занять, консультацій, на організованих виховних заходах, успішність його залежить від майстерності педагогів. У зв'язку з цим обов'язковим є звертання до педагогічних праць великих педагогів минулого, серед яких особливої актуальності набуває виховний опит А.С.Макаренка.

Особливістю концепції Макаренка є підхід до професійного навчання і виховання, що ґрунтується на соціально-економічній, господарській та управлінській діяльності, що актуалізує науково-педагогічну спадщину великого педагога в умовах виховання вищої технічної школи сьогодення. Щодо професійного навчання, яке ґрунтується на принципах концепції трудового виховання Макаренка, то тут є елементи, які й нині не втратили свого значення. Передусім – це інтелектуальна насиченість трудового і професійного навчання. Результати виховання, що ґрунтувалися на концепції Макаренка, ставали компонентом професійної підготовленості, а професійна підготовленість, здобута в його закладах – показником вихованості.

Значна увага у педагогічних працях Антона Семеновича приділяється формуванню особистісних якостей майбутніх фахівців. Ідея виховання дисциплінованості пронизує всі літературні твори Макаренка, який розглядав дисципліну як категорію моральну та політичну. «Наша дисципліна – це поєднання повної свідомості, ясності, повного розуміння, загального для всіх розуміння – як необхідно поступати, з ясною, цілком точною зовнішньою формою, яка не допускає суперечок, розбіжностей, заперечень, балаканини. Ця гармонія двох ідей в дисципліні – сама складна річ... Справжня дисципліна не може бути умовою роботи, вона може бути тільки результатом всієї роботи та всіх методів» [3, с.203].

Особливої уваги заслуговує поняття «дисципліна точності». «Дисципліна точності – це особливий вид стереотипу у праці, діях, у характері мислення та психічних функцій. Вона проявляється в економічному використанні часу, у вмінні довести розпочату справу до кінця, у моральній поведінці особистості або цілого колективу» [4, с.143]. А.С.Макаренко вважав, що в процесі виховання точності необхідно починати з вихователів. Виходячи з сутності його промов, сформулюємо передумови виховання точності:

- 1) осмислення значення точності, розуміння її важливості та необхідності;
- 2) емоційно-естетичне відношення до опиту точності в особистому та суспільному житті та як його результат – нестерпиме відношення до явищ неточності;
- 3) висока вимогливість з боку викладачів у поєднанні з особистим прикладом поведінки.

3 поглядом у майбутнє він писав: «...точність, здатність приходити вчасно, виражатись визначено, вимагати ясно та ясно відповідати, - буде обов'язково перевірятись з етичної точки зору, а не тільки з точки зору ділової...» [4, с. 144].

Однією з провідних ідей становлення «правильної» особистості є самовиховання, аргументацією чому є вислів про лінощі, які «подолати можна самонавіянням, самовихованням. Для цього є єдиний, найвірніший спосіб – це примусити себе робити те діло, яке необхідно робити. Іншого способу немає» [3, с. 204].

Взасоввідносини між особистістю та колективом є центральною проблемою у спадщині А.С.Макаренка. Основний принцип керівника: «якомога більше вимоги до людини, але

разом з тим і якомога більше уваги до нього. Неможна вимагати більшого від людини, яку ми не поважаємо. Коли ми от людини багато вимагаємо, то у цьому самому полягає наша повага, саме тому ми вимагаємо, саме тому, що ця вимога виконується ми і поважаємо людину» [4, с.315].

Положення Макаренка про виховання самостійності передбачає проведення великої самостійної роботи, що, у свою чергу, змінює відносини між вихованцем і вихователем, ставить вихованця у позицію «активного керівника», «експерта» виховного процесу, а вихователя – у позицію помічника, консультанта. Саме ці зміни ролей краще реалізуються в умовах сучасного виробництва.

Необхідно також підкреслити ідейно-патріотичний напрямок діяльності А.С.Макаренка, який на своєму педагогічному посту самовіддано, талановито служив державі, батьківщині, народу. Про що красномовно свідчать його практичні справи у виховних закладах, наукова та літературна творчість. Що є особливо актуальним для сьогодення, оскільки виховний процес у ВНЗ повинен ґрунтуватися на національних ідеях, ідеях побудови державності, патріотизмі, вірності своєму народові тощо. При чому почуття патріотизму повинне розглядатись також у контексті відношення до своєї професійної справи як "до вищого ступеня виконання обов'язку, вищої форми діяльності».

Враховуючи фахове визначення професії інженера, пріоритетні напрямки сучасної державної промислової політики було складено професійну модель сучасного інженера, яка єднає в собі професійні та загальнолюдські цінності. Формування сучасного фахівця принципово нового рівня потребує реалізації освітніх процесів у вищій школі шляхом синтезу навчальної та виховної складових, адже особистість випускника вищого навчального закладу має бути сформованою, перш за все, морально, її духовний потенціал, крім професійного, повинен відповідати рівню вирішення найскладніших завдань згідно із законами розвитку природи та суспільства.

При вдосконаленні освітніх технологій необхідно орієнтуватись на сучасну модель фахівця світового рівня, яка повинна являти собою синтез професійних та загальнолюдських якостей з урахуванням технологічних та соціальних перетворень процесів цивілізації. У зв'язку з цим набувають актуальності науково-педагогічні праці А.С.Макаренка, які не лише не втратили свого значення, а й набирають більшої ваги в умовах сьогодення.

Список використаних джерел

1. С.М.Гончаров. Основи педагогічної праці. – Рівне: РДТУ, 2001. – 256с.
2. Белоновская И.Д. Инженерная компетентность специалиста: теория и практика формирования. – Москва: ЗАО «Дом педагогики», 2005. – 241 с.
3. Макаренко А.С. Избранные произведения: В 3-х т. – К.: Рад. школа, 1983 – 1984. – Т.3. Общие проблемы педагогики. 1984. – 576 с.
4. Макаренко А.С. Сочинения: В 7-ми т. - М.: Педагогика, 1957 – 1958. - Т.5. 1958. – с.434.

И.Ф. Бледнов

ФИЛОСОФСКО-ТЕОЛОГИЧЕСКИЕ ИСКАНИЯ АВГУСТИНА БЛАЖЕННОГО

Редко в истории человечества среди знаменитых людей найдешь личность, которая была бы всецело подчинена осмысленному жизнепониманию. Одной из таких личностей и является великий теолог, культуролог, если хотите, философ, исследователь истории, известный как епископ Гиппона, Аврелий Августин Блаженный – 354-430 гг.

Удивительно даже не то, что жизнь этого великого мыслителя была ориентирована на осмысленное жизнепостроение, удивительно то, что это осмысление осуществлялось в предельных философских, религиозных, политических и практических основаниях. Он всю жизнь боролся не только со своим миро- и жизнеосмыслением, но убеждал, переубеждал людей различных вероисповеданий, вел решительную борьбу за осмысление христианства, размышлял о роли и значимости научной деятельности в развитии нравственных основ человечества. И, как

свидетельствует история, чаще всего он был прав. Это является свидетельством его перманентного интереса к пониманию самой жизни, различным верованиям, возвратному переосмыслению церковной деятельности, ее нравственных устоев и изменений.

Как много сделал этот человек для развития культуры, осмысления проблем человека и человечности. Об этом говорят теологи, философы, историки, склонные к размышлениям люди, прошлых и нынешних времен. «Выше всех...по уму и по знаниям,- пишет Исидор Севильский (570-638 гг.) стоит Августин, потому что столько, сколько написал он, никто не в силах, не только написать, но даже и прочесть, хотя бы на это он тратил день и ночь». [6.с.466]

Для понимания значимости Августина Блаженного в мировой культуре будет полезным осмыслить суждение Франческо Петрарки, который утверждал: «С Августином, по-моему, не может сравниться ни один человек; ведь если в его изобильный талантами век, ему, на мой взгляд, не было равных, кто сравнится с ним теперь? Слишком велик был во всех отношениях этот человек, слишком неподражаем!» [6.с.467]

Не менее значимы в оценке вклада в мировую культуру Августина суждения наших современников. «Если бы от нашей цивилизации остался он один, то осталась бы почти вся наша цивилизация» [4.с.74], - так оценивает философско-теологическую деятельность А.Блаженного И.Гарин. Сказано, конечно, броско. И все же, можно согласиться с автором, что все мы, в какой-то мере, наследники Августина, как в человеческих заблуждениях, так и в человеческом величии.

Жизненный путь Августина насыщен романтическими рассуждениями, жаждой яркой и полнокровной жизни. От отца он унаследовал горячий темперамент, а от матери – склонность к рассудочности. Он чувствовал противоречие в отношениях между родителями по вопросам его воспитания и образования. Это не могло не сказаться на его психике.

Известно, что он обучался в риторской школе, а затем продолжил избранную направленность обучения в городе Карфагене.

Следует отметить, что риторская школа формирует человека крайне заинтересованного в знании своего предмета. А такое знание требовало не только личностных волевых усилий обучающегося, таких как целеустремленность, понимание того, где и каким образом будут применены эти знания, но также и наличия всесторонних способностей: внимательность, способность к самоанализу действий, философская рефлексия, склонность к педагогике. Этими качествами он обладал. В «Исповеди» он откровенничает о том, что был первым ритором в школе и гордился этим.

Весь этот природный «материал», избрание «риторской» профессии заставит будущего теолога глубоко и серьезно задуматься над проблемами цели жизни, ее смысла. Свои мучения, переживания, интуитивные догадки о предназначении человека он со всей силой откровенности, будучи уже взрослым человеком, изложит в своей «Исповеди». [1]

В этом произведении есть многое, о чем можно поразмыслить.

Августин получил очень рано от жизни ее целостные удаи и разочарования, которые будут всю жизнь давить над великим мыслителем. Для размышления приведу факт: в 18 лет у него родился сын, который в возрасте 17 лет умирает.

Непоправимое горе усугубляет в нем мучительное состояние нравственного раздвоения, порождает пессимистическое мироощущение.

Ни успехи в риторском искусстве, ни относительно благополучное материальное положение ни на минуту не покидают его размышляющий ум. Он основательно изучает религиозную мысль, его интересы тянутся к философии. Он хочет знать. Он хочет думать. Он будет осмысленно понимать. Он станет мыслителем не только теологической направленности, но и мыслителем, рассудочный дискурс, которого сравним с сократовским учением о жизни и судьбе, уводящий нас в философские проблемы вечности.

Августин разовьет в себе мысли, которые на долгое время станут действенной моралью.

По силе ума, по степени проявляемости таланта ему почти нет равных. В творчестве Августина, как в каком-то сказочном фокусе, собираются все волнующие людей мысли. Здесь и глубокие философские рассуждения, и острые политические дебаты, разноплановые

теологические концепции и еще многое-многое. Эти мысли оформлены и обработаны, несут целостную концепцию не только осмысленного, но и нравственного жизнепостроения. Ни рациональное миропонимание А.Д.Сахарова, лишенное всяческого романтизма, ни демагогические абберрации от практических политиков в лице М.С.Горбачева, уже не будут дышать и жить той «телесной» силой воздействия на людей, которая имела место в сократических суждениях и философско-теологических размышлениях Августина Блаженного. Видимо, планетарное сознание людей утерало действительную способность дышать «божественным» огнем в поисках истины и подлинного человеколюбия.

Попытки Иисуса Христа воздействовать на чувства людей с целью морального развития жизни разрешатся величайшей трагедией. Люди убьют Иисуса. Но мысли, обоснованные Сократом, Иисусом, Августином, уже не будут остановлены. Они породят разнородные школы и направления, обосновывающие возможности гуманного развития цивилизации. Это идеи Савонаролы, это возрождение интеллектуального и проповеднического стиля духовности и святости жизни, развиваемые убиенным в 1995 году протоиереем Александром Менем, это развитие идей подлинно гуманитарного образования академиком Д.С.Лихачевым.

Богатство идей А.Блаженного плохо осмыслено. В стране, где идеология была ориентирована на атеистическое мировоззрение, идеям великого теолога уделялось мало внимания. Практически мы о нем ничего не знали. Долгое время почти что единственно доступным для ознакомления с учением Августина, была книга Г.Г.Майорова «Формирование средневековой философии». [5] При всей глубине данной работы к анализу творчества Блаженного все же чувствуется, что во многих оценочных суждениях автор данной монографии руководствовался молчаливо вынужденным самоограничением. Конечно, по августиноведению имеются и богословские труды, но они малочисленны и недоступны читателю.

Творчество теолога изобилует множеством актуальных идей. Все в сотворенном мироздании, по мнению Августина, сконцентрировано вокруг земного странствия человечества по пути, который ведет к спасению.

Эти мысли нельзя относить только к религиозному мироощущению. Здесь заложены, на мой взгляд, очень широкие возможности философского понимания, которые можно излагать с позиций целесообразности случайных процессов, проходящих как во Вселенной, так и в человеческих сообществах, государствах, человечества в целом. При таком подходе раскрываются более широкие перспективы объяснения жизненных процессов экспериментальными науками.

Много возможностей по моральному формированию человека заложено в философско-теологическом произведении Августина «О Граде Божьем» [2], которое вошло в осмысление христианского вероучения, способствуя развитию философской мысли. В этом произведении Августин отрицает учение стоиков о круговороте развития, а предлагает линейную стратегию понимания развития. Здесь есть над чем поразмыслить. По существу в этом произведении речь идет о двух путях развития человечества: духовном и материальном.

Интерес к пониманию философско-теологических идей Августина определяется экуменистическим движением, всеохватывающим интеллектуальным влиянием его творчества на все сферы человеческого жизнеустройства. Книги, посвященные творчеству Августина Блаженного, как правило, не раскрывают глубины его разносторонних дарований. Да это и понятно. Исследователи пытаются использовать отдельные системные фрагменты его творчества для углубленного понимания. Здесь анализ его религиозных толкований, философских суждений, исследований его трудов по риторике. К его творчеству обращаются лингвисты, специалисты по эстетике и психологии.

Анализ мистических идей Августина помогает найти взаимопонимание между западными и восточными ветвями христианства.

Охватить единой мыслью множество разнородных идей, развиваемых Августином, практически невозможно. И эта невозможность определяется даже не отсутствием фундаментальной философской установки на анализ его творчества, а скорее всего тем, что методы исследования человеческого не представляют единого целого. Да и понимание природы

человека, его происхождения и сущности хранят в себе тайны. А сами эмпирические методы исследования понимания возможности философской антропологии значительно различаются по смыслу. И Августин это хорошо осознавал.

За какую бы область познания Августин не брался, он всегда являл новаторский подход, оригинальность мысли, философскую рассудительность. И все же, в центре его рассуждений – человек в единстве телесного душевного и духовного.

Привлечение интересов наших современников к наследию Августина, интерпретация его идей социально-политической, психологической, религиозной и педагогической направленности будут способствовать приращению знаний, пониманию человеческого в человеке, росту общественного и индивидуального самосознания.

В его творчестве имеются сложнейшие элементы описательной методологии историко-философского становления и развития его идей на стыке мифологии религии и психологии. Современные методы науки к этим абстрактно-психологическим феноменам знания могут применять экспериментальные выводы из различных областей познавательной деятельности, которые в конечном итоге приблизят нас к пониманию универсальной природы человека, его космической и духовной исполненности.

Анализ творчества Августина тесно связан с его личностью можно рассматривать с различных сторон: в качестве риторика, в начале своей жизни, философа, который свел воедино неоплатонизм и христианство, пастыря, который руководил длительный период своим епископством. Все эти стороны его деятельности характеризуют различные этапы его становления.

Он имел большой успех, работая ритором. В силу своих обязанностей он хорошо знал психологию людей. Эти направления исследований на внутренний опыт повлияли на его писательскую манеру. Он прекрасно описывает душевные состояния, проявляет способность их анализировать. Его метафизика стремится объяснить вселенную из этого внутреннего опыта.

Поучительным является тот факт, что Августин первый развил теорию чтения. Собственно того, что происходит когда мы читаем книгу. Он явился предтечей философской науки. Он понимал, что читая текст «про себя», мы ищем смысл текста, внутренний язык важнее внешнего. Мы сердцем ищем смысл текста. Читая текст «про себя», мы формируем план внутренней умственной деятельности. Только тогда мы учимся.

Интересны идеи Августина о формировании внимания при чтении текста. Тайна чтения была раскрыта им в работе «Об учителе». [3] По мнению Августина, слитное написание текста способствует при чтении концентрации внимания. Усвоенная культура чтения, отодвигает в сторону побочные отвлечения ума. Книга стала дверью, ведущей из внешнего мира во внутренний. Тем самым Августин учит нас соединению словесной формы высказывания с осмыслением его содержания.

Августин прожил осмысленную жизнь, полную надежд, разочарований и тревог. Посвятив себя церкви, он кардинально изменил свою жизнь: перешел от действий к высказываниям. Вел монашеский образ жизни. Выражал себя в полемике, поучениях, философских рассуждениях, письмах.

Богатство идей, развиваемых Августином, неисчерпаемо. Он не только теолог, но и – философ мысли. Его жизненный путь поучителен, а освоение его идей способствует развитию культуры, пониманию человека и человечности.

Список использованной литературы.

1. Аврелий Августин. Исповедь. – М. Ренессанс. 1991.-488 с.
2. Блаженный Августин . «О Граде Божием». Издательство: Харвест, АСТ.2000.-1294 с.

3. Блаженный Августин. Христианская наука или Основания Священной Герменевтики и Церковного Красноречия. [текст]. ВІВЛІОПЕ, Санкт-Петербург , 2006.-508.
4. И.Гарин. «Пророки и поэты». [текст]/И.Гарин. – М: «Терра»-«TERRA», 1992.-690 с.
5. Г. Г. Майоров. Формирование средневековой философии: Латинская патристика. Москва: Мысль, 1979 г.
6. Таранов П.С. 120 философов. Жизнь. Судьба. Учение. Мысли. Том 1 Симферополь: «Реноме», 2005. — 704 с.

УДК 378.2

Браташ О.О., Горькова А.О. (КП ДонНТУ)

НАУКОВА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ У ВУЗАХ – ОДНА ІЗ НАЙГОЛОВНІШИХ ПРОГРАМ НАВЧАННЯ

Розглянуто необхідність розвитку науки, підготовки науковців шляхом залучення студентів до наукової діяльності в процесі навчання

Проблемам науково-технічної революції (НТР) приділяється багато уваги, адже великі відкриття були завжди, в будь-яку епоху розвитку науки і кожен раз мали велике значення для свого часу. Те, що найбільш типово саме для епохи сучасної НТР, нерозривно пов'язане з перетворенням науки на продуктивну силу суспільства. Зараз кожна держава в структуру основних принципів розвитку суспільства включає питання науково-технічного прогресу (НТП).

В даний час не тільки сам процес відкриттів і не лише процес доведення цих відкриттів до прийнятної практично реалізованої форми, але й процес передачі й освоєння результатів НТП вимагає участі науки. І багато інших проблем життя суспільства, які раніше вирішувалися на базі інтуїції або здорового глузду, на досвіді поколінь, зараз вимагають активного та цілеспрямованого втручання, участі науки. Жодне серйозне питання в сучасних умовах не можна ефективно вирішити, не спираючись на науку.

Суспільство не може сприяти НТП, не створивши наукову теорію, наукові основи управління. На шляху вирішення цієї проблеми стоять не тільки технічні труднощі, але і труднощі психологічного характеру. Ще не кожен учений, не кожен учасник НТП усвідомив закономірність переходу до управління творчою працею дослідників. Справа в тому, що в XVII-XIX ст. тривалість творчого життя вченого була в кілька разів менше періоду існування загальноприйнятих теорій і методів досліджень. Вчитель міг висловити ідею, а її реалізація, доведення до практики, дісталася, як правило, учням. Зараз період оновлення науки став менше тривалості творчого життя дослідників. Це означає, що науковцю доводиться суттєво перенавчатися (у областях, що швидко розвиваються), опановувати новими концепціями, методами і принципово новими технічними засобами створення наукової роботи. При цьому зросла й індивідуальна відповідальність творця за своє відкриття.

Явище прискорення темпів НТП має конкретні форми прояву в світі науки, наприклад, помітно частішають такі події, як уточнення і оновлення поглядів, тенденцій, концепцій, методів дослідження, прийнятих в тій чи іншій конкретній науковій дисципліні. Має місце скорочення часу між науковим відкриттям і його практичною реалізацією. Кожен крок НТП вперед досягається все більшою витратою наукового потенціалу, творчих сил вчених і матеріальних ресурсів суспільства.

Так, перехід від одного покоління машин до іншого відбувається все швидше і дає все більший абсолютний і віднесений до розмірів витрачених коштів ефект. І в той же час кожен перехід від покоління до покоління машин вимагає все більшого обсягу дослідних, конструкторських і експериментальних робіт, все більш глибокої перебудови виробництва.

До числа основних факторів, що визначають статус науки у сучасному суспільстві, відносять її спроможність відповідати вимогам ринку, ефективно і швидко проходити шлях від висування наукової ідеї до її практичної реалізації.

Інтенсифікація науково-технічної праці та скорочення витрат по всьому циклу «дослідження – проектування – виробництво» є життєво важливою умовою прискорення темпів і підвищення ефективності НТП, сюди входить також автоматизація обробки даних і планування експериментальних досліджень, автоматизоване проектування нових технічних засобів, включаючи конструювання і технологічну підготовку виробництва.

Особливостями НТР є зростаюча роль науки; можливість автоматизації не тільки фізичної, але й розумової праці; бурхливе зростання і оновлення науково-технічної інформації; швидка зміна матеріалів, конструкцій, машин, технологічних процесів; різке збільшення різновидів інженерних рішень; підвищення рівня комплексної механізації та автоматизації, а також систем управління.

Розвиток НТП позначається на вдосконаленні вищої освіти. Висуваються нові збільшені вимоги до знань студентів, їх творчого розвитку, вміння знаходити найбільш раціональні конструктивні, технологічні, організаційні та економічні рішення, добре орієнтуватися у відборі наукової інформації, ставити і вирішувати різні принципово нові питання.

Сучасні вимоги науково-технічного і соціального прогресу, необхідність розвитку інтелектуального та інноваційного потенціалів регіонів гостро ставлять проблему підготовки наукових и науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації та якісної зміни їх підготовки.

Виконання поставлених завдань можливе у разі озброєння молодих фахівців новітніми знаннями в галузі наукових досліджень. Це зобов'язує вищу школу широко залучати студентів до проведення наукових досліджень. Таким чином, наукова підготовка студентів у вузах – одна з найголовніших програм навчання. У наш час зростає кількість студентів залучених до науково-дослідницької роботи. Студенти українських університетів приймають участь у міжнародних олімпіадах і займають призові місця.

Важливим етапом розвитку вищої школи є введення в навчальний процес дисципліни «Основи наукових досліджень», де розглядаються методологія і методи наукових досліджень, а також способи їх організації.

Введення предмету «Основи наукових досліджень» зобов'язує всіх студентів освоїти елементи методики наукових досліджень, що сприяє розвитку раціонального творчого мислення, організації їх оптимальної розумової діяльності. За період навчання студент повинен виконати ті чи інші наукові дослідження в різних формах навчального процесу.

Навчальний курс «Основи наукових досліджень» дозволяє отримати знання з основних історичних аспектів, теоретичних положень, технологій, операцій, практичних методів і прийомів проведення наукових досліджень на базі сучасних досягнень вітчизняних і зарубіжних вчених та оволодіти навичками вибору теми наукового дослідження, наукового пошуку, аналізу, експериментування, обробки даних, отримання обґрунтованих ефективних рішень з використанням інформаційних технологій. Метою є сформувати у студентів ряд умінь і навичок, необхідних для самостійної творчої діяльності в науці і написання наукової (курсової, дипломної, магістерської та іншої кваліфікаційної) роботи.

В результаті вивчення теоретичного курсу і виконання досліджень з обраної теми студент повинен освоїти методологію і методику наукових досліджень, а також вміти відбирати й аналізувати необхідну інформацію, формулювати мету і завдання, розробляти теоретичні передумови, планувати і проводити експеримент, відпрацьовувати результати вимірювань і оцінювати похибки і спостереження, зіставляти результати експерименту з теоретичними передумовами і формулювати висновки наукового дослідження, складати звіт, доповідь або статтю за результатами наукового дослідження [1].

Одним з головних завдань навчання у вузі є залучення зацікавлених студентів, тих, у кого дійсно є бажання пізнавати і перетворювати світ, переконати їх, що за наукою майбутнє всіх країн і нашої в тому числі. Тільки наукові технології, а не природні ресурси можуть відродити

економіку держави. А для розробки таких технологій необхідно передати молоді той багаж знань, який дозволить їй увійти в науку.

Удосконалення підготовки фахівців вищої наукової кваліфікації повинно бути одним з основних завдань, на розв'язання якого спрямована сьогодні спільна діяльність вищої школи, академічної та галузевої науки.

Найважливішим завданням держави є формування національної інноваційної системи, для чого необхідна оптимізація розподілу ресурсів між різними етапами інноваційного циклу «ідея – технологія – виробництво». Розвитку науки і високих технологій немає альтернатив. За своїм обсягом ринок наукомісткої продукції у світі найближчим часом перевищить на порядок всі інші ринки. Щоб наука стала джерелом нових технологій, їй необхідна серйозна державна підтримка, вибудовування системи «освіта – наука – виробництво – ринок». Рішення сформульованих завдань неможливо без кваліфікованого кадрового забезпечення. Необхідність професіоналізації інноваційної сфери економіки обумовлює особливу актуальність завдання підготовки спеціалістів вищої кваліфікації, що володіють не тільки базовими науково-технічними, але й економічними знаннями в контексті сучасних інноваційно-технологічних тенденцій.

Література

1. «Основы научных исследований»: Учеб. пособие / Под ред. А.А. Лудченко. — 2-е изд., стер. — К.: О-во "Знания", КОО, 2001. — 113 с.
2. «Основы научных исследований» / [http://abc.vvsu.ru/ Books/ osnnauchissl](http://abc.vvsu.ru/Books/osnnauchissl)

Булатов Ю. В., Дьяченко Н. И.

НУЖНА ЛИ ФИЛОСОФИЯ В ТЕХНИЧЕСКОМ ВУЗЕ?

Философия всегда в техническом вузе играла и играет значительную социокультурную роль, однако её роль в техническом вузе в последнее время часто оспаривается. Такая ситуация предопределена проблемами информационного перенасыщения образовательных программ, их сложенной структурой и реформированием самой системы образования. Вместе с тем, цель преподавания философии в техническом вузе – это формирование своеобразной личностно ориентированной биографии конкретного общества, а не общества вообще. Конкретное содержание философского курса вытекает из специфичности трактовки в данном культурном сообществе таких понятий, как свобода, творчество, а также из возможностей развертывания их конкретного содержания. В реальной жизни часто внимание концентрируется не на культурной стороне философии, а на технологической, то есть как средство подготовки квалифицированных кадров. Логика развития такого образования идёт через систему нарастающих и усложняющих функций, цель которых – нейтрализовать в человеке – человека, сделав его объектом социально-технологической практики. Образование подменяется просвещением. Это ещё одно противоречие, касающееся феномена образования. Это во многом связано с тем, что образование как социальный феномен в последнее время вызывает повышенный интерес, приковывая к себе внимание представителей различных областей знания – философов, социологов, экономистов, историков, благодаря следующим обстоятельствам. Во-первых, резко обострилась проблема соответствия системы образования уровню актуальных потребностей науки и экономики. Это выдвигает новые требования к качеству подготовки кадров, вызванные возрастанием удельного веса научного потенциала во всех областях общественной жизни. Во-вторых, особую актуальность приобретает необходимость прогнозирования экономической и социальной занятости населения, что предполагает ввод постоянной соответствующей коррекции в систему образования. В-третьих, изменилось соотношение умственного и физического труда со все более заметно выступающей тенденцией в пользу первого, что свидетельствует о наличии реально протекающего процесса интеллектуализации труда. Вполне естественно это привело, в свою очередь, к увеличению количества людей, вовлекаемых в сферу образования. В-четвертых, особо насущной становится задача совершенствования знаний практически на протяжении всей жизни,

сто связано с сокращением сроков амортизации знаний. В-пятых, увеличилось число профессий, требующих специального профессионального образования.

Настоящее и будущее философии, ее перспективы развития в техническом вузе оценивать достаточно сложно. С одной стороны необходимость философского мировоззрения для будущих инженеров очевидна. «Любой специалист подобен флюсу: полнота его односторонняя» (Козьма Прутков). С другой стороны, в планировании учебных программ просматривается тенденция сокращения количества часов, выделяемых на гуманитарные дисциплины, и философию, в частности. Вместе с тем, трудно представить инженера, обладающего значимыми познаниями в своей области, но аморального и беспринципного в своей практической деятельности; руководителя предприятия, не обладающего методологией управления и т. д. А ведь фундаментальные основы для творчества, личностного роста может дать только философия.

Одно из коренных отличий античной науки от современной состоит в принципиально различном взаимоотношении между технологической и научно-теоретической сторонами познавательного процесса. История материальной культуры показывает, что в сфере ремесленного производства техника представляет собой более древнюю сферу человеческой деятельности, чем наука. Развитие ремесла было предопределено рядом замечательных технико-практических разработок: был открыт принцип колеса, изобретены гончарный круг и ткацкий станок, освоена горячая обработка металлов. Авторы этих знаковых для всей человеческой культуры изобретений были неизвестны, соответственно первая техническая революция не знала проблемы приоритета в отношении её индивидуумов. В дальнейшем технические достижения определили сам характер ремесленного производства, а тем самым и образ жизни его участников вплоть до возникновения промышленности основанной на использовании пара и электричества. О требованиях к современным «ремесленникам» писали Н. Бердяев («Смысл истории»), В. Вернадский («современные размышления о научном мировоззрении»), А. Чижевский и М. Мамардашвили («Проблема сознания и философское призвание»).

Несоответствие качества подготовки выпускников вуза требованиям всех, заинтересованных в специалисте, субъектов: государства, работодателей, родителей и, в конце концов, самих выпускников, осознающих, что знающему и думающему специалисту безработица не грозит, прежде всего, обусловлено неэффективностью образовательного процесса. Причин неэффективности немало и здесь важно представить их в системе, выделить системообразующие. Подготовка специалиста – результат взаимодействия вуза и студента. Нынешнее стремление высшего менеджмента продавать толкование деятельности вуза, как оказание образовательных услуг, на наш взгляд, противостоит естественному. В положении социального института, предназначенного только для оказания услуг личности, не закреплены основные функции: приобщать личность к достижениям культуры во всех её проявлениях и обеспечивать социальную эстафету в развитии; готовить профессионально подготовленные кадры для общественного производства, быть «кузницей» кадров, способных гарантировать национальную безопасность развития и участвовать в совершенствовании общественной архитектоники.

Основными причинами, вызывающими к жизни дискуссии о роли философии в техническом вузе, по нашему мнению, являются следующие: а) перенесение центра тяжести с экстенсивных на интенсивные факторы труда во всех отраслях народного хозяйства; б) образование все в большей степени отражает сущность социальной шкалы ценностей любого общества; в) интеллектуализация социальной деятельности приводят к возрастающей зависимости темпов развития страны от адекватных перестроек в области образования на всех уровнях и т. д. Все это даже связано с проблемами социализации молодежи в современном глобализирующемся мире. Только на философской основе возможно решить проблемы, связанные с понятием «образовательное пространство», которое выражает сущность процесса социализации образования, т.е. соединения и разделения отдельных частей образовательного пространства в соответствии с фундаментальными свойствами пространства – его непрерывностью и дискретностью. Применение философско-методологического подхода к техническому образованию предполагает отношение к образованию как к социальному явлению. Как известно, основной принцип системного подхода – рассмотрение объекта как целостности, внутренне

связанной и организованной, не являющейся суммой составляющих его элементов. Поскольку вузовская образовательная система вообще, а в нашей стране в последнее десятилетие особенно, представляет собой одну из наиболее сложных социальных структур, то понятно, что выяснение сущности ее существования предполагает особых усилий представителей различных направлений научной мысли. Ведущая роль в этом отношении отводится социальной философии. Философский взгляд на образование, по мнению большинства ученых, предполагает четыре основных подхода. Первый связан определением места образования в жизни общества, т.е. это просто другое наименование прежних философских проблем образования. Второй – ассоциируется с определением роли образования в жизни индивида как субъекта собственной жизнедеятельности. Третий подход предполагает рассмотрение возможностей развития системы образования через последовательность образовательных инноваций организационно-структурного и содержательного плана. Сущность четвертого подхода касается уяснения роли образования в развитии субъектов социально-экономической деятельности. Мы считаем целесообразным выделить пятый взгляд на проблему философии образования, который состоит в определении роли образования в аксиологической системе данного человеческого общества. Это дает возможность рассматривать философию в контексте гуманитаризации высшей технической школы.

Новая техника мышления, которая основана на способности видеть не типичное, не предзаданное в явлениях, процессах и событиях, культивирует акцентирование необычного, отличного от стереотипного. Именно философия как многообразие учений и систем дает возможность познакомиться с многообразием смыслов реальности. Программа же сводится к изложению нескольких тем, а количество не позволяет вводить некие их «варианты». Показать динамику изменения в философских взглядах, на наш взгляд – единственно верный путь при построении программ. Причем программа дисциплины «Философия» должна отражать связь философского знания с другими дисциплинами, показать «нужность» ее как для инженера, так и для других специалистов.

Философия необходима и как «наука наук», и как методология науки и творчества в целом. Вместе с тем мы видим ее в обновленных, соответствующих информационному обществу, формах передачи знаний; в специфике языка, доступного самому отчаянному специалисту; в новых методах, способных разбудить и разум, и сердце.

Литература

1. Бердяев Н. Смысл истории. – М.:Наука,1991.-192с.;
2. Вернадский В. Современное размышление о научном мировоззрении.-2004
3. Вернадский В. Научная мысль как планетарное явление.-М.,1991.-271с.;
4. Мамардашвили М. Проблема сознания и философское призвание-«ВФ»,1988

Вороня В.С. , Самофалова Т.В. (КИИДонНТУ)

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА СТИПЕНДИЙ СТУДЕНТА В УКРАИНЕ И ЗА РУБЕЖОМ

«Учиться, учиться и еще раз учиться!». Образование, безусловно, вещь очень хорошая, а, главное, очень нужная, особенно если ваша цель — достичь карьерных высот. Заботливые родители с самого малого возраста начинают задумываться об учебных заведениях для своих детей. Образование — именно та вещь, на которую денег им никогда не жаль. Родители пытаются выбрать все самое лучшее — лучший детский садик, лучшую школу, а затем и лучшее высшее учебное заведение.

Целью для написания этой статьи стали многочисленные дискуссии о повышении, снижении, приравнивании к минимальной заработной плате студенческих стипендий в Украине.

Чтобы развеять все эти сомнения рассмотрим стипендию в Украине и сравним размер стипендий в зарубежных странах, таких как Россия, Великобритания, США.

Стипендия в Украине – это ежемесячная денежная выплата, которая предоставляется учащимся студентам средних специальных и высших учебных заведений при условии успешной учебы. Существует несколько видов стипендий: академическая, социальная, именная, персональная. Студентам-бюджетникам академическая стипендия начисляется автоматически, круглые отличники могут рассчитывать на повышенную выплату. Обычно стипендия является привилегией бюджетников, но именную и персональную могут назначить студенту-контракtnику в ВУЗе за заслуги в области спорта, науки и участие в общественной жизни. Как вы могли заметить, ежегодно размер стипендии меняется. Это зависит от уровня инфляции в стране. Сегодня минимальная академическая стипендия для студентов вузов III–IV аккредитаций составляет 730 грн.(91\$).

Следующей хочется представить Российскую Федерацию, ведь она самый близкий наш сосед, и поехать туда учиться, не составит больших трудностей, разве что плохая успеваемость.

Сегодня в Российской Федерации существует около пятнадцати видов стипендий, начисляемых студентам, докторантам, аспирантам, интернам и ординаторам.

Конечно, размер данных стипендий, не позволяет студенту чувствовать себя обеспеченным человеком, но если учащийся имеет определенное право на несколько типов стипендии, общая сумма его дохода, может составлять приблизительно 661\$.

Минимальная стипендия студента вуза в России составляет 39\$ – это государственная, академическая выплата, максимальная же составляет 197\$ эту стипендию, могут получать студенты, не имеющие в сессию оценки «удовлетворительно».

Для студентов отличников, предусмотрена повышенная стипендия – от 165\$ до 231\$, для учащихся в аспирантуре, ее размер составляет от 363\$ до 462\$.

Чтобы иметь полное право на получение такой повышенной стипендии, студент или аспирант должен не только быть отличником, но и стать активным участником в творческих, спортивных и прочих общественных начинаниях в своем вузе.

Помимо выше изложенных видов стипендии, в России приняты ряд именных стипендий: к примеру, стипендия им. А.И. Солженицына им. А.А. Вознесенского составляет 49\$. Может быть начислена и именная стипендия, она может назначаться студентам, проходящим обучение по специальности журналистика.

Стипендия Президента РФ и Правительства РФ для студентов, составляет от 46\$ до 72\$, для аспирантов – от 118\$ до 148\$.

Так же существует и специальная стипендия Президента РФ и стипендия Правительства РФ, выплачиваемая тем студентам, которые проходят обучение на самых приоритетных для государства специальностях: экономика, введение новейших технологий. Сумма выплат составляет от 165\$ до 231\$. Для аспирантов данная сумма выплачивается в размере от 363\$ до 462\$.

Сравнительно, если вы заинтересованы в своем успешном обучении, это может быть, и вознаграждено рублем: чем лучше учиться студент, тем больше может получить выплат по стипендиям.

А для тех, у кого действительно есть реальная возможность, поучиться за границей, полезно будет знать, какие стипендии есть в США.

И сразу же спешу вас расстроить, США – страна, в которой бесплатного высшего образования не существует. Учиться там дорого, но можно получать стипендию, которая будет покрывать до 50% стоимости обучения, проживания и питания.

«В Украине часто бывает, что первокурсники сразу же забывают о том, что стипендия начисляется именно за хорошие отметки, и «забывают» на учебу. Учиться нужно весь семестр, ведь стипендия есть неплохим плюсом к бюджету. В США образование дорогое, потому студенты ценят свободное время и тратят его на учебу и спорт», - говорят преподаватели вузов.

В отличие от украинских стипендий, в США они представляют собой скидку на обучение - студент не получает деньги на руки, сумма сразу переводится на счет ВУЗа. Стипендии для всех, которая платится только за сам статус студента, в США нет. Однако есть множество вариантов финансовой поддержки молодежи, желающей получить высшее образование, являющееся в Штатах платным.

Во-первых, «стипендии» делятся на те, которые придется впоследствии выплатить обратно фондам и коммерческим организациям, их предоставившим (своеобразный образовательный кредит) и те, которые передаются безвозмездно – вот именно о них и расскажем подробнее.

Чтобы в США выдали безвозмездно финансовую помощь на получение высшего образования надо принадлежать к одной из следующих категорий:

1) семья с низким доходом, который не позволяет оплатить детям обучение в университете из собственных средств. Соответственно, уровень дохода придется доказывать;

2) национальное меньшинство США. Сюда относятся преимущественно выходцы из индейских семей и потомки мексиканских эмигрантов начала 20 века, которые покинули Мексику не просто в поисках лучшей жизни и, часто нелегально, а в результате войны, преследований и т.д. – это опять же придется подтверждать документами вплоть до прабабушек и прадедушек;

3) талантливый студент (самый распространенный вариант). Причем варианты реализации таланта пределами почти не ограничены – это и высокие оценки на «Школьном оценочном тесте» (в некоторой степени аналог единого государственного экзамена или нововведенного на Украине внешнего независимого оценивания), высокая академическая успеваемость; спортивные, музыкальные и прочие достижения, часто не связанные напрямую с академическими предметами, которые придется регулярно демонстрировать посредством участия в соревнованиях за университет или играя в университетском оркестре и т.д. Другими словами – направить свои таланты на прославление университета на всех уровнях. Еще можно выбрать специальность, которая входит в список приоритетных для правительства США. Например, биоинформатика.

Так же существует целый ряд стипендий, выделяемых частными организациями, фондами и предприятиями. Некоторые предоставляют финансовые ресурсы на безвозмездной основе, а за некоторые придется в будущем отработать несколько лет на предприятии. Способы предоставления таких стипендий тоже различны. Иногда студенты просто получают чек на определенную сумму и вольны распоряжаться им самостоятельно – потратить на обучение, книги или на путешествия и покупку машины. Но в большинстве случаев, оговоренная сумма переводится на счет университета с указанием имени студента и назначения платежа.

Дело в том, что величина стипендии в США так же различна. Зачастую, стипендия покрывает только затраты на непосредственное обучение, а приобретение учебников, проживание и еду студент оплачивает сам. Дополнительно, некоторые стипендии могут покрывать расходы на учебную литературу (в среднем учебники студентам в США обходятся в 300-400 \$ в семестр). Самые желанные стипендии, конечно, оплачивают помимо учебы и книг еще и проживание в студенческом общежитии (что, к слову, стоит дороже, чем аренда квартиры) и питание в студенческой столовой.

И последний вариант не платить самому за обучение в американском вузе – это работать на университет. Для этого там разработана специальная программа, по которой студенту предоставляется работа, либо связанная с его специальностью (например, в химической лаборатории или в группе программистов), или где ощущается нехватка персонала – например, в библиотеке или столовой.

Ни для кого не секрет, что студенты, получившие британское образование имеют полную свободу в выборе страны для будущей жизни и трудоустройства, так как университеты страны достаточно давно получили статус — самых лучших и престижных высших учебных заведений и их дипломы ценятся работодателями во всем мире. Говоря о традициях высшего образования Англии, нельзя не отметить, что они являются одними из самых старейших в мире и

берут свое начало с 12 века, когда были основаны самые престижные на сегодня университеты Кембридж и Оксфорд. Неповторимая атмосфера классических школ, колледжей и университетов достигается путем использования самых современных информационных технологий, позволяющих вести научные исследования на очень высоком уровне.

Большой надеждой для иностранных студентов, планирующих получить образование в Великобритании, является получение стипендии. Однако по сравнению с общим числом студентов, обучающихся, к примеру, на бакалаврате, процент получающих стипендию ничтожно мал. Соответственно, ещё меньше – процент иностранцев, которые получают эту стипендию. Несколько лучше дело обстоит с магистерскими и докторскими программами.

Одна из самых популярных английских стипендий – стипендия CheveningScholarshipProgramme (в простонародии – «Чивининг»). Стипендия присуждается ежегодно Британским Советом на основе прохождения конкурсной программы. Программа финансируется Министерством иностранных дел Великобритании и поддерживается большинством именитых британских университетов.

Размер стипендии довольно велик – она позволяет оплатить не только обучение, но и проживание. Получить стипендию «Чивининг» могут выпускники других стран в возрасте до 35 лет, планирующие получить магистерское звание по таким специальностям как право, экономика, международные отношения, телекоммуникации, государственное управление, СМИ, охрана окружающей среды и здравоохранение. В числе обязательных требований для поступления – хорошие и отличные оценки в дипломе, совершенное владение английским языком и не менее 2 лет работы по выбранной специальности.

Свои стипендиальные программы для студентов предлагает и Кембриджский университет. Ихдовольного: стипендии самого правительства, различных банков, именные стипендии.

Стипендиатами могут стать выпускники иностранных ВУЗов, обладающие отличными дипломами. Предпочтение отдается абитуриентам, изучающим менеджмент, математику, право и естественные науки. Одним из требования к соискателям предъявляется наличие активных исследовательских навыков и способностей.

Оксфордские стипендиальные программы обычно покрывают лишь часть стоимости обучения, однако ежегодно по таким программам зачисляются на первый курс магистратуры до 220 студентов – 100 по программе «Эрудиция»и ещё 120 – по «Заморские исследований студентов».В Оксфорде также существуют отдельные программы для каждого факультета, большая часть которых выдается юридическим факультетом – он ежегодно выдает 8 стипендий от 7 998\$ до 11 997\$ каждая.

И так сделаем выводы, стипендии в Украине есть и они равны 91\$. Это не так уж много если сравнивать с сегодняшними ценами, но всё же какой – то бонус, а в США их вообще нет! В этой стране студент может получить безвозмездную денежную помощь, которая поможет оплатить учёбу. В преуспевающей России, как не странно, стипендии меньше чем в нашем государстве, они равны 39\$,но это если ты учишься на «4»,а если ты преуспеваешь, то имеешь 197\$. А вот с Великобританией всё намного лучше тут, студент получающий стипендию, а их немного, может оплатить не только обучение, но и проживание.

Дяченко Н.І. (КП ДонНТУ)

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний науково-технічний і культурний прогрес, удосконалення технологій науки і виробництва обумовлюють пошук і впровадження нових концепцій в систему підготовки кадрів. Традиційний досвід професійної підготовки фахівців, який і досі переважає в вишах, базується на відтворенні студентами відповідних знань. Праця студентів за традиційних форм її організації має певні ознаки примусу. Вона поєднується з одноманітними за змістом навчальними

операціями, а тому не може пробудити ні нових соціально-значущих мотивів, ні потягу до знань, ні вияву творчості. Студентам відводиться роль імітатора або коментатора практичної діяльності, а не її конструктора, організатора, творця.

Але в навчальному процесі є два суб'єкти: студент та викладач. Тому, навіть враховуючи ознаки сучасного інформаційного суспільства, становлення будь-якого професіонала завжди віддзеркалює особистість вчителя та його майстерності.

Варто зазначити, що професіоналізм викладача вищої школи разом із загальними ознаками, характерними для будь-якого виду людської праці, має свої специфічні особливості, які присутні у всіх його складових: у цілях, завданнях і результатах праці, в умовах, змісті і технології його здійснення.

В педагогічній літературі є декілька підходів до виділення певних властивостей особистості, що характеризують викладача як професіонала, як суб'єкта професійної діяльності.[1] Разом з тим, виділені в дослідженнях характеристики педагогічної діяльності та шляхи їх формування, як правило, надзвичайно деталізовані, що створює складну та нерегульовану систему уявлень щодо професійної самореалізації викладачів. Тому автор метою дослідження виділив проблему професійної самореалізації викладачів в умовах реформування вищої освіти в Україні та пошук шляхів їх подолання.

Для вирішення завдань роботи важливо звернутися до аналізу основних категорій, які використовуються в педагогічних дослідженнях, та визначити їх взаємозв'язок. З численних робіт, присвячених характеристиці особистості викладача, звернемося до тих, що розкривають проблему професійної самореалізації з позицій сучасної педагогічної парадигми.

Основною професійної самореалізації, на наше переконання, є професійне самовизначення. Так, на думку С.Ожегова, - це здатність визначити своє місце в житті, суспільстві, усвідомити свої суспільні, класові, національні інтереси.[2] С.Рубінштейн підкреслює: «Людина не тільки перебуває у певних стосунках із світом, а й сама визначає своє становище. У цьому свідоме самовизначення людини».[3] О.Анісімов підкреслював: «Якщо пропонується самовизначитися, необхідно мати образ «себе» з актуальним станом потреб, системою прагнень, з одного боку, і образ нормативної поведінки, почуттів мислення, інших виявів людини, з іншого боку. Результатом самовизначення є входження або невходження в процес реалізації вимог».[4] Виходячи з визначень категорії, можна виділити основні ознаки самовизначення. По-перше, вибір критеріїв та норм самооцінки: що треба для соціуму у визначений час, чого від мене очікують, чи відповідаю я сучасним нормам, приймаю їх чи ні. По-друге, чи є в мені потенціал для зростання в професії, чи потрібно це мені і що зміниться в моїй особистості внаслідок реалізації моїх цілей. По-третє, чи готовий я прийняти та переглянути критерії і оцінки, оскільки змінюються цінності, ментальність суспільства - людина сама їх обирає на різних етапах свого розвитку. По суті, процес самовизначення триває у зрілої людини все життя, адже він пов'язаний з пошуком сенсу життя, призначенням людини.

Структурними елементами самовизначення є різні його види: особистісне, соціальне, професійне. Але в небагатьох професіях вони поєднуються. В першу чергу це стосується педагогічної діяльності, яка характеризується великим впливом емоційної сфери, етично-світоглядних позицій учасників процесу на результат; наявності ситуацій перманентної невизначеності, біфуркацій освітнього процесу; необхідності та здатності до імпровізації у спілкуванні; розвиненість професійної інтуїції тощо, без яких неможлива реалізація авторської природи викладацької праці. Більш того, професійне самовизначення відображає уміння і навички фахівця для організації педагогічного процесу та систему знань, необхідних для навчання і виховання.

Аналіз сучасної літератури, присвяченої обговоренню впровадження Болонського процесу і реформуванню освіти в умовах глобалізації [5], свідчить про те, що викладачі повинні усвідомити амбівалентні тенденції, що характеризують процеси сучасної освіти. Адже класична концепція університету розглядала освіту не як товар, а як благо, яке належить і служити всьому суспільству. Болонська декларація проголошує освіту як послугу, яка має свою ціну, а тому до

неї треба застосовувати не соціально-етичні, духовно-культурні, а економічні категорії: конкурентоспроможність, попит і пропозиція, витрати і прибуток тощо.

Комерціалізація, безперечно, впливає на професійну самореалізацію викладача, вимагає від нього змін позицій, поглядів, а то і цінностей відповідно до сучасності. Ще наприкінці минулого століття Дерек Бок, який на протязі багатьох років був президентом Гарвардського університету, виділив мінуси комерціалізації освіти, а саме:

- прагнення прибутку підриває репутацію в суспільстві вищих навчальних закладів як осередків виховання молоді та забезпечення якісних знань;
- комерціалізація освіти відволікає викладачів від науково-педагогічної діяльності зі студентами;
- комерціалізація вносить в академічну спільноту негативні відносини між професурою і аспірантами, викладачами і студентами; комерціалізація призводить до дрібних тем, тому що фундаментальні дослідження не вигідні замовникам;
- «підгонка» навчальних програм до вимог клієнтури, яку прагнуть зберегти за будь-яку ціну, навіть шляхом зниження якості освіти;
- професійне зростання не відповідно до наукових і педагогічних здібностей, а внаслідок вміння залучити інвестиції; в тому числі в підвищення кваліфікації, написання наукових статей, участь в «комерційних» конференціях тощо.[5]

Неспівпадіння професійної компетентності викладача і сучасних вимог комерціалізації освітньої сфери; ціннісних орієнтацій особистості професіонала і норм праці, окреслених досить суперечними правовими актами, - призводить до високої психологічної ціни, психологічного вигоряння, емоційної нестабільності тощо.

Значна, якщо не переважна, частина викладачів сформувалася за радянських часів, коли професійна етика, особливо в педагогічному середовищі, визнавалася понад усе. Виховані на принципах високої духовності, відповідальності за якість своєї справи, викладачі часто втрачають не тільки можливість займатися наукою, підвищувати свій науково-педагогічний рівень, тобто професійно зростати, але і бажання до цієї діяльності. Адже абсурдність вражає: провів дослідження, витратив сили, життєву енергію, знання, багаторічну підготовку, а ще повинен і сплатити: за публікацію, за участь в конференції, за рецензування наукової роботи. Внаслідок цього значна кількість викладачів неспроможна реалізувати свої плани як наукові, так і педагогічні.

Другою проблемою, пов'язаною з професійною самореалізацією викладача, є забезпечення якості вищої освіти. Болонський процес в першу чергу пов'язує зі структурними змінами у вищій школі: переходом на триступеневу освіту, введенням кредитно-модульної системи тощо. Технократичний підхід є неправильним, оскільки в центрі уваги Болонського процесу - підвищення якості навчального процесу, а структурні перетворення є, по суті, механізмом вирішення проблеми якості освіти. В більшості європейських країн вже сформовані національні системи забезпечення та оцінки якості освіти на засадах поєднання французької і англійської моделей - тому, що кожна має переваги і недоліки. В Україні французька модель в технократичний спосіб просто переноситься в сучасне освітнє середовище. Основним елементом цієї системи є стандартизація, процедури ліцензування, атестації та акредитації.

В Законі України «Про вищу освіту» стандарти визначені як основа оцінки якості вищої освіти та професійної підготовки. Ліцензія надає право розпочати освітню діяльність; акредитація не тільки надає таке право, але є гарантією якості освіти; а державна атестація встановлює відповідність рівня якості підготовки випускників вимогам стандартів вищої школи. Але на практиці головним критерієм якості освіти стає не здатність випускників успішно працювати за фахом, а відповідність освітнього процесу встановленим відсоткам та цифрам. В умовах несамостійності вишів, втраті значною мірою «духу» університету, фінансової неспроможності та нестачі навіть бюджетних коштів, - викладач перетворюється на рахувальника, втрачаючи своє безпосереднє призначення та сенс своєї праці. Він стає заручником стандартизованих підходів. Цьому сприяють недолугі навчальні плани окремих

спеціальностей, невизначеність пріоритету фундаментальних дисциплін, скорочення аудиторних годин в умовах низького рівня матеріально-технічного забезпечення тощо.

Вища освіта – це формування творчої інтелігенції. Суб'єкти освітнього процесу, як студенти, так і викладачі, повинні мати духовний простір для створення знань нової якості, ефективного спілкування, обміну думками. На жаль, за цифровим марафоном це зробити ніколи. Але доведено, що інноваційні педагогічні технології, особливо в сфері інформації та комунікації, сприяють зміцненню взаємовідносин, розширюють можливості саморозвитку і самореалізації як окремих особистостей, так і колективів в цілому, сприяють чіткій організації праці і функціонування системи.

Однією з проблем є наявне співвідношення чисельності студентів до чисельності професорсько-викладацького складу. В 2004 році науковці вказували на негативну тенденцію зростання цього показника, хоча на той час він складав 25,4 студента на кожного викладача, 74 – на доцента, 308 – на професора, доктора наук.[6] Це означає, що навантаження зростає і в годинах, і в інтенсифікації викладацької праці.

Враховуючи відсутність типових програм більшості дисциплін, нестачу новітніх засобів навчання та матеріально-технічного забезпечення, обмеженість можливостей вузівської науки, перенесення більшості проблем на власне викладачів, можемо констатувати зниження цілком природної для нашої професії потреби професійного зростання.

Таким чином, з метою подальшого розвитку та професійного самовизначення викладачів в умовах реформування вищої освіти в Україні, вважаємо доцільним:

- на законодавчому рівні забезпечити самостійність університетів, в тому числі і при формуванні та використанні фінансових ресурсів;
- перенести фінансовий тягар на підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів вищої школи з викладачів державних вишів на бюджет відповідного рівня;
- внести до Закону «Про вищу освіту» чіткі регламентації щодо навантаження викладача, обрання його за конкурсом, критеріїв професійності; з метою та допомогою конкретних правових норм розкріпачити викладача вже на стадії його прийняття на посаду;
- при розподілі навантаження враховувати всі види роботи викладача (наукова, методична, організаційна, виховна) як рівнозначні та рівноправні складові та враховувати їх при визначенні погодинного навантаження з відповідною оплатою;
- надати можливість для ефективного індивідуального гносеологічного впливу та професійного спілкування викладача та студента шляхом впровадження вимог Болонського процесу щодо кількості студентів на одного викладача;
- розробити національну програму визначення якості освіти з урахуванням моніторингу випускників та за участі студентського самоврядування.

Література

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи. - К.:ЦНЛ, 2003. - 316с.; Кремін В.,Ткаченко В. Шлях до себе: проблеми суспільної трансформації. - К.: ДРУК, 1999. - 412 с.; Попов В.А., Коржуев А.В. Теория и практика высшего профессионального образования. - М.: Академический проект, 2004. - 426с.; Фініков Т.В. Сучасна вища освіта: світові тенденції і Україна. - К.:Таксон, 2002. – 176 с. та інші.
2. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка. - М.: Сов. энциклопедия,1975.
3. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. - СПб.: Питер, 1999. - 632с.
4. Анисимов О.С. Педагогическая концепция последипломного образования. - Вып.14.- М.: РАМА,1994. - 296с.
5. Дерек Бок. Плюсы и минусы коммерциализации// Отечественные записки. - 2003. - №6(14). - С.56-72.

Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищих навчальних закладах освіти: Матеріали III Ірпінських міжнародних читань. - Ірпінь: Нац. академія ДПСУ України, 2005. -512с. - С.19.

УДК 1.12

Моїсеєнко Л.М. (КіДонНТУ)

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ В СИСТЕМІ ФІЛОСОФСЬКОГО ЗНАННЯ

Сучасна філософія науки - це складна, багаторівнева, розгалужена і плюралістична область знання. І це цілком закономірно, оскільки сучасна наука складається з величезної кількості фундаментальних і прикладних наук. Крім того, бурхливий розвиток науки в ХХ–ХХІ ст., поширення її впливу майже на всі галузі сучасного суспільства, викликали потребу в аналізі науки як специфічного явища в системі культури.

Наука багатоаспектна та багатогранна, головна її функція - це виробництво знання. Для здійснення цієї функції наука користується експериментальними засобами, що необхідні їй для вивчення та фіксації природних явищ; має в своєму арсеналі методи, за допомогою яких відбувається дослідження; працюють в науковій галузі і люди, які є суб'єктами та головними діючими особами, що здійснюють наукове дослідження, узагальнюють та обґрунтовують результати. Є в науці і спеціальні заклади та організації (лабораторії, інститути, академії, наукові журнали тощо).

В процесі розвитку науки відбувається не тільки накопичення наукового знання, але й змінюється або уточнюється знання про дійсність. Більш того, з плином часу, змінюються всі компоненти наукової діяльності: об'єкти, засоби та методи дослідження, особливості наукової комунікації, форми розподілу та кооперації наукової праці. Кожна нова епоха формує нові ідеали науковості, змінюється і характер наукової діяльності. На зміну невеликим науковим спільнотам приходять «велика наука», з її складним виробничим процесом, використанням новітніх технологій, методів, засобів.

Так, якщо 1900 р. у світі налічувалось близько ста тисяч учених, то наприкінці ХХ ст. – їх більше 5 млн. Близько 90% всіх відкриттів припадають на ХХ ст., 90 % вчених, які будь-коли жили на землі є нашими сучасниками.

Змінюються від епохи до епохи і функції науки в житті суспільства, її місце в культурі та її взаємодія з іншими областями культурної творчості. Вже в XVII в. виникає природознавство, яке спочатку претендувало на формування в культурі домінуючих світоглядних орієнтирів, а згодом почало активно впливати і на інші сфери соціального життя, в тому числі і на повсякденну свідомість людства. Цінність освіти, в основі якої покладено засвоєння наукових знань, стало сприйматися як буденне явище[3].

За останні чотириста років наука докорінно змінила життя людини і суспільства в цілому. Багато чого з того, що нам видається тепер звичним і необхідним (наприклад, медицина, засоби зв'язку і транспорту) було б неможливим без наукових і технічних досягнень. Зрозуміло, що вплив науки на розвиток суспільства має як позитивне, так і негативне значення, а нові технології часом створюють проблеми для людини і навколишнього середовища. Але, навіть якщо автомобільні викиди забруднюють повітря, то більш чисте паливо і досконаліший двигун нам знову ж таки дає наука. Вона допомагає людині вирішувати важкі завдання, забезпечує необхідною інформацією, тому його життя багато в чому залежить від наукових відкриттів.

Хоча наука приховує у собі і реальну загрозу, оскільки має можливість використовувати величезний інформаційний і технологічний потенціал в антигуманих цілях (створення засобів масового знищення, конструювання нових біологічних структур з важко передбачуваними наслідками для еволюції людського виду тощо). Однак не можна не погодитись, що наука приносила і продовжує приносити певну користь людству. І без подальшого розвитку науки і вслякої підтримки цього розвитку з боку суспільства, у людства немає майбутнього. Безперечно, що необхідним є встановлення посиленого екологічного та етичного контролю суспільства за окремими видами наукових досліджень і особливо за впровадженням та використанням цих результатів у розвитку техніки, технології та промисловості. В розвинутих європейських країнах в цій справі вже накопичений певний досвід.

Незважаючи на рукотворний характер, наука має об'єктивні закономірності розвитку.

Це:

- 1) безперервно-дискретний характер еволюції наукового знання;
- 2) експонентний ріст наукової інформації;
- 3) ускладнення структури науки як в знансєвому, так і в інституціональному відношеннях;
- 4) абсолютне і відносне подорожчання наукових, особливо прикладних досліджень;
- 5) збільшення відносної ваги науки в системі культури, особливо в сфері матеріальної діяльності тощо.

Розкриття цих закономірностей є однією з головних цілей у викладі філософії науки та техніки, окремих наукових дисциплін.

Філософія науки покликана також допомогти у досягненні синтезу сучасної культури.

Однак реалізувати це своє загальнокультурне призначення вона може тільки якщо буде виходити з абсолютної рівноправності таких істотно різних, але разом з тим взаємодоповнюючих і взаємопроникних областей сучасної культури, як філософія і наука. Це завдання можна успішно вирішити тільки з позицій діалектичної концепції співвідношення філософії і науки [2].

Ми переконані, що в рамках інших, як і раніше впливових концепцій, співвідношення філософії та науки (трансценденталістської, позитивістської, антиінтеракціоністської) це зробити неможливо.

Якщо позитивістська концепція виходить з абсолютизації природничо-наукового («сайєсного») компоненту культури, то трансценденталістська («метафізична») - з абсолютизації гуманітарної компоненти. Незважаючи на певні відмінності позитивістської та трансценденталістської концепцій, вони є проявом однієї ж редукціоністської моделі мислення, яка розглядає монізм та централізм як єдиний ефективний тип відносин між елементами будь якої системи. Антиінтеракціонізм в свою чергу прагне до утвердження рівноправності філософії та науки, але не враховує їх єдності і внутрішнього взаємозв'язку як різних аспектів одного цілого - культури. Тільки діалектична концепція здатна розглядати філософію науки як вираз єдності та органічного синтезу філософії і науки, гармонійно резонує з ідеєю системного плюралізму, демократичності та єдності у стосунках різних елементів і підсистем сучасної культури.

Щоб визначити місце філософії науки в загальній системі дисциплін, які вивчають ті чи інші аспекти наукової діяльності, необхідно виявити ті її специфічні особливості, якими вона і відрізняється від інших дисциплін.

Філософія науки намагається знайти відповідь на такі питання: що є наукове знання, яка його структура, які принципи його організації та функціонування, що собою уявляє наука як виробник знання, які закономірності формування та розвитку наукових дисциплін, тощо.

Філософія науки – це розділ філософії, предметом якої є цілісне і комплексне осмислення науки як специфічної галузі людської діяльності у всіх її іпостасях – пізнавальній, методологічній, соціокультурній тощо.

Сучасна філософія науки виступає як відсутня ланка між природничим і гуманітарним знанням і робить спробу зрозуміти місце науки в сучасній цивілізації, у її багатогранних відношеннях до етики, політики, релігії тощо. Тим самим філософія науки виконує загальнокультурну функцію, не дозволяючи науковцям обмежитись вузькопрофесійним баченням процесів і явищ [1].

Розвиток самої філософії науки в другій половині XX ст. веде до формування її як комплексної дисципліни.

Вивчаючи загальні закономірності розвитку і обґрунтування наукового знання, філософія науки на різних етапах історії суспільства розкриває саме раціональні методи і норми досягнення об'єктивно істинного знання. Але без ретельних, документованих і ґрунтовних досліджень істориків науки сама вона виконати таке завдання не в змозі. Тому вона звертається до праць істориків науки, на основі аналізу яких можна виявити певні тенденції у формуванні нових напрямків у розвитку науки. Отже, загальну логіку історичного розвитку науки, його

періодизацію вивчає історія науки. Історія науки розглядає науку як діяльність, яка спрямована на виробництво нового знання, зважаючи на історичну мінливість наукової діяльності та наукової традиції, тобто враховує історизм науки.

Якщо історія науки, як дескриптивна, або описова, дисципліна займається конкретним описом різних відкриттів і винаходів у різних галузях наук в різні періоди часу, а наукознавство вивчає форми організації науки, її взаємодію з громадськими структурами, то філософія науки ставить своєю головною метою дослідження процесу пізнання в науці. Філософія науки займається переважно вивченням методів і принципів, на основі яких вчені пояснюють факти і висувають гіпотези, а також досліджує процес розвитку самої науки. Отже, філософія науки розглядає внутрішнє, логічне функціонування наукового механізму. Крім того, в її завдання входять визначення ролі теорії пізнання в осмисленні людиною своїх відчуттів і уявлень про світ, виявлення їх співвідношення з реальністю, а також дослідження впливу науки на етичну сторону людських взаємин.

Результати вивчення соціальної структури груп і співтовариств, що займаються науковими розробками, відносин між його учасниками, роль, яку відіграють в них лідери - всі ці особливості і конкретні механізми організації процесу дослідження розкриваються в рамках соціології науки. Традиційно соціологія науки пояснює взаємини науки як соціального інституту зі структурою суспільства, яка являє собою набір різних інститутів і відносин між ними. Дослідження соціологів науки дозволяють філософії науки отримати більш чітке і конкретне уявлення про сучасні соціальні умови виробництва наукового знання. Адже, на відміну від соціології науки, філософія науки не аналізує структуру наукових співтовариств, взаємини між їх членами, а враховує лише загальний характер впливу суспільства, його матеріальних і духовних потреб на розвиток науки.

Звернення до результатів психологічного аналізу наукової творчості дає можливість встановити різницю між логіко-методологічними і психологічними підходами до пошуку наукової істини, розмежувати об'єктивні і суб'єктивні критерії в процесі пізнання.

Психологія наукового дослідження на протигагу нормативному та методологічному підходам філософії науки вивчає такі компоненти процесу творчості, як уява, інтуїція, принцип «гештальта» тощо. Але жодна з цих дисциплін спеціально не вивчає процеси наукового дослідження, становлення та розвитку науки.

Головним, найбільш розвинутим підрозділом філософії науки є методологія науки. Якщо раніше поняття методології науки охоплювало переважно сукупність уявлень про філософські основи науково-пізнавальної діяльності, то зараз вона являє собою внутрішньо диференційовану і спеціалізовану галузь знання. Від теорії пізнання, яка досліджує пізнавальний процес у цілому, методологію науки відрізняє акцент на методах, шляхах досягнення істинного та ефективного в практичній діяльності знання.

Предмет філософії науки частково перетинається з предметом наукознавства, наукометрії та соціології науки. Як відомо, наукознавство вивчає загальні закономірності розвитку і функціонування науки, але воно, як правило, тяжіє до процедур описового характеру і глибоко не проникає в сутність більшості проблем науки.

У свою чергу наукометрія - це область статистичного вивчення динаміки інформаційних масивів науки, потоку наукової інформації.

В останні десятиліття потужно розвивається як розділ філософії науки - філософія техніки, яка все більше набуває характеру самостійної філософської дисципліни.

Однією з найважливіших проблем, якою займається філософія техніки, є проблема і концепція людини, що створює та використовує техніку. Особливість цієї проблеми пов'язана нині зі стрімким зростанням потужних технологій. При цьому кількість людей, які зазнають впливу технічних заходів та їхніх вторинних ефектів, значно зростає. Потерпають і природні системи, що стають об'єктом людської діяльності, оскільки порушується рівновага, що нерідко призводить до руйнування цих систем. Ніколи раніше людина не мала таких потужних важелів, щоб бути здатною знищити життя у певній частині екологічної системи і навіть у глобальному вимірі. Тому суспільство не повинно без попередньої експертизи виробляти все, що може

виробити, не повинно робити всього, на що спроможне, і, звісно, не одразу ж після відкриття нових технічних можливостей.

Крім суто філософських суперечок про онтологічний та гносеологічний характер сучасної техніки, філософія техніки зосереджується на таких проблемах, як наслідки застосування комп'ютерів, зокрема, можливість створення штучного інтелекту; зростаюча складність сучасної техніки та пов'язана з цим необхідність її оцінки; взаємозв'язки між технікою і суспільством, наукою і природою; шляхи й перспективи розвитку техніки та ін.

Проблема наслідків комп'ютеризації суспільства і створення штучного інтелекту є однією з головних у сучасній літературі з філософії техніки. У цій сфері виділяють певні напрями. Передусім, це праці про соціальні наслідки комп'ютеризації. На Заході цьому феномену присвячено сотні томів. Головна увага звертається на те, що із застосуванням сучасних комп'ютерних засобів докорінно змінилися всі сфери життя сучасного суспільства - від державного управління до освіти й культури. Широко обговорюються й проблеми, зумовлені цими змінами: перетворення інформації на своєрідний глобальний ресурс людства, потенційна можливість зростання відчуження людини в інформаційному суспільстві, зміни соціальних засад такого суспільства. Філософи, які займаються цими проблемами, намагаються сягнути соціопрогностичного рівня, не тільки аналізувати суспільство, а й прогнозувати його соціальний розвиток. Класичним прикладом цього напрямку є концепція «глобального села» Г. Маклюена.

Певною мірою осторонь фігурують роботи, присвячені проблемі створення штучного інтелекту, що безпосередньо пов'язана з головними пластами філософської проблематики. Можливості сучасних технічних систем в обчисленні, розпізнаванні образів, перекладі, цілеспрямованій поведінці такі значущі, що потребують перегляду традиційної межі між людським «духом» і машиною. Реакція філософів на цю проблему складається з констатації того, що навіть за найточнішого моделювання сутнісні риси людини зникають при спробах їхнього відтворення в комп'ютерній програмі. Однак традиційним є й контраргумент про невичерпні можливості розвитку апаратних засобів і програмного забезпечення, які невдовзі зроблять таке відтворення можливим.

Сучасні програмні засоби спроможні не тільки навчатися та самонавчатись, а й здатні до так званої інтерактивної поведінки й корекції помилок, до самостійного пошуку та отримання інформації. Така поведінка може розглядатися як свідома, що само по собі спричиняє певні труднощі. До більших проблем може призвести філософська інтерпретація поведінки інших програм - комп'ютерних вірусів, здатних до свавільного копіювання (розмноження), а також до зовсім інших дій, незалежних від волі людини, іноді - й у супереч їй. Чи означає це, що людина створює певне нове життя, своєрідний «дух у людині»? Цю точку зору одстоює прихильник біхевіористської інформаційної теорії пізнання К. Сейр. У своєму дослідженні «Кібернетика та філософія розуму» він стверджує, що комп'ютер чи комп'ютерна програма здатні до дій та цілеспрямованої поведінки, типової для людини. Вони можуть мати свідомість, що, зрештою, призводить до заперечення якісних розбіжностей між природою фізичних і духовних явищ.

Протилежний погляд означає, що машина чи програма створюються людиною і в цьому сенсі є відображенням мети, яка попередньо поставлена людиною і для реалізації якої ця програма мала виконуватися. У такому разі здатність програми до цілеспрямованої поведінки визначається її творцем.

Врешті-решт питання про можливість створення штучного інтелекту, який був би рівним або навіть перевершував людський розум, зводиться до традиційного філософського питання про природу людського розуму взагалі. Без його вирішення навряд чи можливе створення штучного інтелекту. В цьому контексті Г. Дрейфус, автор книги «На що спроможний комп'ютер? Межі штучного інтелекту», зазначає: «Те, що ми дізнаємося про межу розуму комп'ютера, засвідчить нам багато й про людський інтелект». Відомий польський письменник-фантаст і філософ С. Лем запропонував незвичне вирішення цієї дилеми, припустивши, що магістральним шляхом розвитку для комп'ютерів буде моделювання не інтелекту, а інстинктів і тропізмів. На його думку, розвиток штучного інтелекту суперечить одній із головних домінант усього технічного прогресу - принципу доцільності. І оскільки більшість цілей, які поставили перед

розробниками сучасних інформаційних систем, можуть бути досягнуті без звернення до принципу штучного інтелекту, оскільки створення самого штучного інтелекту стає другорядним завданням.

Отже, сама постановка проблеми про наслідки створення штучного інтелекту є не досить коректною. Але відповідь на питання, чи здатні машини до самостійного мислення, ще довго бентежитиме думку філософів.

Набуває змін і статус наукового знання: воно є тільки наближенням до істини, тому в ньому є значна доля омани. Все більше значення набуває сценарне мислення, що передбачає багатоваріантність шляхів еволюції та нелінійної динаміки складних систем. Прогноз майбутнього стану системи стає вірогідним. Сучасна філософія науки включає в аналіз знання соціологічні фактори, такі як наукове співтовариство в його різних формах.

За таких умов формується особлива галузь філософського знання, етика вченого, до наукового обігу входять поняття “етос науки”, що позначає сукупність сталих, загальноприйнятих у науковому товаристві установок, вимог, ціннісних орієнтирів, моральних імперативів, норм, що зумовлюють діяльність учених.

Отже, філософія науки зберігає за собою право надавати загальний світоглядний і методологічний орієнтир для конкретних дисциплін, що вивчають окремі аспекти функціонування та розвитку науки.

Література

1. Добронравова І.С. Некласична раціональність для неklasичної науки. – Вісник Київського університету. Політологія і філософія / І.С. Добронравова Вип.3. - Київ: Слово, 2001. – 435 с.
2. Родіна Ю. Суспільство науково-технічної культури [електронний ресурс] / Ю. Родіна Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>
3. Степин В.С. Філософія науки і техніки / [Степин В.С., Горохов В.Г., Розов М.А.]. – М.: Наука, 1996. - 400 с
4. Петрушенко В.Л. Історія світової філософії. Фундаментальні проблеми філософії./ Петрушенко В.Л.[електронний ресурс]. Режим доступу: <http://monsimulacres.at.ua/load/12-1-0-38>

УДК 316.27:101

Муза Д.Е. (ДонНТУ)

О ПРИОРИТЕТАХ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНОЙ ПОДГОТОВКИ ИНЖЕНЕРА XXI ВЕКА

Заявленная тема является едва ли не самой острой и злободневной не только для современной высшей технической школы Украины, но думается, для субъектов всего постсоветского пространства. И думается, что это не случайно, поскольку мировоззренческие основания, формы презентации и трансляции знаний (смыслов), и самое главное, вектор социально-гуманитарной подготовки инженерно-технических работников во многом не отвечают ни вызовам текущего момента, ни основным трендам развития цивилизации в XXI веке. По определению: техногенной!

Проще говоря, сама идея инженерии, а значит и инженерной субъектности, сейчас выглядит гибридной, а значит, противоречивой. Прежде всего, в силу «пробуксовывания» всей системы теоретической и практической подготовки инженеров, сориентированных на обслуживание 3 – 4 технико-экономических укладов (энергетика с использованием угля, нефти и нефтепродуктов, газа, средств связи, новых синтетических материалов), в то время как весьма незначительное движение западной части мирового сообщества к 5 и 6 технико-экономическим укладам (микроэлектроника, информатика, биотехнологии, геновая инженерия, новые виды энергии, материалов, освоения космического пространства, спутниковая связь + биотехнологии;

нанотехнологии; проектирование живого; вложения в человека; новое природопользование; новая медицина; робототехника; высокие гуманитарные технологии; проектирование будущего и управление им; технологии сборки и разрушения социальных субъектов), уже стало чем-то само собой разумеющимся фактом.

Последнее обстоятельство вообще ограничивает не только функциональную предметность традиционной инженерной деятельности, но и делает неполноценным самого субъекта технического целеполагания и целереализации. Разумеется, на фоне наметившегося технологического (цифрового) прорыва ведущих стран, а также разрыва между Севером и Югом мировой ойкумены.

К этому напрашивается: идеи человека без техники (Древний Восток), человека как творящего макрокосм микрокосма (античность), человека как покорителя внутренней стихии (средневековье), человека как самопроектировщика себя за счет техники (Новое время), человека как сознательной части «организованного хищничества» (новейшее время), остались в прошлом, равно как остались в прошлом идеи инженерии как демиургического процессе, выстроенном то ли на базе природных (Аристотель), то ли на базе человеческих (Э. Капп), то ли демонических (О. Шпенглер) сил. Две последние формулы, по-видимому, и обеспечили расхищение ресурсов планеты.

Современный же техносферный тренд нуждается в очень серьезной рефлексии оснований, форм и методов инженерной деятельности, поскольку он связан с 5 и 6 техно-экономическими укладами, и охватывает достаточно широкий онтологический спектр. И в этом вопросе свое веское слово должны сказать представители социально-гуманитарного знания, соединяя в модели новой инженерии различных онтологических горизонтов и паттернов. Или: внести серьезные коррективы в технологический стиль (собственный образ мысли, действия и жизни). Прежде всего, пересмотра базисных для классического инженерного сознания идеи непрерывного прогресса и стандартизации всего, экстенсивно-тотализующей (Gestell) идеи, которая исчерпала себя.

Иначе говоря, на наших глазах осуществляется трансформация самого принципа инженерной деятельности, а значит переосмысления базисных ориентаций инженерно-технической деятельности. Недаром высказана мысль о *новой инженерии*, которая предполагает «снижение деструктивных процессов, безопасное развитие цивилизации, высвобождение человека из-под власти техники, улучшение качества жизни и др.» [1, с. 245]. В мета-редакции: «умение работать с разными природами (первой и второй, природой и культурой)....» [там же, с. 246].

Последняя заявка нуждается в уточнении, которое я ниже и рискну предложить. Оно связано с представлением об информации как некотором медиуме взаимодействия двух упомянутых природ, вещества и энергии. В этой связи напомним, что в свое время профессор В.Ф. Шаповалов сделал один важный акцент: предметом технических наук, которые больше не отделены «китайской стеной» от естественных, а тем более, социально-гуманитарных, в значительной мере должны являться «законы взаимодействия человека и сложной (как правило, информационной) технической системы» [2, с. 205].

Если это тезис верен, то в силу безупречных аргументов (иллюстраций). И таковые находятся в представлении о принципиально новом диапазоне и функций современных технологий. И как бы это не выглядело странно, но именно коммуникационные технологии (сопряженные с социо-гуманитарными смыслами) завоевывают все большую значимость в спектре иных технологий. Вспомним недавнее информационное продвижение интересов компании Shell по добыче сланцевого газа в Украине.

Итак, если следовать отечественному исследователю А.М. Холоду [3], то нужно признать, что целый ряд технологий способны непосредственно влиять на поведение и мировоззрение людей, причем, как в позитивном, так и в негативном плане. Речь идет о технологиях мутации и инмутации социальных связей, нахождение формулы баланса структуры и функций социальной системы, равно как и разбалансировки таковых. Трагедия Чернобыля, а

теперь и Фукусимы, как раз и показала зависимость социотехнических систем от информационного компонента.

В этом смысле, деятельность людей целесообразно трактовать как эквивалентную, т.е., протекающую в алгоритме преодоления начальных условий, плюс развертывания некоторых непредопределенных состояний, конституированных актуальными параметрами системы. Понятно, что здесь можно говорить об особой роли эмерджентности, которая, собственно и должна по возможности проектироваться и контролироваться инженерами.

Остается лишь подчеркнуть, что перед современной инженерией, и, прежде всего, перед высшей технической школой, занятой подготовкой и переподготовкой инженеров, стоят весьма непростые задачи. И мне представляется, что это задачи сущностного, а не функционального уровня, поскольку технологические риски ставят под удар и природу, и социум, и человека. Отсюда вывод: социально-гуманитарный аспект инженерного знания должен опережать прикладной его аспект, и быть нацеленным на удержание сущностных определений природы, социума и человека в пределах био-антропо-социо-техносферы.

Література

1. Розин В.М. Понятие и современные концепции техники / В.М. Розин. – М.: ИФ РАН, 2006. – 255 с.
2. Шаповалов В.Ф. Философия науки и техники: О смысле науки и техники и о глобальных угрозах научно-технической эпохи: Учебное пособие / В.Ф. Шаповалов. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. – 320 с.
3. Холод О.М. Комунікаційні технології [текст] підручник / О.М. Холод. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 212 с.

УДК 378.148

Нємцева Н.С., Нємцев Е.М. (КП ДВНЗ ДонНТУ)

КОМПОНЕНТНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ У КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сьогодні очевидним є той факт, що професійне становлення студентів відбувається не лише в результаті цілеспрямованої педагогічної діяльності викладача, але й під впливом самого життя, довколишньої дійсності. Не виникає сумніву в тому, що найбільш важливу роль у професійному становленні студентів відіграють змістовні й процесуальні аспекти інноваційності освітнього процесу у вищому професійному навчальному закладі, які можуть бути забезпечені культурно-освітнім середовищем. У зв'язку з цим перед вищою школою стоїть завдання здійснювати професійне становлення студентів таким чином, щоб культурно-освітнє середовище вищого навчального закладу (ВНЗ) забезпечувало б формування таких якостей особистості майбутнього фахівця, які необхідні йому насамперед у період навчання для міжособистісної взаємодії і творчої активної майбутньої професійної діяльності.

Учені (К. Абульханова-Славська, С. Белозерців, Б. Гершунський, Н. Крилова, О. Новіков, О. Шахматова та ін.) наголошують на необхідності моделювання культурно-освітнього середовища ВНЗ, зорієнтованого на опанування майбутніми фахівцями системи професійних знань, умінь і навичок, способів ділової міжособистісної взаємодії і творчого виконання своїх обов'язків, що в єдності виступає обов'язковою умовою і водночас основою успішності процесу формування конкурентоспроможності в майбутніх фахівців.

Учені відзначають, що від успішності самовдосконалення студентів у середовищі вищого навчального закладу, процесу самовизначення й самореалізації у професійному становленні залежить ефективність усієї подальшої професійної діяльності майбутнього фахівця. Тому в сучасній педагогічній науці особливої актуальності набуває проблема організації цілісного

культурно-освітнього середовища, яке впливає на професійне становлення майбутнього інженера, усвідомлення своєї діяльності як креативно-особистісної.

Виходячи з вищезазначеного, можна констатувати: культурно-освітнє середовище ВНЗ, що розвивається як цілісність, на думку В. Козирева, включає три взаємопов'язані компоненти: освітній, мовний і міжособистісний. Ми беремо ці компоненти за основу в розгляді культурно-освітнього середовища вищого технічного навчального закладу (ВТНЗ). Перейдемо до детальнішого розгляду цих компонентів, оскільки вони входять до компонентного складу досліджуваного нами культурно-освітнього середовища вищого технічного навчального закладу.

Освітній компонент містить чотири основні структури: ціннісно-цільову, інформаційно-знаннєву, технологічну та результативну. Ці структури визначають свободу вибору між кожним студентом на шляху здобуття освіти.

Другий компонент – мовний, відбиває способи становлення мовної культури суб'єктів освітнього процесу.

Третій компонент – міжособистісний, характеризує ціннісно-смыслову поліфонію міжособистісних зв'язків і стосунків, суб'єктну взаємодію в середовищі ВНЗ.

На нашу думку, цей компонентний склад досить повно відображає структуру культурно-освітнього середовища вищого технічного навчального закладу. Але в той самий час удосконалення культурно-освітнього середовища вищого технічного навчального закладу передбачає, окрім наведених вище напрямів діяльності, акцент на культурному аспекті досліджуваного середовища і вбачає формування досвіду міжособистісної ділової взаємодії і також досвіду професійно-творчої діяльності, які в єдності відіграють провідну роль у становленні студента як майбутнього інженера. Ця позиція вимагає включити до компонентного складу середовища професійно-творчий і комунікативний компоненти.

При визначенні компонентів культурно-освітнього середовища ми звернули увагу на те, що людина в процесі еволюції створює для себе штучні середовища, які складаються з певних «неприродних» елементів; прийняття її іншими людьми, самореалізація, пізнання, творчість. При цьому культурні стандарти відіграють на меншу роль, ніж закони біологічного виживання. Стикаючись один з одним, вступаючи у взаємини, окремі індивіди починають створювати асоціації, що базуються на правилах спілкування, обміну й підпорядкування. Іншими словами можна сказати, що «притягуючись один одного, як крапельки ртуті (і знаходячи в реакції інших підтвердження власному існуванню), люди прагнуть виявити свою особистість як індивідуальність, вимагаючи від інших підтримки соціального стандарту». Отже, проведені дослідження дозволили визначити наступні компоненти культурно-освітнього середовища вищого технічного навчального закладу, які допомагають здійснювати процес професійного становлення студентів: *професійно-знаннєвий* компонент; *професійно-творчий* компонент; *комунікативний* компонент.

Професійно-знаннєвий компонент включає спектр освітніх і професійних цілей, припускає участь студентів у професійно-освітніх проектах, складання ними професійно-освітніх маршрутів і планів професійної самореалізації. Участь у різних видах навчальної діяльності створює умови для глибокого засвоєння знань, їх різноманітність дозволяє запропонувати кожному студентові самостійно здійснювати усвідомлений ним вибір. Дія цього компонента культурно-освітнього середовища дозволяє студентові свідомо визначити власну позицію, індивідуальні перспективні цілі, способи, форми професійно-знаннєвої діяльності в період навчання у ВНЗ і на найближчі роки майбутньої професійної діяльності студента, що в сукупності призведе до його професійно-особистісного становлення як фахівця.

Професійно-творчий компонент проявляється в формуванні у майбутнього професіонала здатності до саморозвитку, цілеспрямованого застосування позитивних якостей своєї особистості, наявності оригінального стилю мислення, опанування майбутньої професії на високому творчому рівні. Цей компонент припускає розвиток професійної культури майбутнього фахівця, створює умову для трансляції нових цінностей, творчої самореалізації, можливостей і здібностей фахівця мислити творчо і застосовувати їх у майбутній професійній діяльності.

У якості наступного компоненту культурно-освітнього середовища виділяється

комунікативний компонент, який проявляється у мовних та міжособистісних зв'язках і стосунках суб'єктів культурно-освітнього середовища. Серед них можна виділити взаєморозуміння, взаємовплив, взаємодію, міжособистісне спілкування. Комунікативний компонент характеризує ціннісно-смыслову поліфонію міжособистісних зв'язків і стосунків, суб'єктну взаємодію в середовищі ВНЗ. Комунікативний компонент проявляється в мовних та міжособистісних зв'язках і стосунках суб'єктів культурно-освітнього середовища. Серед них можна виділити взаєморозуміння, взаємовплив, взаємодію, міжособистісне спілкування.

Реалізація комунікативного компоненту проявляється у наступному: пристосування студентів до української культури за допомогою курсів “Ділова українська мова”, «Українська мова за професійним спрямуванням», проведення психолого-педагогічних тренінгів, робота у групах, що сприяло розвитку комунікативних здібностей студентів, ставленню до спілкування як до цінності, уміння само презентації

Взаєморозуміння характеризується об'єктивним розумінням особистості партнера. Взаємовплив припускає зміну поведінки, відношення, думок і почуттів. Взаємодія має на увазі взаємодопомогу, сприяння, готовність зробити підтримку. Міжособистісне спілкування виражає здатність до емпатії, можливість обміну інформацією, сприйняття і розуміння партнера партнером.

У сукупності дія всіх компонентів середовища вбачає досягнення особистісно-діяльнісних індивідуальних і групових перетворень через формування системи ціннісних орієнтацій; припускає планування, відбір і розробку видів, основних типів, форм, методів і засобів індивідуальної і групової взаємодії; означає реалізацію найбільш доцільних типів, форм, способів і методів продуктивної міжособистісної і міжгрупової взаємодії, відбиває рівень групових і особистісних перетворень.

Також, слід звернути увагу на те, що культурно-освітнє середовище вищого технічного навчального закладу виконує ряд функцій: інтеграційну, ціннісно-узгоджувальну, функцію збереження української мови.

Інтеграційна функція забезпечує цілісність віддзеркалення різносторонніх проявів буття, обумовлених цілісністю людської особистості і замкнутістю процесу навчання на особистості того, хто навчається.

Ціннісно-узгоджувальна функція за рахунок спеціально створюваної надмірності інформації дозволяє моделювати реальні ситуації успіху, що включають аналіз, порівняння, формулювання висновків щодо професійної самореалізації.

Функція збереження української мови культурно-освітнього середовища припускає особливу увагу до мови як до засобу організації уявлень про світ і його розуміння, як до найважливішого інструменту розумової діяльності, і до мови як показника культури особистості та її можливостей здійснювати ефект міжособистісної взаємодії.

Як ми бачимо, усі ці функції безпосередньо пов'язані з компонентним складом середовища і спрямовані на вдосконалення процесу професійного становлення студентів, і впливають на професійне становлення.

У зв'язку з тим, що культурно-освітнє середовище вищого технічного навчального закладу впливає на підготовку фахівця, вважаємо за доцільне до наведених функцій додати функцію професійно-особистісного становлення майбутнього фахівця. Вона впливає не лише на засвоєння професійних знань, умінь і навичок, а й на навчання студентів міжособистісної взаємодії, а також на розвиток їх творчості у майбутній професійній діяльності.

Культурно-освітнє середовище вищого технічного навчального закладу, що детермінує ціннісно-смыслову входження особистості в загально-професійний простір студентів як суб'єктів, а його структурні компоненти сприяють професійно-особистісному становленню майбутніх інженерів у процесі міжсуб'єктної взаємодії і творчого перетворення предметної діяльності, спрямованої на формування системи професійних знань, умінь і навичок.

Отже, культурно-освітнє середовище ВНЗ є простором професійної підготовки, в якому здійснюється навчальна діяльність студента, спілкування з оточенням, взаємодія і рефлексія, у зв'язку з побудовою багатоступінчастої професійно-інженерної освіти, методологічним

орієнтиром виступає уявлення про її цілісність, неподільність професійної діяльності, про неможливість її «часткового» засвоєння. У контексті визначеного, культурно-освітнє середовище є відкритою до певної міри системою, яка самоорганізується.

Перминов А. В., Ворошилова Дар'я

ПРОФИЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ

В нашей стране создана разветвленная сеть учебных заведений. Все они составляют определенную систему. Обучение в школе разделено на три этапа, или образовательных уровня: 1 – 3 (4) классы - начальная школа (школа первой ступени), дающая начальное образование; 5 – 9 классы - основная школа (школа второй ступени), дающая так называемое базовое общее среднее образование. После окончания 9-го класса появляется возможность выбора: можно продолжить обучение в 10 – 11 классах старшей школы (школа третьей ступени) и получить полное общее среднее образование, или продолжить обучение в профессионально-технических училищах, лицеях, колледжах.

Каждый человек неповторим, способности и наклонности каждого ребенка индивидуальны. Поэтому после 9-го класса каждый ученик имеет право выбора профиля. Обучение старшеклассников в классах с определенным профилем позволяет обеспечить углубленное изучение конкретных предметов в соответствии с программой полного среднего образования, сформировать у учащихся специальные навыки самостоятельной научно-исследовательской деятельности.

Для развития способностей, дарований и талантов детей создаются профильные классы (с углубленным изучением отдельных предметов или начальной допрофессиональной подготовки), специализированные школы, гимназии, лицеи, колледжумы, а также различные типы учебно-воспитательных комплексов, объединений. Особо одаренным детям государство оказывает поддержку и поощрение (стипендии, направление на учебу и стажировку).

Не менее важной целью профильного обучения является расширение возможности социализации детей и обеспечение непрерывности общего среднего со специальным высшим образованием. В настоящее время в высшей школе сформировалось устойчивое мнение о необходимости дополнительной специализированной подготовки старшеклассников для прохождения вступительных испытаний и дальнейшего обучения в ВУЗах.

Цель профильного обучения – обеспечение возможностей для равного доступа ученической молодежи к приобретению общеобразовательного профильного образования и начальной допрофессиональной подготовки, непрерывного образования на протяжении всей жизни, воспитания личности, способной к самореализации, профессиональному росту и мобильности в условиях реформирования современного общества.

Традиционная непрофильная подготовка старшеклассников в общеобразовательных учреждениях привела к нарушению преемственности между школой и ВУЗом, породила многочисленные подготовительные отделения ВУЗов, репетиторство, платные курсы и др. Базовые общеобразовательные предметы составляют инвариантную составляющую содержания среднего образования и обязательны для всех профилей. Содержание обучения и требования к подготовке старшеклассников определяются государственным общеобразовательным стандартом. Профильные общеобразовательные предметы – цикл предметов, которые реализуют цели, задачи и содержание каждого конкретного профиля. Они обязательны для учеников, избравших данный профиль обучения. Профильные предметы изучаются углубленно.

О том, оправдает ли себя внедрение профильного обучения, до сих пор спорят украинские педагоги. На подготовительном этапе ставились вопросы о том, а не является ли профильное обучение фактически лишением детей права выбора и будет ли оно отвечать потребностям рынка труда в стране, самих детей, их родителей. Однозначно дать положительный или отрицательный ответ на эти вопросы сегодня не представляется возможным. Но то, для чего нужна профилизация, ясно всем. Она обеспечивает реализацию

индивидуальных особенностей учащихся, их потребностей и интересов, ориентирование детей на тот или иной вид будущей профессиональной деятельности.

Сегодня профильное обучение сводится, главным образом, к выбору учащимися профессии при продолжении обучения в старших классах и не касается профориентации, адекватной интересам и потребностям рынка труда. В тоже время, успешность социально-трудовой адаптации молодежи во многом зависит от адекватной профессиональной ориентации.

В современных украинских школах открыты профильные классы физико-математического, экономико-правового, гуманитарного, химико-биологического, информационно-технологического и эстетического уклонов. На первый взгляд, обеспечивается широкий спектр выбора профиля и возможности углубленного изучения предметов. Вместе с тем, реализация на практике идей профильности имеет определенные недостатки. Так, на примере гуманитарного профиля на изучение истории Украины и всемирной истории отведено 5 часов учебной программы плюс час факультатива; на английский язык – 5 часов, на мировую литературу – 3 часа. Однако на математику приходится всего 3 часа, тогда как в соответствующем математическом профиле – 8-9 часов. Однако на ВНО (Внешнем независимом оценивании) нет соответствующей градации тестов с учетом профильности, что создает дополнительные трудности для отдельных групп учащихся. Кроме того, в учебных заведениях (старшая школа) смена профиля учеником, например, после 10 класса, крайне затруднена. Кроме того, приходится констатировать, что по учебнику уровня стандарта происходит изучение предмета и на уровне более высокого профиля.

Содержание одного и того же предмета в классах разного профиля может быть разным. К сожалению, на практике эта давняя идея не подтверждается. Возрастает количество профильных классов, профилями становятся целые школы, но все происходит по одному сценарию: увеличивается количество часов на профильные предметы, вводятся новые предметы за счет сокращения базовых. При этом практически не изменяется содержание предмета. Содержание образования в современных профильных классах формируется часто стихийно, эмпирически, исходя из субъективных представлений разработчиков рабочих учебных планов, без глубокого научного обоснования учебного содержания в соответствии с профилем обучения.

Кадры для профильного обучения также должны быть особенные – это специалисты высокого уровня, которые следят за новинками литературы и методики. Теоретически учитель профильного класса должен быть ознакомлен с новой информацией, иметь меньше часов нагрузки, и зарплата его должна быть другой, более высокой.

Видимо потому, что к такому педагогу предъявляются следующие требования: он должен быть не просто специалистом высокого уровня, соответствующего профиля и специализации своей деятельности, владеть техникой эксперимента, но и свободно ориентироваться в педагогических и психологических проблемах, соблюдать вариативности содержания образования, уметь проектировать индивидуальные образовательные траектории учащихся. Такой учитель должен уметь формировать компетенции, необходимые для продолжения образования в соответствующей сфере будущей профессиональной деятельности, обладать способностью и готовностью вводить в образовательный процесс интерактивные компоненты, включать проектно-исследовательские и коммуникативные методы, иметь развитый интерес к инновационным процессам в педагогике, творческий подход к разрешению задач [1].

Предварительным этапом введения профильного обучения является начало перехода на предпрофильное обучение в последнем классе основной ступени, разработка процедуры приема выпускников предпрофильных классов в профильные школы (классы, группы).

Огромное значение имеет создание соответствующей материальной базы профильного образования, т.е. обеспечение школ равноуровневыми учебными пособиями в соответствии с конкретными потребностями учебных заведений [2].

Должна быть продолжена работа по созданию нового поколения учебной литературы, уточнению базовых учебных планов, разработке новых, более гибких учебных планов профилей и ежегодному расширению числа школ и учащихся.

Література:

1. Материалы Всеукраинской научно-практической конференции. 29-30 ноября 2012 года. Черновцы, 2012. – 288с.
2. Шубочкина Е. Профильное обучение: как решаются проблемы профессиональной ориентации школьников //Нар. образование.– 2007.– №1.– С. 152-154.

Самофалова Т.В. (КИИ ДонНТУ)

**ГУМАНІЗАЦІЯ І ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В
ТЕХНІЧНОМУ ВУЗІ**

Визначальною рисою розвитку сучасної цивілізації, принципово важливою її парадигмою є невинне зростання місця і ролі фундаментальних, прикладних, технологічних, інформаційних та особливо соціогуманітарних знань у різних сферах діяльності людини. З урахуванням тієї обставини, що людина, особистість є однією з реальних конкурентоспроможних ланок у цивілізаційному поступі сучасної України, то саме інтелект українських громадян, їх розум, освіченість європейського зразка можуть стати стратегічним курсом, який за умов належного ставлення та ефективного його використання державою здатний забезпечити трансформацію українського суспільства на справді демократичних і гуманістичних засадах.

З точки зору інноваційної педагогіки, новою якістю сучасної української освіти має бути належна якість не лише у навчанні, а й виховання, ступінь розвиненості особистості людини, яка навчається, її підготовленість до продовження навчання, самостійного життя.

Одним з принципів реалізації Державної Національної програми „Освіта (Україна – XXI ст.) є гуманізація освіти, що полягає в утвердженні людини як найвищої цінності, у найповнішому розкритті її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб [1].

В підготовці майбутніх фахівців все більшого значення набуває виховання загальнолюдських цінностей. Від сучасного фахівця вимагається не тільки компетентність і професіоналізм, але також соціальна активність, високі інтелектуальні, моральні і психологічні якості. Діяльність інженера здобуває не тільки науково-технічний, але і людський вимір.

Для того, щоб навчальний процес сприяв вихованню відзначених вище рис у студентів – майбутніх інженерів, система технічної освіти має потребу в послідовній гуманізації і гуманітаризації. Чим вищий рівень культури людини, тим легше йому вирішувати технічні проблеми.

Терміни «гуманістичний» і «гуманітарний» дуже близькі по-своєму змісту в повсякденному житті, і проте їх слід розрізняти. Гуманізм (від лат. humanus - людський) - «історично змінюється система поглядів: цінність людини, що визнає, як особистості, його право на волю, щастя, розвиток і прояв своїх здібностей». Слово «гуманітарний» закріплено за комплексом наук (гуманітарні науки), що мають своїм предметом ті чи інші прояви людської духовності, тобто за філологією, етикою, філософією, історією, культурологією.

Гуманізація навчального процесу означає створення такої освітньої системи, що відповідає гуманістичним цінностям і ідеалам.

Гуманітаризація освіти означає наповнення і доповнення освітньої програми гуманітарним змістом, тобто припускає включення в навчальний процес гуманітарних дисциплін.

Цілями гуманітаризації є:

1. Формування у студентів якостей особистості, необхідних для успішної трудової діяльності, а також задоволення потреб саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації. Викладачі вузів на заняттях з іноземної мови реалізують цю мету за допомогою підготовки і захисту студентами проєктів, презентацій, проведення ділових ігор. Наприклад, розглядаючи

такі теми, як «Пошук роботи», «Створення і презентація підприємства», «Проблеми сучасної молоді» студенти бачать можливість застосування ситуації в реальному житті.

2. Інтегрування особистості в національну і світову культуру.

Дана мета реалізується шляхом читання текстів краєзнавчого змісту, у які включено актуальні матеріали про життя України, Франції, США, Великобританії, їх політичний, державний і економічний устрій, звичаї і традиції. Студенти, вивчаючи мову знаходять подібність і розходженість між релігіями рідної країни і країни вивчаємої мови. При навчанні мови на базі чужої культури виховуються такі цінності, як толерантність, відкритість.

3. Забезпечення одержання студентом професії і відповідної кваліфікації. Ця мета, щодо іноземної мови має на увазі спеціалізацію по галузях. Метою курсу «Іноземна мова за професійним спрямуванням» є розвиток професійної і мовної компетенції студентів, студенти на практиці мають можливість побачити необхідність знання іноземної мови і можливість її застосування.

4. Сприяння взаєморозумінню і співробітництву між людьми, народами незалежно від національної, етнічної, расової, релігійної і соціальної приналежності з урахуванням розмаїтості світоглядних підходів і реалізації права студентів на вільний вибір думок і переконань. На заняттях з іноземної мови відбувається формування толерантності через ознайомлення з іноземною культурою, традиціями. У контексті теми може бути реалізований Інтернет-проект.

Принципи гуманітаризації освіти в технічному вузі слідуючі:

- гуманізація освіти може успішно здійснюватися тільки шляхом взаємозалежної і цілеспрямованої (системної) діяльності багатьох структур інституту: кафедр соціально-гуманітарного циклу, кафедр спеціальних загальнотеоретичних, управлінських підрозділів, колективів студентів, громадських організацій;

- гуманізація навчального процесу неможлива без включення спеціальних і загальнотеоретичних дисциплін у єдину систему знань про людину, суспільство і природу;

- гуманізація освіти вимагає розмаїтості моделей гуманітарної підготовки, що враховує профіль інституту, факультету, специфіку конкретної спеціальності, регіону;

Реалізація цілей гуманітаризації технічної освіти здійснюється на основі створення системи викладання і зміни широкого кола гуманітарних дисциплін сприятливих загальнокультурному розвитку, оволодінню загальнолюдськими цінностями. У цьому відношенні особливе місце належить філософії.

Давно загальноновизнано, що в загальнокультурному розвитку людини виняткову роль відіграють два компоненти духовної культури суспільства - це філософія і мистецтво. І якщо мистецтво виховує почуття, розвиває естетичне сприйняття світу, облагороджує людину, то філософія в першу чергу впливає на інтелектуальну сторону: розвиває мислення, світогляд, методологія пізнання і т.д.

Тому варто широко використовувати великий освітній і виховний потенціал філософії для гуманізації і гуманітаризації освіти, розвитку духовності студентів.

Рішення проблем гуманітаризації навчального процесу не може бути простим. Для цього структура і зміст гуманітарного знання у вищих навчальних закладах може бути визначена в рамках системи знань «особистість – суспільство - правова держава». Така система дозволяє дати студентові наукові знання про людину, його місце у світі і відношенні до світу, суспільства, держави, природи.

Необхідно навчити студента вільно орієнтуватися у світі ідей, образів; допомогти вибрати цілісний погляд на світ. Іншими словами, гуманітарні знання закладають фундамент вільного усвідомленого вибору.

Лінгвістична освіта в технічному вузі сприяє гуманітаризації професійного навчання і формуванню особистості майбутнього інженера за умови виділення в цьому процесі гуманітарної сутності й інтеграції дисципліни «Іноземна мова» з іншими гуманітарними і технічними дисциплінами.

Лінгвістична освіта буде відповідати цілям гуманітаризації навчального процесу, якщо тематика лексичного матеріалу та тексти для читання містять як гуманітарну так і професійну інформацію.

Необхідною умовою гуманітаризації вищої освіти є врахування психофізіологічних особливостей студентського віку. Вік 18-20 років - це період найбільш активного розвитку моральних і естетичних почуттів, становлення і стабілізації характеру. Зміна мотивацій, усієї системи ціннісних орієнтацій, з одного боку, інтенсивне формування спеціальних здібностей - з іншого, виділяють цей вік як центральний період становлення характеру та інтелекту.

Одна із основних цілей професійної освіти – це не тільки навчити, але й забезпечити професійний розвиток фахівця. Гуманітарна підготовка необхідна майбутнім фахівцям для формування і розвитку в них аналітичного мислення. При вивченні іноземної мови підвищується ефективність виконання студентами таких професійно значимих завдань, як аналіз і узагальнення інформації, зіставлення конкретного й абстрактного, завдання робити інтуїтивні висновки, передбачити результати. За час навчання у вузі при наявності сприятливих умов у студентів відбувається розвиток усіх рівнів психіки. Вони визначають спрямованість розуму людини, тобто формують склад мислення, що характеризує професійну спрямованість особистості. Таким чином, лінгвістична освіта сприяє розвитку розумових здібностей.

Гуманізація освіти - це процес, спрямований на засвоєння особистістю гуманітарного знання, гуманітарної культури, гуманітарного потенціалу кожної досліджуваної області знань. Навчання інженера не може обмежуватися комплексом спеціальних знань, хоча їм, звичайно, приділяється першорядне місце, він не може бути односторонньо розвинутою, обмеженою тільки своєю спеціальністю людиною.

З огляду на широкий характер майбутньої діяльності студентів технічних вузів, слід зазначити, що мовна підготовка повинна бути спрямована на розвиток таких якостей суб'єкта гуманітарного простору, як моральність. У цьому випадку навчання іноземним мовам буде адекватно цілям гуманітаризації вищої технічної освіти і дозволить підвищити рівень гуманітарної культури студентів.

Література

1. Державна Національна програма „Освіта (Україна – XXI століття).- К.: Райдуга, 1994.
2. Загальна декларація прав людини. Інфодиск Законодавство України. – К., 2007.
3. Пантелєєва І.А. Мовна освіта в Україні – візитна картка Болонського процесу.// Збірник праць міжнародної науково-практичної конференції. – м. Донецьк. – 2006.

Serdyuk I.V., Beletska L.L. (KII DonNTU)

BOLONGA PROCESS IN THE UKRAINIAN STUDENTS' OPINION

The process of European integration, its expansion to the east and to the Baltic countries is accompanied by the formation of a joint educational and scientific space and the development of common criteria and standards in this area across the entire continent. This process became known as the Bologna process after the name of the University in the Italian city of Bologna. The history of the Bologna process officially began with the signing of the Bologna Declaration in 1999, though its prehistory goes back to 1954, when was signed the European Cultural Convention, which stresses the need to encourage the citizens of all the states in the study of languages, history and culture of other countries and of their common culture [1]. Implementation of the provisions of that declaration will give our country the possibility to prepare skilled specialist, exchange experience with other countries, it will be the key to the future economic growth and, what is equally important, will form the citizens of Ukraine in the European mindset, overcome the difficulties of employment in other states. Signing the document is, certainly, an important step, but the transition to the Bologna system is a lengthy process

that involves the reform of the educational system, that requires to combine the efforts of government, educators and students.

Our aim is to analyze a rather important step for our country, namely the signing of the Bologna agreement between the European Union and Ukraine, as well as to express an opinion on the new system of education, from the point of view of a student.

Bologna process is an intergovernmental European reform with its own background, achievements and future prospects.

The main goal of this process is consolidation of efforts and promoting scientific community and governments of Europe to raise the competitiveness of the European system of science and higher education in a global context.

The Bologna Process aims to unify an open European area of education, the introduction of technology-based credit transfer system, European credits, encouraging mobility and create conditions for free movement of students, teachers and researchers within the European region, simplifying the procedure of identification of qualifications that will help graduates and students to find employment in the European labor market. In connection with Ukraine's declaration of its intention to join the European Union its higher education system needs radical reform.

It should be noted that the Bologna process does not involve the creation of completely identical education systems in different countries; it is only intended to strengthen relationships and improve understanding between different educational systems [2, p. 18].

However, the Bologna Process in Ukraine has both its supporters and opponents. There is no consensus on this issue either among scientists or among universities staff or among students. The question naturally arises: why? Maybe the whole thing is in our ignorance or "habit" to the Soviet system, and, perhaps, in both.

Scientists believe that there are two options: either to maintain a high proportion of lack of specialists, or eliminate it by raising the quality of student's education and training qualified teachers. It is clear that the way for Ukraine is the second option. To ensure recognition of our diplomas in Europe, the Bologna Process is interested in high-quality Ukrainian education system that is not at such a high level as in many European countries. If this is achieved, the Ukraine's payoff of training hundreds of thousands of specialists many times will exceed losses even due to growing "brain-drain".

Those who support the new higher education system always say about such advantages:

- two stage training;
- credit system;
- the quality of education control;
- extension of mobility;
- graduate employment;
- ensuring the attractiveness of European education.

Among the disadvantages of the Bologna Process in Ukraine, I would mention:

- wrong and not always appropriate involvement of certain methods of seminars and lectures on the part of the teacher;

- in accordance with the Bologna process in the group should study up 12-14 students, and in our universities, usually 23-25 students are enrolled in the group, and even more. In this regard, teachers are not always able to interview and assess the level of knowledge of everyone;

- one of the important problems is the technological and financial support of universities, as Bologna process involves conducting a lesson in interactive class-rooms, bringing in new technology for processing visual material as well as the introduction of a large number of interactive exercises to help students better understand and use the theoretical material in practice;

- a problem associated with the evaluation of students, because not all teachers are using the correct ECTS scale, and as a result many students have problems with certain grades.

From March, 7 to March, 16, 2012 the Fund "Democratic Initiatives" named after Ilko Kucheriv and the firm "Ukrainian Sociology Service" conducted a nationwide public opinion survey of Ukrainian third, fourth and fifth year students and graduates about the Bologna Process in Ukraine. The main purpose of the study was to examine the implementation of the Bologna Convention in the

educational process of public and private universities of the III-rd and IV-th levels of accreditation. Some 1,001 students were selectively interviewed in 51 high school in 20 cities of 15 regions of Ukraine, and also in Kyiv, Sevastopol and the Crimea.

The general level of the students' awareness of the principles of the Bologna system, in its self-esteem, is more or less satisfactory. As it was noted, 43% of those interviewed understand these principles well, 50% know the essence of this system. Only 7% said that they had heard the term, but had no idea of what it was.

Among the characteristic features of Bologna process students are mostly aware of the fact which they face directly in the learning process: the necessity of gaining grades during the semester (50%). But such an important feature of the educational process as an opportunity to form individual learning plan, choose courses of their own, were pointed out by less than a fifth of the respondents (18%).

Despite high self-esteem of understanding the principles of Bologna process only about a third of the respondents (32%) know about the opportunity to get an enclosure of the European standard together with a diploma of higher education. Obviously, the Bologna system is not taken by the majority of our students as a way to integrate into the European higher education area. At least a fundamental possibility of mutual recognition of study periods and separate study results of each student in the European area of higher education, as a sign of the Bologna system was pointed out by only 16.5% of the respondents.

Few students are familiar with the opportunities of mobility provided by the Bologna system. The possibility, after the Bachelor course, to enter the Master course of any high school within the country or abroad is mostly mentioned (28%), this possibility being pointed out by the best students.

Not many students know about the opportunity of mobility during taking the Bachelor course: mobility within the country is known to 20%, at the same time about 44% of the respondents expressed their desire to study at some other higher education institution in Ukraine for a term or so. Only 17% of the students, who were asked, know about the possibility to study abroad during the Bachelor course.

Participation in student exchange programs for Ukrainian students today is actually a rare practice. Only 2% of the respondents were involved in such exchanges within this country; in exchange programs with foreign universities – less than 5% participated.

The main factor that stands in the way of the opportunities to study abroad students interviewed mentioned a financial factor: lack of funds to pay travel and stay during training (75%). A significant obstacle is insufficient level and knowledge of foreign languages (this reason, as an obstacle to take advantage of the opportunities to study abroad indicated 42%). The difficulty of obtaining visas was indicated by one of five students surveyed and almost the same number mentioned their own ignorance about the possibilities of the Bologna process. Only 10% of the students state that there is no need to go to study abroad, because the level of knowledge, which can be obtained in home universities satisfies them.

Some requirements of the Bologna system are being implemented in life rather slowly. Many students surveyed (37%) indicated that they do not have the possibility to choose independently certain parts of the course, and 24% expressed dissatisfaction with its implementation. Actually, only 21% independently selected courses for learning, and this choice was quite limited, as two-thirds of those who made the choice (68%) reported having had the chance to choose only 1-2 courses.

Controversial is the evaluation by the students of the system of gaining grades and its influence upon the results of students training. 37% of the respondents agree with the statement that the teachers' objectiveness of their evaluation of the students' knowledge has improved. The same number (37%) do not agree; 20% hesitated.

The assessment of the affect of activating the students' independent work upon the quality of their training also seems to be controversial: 42% assess this impact positively, while 46% believe that the quality of training lowered because of overloading and a great number of tasks for independent work, fulfilled by the students selectively or compulsorily.

The students' attitude towards objectivity of new assessment methods of knowledge also seems to be contradictory: 32% agree that it has not changed because the teachers don't use testing very often,

and 42% see improvement. The vast majority of the respondents (59%) believe that the introduction of the Bologna system worsened the situation for those students who have to take part-time work. 20% do not agree with this idea. However, a noticeable proportion of students (42%) indicated that they are satisfied with the opportunities to have a time-table that allows them to combine study with work.

The overall level of loading in the learning process is quite high. The ratio of classes and time for self-training still does not meet the essence of learning by the Bologna system. Less than 10 "pairs" a week have only 13% of students, 10 to 15 pairs – 21%, from 15 to 20 – 42%, 20 or more "pairs" – 22%. Accordingly, on preparation of independent tasks more than half of students (55%) spend up to 10 hours a week and 58% work in the library at least 10 hours per week.

About half (49%) of the students who study on a budgetary basis receive a scholarship. In most universities there is interrelation between granting an allowance and the student's achievements. 66% of respondents indicated that it goes to those who have an average grade of "good", yet 11.5% reported receiving grant only by those who passed the session without "satisfactory grades" and only 5% reported that almost all of them get a scholarship because they have a satisfactory evaluation. In itself, the size of grants meets the students' vital needs rather symbolically, because its amount ranges mainly within the limits beginning from "sufficient for food and travel" (25%), to "sufficient for food" (7%), ending in "not even enough for food" (24%).

Many of the students earn additionally (15%) in the field related to the future speciality and another 26% – in the field not connected with their future profession). Most universities are not involved in the process of helping students with employment while their studying. The availability of appropriate assistance services was reported by only 20% of the students surveyed, the rest either did not know about the existence of such services (42%), or admitted their non-existence (38%). The situation with the graduates' employment is not much better. The existence of appropriate assistance in the form of university relations with enterprises and organizations, which subsequently employ some of the graduates was admitted by 16% of the students, 16% indicated that there is a service of distribution and employment for the students studying on budget terms, but 19.2% of them consider the existing system to be purely formal, and a significant proportion of students (27.9%) do not know anything about the universities' participation in their graduates' future employment.

The overall level of financial support for the educational process is evaluated by students as satisfactory. Anyway, while answering the question about the availability of facilities required for successful organization of the education process, vast majority of the students confirmed that such conditions are available at their universities: lecture rooms equipped with multimedia facilities (87%), computer classes (97%), up-to-date library (81%), sports facilities (87%), canteens and buffets (96%), students' hostels and halls of residence (95%), students' polyclinic, first medical aid post (95%).

However, the availability of special facilities at the university does not always guarantee its use in the classroom. Despite the fact, that 81% of the students confirmed that their university has a modern library and 66% indicated that they were satisfied with the opportunities to get the needed literature, a third of the respondents (32%) do not use the library in the learning process.

The same is true about computer classes: in spite of the fact that 97% of universities have them, only 58% of the students can use computers for their extracurricular independent work. A similar situation exists for the free internet access on the university campus: 54.6% are satisfied with such an opportunity; 20.9% are not satisfied; 12.5% haven't got such a possibility at all. Thus, the confirmation of high school having all the required facilities should be considered together with the methods of organization of the teaching process [3].

However, despite all the above said, I still think that the Bologna process is a good thing in the restructuring of higher education in Ukraine. However, to really appreciate its benefits takes time. I'm sure that Ukrainian society can adapt to this innovation, successfully "adjust" it to the peculiarities and needs of the students of our state to educate a new educated elite of European type.

Literature:

1. Зона европейского высшего образования / Совместное заявление европейских министров образования г. Болонья, 19 июня 1999 г.

2. Болонський процес // Вестник Совета ректоров вузов Северо-Западного Федерального округа. – 2003. – № 1. – С. 16-20.

3. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. Опитування / Болонський процес в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dif.org.ua/ua/polls/2012-year/1755.htm>

Хоруженко Х.А.(КП ДонНТУ)

ФОРМИ ТА МЕТОДИ РЕГУЛЮВАННЯ СКЛАДУ СТУДЕНТСЬКОГО ЗАГАЛІУ В УСРР У 1920-і РОКИ

Соціальний склад студентства УСРР впродовж 1920-х рр. знаходився у стані трансформації, що було наслідком реалізації політики „пролетаризації” ВНЗ. За даними перепису студентства Харкова у 1909 р. представники дворянства, духовенства, почесних громадян складали 42,3%, службовців – 31,8%, селян – 5,5%, робітників та ремісників – 5,3%, інші категорії – 15,1% [1]. Політика „пролетаризації” мала на меті відкрити вільний доступ до вищої освіти представникам трудящих і, насамперед, робітникам і селянам.

Намагання ЦК КП(б) залучити до навчання у ВНЗ заплановану кількість пролетарського студентства не мали успіху. Тому, починаючи з 1921 р., партійні комітети вдалися ще до одного засобу регулювання соціального складу студентства який отримав назву „соціально-академічні перевірки складу студентства” або „перереєстрації студентства”. Вказаний засіб мав на меті дві цілі. По-перше, звільнити ВНЗ від „академічного баласту”, „довічних студентів”, які часто перебували у складі студентів формально, а насправді десь працювали. Стара дореволюційна предметна система навчання у вищій школі дозволяла студентам вивчати навчальні дисципліни довільно, без якоїсь системи або черговості. Тому студенти один рік працювали, щоб зібрати гроші на навчання, а інший навчалися. Тому період навчання розтягувався на багато (10-15) років. Радянська семестрова система навчання зобов’язала студентів вивчати науки у відповідній черговості і у встановлені строки, а осіб що не встигали – відраховували зі складу студентства.

Але „перереєстрація” студентства мала на меті ще одне завдання – вилучити з ВНЗ „ворожі елементи”. На початку 1920-х рр. у ВНЗ м. Харкова навчалось 57% колишніх червоноармійців, 25% військових царської армії, 9% осіб, що воювали у білих арміях [2]. Не зважаючи на те, що формально радянська влада амністувала осіб, що вели озброєну боротьбу з нею, тим не менш саме ці особи підлягали виключенню зі складу студентства. Так, у жовтні 1921 р. Катеринославський губком КП(б)У запланував зменшити чисельність студентства у губернії у ході „перереєстрації” на 50%. Так звана „перереєстрація” проводилась шляхом співбесіди, в ході якої встановлювалось соціальне походження, заслуги перед радянською владою, класово-політична орієнтація, успішність навчання. Аналізуючи „перереєстрацію” студентства у 1921 р. голова Головопрофосу УСРР Я.П. Ряппо писав, що „минулорічна перереєстрація звільнила наші інститути від номінального баласту. Це і „мертві душі” і мало корисні для радянської держави елементи” [3].

Проте проведена „перереєстрація” студентства 1921-1922 рр. не дозволила підтягнути до бажаного рівня якісний склад студентства. Тому у 1924 р. ЦК КП(б)У вдався до нової ще більш ціннічної акції з вилучення „непролетарського елементу” з ВНЗ. У серпні 1924 р. ЦК КП(б)У під грифом „цілком таємно” надіслав декілька циркулярів на адресу губернських комісій з проведення соціально-академічної перевірки складу студентів інститутів. Перевірку було заплановано провести з 5 вересня по 5 жовтня. Осіб, що підлягали виключення зі складу студентства, необхідно було встановити заздалегідь, але щоб це не викликало підозри, для співбесіди на комісію викликали також студентів, яких не планували виключати [4]. ЦК КП(б)У встановив також відсотки осіб, які підлягали виключенню: в індустріально-технічних інститутах – 12%, сільськогосподарських – 10%, соціально-економічних – 18%, педагогічних – 12%, медичних – 25% [5].

Ці інструкції щодо проведення соціально-академічної перевірки складу студентства вийшли дещо з запізненням, оскільки вже у липні 1924 р. Одеський губком КП(б)У самостійно

на свій розсуд розпочав проведення цієї акції. За планом „розвантаження” одеських інститутів, який було ухвалено в Одеському губкомі, з медичного інституту було заплановано виключити – 45%, політехнічного – 30%, інституту народної освіти, народного господарства і хіміко-фармацевтичного – по 18% [6]. Навіть після отримання інструкцій з ЦК КП(б)У, Одеський губком КП(б)У розпочав „чистку” у серпні і поставив за мету будь-що досягти необхідних відсотків робітників і селян, особливо жорстко перевіряючи склад студентів останнього курсу [7].

Перевірка складу студентства 1924 р. була проведена тільки в інститутах. У липні 1924 р. голова Головопрофосу Я. Ряппо сповіщав у листі секретаря ЦК КП(б)У Е. Квірінга, що „технікуми не слід чіпати, оскільки там 35% робітників і 30% селян”[8]. Переважна більшість студентів була виключена з інститутів за те, що їх віднесли до категорії „соціально-ворожих елементів” [9].

Багато студентів було відраховано з останнього курсу навчання і це в той час, коли народне господарство України відчувало гостру нестачу фахівців вищої кваліфікації. У зв’язку з цим 9 жовтня 1924 р. РНК УСРР видав постанову „Про студентів, виключених у порядку проведення соціально-академічної перевірки”. Ця постанова передбачала проведення екстернату для студентів, відрахованих з останнього і передостаннього курсів. Вони мали можливість скласти іспити у спеціально створених комісіях і отримати дипломи там, де раніше навчалися [10].

Переважає більшість студентів, що були виключені з інститутів подали заяви до Центральної комісії у студентських справах де оскаржили дії комісії по проведенню соціально-академічної перевірки складу студентства. У грудні 1924 р. Центральна комісія у студентських справах своїм рішенням поновила у складі студентів Харківського медичного інституту шістьох осіб, а травні 1925 р. Центральна комісія повернула до Київських і Харківських інститутів 15 студентів, а ще трьом дозволила скласти іспити екстерном [11].

Враховуючи велику кількість осіб які були поновлені у правах, Наркомос УСРР видав циркуляр №297 від 25 червня 1925 р. за яким встановлювався порядок повернення до інститутів виключених у ході перевірки студентів. Поновлені у правах студенти повертались до ВНЗ через рік після їх відрухування за умови, що цей рік вони працювали на виробництві і активно займалися суспільною роботою [12]. 6 лютого 1925 р. Політбюро ЦК КП(б)У на своєму засіданні підбило підсумки соціально-академічної перевірки складу студентства і визначило її завершеною. У матеріалах рішення було записано, що у майбутньому „система „чисток” має бути замінена системою підбору студентів” [13].

Проте ці заяви залишилися на папері і система „чисток” складу студентства існувала впродовж періоду, який вивчається. У листопаді 1928р. Наркомос видав розпорядження за яким розпочались масштабні перевірки соціального походження студентства. На основі цього розпорядження інститути і технікуми самостійно встановлювали строки і методи здійснення цієї акції. Вже у грудні 1928 р. у Харківському інституті народного господарства розпочала роботу комісія з перевірки соціального складу студентства. В цей же час ЦК КП(б)У створював спеціальні комісії, які займалися з’ясуванням соціального походження окремих студентів. Так, після проведеного обстеження, комісія встановила, що у селі Лехнівка Березанського району у куркулів Костюка І.Р., Костюка Я.Р., Євтюха І.І. та інших діти навчаються у Київському політехнічному, ветеринарному і кооперативному інститутах [14].

У Дніпропетровському гірничому інституті після перевірки соціального складу студентства правлінням інституту у грудні 1928 р., почалась додаткова „чистка”, яку проводила робітничо-селянська інспекція, яка „викрила” серед студентів-середняків велику кількість куркулів [15]. У січні 1929 р. „чистка” розпочалась у Одеському інституті народної освіти, де зі складу студентів вилучили 11 осіб, а у лютому цього ж року 48 студентів Київського сільськогосподарського інституту було позбавлено виборчих прав як діти орендарів, духовенства, куркулів та підсудних [16].

У Харківському медичному інституті у лютому 1929 р. за соціальне походження виключили 15 студентів, а у березні – 20 [17]. Комісії що проводили „чистки” змушували

студентів, які товаришували, доносити один на одного. За такою схемою у Одесі було „викрито” і вилучено з ВНЗ студента Лещинського, у якого далекий родич служив у білій армії та студентку Коваленко, яка вийшла заміж за непмана [18]. „Чистки”, „перевірки” та суду над студентами здійснювались до кінця 1929 р. За цей час з ВНЗ було виключено приблизно 5% студентів за невідповідне соціальне походження. Це насамперед були діти середнього селянства, які підтримували або лояльно відносились до радянської влади.

Отже, ні задекларована політика „пролетаризації” ВНЗ, ні „перереєстрації” та „соціально-академічні перевірки” складу студентства у повному обсязі не досягли поставленої мети. За соціальною ознакою основну частину студентства становили вихідці зі службовців, причому їхня питома вага у 1923-1924 навчальному році становила 40,8%, а у 1928-1929 навчальному році – 46,9%. Водночас простежується тенденція збільшення частки вихідців із робітників і селян, чисельність яких поступово зростала і досягла у 1928-1929 навчальному році відповідно 23,9% і 25,3% [19].

Література

1. Итоги переписи студенчества г. Харькова // Студент революції. – 1923. – №7-8. – С.8.
2. Моисеев А. Обзор работы Харьковского КУБУча // Студент революції. – 1924. – №1-2. – С. 105.
3. Яппо Я. О реформе высшей школы на Украине // Студент революції. – 1922. – №1. – С. 12.
4. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі - ЦДАГО України), ф.1, оп. 20, спр. 1854, арк.58-59.
5. Касьянов Г.В. Українська інтелігенція 20-х –30-х років: соціальний портрет та історична доля / Г. В. Касьянов. – К., 1992. – С. 59.
6. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 1854, арк. 66.
7. Там само. - Спр. 1855, арк. 22.
8. Там само. - Спр. 1854, арк. 13.
9. Сероус А. Итоги социально-академической проверки вузов и нового приема в Харьковские вузы // Студент революції. – 1924. – №8-9. – С. 9.
10. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України(далі — ЦДАВО України, ф.166, оп. 4, спр. 315, арк. 12.
11. Там само. - Спр. 714, арк.18; спр. 696, арк. 1; оп. 5, спр. 610, арк.. 1-2.
12. ЦДАВО України, ф.166, оп. 5, спр. 628, арк. 96.
13. ЦДАГО України, ф.1, оп. 20, спр. 1966, арк. 9.
14. ЦДАГО України, ф.1, оп. 20, спр. 2704, арк. 20.
15. Разоблачение вражеских элементов началось // Студент Жовтня. – 1928. – 15 декабря.
16. За чистоту студенческих рядов // Студент Жовтня. – 1929. – 15 января; К перевыборам горсовета // Реконструктор. – 1929. – 15 февраля.
17. Волки в овечьей шкуре // Рефлекс. – 1929. – 7 марта; 16 апреля.
18. «Тайна» Лещинского // Студент Жовтня. – 1929. – 24 октября; 30 мая; Про чистоту вищої школи // Шлях праці. – 1929. – 25 травня.
19. Лаврут О.О. Студентство радянської України в 20-і роки ХХ ст: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 "Історія України" / О.О.Лаврут - Донецьк, 2004. – С. 8.

Черкавская Т.М.

ТРАНСФОРМАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Национальная система образования каждой страны тесно связана с ее экономикой. В этой связи следует заметить, что возрастание роли образования в трансформационной экономике обусловлено сложными задачами ее модернизации, реформирования экономики, необходимостью преодоления опасности отставания от мировых тенденций экономического и

общественного развития.

Рыночное преобразование экономики страны невозможно без эффективного воспроизводства специалистов и квалифицированных кадров. Рынок образовательных услуг с позиции макроэкономического подхода является одним из факторов экономического роста, так как способствует повышению интеллектуального и культурного потенциала общества.

Высшее образование выступает фактором формирования нового качества экономики, основанной на инновационном развитии. Знания, реализуемые в инновациях, выступают фактором экономического роста и национальной конкурентоспособности.

Современный экономический рост во все большей мере ассоциируется с процессом накопления знаний и умением производительно их использовать. Поскольку образование относится к общественно-частному благу, то возникают определенные сложности в его финансировании. Расходы на образование складываются из общественных и частных. Личные расходы выступают в форме частных инвестиций в человеческий капитал, в профессиональную подготовку, в будущие доходы. А расходы общества можно рассматривать как вложения в интеллектуальный потенциал, участвующий в формировании национальной инновационной модели развития национальной экономики.

Соотношение в источниках финансирования между частным и государственным имеет национальную специфику и во многом зависит, во-первых, от степени экономического развития страны, во-вторых, от уровня осознания значимости этого фактора для экономического процветания.

Значение высшего образования как важнейшего фактора формирования нового качества экономики, основанной на инновационном развитии, увеличивается вместе с ростом влияния человеческого капитала. Уровень образования населения входит в важнейшую составляющую индекса человеческого развития стран-членов ООН. В условиях рыночной экономики уровень образованности является своего рода формой социальной защищенности населения.

В таблице 1 приведена информация, которая свидетельствует, что в украинских условиях высшее образование многократно повышает конкурентные позиции работника. Как и в развитых странах мира, здесь прослеживается закономерность: более высокий уровень образования – более высокая экономическая активность, уровень дохода, занятость, же уровень безработицы. Для каждой страны главным критерием высокой эффективности образовательных услуг является структурное и содержательное соответствие между результатами обучения и реальными потребностями эффективного воспроизводственного процесса, улучшение уровня и качества жизни. Уровень реальных трудностей в Украине связан со следующими основными причинами:

- 1) несформированностью инновационных национальных моделей развития экономики;
- 2) неопределенностью становления рыночных основ функционирования образовательных систем;
- 3) высокими экономическими и социальными издержками реформ, приведшими к обнищанию основной массы населения этих стран.

Перечисленные причины усложняют возможности Украины успешно конкурировать с другими странами в условиях формирования мирового рынка образовательных услуг.

Начавшийся несколько лет назад Болонский процесс, цель которого — создать зону европейского высшего образования, не оставил в стороне и Украину. Трансформационный процесс предполагает реформу системы высшего образования, как с точки зрения ее организации, так и с точки зрения содержания учебной деятельности. Основными принципами формирования образовательной стратегии являются доступность, качество, мобильность.

Таблиця 1

Уровни экономической активности, занятости и безработицы в зависимости от уровня образования и половой принадлежности в Украине в 2011 году

	Уровень экономической активности, %		Уровень занятости, %		Уровень безработицы, %	
	женщины	мужчины	женщины	мужчины	женщины	мужчины
Вместе	57,1	68,9	53,7	64,3	6,0	6,7
в том числе имеющие образование полное высшее	76,7	84,4	73,3	80,3	4,5	4,8
базовое высшее	55,4	55,4	52,5	50,4	5,2	9,0
неполное высшее	67,1	77,7	63,2	72,8	5,9	6,3
полное общее	54,0	71,3	49,8	65,9	7,7	7,5
базовое общее	31,8	43,1	30,6	39,9	4,1	7,4
начальное общее или не имеют образования	21,3	21,2	21,2	21,1	0,7	0,6

На жизнь украинских вузов существенно влияют изменения, происходящие в сфере образования на международном уровне, а также внутренние процессы, протекающие в Украине:

- всеобщий кризис в образовании, связанный с переходом от доминирующих экстенсивных целей образования к преобладанию интенсивных целей. Для образования важно не просто накапливать и передавать знания, но и формировать человека, способного к постоянному восприятию изменений и к постоянному профессиональному совершенствованию;
- сокращение государственного финансирования на общеобразовательную и научную деятельность;
- аннулирование государственного распределения выпускников. Старая система распределения уже не действует, а новые формы находятся только на начальном этапе процесса институционализации;
- высокий уровень безработицы в Украине и, как следствие, низкий спрос на молодых специалистов;
- потеря образованием своего качества быть эффективным средством достижения личных жизненных целей. Хотя образование входит в десятку ценностей, наиболее важных для молодежи, однако только 25% связывают с образованием возможность повышения своей квалификации, а надежды на повышение по службе — всего 10%;
- дефицит специалистов, способных дать необходимые будущим специалистам знания для работы в условиях рыночной экономики — старение профессорско-преподавательского состава, отсутствие притока молодых талантливых педагогов и ученых, уход наиболее активных, прогрессивно настроенных кадров. Так, 42% украинских ректоров, свыше 30% заведующих кафедрами и 54% профессоров — люди пенсионного возраста. В то же время только 13% доцентов не исполнилось сорока лет.

А именно этой возрастной группе присуща максимальная профессиональная мобильность, продуцирование новых идей, наибольшая научная активность;

- выживание вуза в настоящее время во многом зависит от количества студентов-контрактников.

Успешная работа любого вуза напрямую зависит от постоянного совершенствования его деятельности, в том числе по улучшению качества образования. Именно качество должно стать и восприниматься руководителями и сотрудниками вуза как один из основных объектов стратегии вуза, т.к. именно оно помогает создать хорошую репутацию и имидж, способствует росту конкурентоспособности на рынке образовательных услуг, создает возможности для самореализации сотрудников.

В Европе происходит ускорение интеграционных процессов в сфере высшего образования. Эти процессы уже имеют интернациональное регулирование — в рамках Болонского процесса определены основные интеграционные параметры и темпы осуществления соответствующих интеграционных процессов. Украина не может не реагировать на эти явления — от этого зависит конкурентоспособность не только образовательной системы, но и национальной экономики в целом.

Основные направления Украины в контексте модернизации высшего образования следующие:

Во-первых, необходимо обратить внимание на объемы и содержание образования. Ориентация на большие количественные параметры образования - количество дисциплин, наполнение соответствующих программ и т.п. - является традиционной для отечественной системы образования как на уровне средней, так и высшего образования. А с учетом дисциплин второй части (по выбору вуза) их общее количество достигает почти 70. В результате этого возникают проблемы дублирования, перегруженности студентов и снижение их мотивации, отбора преподавательских кадров, качественных учебников и т.п. Кроме того, важным аспектом качества учебного процесса является то, что многие преподаватели просто вынуждены выкладывать целый ряд дисциплин, в результате чего становится невозможным качественно готовить лекции, обеспечивать необходимый уровень методических разработок, отслеживать новейшие практические и научные подходы к решению соответствующих проблем

Во-вторых, важным вопросом является направленность высшего образования, характер образовательного процесса, диагностика овладения студентами дисциплин учебных планов. Украинская система высшего образования до сих пор сильно ориентирована на аудиторную работу преподавателей со студентами (отсюда очень большое количество аудиторных часов). В то же время зарубежная образовательная система направлена прежде всего на индивидуальную, работу студентов.

В-третьих, проблемным представляется вопрос финансовых условий деятельности высших учебных заведений

В-четвертых, наличие смешанной образовательной системы (сочетание государственных и частных вузов) является обычным элементом жизни для западных стран и одним из факторов их образовательной и общей конкурентоспособности. В Украине необходимо обеспечить реальное равенство условий функционирования государственного и частного секторов образования. В конечном счете надо понять, что решающее значение имеет не форма собственности вуза, а качество его образовательных услуг. Для общества и государства главное - качество и доступность образования. Именно на них должна концентрироваться внимание государства, эти аспекты образовательной системы должны быть приоритетными в государственном регулировании образования.

Украине необходимо провести значительную работу по приведению образовательной системы к тем требованиям, которые формируются в результате усиления европейских интеграционных процессов. Становление рынка образовательных услуг находится в плоскости разрешения противоречия между его интернационализацией, протекающей в межстрановом согласовании и регулировании тех или иных сторон образовательной деятельности, что находит свое проявление в институционализации, т.е. принятии международных норм и правил

деятельности высших учебных заведений, и духовно-нравственным, культурно-историческим и социальным основанием образования (что в отличие от первой составляющей данного противоречия является исключительным национальным достоянием), которое не может быть ни унифицировано, ни разрушено. Разрешение данного противоречия лежит в плоскости реформирования образовательных систем.

Література

1. Пантин В.И. Волны и циклы социального развития: цивилизационная динамика и процессы модернизации. – М.: Наука, 2004. – 246с.
2. Ярмук О.В. Образовательные услуги в системе инновационного развития // Вісник ХНУ ім. В.Н.Каразіна, №851, 2009, С.59-64

Щербакова К.О. (КП ДонНТУ)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА МОДЕЛЬ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Вища школа завжди була одним із основних виховних інститутів суспільства та в сучасних умовах все більшого значення набуває її роль у вихованні студентської молоді. Існує нагальна потреба пошуку нових підходів до виховання у вищій школі, запровадження нових методів впливу на самосвідомість молодого людини. У ситуації, що склалася, важливу роль відіграють саме викладачі, які, власне, є тією силою, що здатна впливати на молодь.

На сучасному шаблі розвитку вищої цивілізації зростає роль особистості викладача як основного провідника значущої для суспільства інформації, головного чинника виховного процесу, зростає вагомість його позиції в суспільстві, адже через діяльність педагога та його вплив формується громадянин, зміцнюється інтелектуальний і духовний потенціал нації.

Традиційно основними завданнями наставників вважаються згуртування колективу студентської групи, допомога студентам адаптуватися до умов навчання у вищій школі, а також до умов майбутньої професійної діяльності, залучення студентів до громадського життя вищого навчального закладу. Пріоритетом у сучасній педагогіці та психології стає підхід до виховання як до створення умов для саморозвитку особистості майбутнього фахівця, професіонала, високоосвіченої і культурної людини.

Педагогічна діяльність викладачів ВНЗ позначена високою соціальною відповідальністю, адже їх зусилля спрямовуються на підготовку еліти нації, фахівців вищої кваліфікації, від рівня знань і умінь яких залежить якість соціально-економічної, політичної, культурної розбудови української держави, формування національної свідомості та духовності її громадян. [6]

Викладач має справу з найскладнішим, неоцінним, найдорожчим, що є в житті – з людиною. Від нього, від його вміння, майстерності, мистецтва, мудрості залежить її життя, здоров'я, розум, характер, місце та роль у житті. Педагогічна наука довела, що процес навчання нерозривно пов'язаний із процесом виховання. Надаючи студентам певні знання, викладач розвиває їхню самостійність, формує критичне мислення, вміння виробляти власну точку зору. Ефективність і сила впливу на емоції та свідомість студентів значною мірою залежить від особистості самого викладача. Однак необхідно зазначити, що сучасний викладач вищої школи відчуває кризу переорієнтації духовних цінностей, свого професіоналізму, затребуваності суспільством своїх фундаментальних знань, включеності власної професійної діяльності у контекст розвитку сучасного суспільства. Отже, стрижнем професіонала-педагога є високо сформована педагогічна культура, що дозволяє особистості самоактуалізуватися та самореалізуватися в житті, знайти особистісні змісти в освіті. І чим більшою мірою викладачеві притаманна професійно-педагогічна культура, тим повнішою буде його самореалізація.

Правильним буде й обернене твердження: чим повнішою є самореалізація викладача, тим більшою мірою сформована в нього професійна педагогічна культура.

Особистість педагога характеризує його з боку суспільних зв'язків, взаємодій з іншими людьми, передусім, з учнями, колегами, громадськістю. Особистість педагога можна визначати як особливий спосіб професійної діяльності, при чому вона невід'ємна від особистості як характеристики, способу існування людини. Особистість як рівень професійної підготовки педагога є вираженням особистості як способу і рівня існування людини, характеристикою і рівнем розвитку людини, її соціальною значущістю. Особистість педагога відображає певний соціальний статус, соціальне визначення, передбачає певний рівень професійних здібностей, професійної культури. Не можна завоювати соціальну довіру та визнання за низької професійної віддачі. Педагог-особистість, як рівень професійної підготовки педагога, має здатність людини до вільних, самостійних і відповідальних дій відповідно до своєї позиції, моралі, переконань. Вчинки такого педагога можуть виходити за межі нормативних правил.

Визначальну роль у процесі пізнання, що здійснюється крізь призму соціальної взаємодії, відіграє сумісна співпраця викладача та студента. Співпраця реалізується на основі виконання певних навчально-виховних завдань. Успішному виконанню цих завдань сприяє наявність таких якостей як схильність до лідерства, готовність прийти на допомогу, доброта, вміння активізувати почуття відповідальності. Професійна діяльність педагога - це духовний, інтелектуальний і культурний потенціал, що дозволяє розвивати учня як особистість. Така важливість ролі педагога та результатів його діяльності зумовлює відповідні високі вимоги як до особистості, так і до професійної майстерності викладача. [3]

Взаємодія викладача і студента є одним із найважливіших чинників, що впливають на становлення особистості молодшої людини, оскільки дуже багато з того, що людина набуває в студентські роки, залишається з нею на все життя і визначає її життєву траєкторію. Тому викладач має бути ерудитом - різнобічно освіченою людиною. Окрім фундаментальних знань свого предмета та методики його викладання, він повинен володіти ґрунтовними знаннями в галузі філософії, соціології, етики, політики, мистецтва, сучасної науки та техніки. Ерудованість допоможе йому бути цікавим співрозмовником, викликати повагу студентів і бути для них взірцем творчого відношення до праці, прикладом для наслідування.

Особистість педагога визначається не даною йому «владодою», а «соціальною значущістю», завойованою своєю працею, професійними здібностями, особистісними якостями. Для учнів – це наставник, старший товариш, радник, носій знань, культури, моралі, котрий може та хоче зрозуміти, допомогти; це і авторитет, якого не можна обійти, який так само вимогливий до себе як і до учнів; це організатор, який цінує не тільки свою думку, а й думки інших.

Педагог-особистість зорієнтований на духовність – любов, віру, надію, добро, справедливість, свободу, гідність, які стають принципами його професійної діяльності й усього життя. Педагогічний процес без зазначених вище речей здатен сформувати «інструменталістів» та «операціоналістів», однак у ньому немає умов для становлення (саморозвитку) духовно-зорієнтованої особистості. Діяльність педагога на рівні педагога-особистості пов'язана з самовизначенням, вчинками, вибором, соціальним і професійним ризиком, відповідальністю за себе та інших.

Важливою вимогою до особистості викладача є наявність у нього «педагогічної вираженості», що розглядається як своєрідна настанова на педагогічну діяльність і психологічну готовність до неї. Вона виявляється у спрямованості прагнень і бажанні виховувати та навчати студентів, удосконалювати моделі спілкування, поведінки та взаємодії з ними. Педагогічна вираженість має органічно поєднуватися з розумною любов'ю до вихованців та педагогічною вимогливістю.

Педагогічна професія вимагає особливої чутливості до постійно оновлюваних тенденцій суспільного буття, здатності до адекватного сприйняття потреб і вимог суспільства та відповідного коригування своєї роботи. Особливу значущість має ця здатність за сучасної постіндустріальної, інформаційної доби, що потребує від особистості багатьох принципово

відмінних від попередніх навичок, умінь і відповідного мислення. Вища школа як один із найважливіших інститутів соціалізації людини, підготовки молоді до ролі активних суб'єктів майбутніх суспільних процесів повинна бути внятою уважною як до нових реалій і тенденцій суспільного розвитку, так і до нововведень у сфері змісту, форм і методів навчання та виховання. Відповідно інноваційність має характеризувати професійну діяльність викладача ВНЗ. Основою інноваційних процесів в освіті є налаштованість на творчий пошук упровадження новітніх досягнень психолого-педагогічної науки в повсякденну практику, вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду, прагнення до освоєння та застосування нових педагогічних технологій, активних форм і нових методів організації навчально-виховного процесу.

Психологи радять особистість педагога розглядати в соціально-психологічному аспекті, а потім – професійно-педагогічному. Соціально-психологічні характеристики – це цілеспрямованість, науковий світогляд, громадянська позиція, патріотизм, любов і повага до дітей, педагогічний такт, товариськість, адекватна самооцінка, самовладання [4].

Педагог може змінювати педагогічну дійсність, впроваджувати нове, прогресивне, перетворювати учнів, себе, весь педагогічний процес; він вміє поєднувати внутрішню організацію свого життя з умовами зовнішнього світу, в яких і здійснюється діяльність. З урахуванням своїх реальних можливостей і недоліків він узгоджує систему особистих якостей (здібностей, почуттів, волі, мотивації) з системою об'єктивних умов і завдань.

Важливо зазначити, що результати своєї діяльності педагог, перш за все, оцінює сам, і дуже важливо, аби його оцінка була об'єктивною. Отже, необхідними рисами викладача мають бути також самокритичність і потреба у постійному самовдосконаленні, дисциплінованість і висока вимогливість до себе.

Під здібностями до педагогічної діяльності розуміють певне поєднання психологічних та особистісних якостей вчителя, що забезпечують досягнення високих результатів у навчанні та вихованні. Дослідження психологів показали, що педагогічна діяльність вимагає не тільки спеціальної організації та певних умінь і навичок, але й цілого ряду психологічних особливостей.

Дидактичні здібності – це здібності передавати студентам навчальний матеріал доступно, зрозуміло, викликати в учнів активну самостійну думку, організувати самостійну діяльність студентів, керувати пізнавальною активністю. Конкретно ці здібності проявляються у процесі використання методів передачі знань, організації засвоєння знань, умінь і навичок, забезпеченні розвитку особистості, перевірці, контролі, оцінюванні результатів учіння.

Академічні здібності – здібності до галузі науки, що є предметом викладання. Здібний педагог добре знає навчальний предмет, досконало, глибоко володіє матеріалом, має до нього великий пізнавальний інтерес, проводить дослідницьку роботу. Він постійно знайомиться з новими досягненнями у своїй галузі, а також у суміжних науках.

Перцептивні здібності – це здібності педагога проникати у внутрішній світ вихованця, психологічна спостережливість, пов'язана з розумінням особистості учня і його тимчасових психічних станів.

Мовні здібності – це здібності чітко висловлювати свої думки й почуття за допомогою мови, а також з допомогою невербальних засобів (міміки, пантоміміки).

Організаторські здібності – це вміння організовувати аудиторію, згуртувати її, правильно організувати власну діяльність (планування, контроль тощо).

Експресивні здібності – виражаються в емоційній насиченості, умінні транслювати себе студентам.

Правильна дикція, добре поставлений голос, дихання, узгодженість мови, міміки і жестикуляції – усе це входить у поняття «педагогічна техніка». Педагог повинен використовувати як апарат педагогічного впливу свої емоції, голос, жест, міміку. Мова повинна бути точною, переконливою, яскравою, жвавою, дієвою, образною і захоплюючою. [3, с.73]

Уміння довгий час концентрувати увагу особливо потрібні педагогу вищої школи у процесі проведення навчальних занять, адже йому слід логічно і науково обґрунтовано викласти значний об'єм інформації, не припуститися помилок у термінах, формулах, обчисленнях,

забезпечити логіку викладу та, разом із тим, тримати в полі зору велику студентську аудиторію. Студенти добре сприйматимуть навчальний матеріал, якщо викладач може логічно, конкретно та чітко сформулювати свою думку, дохідливо пояснити, використовуючи літературну мову.

Особливою вимогою до особистості викладача є наявність педагогічної тактовності - почуття міри у застосуванні засобів педагогічного впливу на студентів. Педагогічний такт проявляється в умінні належним чином поводитися у певній педагогічній ситуації, знаходити педагогічно доцільну лінію поведінки: просто та переконливо розмовляти, ставити розумні обґрунтовані вимоги, поважати гідність вихованців. Прояв педагогічної тактовності є однією з важливих умов формування авторитету викладача, одним із джерел сили та ефективності його впливу як на студентський колектив у цілому, так і на кожного студента окрема.

Наступний компонент готовності до педагогічної діяльності — професійно значущі якості. До них належать професійна компетентність (володіння матеріалом, розвиненість, ерудиція, інформованість, начитаність і т.д.) Рефлексивна природа керування навчально-виховним процесом тісно пов'язана з емпатією, тобто розумінням емоційного стану учня, здатності співпереживати йому, співчувати. Педагог має розуміти внутрішній світ вихованців, бути доброзичливим, ставитися до них з повагою. Викладач має бути емоційно чутливою людиною, мати психологічну проникливість. До професійно значущих якостей відносять емоційну стабільність, що виявляється у витримці, умінні володіти собою та саморегулюватися. Учителю притаманна домінантність — уміння керувати, діловитість, сміливе взяття на себе відповідальності за інших, розподіл обов'язків у колективі, схильність до лідерства.

Цілеспрямованість також необхідна для педагогічної діяльності, тому що ця якість включає прагнення до досягнення мети, енергійність, наполегливість, відданість своїй справі.

Усі названі ознаки готовності до педагогічної діяльності можна конкретизувати:

- педагогічна самосвідомість;
- емоційно-позитивне ставлення до суб'єкта (учня), об'єкта (педагогічного процесу) та засобу діяльності (виховання та навчання);
- знання структури особистості учня, її вікових змін, цілей і засобів педагогічного впливу у процесі її формування та розвитку;
- прагнення спілкуватися з молоддю, передаючи їм свій досвід, знання відповідно до змісту та способів досягнення соціально значущих цілей.

Сукупність цих якостей педагога створює його авторитет. Учитель є головною фігурою педагогічного процесу, його особистий приклад - могутній фактор виховного впливу. Завдяки спілкуванню зі студентами викладач виховує не тільки словом, а й усіма якостями своєї особистості.

Таким чином, основною метою викладача є досягнення внутрішнього успіху, тобто досягнення задоволеності педагога собою та своєю професійною діяльністю. Це дуже важливий момент, який не співпадає з думкою про те, що вчитель, який намагається дотримуватись принципів гуманної педагогіки, буде успішним в своїй діяльності. Насправді існує зворотна закономірність: успішний вчитель, задоволений своєю діяльністю, працюватиме гуманно і демократично. Так, педагог, який має впевненість у своїй особистості і професійній компетентності, впевнений у своєму успіху, надає позитивний вплив на самооцінку та на ставлення до нього учнів, стимулює у них прагнення до успіхів в навчальній діяльності і, в кінцевому підсумку, впливає на їхню особистість. Отже, успішний педагог - джерело успіху своїх вихованців. [1]

Професійна усталеність викладача — синтез властивостей і якостей його особистості, що дає можливість у межах здійснення своєї професійної діяльності протягом тривалого часу виконувати її впевнено, самостійно, без емоційного напруження в різних, часто непередбачених умовах, з мінімальними помилками.

Професійна усталеність у педагогічній діяльності не є вродженою. Вона формується поступово і рівень її можна змінити за допомогою свідомої, цілеспрямованої роботи, що враховує індивідуальні особливості, зокрема її педагогічні здібності.

Структура професійної усталеності викладача вищої школи дещо відрізняється від структури професійної усталеності вчителя, хоча сукупність головних взаємопов'язаних компонентів залишається інваріантною. Це такі компоненти:

1. Мотиваційний компонент: наявність мотивації на досягнення успіху; упевненість у собі як викладачеві; задоволення діяльністю.
2. Емоційний компонент: відсутність емоційного напруження, страху перед аудиторією; уміння регулювати свої емоційні стани; наявність вольових якостей.
3. Особистісний компонент: методологічна рефлексія; швидкість реакції на поведінку аудиторії й окремих студентів; нормальна втомлюваність.
4. Професійно-педагогічний компонент: уміння приймати педагогічно доцільне рішення у нестандартних ситуаціях; знання та вміння викладача (професійні, психолого-педагогічні, загальні); стійка потреба у самоосвіті, самопізнанні.

Визначаючи рівень значущості впливу самої особистості педагога на сутність, зміст, методику його діяльності, важко переоцінити роль вчителя в організації навчально-виховного процесу. Від психологічної самоорганізації педагога значною мірою залежить ефективність формування особистості учня як мети освіти і життєдіяльності всього соціуму в цілому. Йдеться про психотерапевтичний характер педагогічної праці, де пріоритетною є комфортність душевного стану обох сторін.

Забезпечення педагогічно доцільного впливу вчителя на формування особистості молодшої особи, створення умов для самовиховання, самоорганізації, саморозвитку вимагає духовних контактів між педагогом і вихованцем та взаємно відповідального ставлення до спільної справи. Найголовніше при цьому – постійне збудження молодшої людини до самовиховання за умови виникнення цілісності: уся сукупність видів життєдіяльності вчителя та учня забезпечить активне задоволення їх потреб [2, с.17].

Шляхами вирішення таких проблем можна вважати:

- радикальну гуманітаризацію освіти, посилення особистісного впливу на процес педагогічної взаємодії;
- професійно-особистісну орієнтацію викладача, що спрямована на проектування розвитку кожного учня як неповторної, унікальної особистості;
- визначення критеріїв оцінки освітньої діяльності вчителя та учня як основних суб'єктів освітнього процесу в системі особистісно орієнтованого навчання;
- визначення принципів організації психологічної та соціальної підтримки суб'єктів освітнього процесу;
- створення ситуації гарантованого успіху, робота на рівні педагогіки подій, коли спільна справа стає особисто значущою для кожного учасника навчально-виховного процесу і перетворюється на подію його особистого життя [3];
- спрямування діяльності педагогічного колективу загалом і кожного вчителя зокрема на гармонічне включення в цей процес програми корекції та педагогічної підтримки;
- створення особливої системи дослідження характеру та спрямованості розвитку учня, формування його індивідуальності, визначення динаміки розвитку дитини порівняно з нею самою, а не з іншими тощо

Слід також сказати, що на сьогоднішній момент вивчення проблеми особистості викладача вищої школи знайшло своє відображення у ряді експериментальних досліджень. Тож яким бачать ідеального викладача студенти? Опитування показали, що з 18 якостей особистості, запропонованих для оцінки ідеального викладача, студенти виділили такі (у порядку зниження значущості): на перших двох місцях з великим відривом від усіх решта якостей – професіоналізм і доброта, далі – справедливість, вихованість, чесність, освіченість (висока загальна культура), товариськість, життєрадісність. Студенти відзначають, що викладач повинен стати опорою, він повинен згуртувати та спрямувати зусилля на корисні для справи, повинен розуміти студента, підтримати його, вислухати, допомогти, йти на зустріч, а також допомагати у пізнанні світу, в організації культурно-масових заходів.

Опитування за тією ж методикою серед викладачів показують, що студенти цінують такі їхні якості: справедливість, чесність, приємна зовнішність, доброта, висока загальна культура, професіоналізм, вихованість, творчі здібності.

Зіставлення даних показує, що хоч вибір студентів і викладачів у цілому збігається (чесність, справедливість, доброта, професіоналізм), проте вони проранжовані по-різному. Причина тут криється у більш загальній проблемі зворотного зв'язку у спілкуванні. Відсутність повноцінного зворотного зв'язку в педагогічному спілкуванні може бути пов'язана з тими особливостями, які накладає професія педагога на його взаємини з іншими людьми. Як зазначають дослідники, багатьох викладачів вирізняє дидактична навчальна манера мовлення, авторитарність, звичка до спрощеного підходу до проблеми, наявність мовних штампів і штампів мислення. Люди, які багато років працюють у навчальних закладах, нерідко набувають навичок давати будь-якій людині, з якою вони спілкуються, більше пояснень, ніж треба. У викладачів природознавчого профілю, які звикли цінувати однозначність і точність формулювання, поступово формується схильність обмінюватися конкретною інформацією навіть в умовах, які не потребують такої однозначності. [5, с.41]

Усі ці особливості, які є корисними в організації та проведенні різного роду навчальних занять у вищих закладах освіти, на жаль, негативно впливають на спілкування зі студентами у позанавчальний час і зовсім неприпустимі у роботі вихователів. За змістом робота викладача подібна до діяльності психологів-практиків. Розв'язування проблем, що виникають під час взаємодії, потребують, поряд з педагогічним досвідом, наявності знань із психології особистості, вікової та педагогічної психології, психології малих груп. Проте багато викладачів визнають недостатній рівень психологічної підготовки, однак вона вкрай необхідна.

Список використаної літератури:

1. Лосєва Н.М. Самовдосконалення викладача. – Навч.-метод. посібн. – Донецький нац. університет. – Донецьк, 2004. –300 с.
2. Педагогіка і психологія професійної освіти: Результати досліджень і перспективи. Збірник наук. праць/ За ред. У.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. –К., 2001. –679с.
3. Підготовка викладачів вищої школи // Педагогіка та психологія: Збірник наук. праць. – Вип. 21-Х. –2002. –164 с.
4. Подмазин С.И. Личностно-ориентированное образование: Социально-философское исследование. – Запорожье: Просвіта, 2000. – 250, с.18
5. Психологія вищої освіти: Навч. посібн. для магістрантів пед. ВНЗ. – Бердянськ, 2003. –47с.
6. Савчин М.В. Соціальна педагогічна психологія: Навчальний посібник для студентів вузів. – Дрогобич: Відродження, 1998. – 298 с.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ТЕХНІЧНИМ І ГУМАНІТАРНИМ ДИСЦИПЛІНАМ

УДК 378. 148

Буллатов Ю.В., Хацько Д.С., Немцева Н.С.

ПРОФЕСИОНАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ БУДУЩИХ ЭКОНОМИСТОВ

Одним из приоритетных направлений совершенствования профессионального образования становится ориентация на приобретение будущими специалистами определенного уровня профессиональной компетентности уже в процессе обучения.

Сущностным аспектом профессиональной компетентности как образовательного результата является способность будущего специалиста решать задачи, определяемые условиями реальной профессиональной деятельности. Сегодня все чаще профессиональная подготовка рассматривается как процесс воспитания личности, осваивающей культурный опыт человечества, осознающей свое место в социуме, способной к самоопределению, саморазвитию и творческой деятельности, как процесс профессионального развития, овладения опытом будущей профессиональной деятельности. Интегративный показатель качества подготовки будущего экономиста определяет его способность решать профессиональные информационно-технологические задачи, не общие и предметно-специализированные, а задачи, определяемые направлениями профессиональной информационно-технологической деятельности с учетом их специфики. Для экономиста основными направлениями профессиональной работы, требующими применения знаний и умений в области информационно-коммуникационных технологий на сегодняшний день являются:

- Электронный документооборот;
- Работа с пакетами прикладных программ;
- Информационные системы управления проектами;
- Получение оперативной информации;
- Связь с удаленными партнерами;
- Принятие компетентностных решений;
- Ввод и систематизация данных.

Перечисленные направления деятельности экономиста, требующие знаний (теоретических и практических) в области информационно-коммуникационных технологий, дают возможность выделить три компонента в структуре его профессиональной информационно-технологической компетентности:

- Опосредованный;
- Базовый;
- Специальный

Все три компонента профессиональной информационно-технологической компетентности взаимосвязаны. В основе каждого из них лежит универсальная информационно-технологическая компетентность. Понятие "компетентность" в словарях трактуется как «осведомленность, авторитетность» [14] «авторитет, достоинство». «Компетентный» в своем деле человек (от лат. *competens* - соответствующий, способный) означает «осведомленный, являющийся признанным знатоком в каком-нибудь вопросе». Профессиональная компетентность является результатом развития личности, ее образованности и воспитанности (Е.В. Бондаревская. Б.С. Гершунский и др.). Профессионализм - неотъемлемая ступень компетентности в конкретном виде деятельности. Профессионально компетентного человека надо рассматривать не просто как владеющего высоким уровнем знаний, умений и результатов, а как человека с определенной организацией сознания, психики. Профессионализм - это интегральная характеристика деятельности, общения и личности человека. Владение на высоком уровне профессиональной

деятельностью, сотрудничеством, способами самовыражения и саморазвития, приемами самореализации и саморазвития индивидуальности в рамках профессии, способность к творческому проявлению своей индивидуальности означает достижение человеком компетентности в своей профессиональной деятельности, общения и сотрудничестве, характеризуют становление личности и индивидуальности профессионала. Компетентность – мастерство не столько в смысле исполнения, сколько в смысле организации и системного понимания всех проблем, связанных с деятельностью, умение поставить задачи и способность организовать решение конкретных проблем, относящихся к виду деятельности, в которой данный человек компетентен. В работах Л.А. Петровской, Ю.В. Варданын, Ю.М. Жукова, Т.Г. Браже, И.Б. Мыловой, И.А. Зимней и др. даны различные определения компетентности. Г. Браже представляет профессиональную компетентность как систему, включающую в себя аспекты философского, психологического, социологического, культурологического и личностного порядка. Т. Г. Браже подчеркивает, что профессиональная компетентность специалиста определяется не только профессиональными научными знаниями, но и ценностными ориентациями специалиста, мотивами его деятельности, пониманием им себя в мире и мира вокруг себя, стилем взаимоотношений с людьми, с которыми он работает, его общей культурой, способностью к развитию своего творческого потенциала. А.К. Маркова определяет профессиональную компетентность как «психическое состояние, позволяющее действовать самостоятельно и ответственно, обладание человеком способностью и умением выполнять определенные трудовые функции, заключающиеся в результатах труда человека». В.А. Болотов определяет компетентность как способ существования знаний, умений, образованности, способствующий личной самореализации. Ю.В. Варданын понимает компетентность как готовность и способность личности использовать теоретические знания и практический опыт для разрешения определенных задач. П.В. Беспалов определяет информационно-технологическую компетентность как интегральную характеристику личности, предполагающую мотивацию к усвоению соответствующих знаний, способность к решению задач в учебной и профессиональной деятельности с помощью компьютерной техники и владение приемами компьютерного мышления. Информационно-технологическая компетентность формируется как на этапе изучения компьютера, так и на этапе его применения в качестве средства дальнейшего обучения, профессиональной деятельности и рассматривается как одна из граней личностной зрелости. Подготовка экономиста предусматривает формирование гармонично развитой творческой личности, в основе которого лежит совокупность различных аспектов: философского, психолого-педагогического, методического и др. Человек как личность представляет собой продукт не только существующих отношений, но и всей предшествующей истории, а также своего собственного развития и самосознания. Чем более интенсивно развивается общество, тем все более сложными оказываются проблемы образования и воспитания, формирования личности. В современных условиях, успех экономиста на рынке труда зависит не только от качества образования, но и от наличия у него личностных качеств, позволяющих занять свое место в социальной структуре общества, удовлетворить свои притязания, потребности в самореализации. Экономист должен обладать не только базовыми профессиональными знаниями и умениями, но и ценностными ориентациями специалиста, мотивами его деятельности, пониманием им себя в мире и мира вокруг себя, стилем взаимоотношений с людьми, с которыми он работает, его общей культурой, проявляющейся в речи, отношении к себе, способности к развитию своего творческого потенциала. Профессиональную компетентность экономиста можно представить как качественную характеристику личности экономиста, которая включает систему научно-теоретических знаний, в том числе специальных знаний в области экономики, профессиональных умений и навыков, опыта, наличие устойчивой потребности в том, чтобы быть компетентным экономистом, интереса к профессиональной компетентности своего профиля.

- степень сложности профессиональной задачи, которую способен решить экономист.

Когнитивный компонент компетентности экономиста предусматривает знания вопросов экономики, психологии, информатики, языка и др. Когнитивный компонент кроме

теоретических знаний по предмету, навыков и умений владения информацией и информационными объектами, включает в себя знания способов получения информации и ее передачи, навыки совершенствования профессиональных знаний и умений, знание межпредметных связей, знание истории вычислительной техники и информатики. Уровень развития когнитивного компонента определяется полнотой, глубиной, системностью знаний в предметной области. Становление и развитие профессиональной компетентности экономиста происходит в ходе изучения не только экономических дисциплин, но и совокупности других учебных дисциплин. Особое внимание должны занимать дисциплины информационно-технологической, языковой и социально-правовой направленности. Установление взаимосвязи информатики со специальными дисциплинами позволит наиболее полно определить роль и место знаний в профессиональной подготовке экономистов, определить круг экономических вопросов и задач, которые могут быть использованы в процессе обучения информатике. Главной целью обучения экономиста информатике, является использование информационных и телекоммуникационных технологий при решении профессиональных задач, реализации всех потенциальных возможностей и способностей личности на основе компьютерной грамотности и внедрения информационных технологий.

Мотивационно-ценностный компонент информационно-технологической компетентности экономиста отражает профессионально-личностную заинтересованность в отношении использования информационных и телекоммуникационных технологий в своей деятельности. Когнитивный компонент информационно-технологической компетентности экономиста выражает степень владения информационными и телекоммуникационными технологиями, умение самостоятельно осваивать необходимые в экономической деятельности программные продукты. Рефлексивный компонент информационно-технологической компетентности экономиста говорит о способности оценивать свою деятельность по освоению и использованию информационных и телекоммуникационных технологий, о системе взглядов и установок по отношению к собственному профессиональному развитию в сфере информационных и телекоммуникационных технологий процесс решения профессиональной задачи компетентным специалистом предполагает использование определенной системы форм деятельности, характерной для конкретного специалиста. Профессиональная компетентность экономиста должна проявляться в индивидуальном (личностном) стиле решения профессиональной задачи.

При выборе методов обучения особое внимание необходимо уделять методам, которые способствуют развитию инициативы, ответственности и активности. Подготовка компетентного экономиста, с качествами, знаниями и умениями, необходимыми конкурентоспособному специалисту, требует нового подхода к построению системы экономического образования. Современное экономическое образование необходимо построить таким образом, чтобы сформировать личность с заданными качествами.

Итак, профессиональная компетентность - это сложная единая система внутренних психологических составляющих и свойств личности специалиста, включающих в себя знания и умения. Есть связь и с глубинными свойствами личности - с потребностью в общении, уверенностью в себе и самооценкой. Компетентность включает в себя такие характеристики, как интегральное соответствие личности решаемым задачам, количество и качество решенных задач, результативность и успех в проблемных ситуациях. Когда с опорой на теоретические источники, можно предложить формальное описание профессиональной информационно-технологической компетентности экономиста как качества личности, которое включает следующие компоненты:

Мотивационно-ценностный компонент, характеризующий наличие ценностных ориентации и мотивов выполнения своей профессиональной деятельности,

Когнитивный компонент, определяющий наличие знаний (теоретических и практических), необходимых для выполнения профессиональной деятельности.

Рефлексивный компонент, позволяющий осознанно подойти к решению поставленной задачи: реализовать решение на основе методологических подходов: оценить собственную деятельность и ее результаты.

Продуктивный (презентационный) компонент, характеризующий способность избирательно использовать и креативно проявлять знания и умения при решении профессиональных задач.

Функциональный компонент, определяющий способность экономиста проявлять личный стиль при решении профессиональных задач.

Коммуникативный компонент, включающий умения ясно и четко излагать мысли, убеждать, аргументировать, строить доказательства, анализировать, высказывать суждения, передавать рациональную и эмоциональную информацию, устанавливать межличностные связи, согласовывать свои действия с действиями коллег, выбирать оптимальный стиль общения в различных деловых ситуациях, организовывать и поддерживать диалог. Компетентный экономист должен уметь проводить деловые встречи и беседы, деловые совещания, вести деловую переписку, общаться, слушать, владеть деловым этикетом, обладать культурой речи, уметь обсудить проект, план, программу, технологический процесс, принять участие в создании совместных проектов, реконструкции производства, выступить с отчетом, докладом. Компетентный экономист должен уметь сознательно контролировать результаты своей деятельности и уровень собственного развития, личностных достижений, быть креативным, инициативным, нацеленным на сотрудничество, сотворчество, уверенным в себе, склонным к самоанализу, способным к предвидению. Все это является регулятором личностных достижений, поиска личностных смыслов в общении с людьми, самоуправления, мобильности, побудителем самопознания, профессионального роста, совершенствования мастерства и формирования индивидуального стиля работы.

Необходимо выделить совокупность качественных характеристик (признаков), по которым можно судить о наличии, становлении и развитии профессиональной компетентности экономиста:

- устойчивая мотивация к выполнению профессиональной деятельности, личностная значимость профессиональной деятельности (профессиональная автономность),
- информационно-технологические знания, которыми обладает экономист,
- эвристическая деятельность, реализуемая для получения требуемого результата решения профессиональной задачи (профессионально-учебная эвристичность).
- индивидуальный стиль решения профессиональных задач (личностная имманентность решения профессиональных задач,
- уровень социальной значимости, на котором способен решить профессиональную задачу экономист, экономическая деятельность приобретает в глазах экономиста личностную ценность, тогда и появляется потребность в самосовершенствовании, тогда и начинается процесс самовоспитания. Личностные качества являются гарантом конкурентоспособности. Только профессионально компетентный экономист сможет выдержать современную конкуренцию экономистов на рынке труда, достичь успеха в профессиональной деятельности и в личной самореализации.

Литература

1. Абрамов Н. Словарь русских синонимов и сходных по смыслу выражений. - М: Русские словари. 1999 г.
2. Беспалов П.В. Компьютерная компетентность в контексте личностно ориентированного обучения. Педагогика. 2003 г. - № 4
3. Бологое В. А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе. Педагогика, 2003 г. - №10

Ворона В.С., Дяченко Н.І. (КПДонНТУ)

НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ НООСФЕРНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Ми всі живемо на планеті Земля, всі сприймаємо її як належне і використовуємо в своїх цілях, навіть не замислюючись над тим як шкодимо їй. Головною особливістю нинішнього часу, перехідного процесу, переходу суспільства до нової епохи є суттєві кризові явища в усіх сферах розвитку суспільства в цілому та індивідуально в кожній окремій країні нашої Планети та кожного окремого індивіда.

За останні десятиріччя людство накопичило великий масив негативних явищ, катастрофічний стан навколишнього середовища нині вже істотно визначає здоров'я людей, тривалість їх життя. Забрудненість продуктів харчування, води, якість повітря, зовнішні слабкі техногенні електромагнітні поля та інші фактори суттєво впливають на здоров'я дітей. Криза справді охоплює всі сторони життя Людини і насамперед проблему самого існування Людини на Землі як частинки Всесвіту.

Мета нашого дослідження – необхідність формування ноосферної освіти в умовах глобалізації.

Ще на початку XX століття В. Вернадський сформулював наукові основи життя всього живого на Землі, розробивши теорію біосфери, або оболонки існування живого. Власне цим було узагальнено наукові основи нерозривного єднання всього живого на Землі, як частини розвитку Всесвіту.[1]

Також Вернадський розглядав вчення про ноосферу - «ноосфера — останній з багатьох етапів еволюції біосфери в геологічній історії — етап наших днів. Перебіг цього процесу тільки починає нам прояснюватися з вивчення її геологічного минулого у деяких своїх аспектах. Ноосфера — нове геологічне явище на нашій планеті. У ній людина вперше стає величезною геологічною силою. Вона може й повинна перебудувати своєю працею і думкою царину свого життя, перебудувати докорінно порівняно з тим, що було раніше».[2, с. 520]

Теорія ноосфери Вернадського сформувалася тоді, коли світ складався з трьох взаємопов'язаних елементів: природа — людина — суспільство. До них потім приєднується ще один суттєвий елемент — техніка, яка створена людиною і яка стала головним чинником змін на планеті, особливо з початком ,наприкінці 50-х років, науково-технічної революції як велетенського якісного стрибка в розвитку науки та техніки. Це спричинило екологічну проблему — одну з найнебезпечніших з-поміж глобальних проблем людства. Почалась руйнація гармонії відносин між людьми і їхнього ставлення до природи.

Теорія біосфери В. Вернадського - це виведені основні закони гармонійного розвитку всього живого на Землі. На жаль, людина й досі не розуміє чи не хоче розуміти, що, вступаючи в протиріччя із законами гармонійного розвитку Всесвіту, протиставляючи себе законам розвитку Природи, вона поставила під загрозу не лише існування самої себе як продукту Природи, як свідомої істоти, яку створила Природа, але й ставить під загрозу процес розвитку цивілізації в цілому. Для чого творець дав людині, на відміну від тварини, свідомість? У першу чергу для того, щоб саме через розвиток своєї свідомості самоудосконалюватись у гармонії із космосом. Кожна Людина повинна знати своє призначення на цій Землі і ті закони Всесвіту, які вона повинна виконувати. На жаль, історія розвитку суспільства впродовж останнього століття, однозначно свідчить, що Людина не розуміє, не усвідомлює найважливішої своєї місії на Землі. Власне, це основне протиріччя XX століття: людина, не розуміючи свого призначення на Землі, поставила себе над Природою.

Як на мене то за для того ,щоб таких помилок не допустило й наступне покоління необхідно запропонувати ноосферну освіту, основною метою якої є формування у молодой людини цілісної ноосферної свідомості (цілісне біоадекватне мислення, поведінка та екологічний світогляд).

Згадаємо, що освіта - це, в першу чергу, спосіб орієнтації суспільства на якісні людські ресурси, передові технології в економіці, врешті, на положення та роль держави в суспільстві.

Природні основи освіти даються людині світом природи, світом людей і світом мистецтва. Власне система освіти забезпечує передачу знань, вміння і звичок від покоління до покоління.

В Україні почато реформу в системі освіти яка в першу чергу торкається самої системи навчання (кількість років навчання і семестри) та системи оцінювання навчальних досягнень учнів. Традиційна система освіти, яка склалася в XIX столітті та була оновлена в 30-70 роки XX століття, повністю зорієнтована на імператив підготовки людини знаючої. Нині світ має потребу в людині, яка розуміє і усвідомлює себе, суспільство і культуру, як минулих епох, так і сучасності. А сьогодні школа готує людину, якій важко вписати себе в цей складний оточуючий світ.[3, с. 640]

У чому основні протиріччя нинішньої освіти? Традиційне розділення школою цілісних знань на окремі дисципліни, що закріплено і в системі вищої освіти, призвело до втрати самого суб'єкта освітньої діяльності людини. Має місце конфронтація суб'єкта освіти і системи, концепції і практики освіти. Практично втрачено необхідність відповідності між біосоціальною природою людини та її погребом в адекватній їй системі освіти. Втрата відповідності призвела до насилля з боку системи. А будь-яке насилля відкидає саму сутність людинознавства.

Крім цього виникають нові проблеми, пов'язані зі здоров'ям молодшої людини. Це проблеми гіпокінезії та суто екологічні, коли молоду людину, її фізичний і психічний стан суттєво впливає на довкілля (забрудненість продуктів харчування, води, тощо). Зовсім нові проблеми виникають перед людиною в зв'язку зі шкідливим впливом на людину Інтернету. Вік суцільної інформатизації призводить до появи нав'язливих страхів. Перевагою від комп'ютерної та телевізійної техніки викликає головний біль, блування, погіршення зору, страх замкненого простору тощо. Крім цього, виникають нові соціально-екологічні проблеми, пов'язані із впливом слабких техногенних електромагнітних полів, іонізацією повітря в приміщенні, де працює комп'ютер, що негативно впливає на організм людини.

Сьогодні дошкільна, середня та вища освіта - швидше засіб закріплення і відновлення існуючих соціальних і екологічних структур, ніж механізм удосконалення індивіда, колективних цінностей і знань, які б дали змогу людині будувати своє життя. На освіту покладена функція відновлення ресурсів для економіки натомість центральним пунктом освіти має стати створення людини, її всебічне вдосконалення.[4]

Система освіти не здатна асимілювати зміни, що відбуваються у світі. Суспільство приречене жити в потоці оновлювальних знань. За останні десятиліття знання оновлюються кожні шість років. Потрібно перебудовувати громадську свідомість на нові принципи й завдання освіти на швидше, оперативне набуття нових знань і досвіду.

Новою переорієнтацією освіти повинно стати уявлення про результати загальноосвітньої системи: виховання цілісного, здорового мислення людини, постачання її ефективними інструментами для самостійного вибору свого місця в системі природа-суспільство, для вміння ставити цілі, вибирати засоби і бачити наслідки своїх дій. Ідеал самореалізації особистості в усіх сферах людського життя повинно стати генеральною метою функціонування загальноосвітньої системи.

Система освіти повинна стати інструментом реальної підготовки до життя та засвоєння передових технологій.

Зазначимо, що процеси виховання та навчання суміжні. Аналогічно навчання та виховання є процесами формування, закріплення і набуття досвіду в системі природа-суспільство. Виховання як набуття етичних норм поведінки людини в суспільстві і природі є більш загальним і включає в себе навчання як набуття знань у конкретних природних і соціальних умовах. А по суті, - це разом виховання мислення і свідомості. Виховання мислення на сучасному етапі має ідеалом цілісне сприйняття світу як природододільності або біологічну адекватність.

Система освіти суспільства - це основа формування фізичного і психічного (духовного) здоров'я людини, суспільства в цілому. На наше глибоке переконання вся існуюча система освіти в державі повинна екологізуватись. Через систему навчання й освіту має екологізуватись суспільство. Природа створила Людину і на цій основі повинна будуватись

екологізація суспільства. Природа не заклала в психічну і соціальну організацію людини нічого, що попереджувало би знищення природного оточення. Лише Природа є авторитетом вирішення соціальних проблем суспільства. Кожна людина повинна навчитись так керувати собою, щоб стати необхідною часткою біосфери - ноосфери. Іншого шляху для людини немає.[5с. 292]

Концепція ноосферного шляху розвитку суспільства органічно включає в себе концепцію ноосферної освіти як нової парадигми освіти в цілому. Концепція ноосферної освіти - це система науково-теоретичних, ґносеологічних, методологічних і практичних поглядів на природу освіти та можливості її ефективного досягнення в суспільстві на етапі ноосферного переходу.

Головною метою ноосферної освіти є формування в людини цілісної ноосферної свідомості, яка складатиметься із трьох частин: цілісного біоадекватного мислення, етичного біоадекватного методу поведінки та екологічного світогляду.

Отже, сьогодні освіта може стати лідером ноосферного переходу суспільства, тобто тим ланцюгом, за допомогою якого можна вирішити проблеми сучасного суспільства.

Проблема становлення ноосферної освіти повинна розглядатись як стратегічний інструмент соціально-екологічного розвитку суспільства.

Чинником переходу до ноосферної освіти повинен стати державний вияв переходу біосфери в ноосферу, що має виявитися в конкретній зміні місця науки й освіти в суспільстві, а саме: у визначенні пріоритетів ноосферної освіти, її всебічній підтримці, превентивному фінансуванні, глибокому розумінні й державній пропаганді того, що саме ноосферна освіта повинна мати випереджаючий характер, задаючи швидкість і рівень розвитку суспільства.

Безсумнівно, що технологічний прорив в освіті на початку ХХІ століття неминучий. Його першою фазою ймовірно стане постіндустріальне інформаційне суспільство, в якому не лише речовина й енергія, а й культура на основі інформації та науково-практичних знань стануть об'єктами уваги та результатами діяльності людини. Сьогодні на перший план в освіті виходять не стільки проблеми інформатизації, що засновані на інтенсивному використанні техногенних засобів і лівопівкульних методів мислення, скільки проблеми створення і використання освітніх технологій, заснованих на екологізації та ефективному використанні головного стратегічного ресурсу людства - цілісного мислення. Саме ноосферна освіта повинна стати парадигмою формування людини ХХІ століття.

На нашу думку, цьому процесу сприятимуть наступні заходи:

- впровадження в освітні навчальні програми дисципліни «Філософія глобальних проблем» («Глобалістика»), починаючи з середньої школи;
- розробка необхідних інформаційних посібників про зміну екології, продуктів харчування, тощо;
- використовувати в науково – популярних та навіть розважаючи телепрограмах, по радіо, в Інтернеті елементів екологізації та ноосферної освіти.

Список літератури:

1. Вернадский В. Несколько слов о ноосфере // В.И. Вернадский, Научная мысль как планетное явление. Москва.: «Наука», 1991; Вернадский В. Биосфера и Ноосфера. М.: Айрис-Пресс, 2004; Собрание электронных версий работ В.И. Вернадского. Адрес Интернет-ресурса: <http://vernadsky.lib.ru/e-texts/diary.shtml>.
2. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста /В.И. Вернадский. – М.: Наука, 1988. – 520 с.
3. Сухомлинский В.А. Избранные педагогические сочинения: В 3-х томах. Т. 1. - М., 1979 - 640 с.
4. Іванов С.О. Російський комізм і педагогіка розвитку ноосферного освітнього погляду/http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2007_14_1/doc_pdf.
5. Маслова Н.В. Ноосферное образование / Н.В.Маслова. – М.: Институт холодинамики, 2002.- 292 с.

УДК 138.148

Горячева Т. В. (КІЇ ДонНТУ)

ВИКОРИСТАННЯ БАЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЇ СИСТЕМИ У ВИКЛАДАННІ ТЕОРЕТИЧНОЇ МЕХАНІКИ

У зв'язку з впровадженням угод Болонських в систему вищої освіти змінюються вимоги до якості освіти і системи його оцінки. Однією з сучасних технологій, яка застосовується для оцінки якості освітніх послуг, є стобально-рейтингова система. Вона дозволяє реалізовувати механізми забезпечення якості і оцінку результатів навчання, активізувати учбову і позаучбову роботу студентів.

Суть рейтингової системи в тому, що підсумкова оцінка по дисципліні відбиває не лише підсумки складання іспиту або заліку, але і результати учбової роботи протягом усього семестру. Учбовий процес при цьому включає контрольні точки - заходи, за які студент отримує певне число балів, а підсумковий рейтинг по дисципліні є сумою балів, отриманих студентом за проходження контрольних точок. У поточному навчальному році стобально-рейтингова система впроваджена в учбовий процес в Красноармійському індустріальному інституті, що вимогло розробки методики оцінки. Загальний алгоритм оцінки і деякі положення якого були розроблені на підставі [1].

Розглянемо застосування цієї методики оцінки знань в процесі викладання теоретичної механіки. Особливістю її застосування в цьому процесі є наявність великої кількості видів діяльності студента, які можуть бути об'єктивно оцінені. Ці види діяльності приведені у вигляді схеми на рисунку 1.

Оцінювані види діяльності студента

Аудиторна робота

- Відвідування занять: лекційних, практичних; лабораторних;
- рішення задач в процесі заняття у дошки з різним ступенем самостійності;
 - контрольне тестування по теоретичному матеріалу і розв'язанні задач

Самостійна робота

- рішення домашніх задач;
- виконання і подальший захист розрахунково- графічних робіт;
- підготовка та захист лабораторних робіт;

Дополнительные оценки

- участь в наукових студентських конференціях;
- участь в студентських олімпіадах з теоретичної механіки;
- загальна учбова дисципліна

Підсумковий контроль

Модульний контроль 1, Модульний контроль 2
Екзамен

Рисунок 1 - Оцінювані види діяльності студента при вивченні теоретичної механіки

Внаслідок значної кількості об'єктів оцінювання, максимальне число балів, отриманих за семестр, може перевищувати 100 балів, розподіл цих балів слід провести з врахуванням наступного: до 60% балів виставляється за поточну роботу в семестрі і до 40% - за іспити і заліки. Подальший розподіл балів залежить від тривалості курсу, наявності і кількості самостійної роботи. Розуміло, отримані бали повинні бути перераховані у 100-бальну систему.

Облік відвідуваності студента зручно вести у вигляді "0" балів за кожне пропущене заняття. Важливою є оцінка самостійної діяльності студента на практичному занятті. Це може бути самостійне рішення типових завдань з випередженням інших студентів і рішення нових завдань у дошки з великою мірою самостійності. Загальна кількість балів за семестр при цьому може бути досить велика і, як наслідок, дозволить студентам істотно підвищити свій підсумковий результат. Це істотно впливає на активність студента, розвиває самостійність.

Особливе місце в поточному контролі становить контрольне тестування, яке вже є невід'ємною частиною учебного процесу. Воно може проводитися як на кожному занятті, за наявності технічної можливості, так і бути підсумковою оцінкою в модулі курсу. Останній варіант є поширенішим. Між тим, загальне число балів при тестуванні є тільки частиною підсумкової оцінки, і не має бути визначальним. При наявності пропусків занять доцільно проводити тестування з матеріалу пропущеної теми, що сприяє мотивації студента та покращенню успішності.

Бали за самостійну роботу студента необхідно розділити на дві частини - за виконання роботи та її захист. Бали за виконання можуть нараховуватися за своєчасну здачу роботи і за належне її виконання (у разі РГР вимоги до оформлення обов'язкові). Захист роботи дозволяє з'ясувати рівень знань студента по пройденій частині курсу, і, за наявності пропусків в знаннях, виявити їх і допомогти студентові їх усунути. Загальним підходом тут являється виставлення максимального балу за бездоганний захист роботи (чи за наявності невеликих недоліків) і зниження балу за невеликі помилки і повторний захист. Як і при виконанні тестування, захист роботи передбачає встановлений бал, який студент зобов'язаний отримати.

Додатковою можливістю отримати високі бали являється успішна участь студента у позаучбовій діяльності на кафедрі. Щорічно на кафедрі "Інженерної механіки" проводяться наукові студентські конференції і студентська олімпіада з дисципліни "Теоретична механіка". Велика частка самостійної роботи і активності студента при цьому оцінюється високо, що дозволяє студентові, при необхідності, отримати максимально можливе число балів і без виконання частини учебної і самостійної роботи.

Незважаючи на вимоги об'єктивності оцінки, необхідно відвести деяку кількість балів на суб'єктивну оцінку студента викладачем. Це, в першу чергу, оцінка учебної дисципліни, як складова виховної частини навчального процесу. Сюди входять такі порушення дисципліни як несвочасне виконання пунктів учебного плану, запізнення, порушення порядку і інші. За такі види можна ввести негативні штрафні бали. Загальне число негативних балів може скласти до 10% протягом семестру, але не більше 5% за один модуль. Додаткові позитивні бали можуть бути виставлені за хорошою дисципліну, постійну активність на аудиторних заняттях і самостійну роботу. Кількість позитивних балів так само не повинні перевищувати 10% за семестр і 5% в течії кожного модуля.

Як приклад розподіли балів розглянемо процес вивчення теоретичної механіки в групі напряму підготовки 6.050702 "Електромеханіка". Для даної групи, відповідно до ОПП та ОКХ [2], на вивчення теоретичної механіки відводиться 216 годин в одному учебному семестрі. В тому числі:

- аудиторна робота - 96,
- лекції - 64,
- лабораторні заняття - 16,
- практичні заняття - 16,
- самостійна робота - 120.

Вид підсумкового контролю - іспит.

Враховуючи, що в семестрі два модулі необхідно вивчити у першому модулі два розділи - статисту і кінематику, а у другому модулі – динаміку та аналітичну механіку.

Відповідно до заданої кількості аудиторних занять у кожному модулі - 32, відвідування кожного заняття було оцінене в 1 бал.

Робочою програмою [3] передбачено 8 лабораторних робіт, з максимальною позитивною оцінкою 5 балів за захист кожної роботи та 8 практичних занять, з можливою оцінкою – 5 балів. Таким чином, у кожному модулі за аудиторну роботу максимально можливий бал склав – 40.

Самостійна робота включає виконання восьми РГР, які є окремими завданнями збірки [4]. У зв'язку з тим, що доля самостійної роботи в загальному навантаженні складає більшу половину, і на виконання РГР відведено, то максимальне число балів на виконання і захист розрахунково-графічних завдань склало не менше 40 балів.

Поточне тестування з теоретичного матеріалу за основними темами курсу склало у першому модулі 8 тестів, у другому модулі – 6 тестів, максимальна оцінка за кожний тест - 5 балів.

Оцінка виконання модульних контрольних робіт склала 50 балів.

Таким чином максимально можливий бал, яким оцінюється діяльність студента склала:

- модульний контроль 1 – 182 бали;
- модульний контроль 2 – 172 бали;
- разом за семестр – 354 бали.

Загальна кількість негативних балів за семестр склала 20.

За вимогами [1] суму оцінювальних балів було переведено по 50 балів за кожний модуль і підсумкові 100 балів за семестр.

Діапазони балів за окремі види робіт і групи робіт з критеріями оцінювання приведені в таблиці 1.

Таблиця 1 –

Критерії оцінювання роботи студентів

Вид роботи	Критерій мінімальної оцінки	Критерій максимальної оцінки	Оцінка, бал
Поточна робота			
Виконання РГР	Робота не задана в строк і неналежно оформлена	Робота задана в строк і оформлена належним чином	$0...1 \times 8 = 0...8$
Захист РГР	На захист роботи було потрібно більше 3 спроб	Захист роботи вироблений з першої спроби	$0...4 \times 8 = 0...32$
Контрольне тестування	< 60% правильних відповідей	Дані правильні відповіді на усі контрольні питання	$2...5 \times 14 = 28...70$
Виконання та захист лабораторних робіт	На захист роботи було потрібно більше 3 спроб	Захист роботи виконано з першої спроби	$0...5 \times 8 = 0...40$
Рішення завдань на практичних заняттях	Не вирішував задачі самостійно	Вирішено завдання у дошки, на місці завдання вирішене самостійно	$0...5 \times 8 = 0...40$
Відвідування занять	Заняття пропущене	На занятті був присутній	$0...1 \times 64 = 0...64$

«Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції»

Разом за поточну роботу			0 254
Модульна контрольна робота №1 і №2			0 ... 100
Разом			0 ... 354
Додаткові бали			
Участь в науковій конференції	Участі не брав	Підготував доповідь з великою часткою самостійності,	0...10
Участь в студентській олімпіаді	Участі не брав	Зайняв перше місце	0...10
Суб'єктивна оцінка	Систематичні порушення дисципліни	Активна участь в учбовому процесі	-20...20
Разом за додаткові бали			-20 ... 40

Підсумковий бал по 100-бальній може бути переведений у використовувану національну 4-бальну шкалу:

- "відмінно" - 90 і більше;
- "добре" - 74...89;
- "задовільно" - 60...73;
- "незадовільно" - менше 60.

Критерії розподілу балів за модульну контрольну роботу (іспит) приведені в таблиці 2.

Таблица 2 –

Критерій розподілу балів за модульну контрольну роботу

Критерій оцінки	Число балів за 100-бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	Оцінка ESTC
Відсутність на іспиті або грубі помилки при рішенні задачі і відповіді на питання	0...29,9	незадовільно	FX
Завдання вирішене повністю, допущені неточності при відповіді на питання, відповіді на додаткові питання відсутні	30...31,9	задовільно	Е
	32...36,9		D
Завдання вирішене повністю, при відповідях на питання допущені неточності	37...40,9	добре	С
	41...44,9		В
Завдання вирішене повністю, дані чіткі відповіді на питання	45...50	відмінно	А

Зважаючи на значну кількість оцінювальних балів і з метою автоматизації процесу обліку було складено розрахункову програму, яка в значній мірі допомогла оцінити всі види

діяльності студентів при вивченні теоретичної механіки.

Зважаючи на значну кількість оцінювальних балів і з метою автоматизації процесу обліку було складено розрахункову програму, яка в значній мірі допомогла оцінити всі види діяльності студентів при вивченні теоретичної механіки. Приклад "Звіту обліку відвідування та успішності" приводиться на рисунку 2.

Рисунок 2 – Зразок звіту обліку відвідування і успішності

Мотивація студента на активне навчання в течії усього семестру збільшується при нагоді отримання підсумкової оцінки по поточних значеннях балів, без складання іспиту. При цьому, число балів для виставлення оцінки "відмінно" повинне перевищувати максимальну кількість балів при виконанні самостійної роботи і контрольного тестування.

Таким чином, бально-рейтингова система дозволяє не лише створити загальні критерії оцінки діяльності студента, але і, в даному випадку, підвищити активність і мотивацію студента на навчання протягом усього семестру, створити "прозору" систему правил для спільної діяльності викладача і студента.

Література

1. Наказ МОНМС України № 384 від 29.03.2012р.
2. Стандарт вищої освіти ВДНЗ Донецький національний технічний університет. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра. – Донецьк: ДонНТУ, 2012.
3. Робоча програма дисципліни "Теоретична механіка"/ укладач Т.В. Горячева.- Красноармійськ: КП ДонНТУ, 2012. - 15 с.
4. Сборник заданий для курсовых работ по теоретической механике: Учебное пособие для студентов втузов/ Под ред. А.А. Яблонского. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Высшая школа, 1985. – 367с.

УДК 378.147

Горячева Т. В. (КП ДонНТУ)

ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Одним з найважливіших компонентів педагогічної діяльності є мотиваційний комплекс особи: мотивація учбової і професійної діяльності, мотивація успіху і боязнь невдачі, чинники привабливості професії для студентів, що навчаються в технічному ВНЗ. Правильне виявлення професійних мотивів, інтересів і схильностей є важливим прогностичним чинником задоволеності професією в майбутньому. Відношення до майбутньої професії, мотиви її вибору є надзвичайно важливими факторами, що обумовлюють успішність професійного навчання.

Вивчення структури професійно-орієнтованої мотивації студентів технічних факультетів ВНЗ, знання мотивів, спонукаючих до роботи в цій сфері освіти, дозволить психологічно обґрунтовано вирішувати завдання підвищення ефективності педагогічної діяльності.

Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених мотивації учбової діяльності студентів вищих учбових закладів, необхідно відмітити, що особливості мотивації студентів технічних факультетів практично не дослідилися - адже сьогоденні студенти - майбутнє технічного прогресу країни.

Відомо, що студентів спонукають до навчання цілим комплексом мотивів. Проте, часто викладачі ВНЗ не звертають уваги на мотиви і уміння, які важливі для самих студентів. Якщо ж учбовий матеріал подається з урахуванням його потреб, то це сприяє саморозвитку студента, оволодінню учбовим матеріалом, розвитку учбово-пізнавальних мотивів порівняно високого рівня, що у свою чергу може привести до формування інших соціальних мотивів.

Особливості мотивації учбової діяльності студентів дозволяють здійснити диференційований підхід в процесі підготовки.

Якщо звернути увагу на те, які предмети подобаються студентам, то мотивація в цих предметах майже ніколи не пов'язана з "отриманням диплома", там завжди є особистий інтерес. Якщо студент сам хотів піти отримувати знання у ВНЗ, саме на цю спеціальність і саме на ці предмети, то це його мета, і як наслідок найсильніше мотиваційне посилення. Якщо ж він пішов туди унаслідок того, що так сказали батьки, то його мета полягає не в навчанні, а "робити так, щоб батьки були мною задоволені, тому що якщо вони не задоволені, то мені буде погано". Мета студента, не в навчанні, а в тому, щоб йому не було погано від батьків. Саме така у нього і буде підсвідома мотивація, і ніякого відношення до знань вона не має.

Іншим важливим чинником мотивації студентів є престижність ВНЗ і спеціальності. За інерцією багато хто продовжує вважати найбільш престижними економічні і юридичні спеціальності. Також не можна виключати те, що працедавці вважають за краще брати на початкові позиції випускників провідних технічних ВНЗ. Але не варто зневірятися і тим, хто отримує диплом в учбовому закладі, що не входить в список національних центрів. Наявність хороших базових знань, висока мотивація і хороше знання спеціальних предметів роблять таких випускників конкурентоздатними на ринку праці.

Додаткові можливості у вивченні профільних предметів надають студентам таких ВНЗ сучасні засоби навчання - це можливості дистанційної освіти, спеціалізовані сайти, що надають освітні послуги.

Як приклад можна відмітити наступне. Ряд предметів, що вивчаються майбутніми інженерами, традиційно вважаються найбільш складними. До таких предметів, на думку більшості студентів-технарів відноситься, наприклад, теоретична механіка. Стандартний курс цієї дисципліни вивчається протягом 1 - 2 семестрів, причому найбільш складнощі виникають у студентів при рішенні завдань. В університетах навчання, як правило, проходить по короткому курсу теоретичної механіки С. М. Тарга, а також по задачниках И.В. Мещерського і А.А. Яблонського. Цими збірками користуються студенти і викладачі протягом багатьох років. Практичні заняття, присвячені розбору завдань, проходять, зазвичай, по одній з двох схем: або

викладач пояснює студентам рішення типових завдань, або один із студентів під керівництвом викладача вирішує запропоновану задачу у дошки.

При самостійному виконанні завдань часто виникають ситуації, коли навіть здатний студент, упустившись деякий важливий момент в рішенні типової задачі, не здатний вирішити завдання цього типу або складнішого рівня. В цьому випадку можна скористатися дистанційним "on-line" ресурсом курсу "Теоретична механіка", де поетапно розглядається процес рішення завдань при безпосередній консультації викладача. Як правило, результат і задоволення від правильно вирішеного, "майже самостійно", завдання є хорошим стимулом і подальшою мотивацією до вивчення такої непростой дисципліни.

Якщо подібні ресурси будуть доступні студентам не лише по теоретичній механіці, а у сфері його уваги знаходяться такі технічні дисципліни, як математика, опір матеріалів, гідравліка, ТММ, деталі машин, то можна сподіватися, що підсумком стане не лише підвищення мотивації до вивчення дисциплін, але і добрі результати.

Тому один з важливих напрямів педагогічної діяльності полягає в тому, щоб визначити особливості мотивації студентів з різних технічних дисциплін, які, на їх думку, якнайкраще сприяли б максимальному розвитку особистості і реалізації її у вибраній сфері діяльності.

УДК 378.147

Гришина А.В., Сергиенко Л.Г. (КІИ ДонНТУ)

ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ У СТУДЕНТОВ

Постановка проблемы. Существенное влияние на развитие современной системы профессионального образования оказывают экономические условия, развитие рынка образовательных услуг, становление образования как отрасли экономики. В связи с указанными обстоятельствами подготовка высококвалифицированных менеджеров должна быть адекватна переходу к рыночным экономическим отношениям и правовому государству, что в достаточной степени обеспечивает применение теории менеджмента в деятельности образовательных учреждений. В современных условиях одним из важных индикаторов качества профессионального образования выпускника рассматривается его компетентность в соответствующей области знаний, научной и практической деятельности. Исследуемая проблема приобретает особую значимость в условиях вхождения украинской системы образования в Болонский процесс, предусматривающий разработку и внедрение новых образовательных стандартов на основе компетентностного подхода. Поэтому данная тематика является сегодня **актуальной**.

Перед высшим профессиональным техническим образованием поставлены задачи подготовки специалистов, способных удовлетворять постоянно меняющимся требованиям рыночной среды, адекватно реагировать и приспосабливаться к сложным условиям современного социума. Задача современных вузов - сформировать достаточный уровень системных социально-экономических знаний, умений принятия адекватных решений, составляющих фундамент деятельности в различных сферах. Экономическая компетентность, будучи одним из первых инструментов создания средств адаптации личности к социально-экономическим изменениям, служит способом развития личности, распространения экономических знаний, средством формирования человеческого капитала. Поэтому, развитие экономической компетентности будущих специалистов представляет собой сложный, вероятностный процесс, главным свойством которого является необратимое и закономерное позитивное изменение.

Основная задача профессионального экономического образования - не заставлять обучаемого запоминать определения и формулы, а научить его мыслить экономически и творчески. Важно сформировать у будущих специалистов представление о мире, адекватное рыночным принципам организации хозяйственной жизни, добиться понимания ее основных

закономерностей и взаимосвязей. Формирование у студентов экономической культуры проявляется также в осознании себя полноценным членом общества с определенными правами и обязанностями. При таком подходе основной критерий качества преподавания - не способность студента решить ту или иную задачу на государственном экзамене, а наличие у него багажа знаний и представлений о мире, который сохранится на многие годы, позволяя ему самосовершенствоваться и следовать актуальным тенденциям в мировой экономике.

Анализ последних публикаций. Современный этап высшего профессионального образования характеризуется большим количеством работ, посвященных поиску эффективных путей формирования профессиональной экономической компетентности. Б.С. Гершунский связывает профессиональную компетентность с уровнем профессионального образования. В исследованиях Н.Ф. Радионова и А.П. Тряпицына определяющая роль в формировании профессиональной компетентности отводится способности студента решать профессиональные проблемы и типичные профессиональные задачи, возникающие в реальных ситуациях профессиональной педагогической деятельности. А.А. Кирсанов отмечает, что высокий уровень конкурентоспособности - важнейшее требование к студенту, как к будущему специалисту, которое определяет степень его профессиональной компетентности.

Цель статьи. Проанализировать подходы развития экономической компетентности студентов и разработать комплекс педагогических условий для успешной реализации модели развития экономической компетентности студентов.

Основной материал. Профессиональной подготовке будущего специалиста как свободной и целостной личности способствуют такие подходы:

а) нормативный подход предполагает обязательное установление нормативов формирования и развития компетенций: чем больше удельный вес обоснованных и количественно выраженных нормативов, тем выше организованность процесса образования;

б) бизнес-ориентированный подход делает акцент на подготовке студента к будущей карьере в сфере бизнеса. Этому подходу равным образом соответствуют как программы подготовки студентов к предпринимательской карьере, так и программы подготовки будущих менеджеров, бухгалтеров, служащих крупных компаний;

в) контекстный подход обеспечивает моделирование в формах деятельности студентов содержания профессиональной деятельности специалистов со стороны её предметно-технологических (предметный контекст) и социальных (социальный контекст) составляющих. В результате теоретические знания становятся осмысленными за счёт моделирования ситуаций компетентного предметного действия и поступка. Тем самым студент действует в целостном пространственно-временном контексте «прошлое - настоящее - будущее».

Синтез данных подходов развития экономической компетентности студентов позволяет:

- обеспечить интеграцию, вхождение личности в национальную, мировую культуру;
- сформировать заданный стандарт личности в четко определенной однозначной системе

ценностей;

- выработать навыки поведения в хозяйственной жизни, сделать акцент на преподавание

прикладных дисциплин;

- воспитать экономически активного и предприимчивого будущего специалиста;
- освоить студентам практические навыки ведения бизнеса;
- совместить преподавание теоретической части с практикой;
- вовлечь студентов в рабочий процесс и помочь им в усвоении новой информации;
- формировать умения выносить аргументированные суждения по экономическим вопросам как в области экономической политики, так и в повседневной жизни;
- формировать умения и навыки социального взаимодействия и общения, индивидуального и совместного принятия решений.

При обосновании модели развития экономической компетентности студентов вузов необходимо учитывать, что переход на рыночные методы хозяйствования, становление рынка труда, развитие негосударственного сектора, включая частный и, наконец, объективная необходимость интеграции нашей страны в мировую экономическую систему требует от образовательных учреждений подготовки специалистов, соответствующих стандартам как отечественной, так и международной экономики.

Теоретическоенаправленисодержанияразвитияэкономической компетентности будущих специалистов предполагает фундаментальное изучение гуманитарных и социально-экономических, общепрофессиональных дисциплин, с целью актуализации и воздействия получаемых знаний на все компоненты экономической компетентности. Вместе с тем, практика показывает, что знаний, получаемых студентами при этом, оказывается недостаточно. Следовательно, необходимо более детальное углубленное изучение основ организации экономической деятельности, в том числе, применение их в практической деятельности во время обучения в вузе. Практическое направление содержания развитияэкономической компетентности у студентов вузов включает формирование у них нравственных ценностей, потребностей, профессиональных идеалов, умений реализации норм этики, знание законодательства в профессионально экономической деятельности, готовности к эффективной экономической деятельности. Требование практик ориентированной профессиональной подготовки предполагает как можно более раннее включение будущих специалистов в профессиональную деятельность.

Также можно определить последовательность этапов развития экономической компетентности студентов:

1. ориентировочный этап совпадает с первым годом обучения студентов в ВУЗе; он закладывает начальные ориентиры развития экономической компетентности и является основой для последующих действий (дать представление абитуриентам о будущей профессиональной деятельности, провести диагностику степени развитости некоторых психолого-педагогических особенностей поступивших, выбрать правильные методы обучения и формы организации учебно-познавательной деятельности студентов);

2. информационный этап реализуется на I—II курсах и имеет направленность на формирование положительной мотивации к профессии, становление мотивов предстоящей экономической деятельности, происходит тренинг экономической компетентности студентов вузов в заданной ситуации;

3. ситуативно-практический этап (III-IV курс обучения) направлен на углубление знаний по проблеме, актуализацию их в различных видах профессиональной деятельности;

4. на итогово-коррекционном этапе (V-VI курс – специалисты - магистратура) подводятся итоги развития экономической компетентности студентов вузов, реализуется мониторинговая деятельность преподавателя по определению уровняразвития экономической компетентности, производится коррекция уже усвоенных знаний, умений, навыков в форме самоконтроля, намечаются планы дальнейшего совершенствования данной компетентности.

Комплекс педагогических условий успешной реализации модели развития экономической компетентности студентов вузов включает:

а) обеспечение опережающего уровня образования студентов по отношению к текущим проблемам экономической деятельности в сфере образования;

б) насыщениеобразовательногопроцессаэкономическойинформацией;

в) обогащение меж предметного взаимодействия экономических дисциплин;

г)использование развивающего потенциала проектного обучения.

ВЫВОДЫ

Развитиеэкономической компетентности студентов вузовопределено как целенаправленный, поэтапный, моделируемый, системный образовательный процесс, опирающийся на методологические принципы, целью которого является создание определенных педагогических условий для реализации потребностей будущих специалистов, а результатом -наличие экономической компетентности обучаемых на более высоком уровне. Практико-

ориентированная модель развития экономической компетентности студентов вузов представляет собой сложный многокомпонентный, неконечный процесс, являющийся динамическим процессом дидактики.

Литература

1. Гершунский Б.С. Философия образования для XXI века: (В поисках практико-ориентированных образовательных концепций). / Гершунский Б.С. – М.: Совершенство, 1998 – 608с.
2. Радионова Н.Ф., Тряпицына А.П. Перспективы развития педагогического образования: компетентностный подход / Радионова Н.Ф., Тряпицына А.П. – Академический вестник института образования взрослых Российской Академии образования. – Человек и образование- №4,5, 2006, с.7-14.
3. Гессен С.И. О понятии и цели нравственного образования. / Гессен С.И. – Саранск, 1998. – С.157. – Приложение 1 (Материалы II Всероссийской научной конференции: «Российское зарубежье: образование, педагогика, культура. 20-е - 50-е гг. XX века»).
4. Пищулин Н.П. Философские основы образования. / Пищулин Н.П. – М.: Педагогика, 2001. – 341 с.
4. Саух П.Ю. Зміна парадигм соціальних наук і трансформація культур освітнього простору на межі тисячоліть. / П.Ю. Саух // Освіта і управління. – 2001. – № 3-4. – С. 26 – 30.
5. Щедровицкий П.Г. Очерки по философии образования. / Щедровицкий П.Г. – М.: Педагогика, 1993. – 312 с.

УДК 378.148

Козинець Т.О., Немцева Н.С. (КП ДонНТУ)

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ

У низці вимог суспільства до вищої школи головне місце належить розвитку творчого мислення. Феномен творчості вивчається у різних аспектах: філософському, психологічному, педагогічному та ін. Він виявляє себе у духовному житті людини, уможливує її існування у соціумі, дозволяє відчувати себе успішною, допомагає вижити в екстремальних умовах, перетворює не тільки власне життя, але й життя інших людей (Д.Б.Богоявленська, В.О.Моляко, Л.А.Пономарьов та інші).

У навчальному процесі активно впроваджується парадигма життєтворчості особистості. Фактично вона формує ідею «творчості життя», має глибоке коріння у філософії, психології. Вчені визначають «життєтворчість» людини як особливу форму самовиявлення людини. Перед вищою школою стоять складні і відповідальні завдання, які не можуть бути розв'язані лише завдяки змісту, формам і методам навчальної роботи зі студентами.

Головною метою виконання поставлених завдань, як показує практика і життя, стає формування інтелектуального рівня у майбутніх фахівців. Ми погоджуємось із думкою вчених, які визнають, що в залежності від конкретної мети діяльності і задачі, що розв'язує людина, може превалювати той чи інший тип мислення у певній професійній діяльності, а мислить суб'єкт, розв'язує задачі, які стоять перед ним, завдяки своєму інтелектові [19].

Розглядаючи дану тему можна говорити про організацію процесу навчання і про розвиток творчого мислення - як процес, що допомагає самостверджуватись.

При всій важливості, організації творчої діяльності студентів в нашій вищій школі приділяється не достатньо уваги. Звичайно студенти пишуть реферати, курсові, дипломні роботи, але цього явно не достатньо. На превеликий жаль досягнення психології творчості вкрай повільно входять в навчально-педагогічну практику сучасної вищої школи.

Творче мислення – один з видів мислення, яке характеризується оригінальністю і винахідливістю [19]. Воно має суттєве значення у підготовці фахівця.

Як ми знаємо, студентський вік характеризується тим, що саме у цей період відбувається розвиток інтелектуальних сил, розвиваються творчі можливості у молодой людини. У процесі навчання вона набуває розумової самостійності, систематичності, гнучкості, більш досконало і оригінально втілює свої задуми у розв'язанні професійних задач.

Юність – це пора самоаналізу, інновацій у всіх сферах діяльності. Слід наголосити, що юнацький вік, з яким ми маємо справу, – це період життя студентів, в якому, за словами А.В.Петровського, не тільки кількісне розширення діапазону соціальних ролей, а й якісна їх зміна, що супроводжується самостійністю, прогнозуванням та винахідливістю.

Ця проблема актуальна не лише в педагогічних ВУЗах, а й у технічних. Адже суспільству потрібні не лише творчі спеціалісти, а професіонали, які зможуть організувати роботу по розвитку творчих здібностей в своїх учнів.

Психологічно наукою розроблено ряд систем формування творчої діяльності людини "ТРИЗ", "КАРУС" і т.д. Якщо взяти одну з цих систем і спробувати навчити їй студентів, то можливо вже завтра можна отримати більшу кількість творчих людей в вищій школі.

На сьогодні перспективною являється розроблена акад. Моляко В.О. система "КАРУС". У практику вищої школи її можна ввести в вигляді кількох спецкурсів з психології. Перший спецкурс - це формування стратегій аналогізування. Адже в сучасній школі, і вчителі й студенти використовують аналогізування в різній мірі, на різних рівнях, але спеціальної роботи з оволодіння методами, тим більше із розвитку стратегій творчої діяльності, не проводиться. [2. 21-27]. Для зміни цієї ситуації необхідна систематизація отриманих наукою результатів і проведення нових досліджень. Одним з кроків у цьому напрямку буде спроба вияснити: що таке творчість з точки зору психології, яке значення аналогії в мисленні людини, яку роль виконує стратегія аналогізування в творчій діяльності людини.

Основна "суть теорії творчості" за В.О. Моляко: "Якщо бути вкрай лаконічним, то відповідь буде такою: творчий потенціал людини (творчої людини) реалізується цілісними процесами, в яких найбільшу роль відіграють мисленні компоненти та компоненти уяви. Творчі мисленні процеси, що включають основні цикли - створення задуму та реалізації задуму, гіпотези, -детермінуються й організуються стратегіями і тактиками - унікальними особистісними утвореннями, системами, які водночас відбивають генетичні й набуті настановлення, диспозиції, навички та вміння різного масштабу та суб'єктивного забарвлення і певним чином адаптуються в конкретних умовах творчої діяльності". [18. 228].

Акад. Моляко В.О. відмічає, що: "Сучасні відомості про характер протікання творчого процесу достатньо суперечливі, діапазон думок коливається між двома полюсами, а саме: від уявлення, що цей процес протікає за строго визначеними етапами (логічний варіант), до повного непізнання, сумбурності, непередбачуваності і некерованості як такого "з боку" свідомості (інтуїтивний варіант)." [19. 34]. І далі стверджує: "Творчий процес абсолютно непередбачуваний у кожному своєму конкретному прояві, і чим більш творчим він являється тим більш складною, новою становиться для суб'єкта розв'язувана ним задача), тим менш впізнаним становиться характер протікання творчого процесу [19. 36].

Аналогія в мисленні людини відіграє велике значення. І.М. Біла розглядає аналогію як засіб розвитку творчої діяльності. Вона ж відмічає, що: "Вперше термін "аналогія" стали вживати старогрецькі математики. Вони розрізняли аналогію арифметичну, геометричну і гармонічну. У друкованих працях Платона, Арістотеля цей термін вживається в дещо ширшому розумінні, виступаючи як тотожність взагалі між різними предметами. Грецьке слово /analogia/ означає "схожість, відповідність". Сьогодні термін "аналогія" часто вживається як синонім понять "схожість", "подібність" або в значенні умовиводу." [4. 23].

На сьогоднішній день аналогія розглядається при дослідженні стратегій творчої діяльності, дослідженні метафори, дослідженні асоціацій. Незважаючи на те, що психологія давно переборолася асоціаністичні уявлення про організацію свідомості, більшість вчених все ж погоджуються з великим значення асоціації на рівні підсвідомості.

В асоціативній психології аналогія була замінена асоціацією. "В асоціативній психології процес розв'язання задач пояснюється принципом асоціації. Механізмом усіх психічних процесів

оголошується зв'язок образів, що пов'язані між собою за певними законами." [15. 167]. На наш погляд, є принципова відмінність між аналогією і асоціацією. Відмінність не в тому, як зв'язані явища, образи через відповідність, подібність чи ні. Відмінність в принципі встановлення взаємозв'язку. Асоціації утворюються як рефлексі через суміжність явищ, байдуже, яка суміжність в часі, просторі чи підсвідомості. А аналогію людина повинна встановити не залежно від того як їй подається інформація: у вигляді об'єктів природи, чи у вигляді тексту. Не залежно від того дані два чи кілька об'єктів для порівняння, чи є лише один об'єкт. Часто саме через знаходження об'єкта аналога і можливе розв'язання задачі.

Таким чином, проблема творчості з кожним роком стає все більш актуальною. Творчість вивчається різними науками. На сьогоднішній день не існує єдиного визначення поняття "творчості". Творчість розглядається як "процес", "діяльність", "конструктивний принцип пізнання", "самореалізацію". Творчі мисленні процеси організуються і детермінуються стратегіями і тактиками.

Відомості про протікання творчого процесу досить суперечливі. Одні вчені вважають, що процес творчості протікає за строго визначеними законами - логічний варіант; інші вважають, що творчий процес не доступний для пізнання, непередбачуваний і некерований - інтуїтивний варіант. На наш погляд у творчому процесі обов'язково присутні безсвідомі процеси. І поки не будуть відкриті всі таємниці підсвідомості, не будуть відкриті і всі закони творчості.

Аналогія відіграє велике значення в творчому процесі. На сьогоднішній день аналогія розглядається при дослідженні асоціативної організації підсвідомості, при дослідженні метафори і при дослідженні стратегій творчої діяльності. Аналогізування розглядається як умовивід, метод, спосіб, стратегія. Те, що психологічно являється аналогією, часто називають іншими термінами: гомологія, асоціація. Значення аналогії в мисленні людини, ще не до кінця визначене.

Стратегія являється організуючою і регулюючою складовою творчої діяльності людини. На сьогоднішній день дискусія відносно питання, що таке стратегія, ще не закінчена. Питання про стратегіальну організацію свідомості дискусійне. Ми лише здогадуємося що відбувається в нашій підсвідомості.

Психологічні знання про формування стратегій творчої діяльності, мало використовуються у педагогічній практиці. Отже необхідні наукові дослідження в цьому напрямку, а головне необхідно хоча б спробувати вводити ці системи в педагогічну практику вищої школи.

Література

1. Барко В.І., Панок В.Г., Лазаревський С.В. Креативність та її діагностика. // Обдарована дитина. - 2001.- №6.- С. 22-27.
2. Бедлінський О.І. Деякі аспекти використання аналогії в учбовому процесі. // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. / За ред. Максименка С.Д. - К.: 2004, т.VI, вип. 4.
3. Біла І.М. Аналогія як засіб розвитку творчої діяльності. // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. За ред. Максименка С.Д.- К.; 2002, т.IV, ч.3.
4. Булка Н.І. Креативність і соціальна компетентність. // Практична психологія і соціальна робота,- 2001.- №10.- С. 46-49.
5. Булка Н.І. Діагностика вербального творчого мислення. // Обдарована дитина. - 2001.- №8.- С. 13-21.
6. Гергель Є.Л. Розвиток креативних здібностей у підлітків. // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. За ред. Максименка С.Д.- К.; - т. IV,- ч.2.
7. Єрмола А.М. Креативність в основі моніторингу. // Практична психологія і соціальна робота. - 2003.- №8.- С.71-72.

8. Косоротова Ю.А. Стратегії розуміння учнями творчих задач. // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. За ред. Максименка С.Д. - К.; 2001, т.Ш,ч.5-288С.
9. Косоротова Ю.А. Оцінка рівня розуміння учнями творчої задачі в умовах дефіциту часу. // Обдарована дитина. - 2001.- №7.- С.26-31.
10. Косоротова Ю.А. Прояви стратегічних тенденцій розуміння творчих завдань молодшими підлітками. // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. За ред. Максименка С.Д.- К.; 2002, т.IV, ч. 2.
11. Косоротова Ю.А. Стан дослідження проблеми розуміння творчих задач. // Актуальні проблеми сучасної психології: Наукові записки Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України/ за ред. акад. С.Д.Максименка. - К., Нора-Друк, 2003. - Випуск 23.
12. Моляко В.О. Психологічна теорія творчості // Наукові записки Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. члена кореспондента АПН України Н.В. Чепелєвої. - К., Нора-Прінт, 2002. - Випуск 22. - 350 с.
13. Ожиганова Г.В. Диагностика и формирование креативности у детей в процессе учебной деятельности // Психологический журнал.- 2001.- том 22.- №2.- С. 75-85.
14. Третьяк Т.М. Батькам про розв'язування творчих задач // Обдарована дитина. - 2001.- №7.- С.19-25.
15. Ушаков Д.В. Творчество и «Дарвиновский» способ его описания // Психологический журнал, 2000, том 21, №3 с. 104-111.
16. Шрагина Л.И. Оригинальные ассоциации по сходству как компонент креативности // Психологический журнал. -2000.- том. 21.- №4.- С.73-78.

УДК 621. 311. 6

Лісовенко О. Г.(КГЛ „ Надія ”)

СОЦІАЛЬНА ОЦІНКА ІНТЕНСИВНОГО РОЗВИТКУ РОБОТОТЕХНІКИ

У наш час технології з будь-якої галузі досягли шаленої швидкості у розвитку. Людство вже не встигає слідувати за всіма інноваціями і намагається хоча б не відставати від технічної революції Але з кожним роком робити це все складніше, адже на зміну гарному пристрою приходиться більш вдосконалений та високотехнологічний: на зміну рахівниці з'явився калькулятор, замість стаціонарного телефону – мобільний. З кожним роком ці зміни відбуваються все швидше. Раніше передові держави змагались силою техніки (моторами), сьогодні ж – її розумом (комп'ютерами).

Наука і техніка, ці породження культури і цивілізації, починаючи з ХХ століття стали відігравати головну роль у економічному та соціальному розвитку. У наш час технічний прогрес вривається в усі сфери суспільства: від економіки до спорту і дозвілля, позначається на міжособистісних стосунках, змінює структуру та ієрархію цінностей, детермінує характеристики сучасної особистості.

Людина за допомогою техніки створює для себе новий світ, як реальний, так і віртуальний, перетворює технічні об'єкти (автомобіль, комп'ютер) у предмет своєї уваги, замінюючи ім природне спілкування із собі подібними.

Техніка в наш час, як ніколи раніше, багаторазово помножила сили і можливості людини. І вона ж поставила перед нею безліч нових проблем, породила гострі суперечності, стала однією з причин кризи цивілізації, яку передбачали багато мислителів та вчених.

Підвищення ролі науки і техніки в сучасному суспільстві актуалізує моральну відповідальність вченого за можливі наслідки його відкриттів.

Людство винайшло засоби знеболання: наркотики і спиртні, які знайшли застосування в медицині і промисловості, але вони ж створили умови для таких явищ, як наркоманія, пияцтво

й алкоголізм, які надають в масштабах планети такий вплив, що людські втрати від них можна порівняти з втратами у військових конфліктах.

Новий рівень проблем пов'язаний вже не тільки зі звичайною технікою, а з технічними засобами нового покоління, породженням нових технологій. У різних країнах звертають увагу на проблеми майбутніх відносин людини і роботів.

Європейська мережа досліджень робототехніки (ERRN) навіть зайнялася розробкою норм використання роботів. І в чернетці європейських правил говориться, що в XXI столітті людство вперше зіткнеться з проявом чужого розуму – з роботами. І ця подія спричинить різноманітні проблеми етичного, соціального і економічного характеру. Організація планує встановити етичні норми, що описують ролі та функції роботів, так як очікується, що їх інтелект сильно розвинеться в найближчому часі. Також на початку 2007 року в ЗМІ простежувалося повідомлення про те, що експертна група, до якої входять футурологи та письменник-фантаст Аїзек Азімов, зайнялася створенням кодексу, що визначає етику і мораль спілкування з роботами, їх роль і функції в суспільстві. Кодекс міститиме правила управління і поведінки з роботами, запобігання їх нелегального використання і захисту даних, що належать роботам.

Три правила А.Азімова:

- 1) робот не може зашкодити людині або, своєю бездіяльністю допустити, щоб людині було завдано шкоди;
- 2) робот повинен підкорюватися наказам, які дає йому людина за винятком випадків, коли такі накази суперечать першому правилу;
- 3) робот повинен захищати своє існування до тих пір, поки цей захист не суперечить першому чи другому правилу.

Багато держав вважають роботів ключовим елементом економічного розвитку країни і вкладає у відповідні дослідження мільйони доларів, і виробництво роботів в XXI столітті може стати найбільшою галуззю промисловості [<http://otherreferats.allbest.ru>].

А яку користь можуть принести роботи в економічній сфері?

Роботів можна широко використовувати для видобутку сировини і ресурсів. Такі роботи можуть працювати в суворих і небезпечних кліматичних умовах, вони зможуть встояти перед морозами та радіацією.

Та й самі по собі роботи є продуктом високих технологій. Їх розробка і впровадження у виробництво стимулює цілі галузі науки і промисловості. Знання, отримані при розробці андронічних роботів, зможуть бути застосовані в найрізноманітніших сферах. Андронічні роботи, вузли та деталі до них, програмне забезпечення – все це є якісним високотехнологічним товаром, який обов'язково знайде свого покупця в найближчому майбутньому.

Впровадження роботів, від мікроскопічних капсул, які імплантуються в організм людини, до високотехнологічних пілососів, дозволять людям зосередитися на вирішенні більш важливих проблем і завдань. Механічні помічники зможуть також наглядати за дітьми, пенсіонерами та виконувати роботу по дому.

Експерти Міжнародної федерації робототехніки відзначають, що в промисловості використовуються найбільше роботів - приблизно 770 тисяч. Причому половина з них – 350 тисяч працюють у Японії. У Європі ж використовується 233 000, а в Північній Америці – 104 000 промислових роботів і використовуються вони, головним чином, на складальних конвеєрах. Також електронні помічники зайняті і при прибиранні сміття або навантаженні.

Оцінки наслідків впровадження робототехніки в життя людини на сьогодні неоднозначні. Багато вчених упевнені в тому, що роботи цілком можуть зайняти самостійне місце в суспільстві. Вчені вважають, що штучний інтелект досягне рівня розвитку людського мозку до 2029 року. На їхню думку, людство стоїть на такому рівні розвитку, що в недалекому майбутньому в мозок та інші органи людського тіла будуть встановлені „нанороботи”, які будуть поліпшувати його інтелектуальні та фізичні здібності, діючи в безпосередньому контакті з нейронами та іншими клітинами організму. Таким чином, люди і роботи „стануть єдиним цілим”.

Порівняймо людину та робота. Людинооробот побудований за комп'ютерною технологією; свідомість робота – це обчислювальна машина, з якої інформація може бути лічена і перенесена на окремий носій, а людині властиве свідомий і підсвідомий стан. Робот не лікується, він ремонтується шляхом введення відповідних діагностичних програм, а людина, в окремих випадках, може вилікуватися самостійно. Робот може самостійно ідентифікувати виникнення неполадки, а людині необхідно проконсультуватися у компетентного фахівця. У робота відсутня асоціативне мислення. У нього відсутня цікавість – є лише програма по накопиченню інформації, яка йому необхідна. Робот не має душі. А людині властиві і душевні якості. Робот спочатку запрограмований на емоції, а людині емоційні якості дані в вільне розпорядження, тому можуть бути як контрольовані, так і неконтрольовані.

Те, що можна було прочитати в книгах фантастів або побачити у фільмах, вже твердо, впевнено і безповоротно входить в життя людини. Вірно, що механізм запущений і зупинці не підлягає.

Незважаючи на настільки великі втрати від своїх власних досягнень, людство не збирається відмовлятися від благ цивілізації, в тому числі пов'язаних зі світом техніки, і повертатися в „кам'яний вік”. Сучасне суспільство, яке набирає ХХІ сторіччя, має дати адекватну відповідь тим викликам, які воно саме породжує. Культура цілком може задовольняти нормальні та природні людські потреби при мінімізації неминучих втрат. Питання тільки в тому, чи зуміє людство не перейти ту межу, яка відділяє економічний і культурний розвиток, чревате кризою, від саморуйнування і загибелі цивілізації.

Технічний прогрес неможливо зупинити. У кінцевому підсумку саме він визначає соціально-економічний розвиток суспільства і рівень життя. Від того, як швидко розвивається науково-технічний прогрес, залежить і те, як буде розвиватися сама цивілізація, суспільство.

Поки, нажаль, можна лише висувати різні гіпотези щодо сумісного майбутнього людей та роботів. З однієї точки зору, залучення роботів до побутових або промислових справ набагато полегшить наше життя, до того ж роботи вже багато чого вміють.

Наприклад:

- ходити, бігати, підніматися сходами, перестрибувати перешкоди заввишки до півметра;
- танцювати, ходити на лижах, грати у футбол, кидати дрючки, виконувати функції секретаря;
- грати в шахи, на музичних інструментах, диригувати оркестром;
- робити уколи і хірургічні операції;
- розпізнавати і синтезувати людську мову, вести бесіду, потискати руки, посміхатися;
- прибирати в домі, стежити за дітьми і тваринами, змішувати коктейлі, подавати на стіл;
- охороняти будинок, битися з іншими механізмами [4, 15].

Але, з іншого боку, таке активне використання робототехніки може спричинити деградацію суспільства, адже в обов'язки більшості людей буде входити лише натискання декількох кнопок. За таким сценарієм, велика частина людства втратить свої робочі місця, бо живих робітників замінять їх „залізні колеги”, а ними керувати набагато простіше і для цього знадобляться лише декілька кваліфікованих програмістів. Крім того, робототехніка виконуватиме будь-які команди, які їй запрограмують, тому немає жодної гарантії, що хтось не скористується цим, щоб задовольнити особисті інтереси, навіть якщо вони протизаконні.

Тому на сьогодні не можна дотримуватися однієї точки зору, бо одностайної думки з цього приводу немає, і вона не з'явиться, доки ми не зустрінемося з роботами „обличчя до обличчя”.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Горохов В.Г. Междисциплинарные исследования научно-технического развития и инновационная политика // Вопросы философии. – 2006. – № 4. – С. 80 – 97.

2. Павлов В.В. Синтез стратегий в человекомашинных системах – К.: Вищ. шк., 1989. – 164 с.
3. Причепий Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія: Підручник. – К.: Академвидав, 2002. – 592с.
4. Семенюк Е.П., Мельник В.П. Філософія сучасної науки і техніки. – Львів: Світ, 2006. – 152 с.
5. Философская энциклопедия. / Под ред. Константинова Ф. В.: В 5-ти тт. – М.: Советская энциклопедия, 1967. – Т. 4
6. <http://otherreferats.allbest.ru>

УДК 378.148

Михалко М.Ю. Немцева Н.С (КП ДонНТУ)

ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Усяка взаємодія з світом призводить до задоволення потреби індивіда і до більш повного і точного відображення ним умов діяльності. Крім того, зміна змісту предметної діяльності викликає і зміна самого суб'єкта. Способи продуктивно-орієнтованої діяльності людини з використанням їм знарядь праці передаються наступним поколінням через ці знаряддя і продукти праці, мову і т. п. Тим самим вчення починає виступати як процес засвоєння індивідом що сформувалися способів діяльності. Оскільки ці способи існують в неявній, згорнутої формі, вони не можуть бути засвоєно без попереднього їх розгортання. Таке розгортання способів діяльності з метою їх засвоєння іншими людьми і становить сутність навчання.

Таким чином, навчання - це необхідна умова і основний механізм психічного розвитку людини. Опис процесу формування навчальної діяльності, як і будь-якого педагогічного процесу, дослідники пов'язують з поняттям «технологія» (від грец. techne - мистецтво, майстерність, уміння і logos - слово, навчання). Технологія - це сукупність методів, здійснюваних у будь-якому процесі. Педагогічна технологія являє собою сукупність правил і відповідних їм педагогічних прийомів і способів впливу на розвиток, навчання і виховання учнів.

Аналіз поняття «педагогічна технологія» дозволяє виділити умови формування навчальної діяльності, такі, як діагностика сформованості навчальної діяльності студентів; вибір цілей діяльності викладача; структурування діяльності викладача в процесі навчання у відповідності зі структурою навчальної діяльності студентів; відбір та конструювання засобів формування навчальної діяльності; аналіз процесу та результатів формування навчальної діяльності.

Перш ніж ставити цілі, викладач повинен з'ясувати стан підготовленості учнів до навчання, тобто провести діагностику сформованості навчальної діяльності. Іншими словами, важливо з'ясувати, наскільки сформовані всі її компоненти, тобто який рівень розвитку мотивації навчання; чи вміють студенти ставити перед собою цілі, усвідомлювати мотиви навчання в цілому, а також цілі окремих занять; чи розуміють вони навчальну завдання, розрізняють чи навчальну та практичне завдання; якими навчальними навички та вміння вони володіють; чи можуть студенти ставити питання, знаходити аргументи, ілюстративний матеріал (приклади); сформувалося у них уміння конспектувати, реферувати і т. п.; чи вміють студенти контролювати свої навчальні дії, оцінювати свої дії і дії інших; чи розвинене у них уміння аналізувати, коректувати і удосконалювати пізнавальні процеси.

Діагностика навчальної діяльності необхідна саме на початковому етапі навчання, для того щоб викладач зміг визначити свої цілі та завдання в організації заняття. Крім того, знання можливостей учнів у навчальній діяльності дозволяє управляти навчальною діяльністю, її розвитком. Діагностика важлива не тільки для викладача, але і для студента.

Від результатів діагностики залежать визначення цілей і постановка завдань навчальної діяльності. Вибір цілей і завдань забезпечує цілісність навчальної діяльності.

При формуванні навчальної діяльності студентів на першому місці стоїть розуміння студентами навчальної мети - ми звертаємо увагу на процеси цілеутворення, які визначають

готовність студента до роботи. Цілеутворення тісно пов'язане з формуванням мотивів навчання. За спостереженнями психологів, мотиви характеризують навчальну діяльність в цілому, а цілі - окремі навчальні дії. Цілі без мотивів не визначають навчальну діяльність. Мотив дає спрямованість до дії, а пошук мети передбачає, що дія буде виконана.

Із вищезазначеного можна виділити наступні компоненти цілеутворення:

- ❖ інтелектуальний (вміння розрізняти практичне завдання від навчальної);
- ❖ мотиваційний (бажання оволодіти способами);
- ❖ емоційний (задоволення від планування діяльності);
- ❖ вольовий (прояв наполегливості в досягненні мети).

Психологи виділяють також дві особливості цілеутворення:

- ❖ цілі не винаходяться - вони дані в об'єктивних обставинах;
- ❖ мета повинна бути конкретною, необхідно визначити умови її досягнення.

Недостатні успіхи в навчанні обумовлені тим, що не кожен студент має вміння зіставити мету і свої можливості. Хоча процеси цілеутворення також не завжди відповідають ускладнюючим завданням навчальної діяльності. Науковці вважають, що цілеполягання має дві форми: самостійне визначення мети в ході виконання діяльності та визначення мети на основі висунутих кимось вимог, завдань. Друга форма цілепокладання є провідною, так як студент переважно має мету, поставлену педагогом, залежно від того, які мотиви є у нього провідними. Отже, необхідно, щоб такими мотивами виявилися навчально-пізнавальні. Якщо провідним мотивом є пізнавальний інтерес, то мета викладача стане власною метою учня.

На відбір коштів великий вплив мають цілі формування навчальної діяльності, вікові особливості учнів і рівень їх реальних навчальних можливостей. Багато що також залежить від досліджуваного навчального предмета і специфіки навчання в навчальному закладі (загальноосвітня школа, ВНЗ і т. д.).

До загальних цілей формування навчальної діяльності відносяться:

- ❖ розвиток всіх компонентів навчальної діяльності (мотивація навчання, навчальні дії, самоконтроль, самооцінка); інтелектуальної сфери (мислення в його різних видах, пізнавальні процеси, розумові операції, навчальні вміння, активізація механізмів самостійної інтелектуальної діяльності); мотиваційної (інтелектуальна, пізнавальна потреби, потреба в досягненні і спілкування, вміння ставити цілі навчальної діяльності і прагнення домогтися їх виконання) та емоційної сфери (гармонійний розвиток різних почуттів і емоцій, формування адекватної самооцінки, розвиток умінь розуміти власні емоційні стани і причини, що породжують, подолання зайвої емоційної напруженості і підвищеної тривожності);

- ❖ формування цілеспрямованості, самостійності у виконанні навчальних дій - в вольовій сфері;

- ❖ розвиток творчих здібностей в області педагогічної теорії і практики (здібності до постановки проблем, знаходження шляхів їх вирішення аналізу ситуацій та ін. - у предметно-практичній сфері;

- ❖ вироблення ціннісних орієнтацій, життєвої позиції - у екзистенціальній сфері;

- ❖ формування незалежності поглядів, суджень, підходів і т. п., свободи вибору і визначення навчальних завдань, шляхів їх вирішення контролю результатів своєї діяльності; розвиток рефлексивних процесів (аналіз навчальних і пізнавальних дій, самоконтроль і самооцінка), здатності управляти своїми статками (емоційними, вольовими, мотиваційними та ін.), поведінкою - у сфері саморегуляції.

Основною умовою формування навчальної діяльності є структурування взаємодії викладача та студента під час занять (тобто процес планування та організації навчальної діяльності). Діяльність викладача повинна структуруватися згідно з формуванням навчальної діяльності студента і з урахуванням рівня розвитку останнього. При структуруванні взаємодії викладачів необхідно, по-перше, прогнозувати ситуацію навчальної діяльності і, по-друге, розробляти спеціальні завдання, що відображають компоненти навчальної діяльності.

Формування студента як суб'єкта навчальної діяльності передбачає навчання його вмінню планувати, організовувати свою діяльність, визначати навчальні дії, необхідні для успішного навчання, програму їх виконання на конкретному навчальному матеріалі й чітку організацію вправ щодо їх формування. Суттєвим показником студента, як суб'єкта навчальної діяльності, є його вміння виконувати всі її форми і види. Проте за даними В.Т. Лісовського більшість студентів не вміє слухати і записувати лекції, конспектувати літературу; виступати перед аудиторією, вести суперечку, давати аналітичну оцінку проблем, та звернувши увагу на показники не бажають навчатись.

Але на наш погляд слід звернути увагу на форми навчально-пізнавальної діяльності ВНЗ, в яких і формується студент як суб'єкт навчальної діяльності.

Слухання, усвідомлення, засвоєння (персоніфікація навчальної інформації на лекціях, семінарських, практичних та інших заняттях). Студентам, особливо на першому курсі, важко сприймати мовну інформацію (так, наприклад, одні не вміють виділити головне, інші не встигають записувати). Для викладача важливо в таких випадках відчувати аудиторію і реагувати на труднощі студентів, змінювати темп лекції, тембр і гучність мови, повторювати і уточнювати сказане.

Читання, сприйняття, переробка, засвоєння письмової інформації. Студенту важливо навчитися раціонального читання, яке видається науково обґрунтованою технологією, що забезпечує читання і персоніфікацію максимального обсягу інформації за найкоротший час з мінімальними витратами праці. Продуктивність читання залежить від його швидкості, а швидкість повинна поєднуватися зі складністю, типом читання і його новизною.

Конспектування. Ця форма роботи здійснюється студентами при прослуховуванні лекції і при читанні літератури. Прийоми роботи при такій формі роботи можуть бути різними: студенти можуть записувати без осмислення, записувати головне і одночасно осмислювати записане, вести опорний конспект з більш глибоким осмисленням тексту. Існує кілька способів конспектування.

Виконання вправ, рішення задач. Основна мета такої форми роботи - формування умінь при вивченні конкретних дисциплін. До ще недавнього часу у вищих навчальних закладах існувала думка, що завдання і вправи слід практикувати в сфері вивчення природничо-наукових, технічних і точних дисциплін. Однак освітня практика переконливо довела помилковість такої думки. Завдання і вправи доречні по всіх вузівським дисциплінам. Незважаючи на їх різних характер, вони необхідні для розвитку аналітичного мислення студентів, для розвитку їх самостійності.

Проведення дослідів. Вивчення природно-наукових дисциплін передбачає проведення студентами дослідів в лабораторних умовах. Це обов'язкова форма навчальної роботи, передбачена навчальним планом вузу. Проведення дослідів вимагає, щоб студенти були підготовлені теоретично, добре знали лабораторне обладнання, матеріали і технологію організації дослідної роботи. Цінність такої форми роботи полягає в тому, що студенти набувають вміння та навички проведення наукового дослідження, поглиблюють свої теоретичні знання, у них розвивається допитливість, відповідальність, самостійність, що є неодмінною умовою формування студента як суб'єкта навчальної діяльності.

Навчальні дослідження є найважливішою формою роботи, яка формує студента як суб'єкта навчальної діяльності. До цих навчальних досліджень відносяться курсові та дипломні роботи, реферати, різні проекти та ін. Виконання навчальних досліджень вимагає від студентів високого рівня самостійності та пізнавальної активності, сприяє розвитку умінь ведення наукового пошуку і формуванню аналітичного мислення, а також пробуджує і поглиблює інтерес до тієї чи іншої науки.

Педагогічне моделювання. Така форма роботи застосовується під час практики в школі чи іншому навчальному закладі. Її специфіка полягає в тому, що студенти, розробляючи плани, готуючи і проводячи уроки, позакласні заходи, зустрічі з батьками та інші заходи, наближаються до реального педагогічного процесу, вчать моделювати його різні варіанти. Студенти «приміряють» на себе роль вчителя, а формування професійної компетентності фахівця є одним

з невідмінних умов розвитку студента як суб'єкта навчальної діяльності. Педагогічне моделювання передбачає достатню підготовленість до професійної діяльності.

Виконання творчих навчальних завдань. Розвиток творчих здібностей, уміння мислити і діяти самостійно є запорукою успішності формування студента як суб'єкта навчальної діяльності. Творчі здібності проявляються у здатності студента мислити нетрадиційно, шукати нові підходи до вирішення навчальних і наукових проблем.

Формування студента як суб'єкта навчальної діяльності - це процес не одномоментний, а являє собою тривалу цілеспрямовану спільну діяльність викладача та студента. А.В. Білошицький та І.Ф. Бережна виділяють кілька послідовних стадій цього процесу.

Перша стадія - стадія адаптації до умов вузу. На цій стадії домінує активне пристосування студентів до нових умов, відбувається освоєння вимог вузу, усвідомлення своїх прав та обов'язків.

Друга стадія - ідентифікація з вимогами навчальної та навчально-професійної діяльності. Ця стадія направлена на активне засвоєння і кваліфіковане виконання студентом своєї соціальної ролі; вона передбачає підготовку студента до майбутньої спеціалізації, свідоме керівництво власною діяльністю і поведінкою на основі усвідомлених мотивів і цілей.

Третя стадія - самореалізація в освітньому процесі - полягає у цілеспрямованому формуванні особистісних якостей та професійних умінь. При цьому забезпечується у всіх видах діяльності взаємозв'язок і з'єднання мотивів і цілей, внутрішніх інтенцій із зовнішнім педагогічним впливом. На цій стадії зростає самодетермінація і усвідомлена самореалізація в різних видах діяльності.

Сутність четвертої стадії - стадії самопроєктування професійного становлення - полягає в прояві суб'єктності студента, який здійснює самостійне, цілеспрямоване перетворення вихідних здібностей і особистісних властивостей у соціально та професійно значущі якості.

Навчальна діяльність студента у вищому навчальному закладі - це лише одна зі сторін цілісного професійного та особистісного формування людини. Навчальна діяльність студента розуміється, як цілеспрямований, регламентований планами і програмами, керований процес засвоєння знань, умінь і навичок, розвитку і становлення особистості студента. У процесі навчальної діяльності студент виступає як її суб'єкта, тобто носія предметно-практичної активності і пізнання.

Отже, формування студента як суб'єкта навчальної діяльності передбачає оволодіння ним основними формами цієї діяльності, умінням планувати та організовувати цю діяльність, визначати навчальні дії необхідні для навчання і програму їхнього виконання. Особливо важливо для студента, як суб'єкта навчальної діяльності, опанувати її основними формами: слухання, усвідомлення, засвоєння навчальної інформації, конспектування, виконання вправ, рішення задач, проведення дослідів, проведення навчальних досліджень та ін.

1. Маркова А.К., Т.А. Матіс, А.Б. Орлов. Формування мотивації навчання, М. Освіта, 1999.
2. Саранцев, Г.І. Естетична мотивація у навчанні. Друкарня «Червоний Жовтень», 2003р.
3. Грудєнов, Я.І.. Удосконалення методики роботи вчителя, М: Освіта, 1990.
4. Каник С. С. Психологія мотивації. Навчальний посібник. - К.: Вид-во «Либідь», 2002. - 304с.
5. Коваленко О.Е. Методика професійного навчання: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Нар. укр. акад. - Х.: Вид - во НУА, 2005. - 360 с.
6. Коваленко Е.Э. Методика профессионального обучения: Учебник для инженерно-педагогов, преподавателей специализации системы профессионально-технического и высшего образования - Х.: ЧП „Штрих”, 2003. - 480с.

Паринцева Н., Дяченко Н.І. (КП ДонНТУ)

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У СТУДЕНТІВ

Специфіка педагогічних проблем сучасної освіти обумовлена необхідністю набуття майбутнім фахівцем соціально-економічного та професійного досвіду практичної діяльності ще на етапі навчання у вищому навчальному закладі. Формування професійних компетенцій майбутнього спеціаліста нині вимагає від навчального закладу принципово нового підходу: інтеграції професійної освіти, практичної діяльності та нових інформаційних технологій.

В умовах, коли вимоги та потреби ринку інтелектуальної праці швидко змінюються, система професійної освіти повинна надавати можливість студентам отримувати не тільки теоретичну, але й ґрунтовну практичну професійну підготовку.

На наш погляд, таким вимогам має відповідати сучасна парадигма підготовки спеціалістів технічного профілю, що об'єднує використання в навчальному процесі нових інформаційних технологій, формування творчої особистості студента на основі оновлення змісту професійної освіти за допомогою нових дисциплін та ґрунтовної практичної підготовки майбутніх фахівців. Включення до професійної освіти (крім знань, умінь і навичок) нових освітніх термінів – компетентностей, компетенцій, ключових кваліфікацій обґрунтовано у працях відомих європейських науковців ще у середині 80-х років ХХ сторіччя. Нині проблема підготовки конкурентоспроможних спеціалістів, здатних до сприйняття та використання на практиці нових наукових ідей, технічних інструментів та методів сучасного виробництва, особливо актуальна.

Формування здібностей творчої особистості майбутніх фахівців досліджено у працях В. М. Анфімова, В. О. Моляко, В. В. Рибалки, О. Г. Романовського та ін.[7,46]

Проблема компетентності як багатомірного феномена ґрунтовно досліджена в роботах С. У. Гончаренко, В. П. Бездухова, О. М. Дахіна, Б. Д. Ельконіна, А. К. Маркова та ін. Сучасними підходами до проблеми компетентності опікуються А. В. Василюк, О. В. Овчарук. Питання професійної підготовки на основі компетентнісного підходу розглянуто в працях В. М. Анищенко, А. М. Михайличенко та ін. Визначення ключових компетентностей подано в роботах І. А. Зимньої, Г. К. Селевко, П. І. Третьякова, Т. І. Шамова та ін.[6,20]

Використання технічних засобів навчання на базі нових інформаційних технологій, використання засобів мультимедіа, створення педагогічних програмних засобів обґрунтовано в роботах Ю. К. Бабанського, С. Я. Батишева, В. П. Безпалько, В. Ю. Бикова, Б. С. Гершунського, В. М. Глушкова, Р. С. Гуревича, М. Ю. Кадемій, М. І. Жалдака, В. М. Монахова, І. П. Підласого, С. О. Сисоевої та інших відомих дослідників.[1,50]

Разом з тим, проблема формування професійних компетенцій з кожним роком стає все більш актуальною. Тому метою нашого дослідження є пошук нових шляхів формування професійних компетенцій у студентів.

Становлення суверенної незалежної України супроводжувалось суттєвими змінами, що передбачали новий тип взаємозв'язку закладів освіти і сучасного виробництва. У той же час, варто зазначити, що формування нової системи вищої освіти в Україні не означає недосконалість попередньої. Зміни у співробітництві освітніх закладів з підприємствами зумовлені передусім потребою у нових висококваліфікованих фахівцях в різних галузях господарства країни в зв'язку з новими методами господарювання.

Головне завдання вищої професійної освіти — сприяння професійній самореалізації індивіда, навчаючи його професійно спрямованій взаємодії з навколишнім соціальним та природним середовищем. Конкурентоспроможні фахівці мають володіти професійними вміннями і навичками, що ґрунтуються на сучасних спеціальних знаннях певної галузі виробництва та високим рівнем професійної компетентності, що ґрунтується на критичному мисленні та здатності застосовувати теоретичні надбання на практиці.

Окрім того, система освіти України, включаючи вищу професійну освіту, орієнтована на інтеграцію в європейський освітній простір, що вимагає упровадження нових технологій професійної підготовки кадрів. За таких умов, як зазначає Н. Г. Ничкало, потрібен новий підхід,

згідно з яким освіта у XXI столітті спрямовується на забезпечення неперервності в усіх ланках навчання, створення необхідних умов для доступу кожної людини до оволодіння новими знаннями, цінностями, відносинами, компетенціями і вміннями. [4, 42]. Процес євроінтеграції передбачає створення загальноєвропейського освітнього і наукового простору на основі розроблених єдиних критеріїв і стандартів у галузі освіти та науки з метою визнання періодів та термінів підготовки фахівців з вищою освітою, що сприятиме співробітництву між вищими навчальними закладами Європи, мобільності викладацького складу та студентів.

Удосконалення професійної підготовки фахівців є нині невід'ємною складовою модернізації професійної освіти в Україні. Сучасна парадигма професійної освіти у нашій країні потребує корекції, перш за все, з урахуванням науково обґрунтованих засад професійно орієнтованої освіти, запровадженню інноваційних прогресивних підходів до організації вищої освіти, підвищення якості молодих фахівців. Разом з тим, важливо зберегти національну палітру, самобутність у поєднанні з модернізацією професійної освіти відповідно до викликів сучасного світу.

Досвід європейських країн засвідчує, що сучасна вища професійна освіта молоді не лише сприяє, а й є передумовою регіонального розвитку економіки. Кваліфікована та мобільна робоча сила є основою конкурентної економіки, оскільки дає змогу промисловим підприємствам швидко пристосуватись до вимог нових технологій та ринкових тенденцій, і отже, ставати або залишатись конкурентною.[3,195]. Важливо забезпечити соціальний контекст вищої освіти, що дасть можливість випускникам ВНЗ формувати успішну професійну кар'єру на принципах соціальної справедливості.

Перспективою навчально-виховного процесу сучасного вищого навчального закладу IV рівня акредитації технічного профілю, на наш погляд, сьогодні може стати суттєве оновлення змісту і методики освіти, включення до навчальних програм управлінських, економічних та правових знань, поглиблене вивчення іноземних мов та інформаційних технологій, загальна евристична спрямованість усього навчального процесу. Тільки такі дії сприятимуть досягненню на заняттях творчої співпраці між викладачем та студентами, формуванню професійної компетентності спеціалістів.

Вища професійна освіта нині вимагає вдосконалення технології навчання та виховання, що базується на використанні обчислювальної техніки, спеціального програмного, інформаційного та методичного забезпечення. Стрімкий розвиток сучасних інформаційних засобів безперечно впливає і на систему підготовки спеціалістів. Так, за останній час все більше вищих навчальних закладів запроваджує електронну інформаційну навчальну систему як складову нових освітніх інформаційних технологій у навчальному процесі. Така система має суттєві переваги перед традиційними засобами навчання студентів:

- ☐ забезпечує контроль за результатами засвоєння навчального матеріалу;
- ☐ автоматизує процеси інформаційно-пошукової діяльності викладача та студентів;
- ☐ демонструє на екрані у потрібному темпі перебіг економічних та технологічних процесів;
- ☐ здійснює комп'ютерну візуалізацію об'єктів та процесів на виробництві;
- ☐ забезпечує самоконтроль студентів за результатами своєї навчальної діяльності з подальшою корекцією навчання;
- ☐ забезпечує взаємодію студентів з комп'ютерними засобами навчання у режимі інтерактивного діалогу чи звичайного діалогового обміну текстовими командами;
- ☐ інтегрує освітню діяльність та практичну направленість навчання шляхом роботи з комп'ютером (виконання вправ та практичних завдань), пошуком необхідного навчального матеріалу в мережі Інтернет, інтерактивним діалогом з викладачем.

Згадані переваги електронної інформаційної навчальної системи переконливо засвідчують її високу ефективність для формування професійних компетенцій майбутнього фахівця технічного профілю.

Застосування інформаційних технологій на заняттях при підготовці майбутніх спеціалістів сприяє важливому підвищенню рівня пізнавальної самостійності, високому ступеню наочності й безперервному самоконтролю, засвоєнню знань та умінь, формуванню

необхідних професійних компетенцій. Сучасні педагогічні програмні засоби дають можливість втілювати в практику індивідуалізацію професійного навчання. Використання на заняттях технології мультимедіа сприяє підвищенню якості професійної підготовки за рахунок поєднання всіх можливих впливів на студентів одночасно графіки, тексту, звуку і зображення.

Для підвищення ефективності навчання конкурентоспроможних фахівців в умовах інформаційного суспільства, формування професійних компетенцій у майбутніх фахівців, актуальним нині стає використання електронних підручників, які доповнюють традиційні форми навчання. Як зазначають дослідники, основний зміст «електронного комп'ютерного підручника» має містити: опорний конспект, конспект лекцій, деталізований курс; в окремих розділах може бути розміщений матеріал для поглибленого вивчення . [1].

Стратегія розвитку вищої професійної освіти в Україні на найближчий час визначає, що одним з найважливіших чинників нарощування конкурентоспроможності нашої економіки є вдосконалення системи підготовки фахівців з урахуванням світового педагогічного досвіду. [5,278].

Важливою залишається проблема вдосконалення методичного підходу до викладання спецдисциплін на основі концепції інформаційно-модульної побудови навчального процесу з використанням сучасних інформаційних технологій, орієнтованих на підготовку спеціалістів високого рівня, потрібних на сучасному ринку праці.

Сучасний період розвитку вищої освіти вимагає запровадження різноманітних інноваційних процесів. Особистий педагогічний досвід роботи, участь у науково-методичних конференціях, аналіз публікацій з даної проблематики засвідчив, що більшість навчальних закладів обирають розробку, впровадження та використання інноваційних освітніх технологій як пріоритетний напрямок розвитку. Підготовка фахівців, професійно-мобільних на сучасному ринку праці, вимагає варіативних освітніх програм, які враховують особистісні запити студентів.

Дослідники виділяють наступні напрямки розвитку інноваційних освітніх технологій:

- ☐ формування нового змісту освіти;
- ☐ розробка та реалізація нових педагогічних технологій, педагогічних методик;
- ☐ формування нових видів навчальних закладів.

Для формування у студентів необхідних професійних компетенцій під час навчання, за останні роки оновлюється, як перелік традиційних навчальних предметів, так і їх зміст. Цілеспрямоване набуття знань, умінь та навичок, їх трансформація у компетентності сприяє особистому культурному розвитку, здатності швидко реагувати на вимоги часу. Модернізація навчального процесу направлена на досягнення гарантованих результатів як у межах традиційних форм навчання студентів, так і збільшення занять дослідницького характеру, організації пошукової, навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Сучасна вища професійна освіта повинна забезпечувати виконання низки завдань, зокрема, економічний успіх країни, сталий розвиток суспільства. Ці завдання можливо реалізувати через таку підготовку майбутніх фахівців, яка відповідає запитам сучасного ринку праці. Основна увага у вищих навчальних закладах повинна приділятися розвитку особистості студента, його комунікативній підготовленості, формуванню професійних компетенцій, здатності здобувати і розвивати знання, мислити і працювати по-новому.

Література

1. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: Навч. Пос. – Київ-Вінниця: ТОВ «Планер», 2005. – 36 с.
2. Кремень В. Г. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І. А. Зязюна – К.: Віпол, 2000. – 613 с.
3. Мусис Н. Все про спільні політики Європейського Союзу / Пер. з англійської. – К.: «К. І. С.», 2005. – 466 с.

4. Ничкало Н. Г. Сучасні світові тенденції, українські реалії та перспективи наукового забезпечення якісної освіти / Якісна освіта в багатоетичному суспільстві: Матеріали регіонального семінару. К.: Сфера, 2004. – С. 35—45.

5. Пальчук М. І. Підготовка педагогічного персоналу в умовах європейської інтеграції // Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології: Зб. Наук. праць / За заг. ред. Н. Г. Ничкало. – Харків: НТУ «ХПІ», 2007. – С. 275 – 279.

6. Селевко Г.К. Сучасні освітні технології: Навчальний посібник. - М.: Народна освіта, 1998.-с20-25.

7. Моляко В.А. Психологія творчої діяльності. - К.: "Знання", 1999. -46 с.

Перминов А. В. (Многопрофильная гимназия, г. Красноармейск)

ОБ ОСОБЕННОСТЯХ ОБЩЕСТВОВЕДЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СТАРШЕЙ ПРОФИЛЬНОЙ ШКОЛЕ

В формировании гражданской позиции выпускника современной школы определяющую роль играют предметы обществоведческого цикла – история Украины, всемирная история, правоведение, «Человек и мир», философия. Именно они способствуют формированию устойчивых мировоззренческих принципов, политической и правовой культуры, толерантности и гуманизма.

Для реализации этих основополагающих принципов за годы независимости в Украине создана определенная нормативно-правовая база. Создан курс «История Украины» с соответствующим учебно-методическим обеспечением. История Украины в качестве учебного предмета изучается в школах с 5 по 11 класс, выносится на Государственную итоговую аттестацию, Внешнее независимое оценивание; выступает в качестве профильного экзамена в Малой академии наук в целом ряде секций и в обязательном порядке изучается на первом курсе высших учебных заведений. На сегодняшний день существует Концепция исторического образования Украины, есть две редакции государственного стандарта образовательной отрасли «Обществознание» и целых три (!) варианта государственной программы курсов истории Украины (вариант не утвержденной программы для 12-летней школы не рассматриваем, но отмечаем разработанный для него полный учебно-методический комплекс и напечатанные учебники). При этом надо отметить, что Государственный стандарт базового и полного среднего образования, принятый Кабинетом министров Украины в 2011 году, достаточно полно отражает реалии современности [3].

Новые документы устанавливают и новые образовательные стандарты, которые в качестве стратегического задания определяют формирование компетентной личности с такой системой ценностных ориентаций, которая позволит ей эффективно функционировать в социуме на принципах поликультурности и толерантности. Это в полной мере соответствует задачам трансформации традиционного образовательного пространства в систему координат современного информационного общества. Происходят процессы модернизации общего среднего образования, что характерно в условиях глобализации системы образования в целом и ее интеграции в систему европейских ценностей.

Важной составляющей в этом процессе становится профильное образование в старшей школе. Профильное изучение предмета и формирование профильной компетентности выпускника школы позволит лучше развить профессиональную компетентность с целью получения профессионального образования. С точки зрения современной науки, именно профильное образование позволяет построить «індивідуальну освітню траєкторію, сприяє встановленню рівного доступу до якісної освіти різним категоріям учнів відповідно до їх індивідуальних схильностей і потреб» [5].

Профильное обучение – это способ организации дифференцированного обучения, который предусматривает углубленное и профессионально сориентированное изучение цикла

однородных предметов. Данная Концепция была утверждена Министерством образования и науки Украины в 2009 году [4]. Профильное обучение охватывает базовые профильные предметы, курсы по выбору, факультативы и в 10-11 классах осуществляется по таким направлениям: общественно-гуманитарное, филологическое, художественно-эстетическое, естественно-математическое, технологическое, спортивное.

В общественно-гуманитарном направлении профильными предметами могут быть история Украины, всемирная история, правоведение, философия, «Человек и мир» и др. Это свидетельствует о серьезной структурной перестройке в обществоведческом образовании, но в реальной жизни приводит к ряду проблем как на теоретическом, так и на методологическом уровнях. В Концепции предусматриваются только классы исторического, правового, философского и экономического профилей, а спросом пользуются классы смешанных профилей: историко-правовые, экономико-правовые, философско-правовые, которые создают лучшие предпосылки для получения более качественного образования и позволяют ученикам сориентироваться в выборе соответствующих профессий [7].

На сегодняшний день существуют программы трех разных уровней: уровень стандарта, который является обязательным не зависимо от профиля и содержит минимальный уровень учебного материала; уровень академический, который обеспечивает изучение непрофильных предметов, но, в то же время, достаточен для дальнейшего изучения этих предметов в ВУЗах; уровень профильной подготовки, который позволяет углубленно изучать предметы и ориентирует на выбор будущей профессии.

Дополнительной формой углубления знаний учащихся могут быть курсы по выбору, создаваемые за счет вариативного компонента содержания образования. Такие курсы расширяют содержание профильных предметов, позволяют более предметно проводить профориентационную работу [6].

Специфической формой обучения и воспитания являются факультативы, которые создают дополнительные возможности для развития познавательной активности учащихся, самореализации их личности и обучения основам научно-исследовательской работы.

Таким образом, профильная школа предусматривает практическую направленность образования, преодоления оторванности знаний от реальной жизни, усиление прикладного аспекта знаний, необходимость изучения предмета в тесной связи с потребностями практики, науки и техники, т.е. умения учеников применять полученные знания на практике.

Для успешной реализации Концепции профильного образования необходимо соответствующее материально-техническое обеспечение учебного процесса на современной базе информационных технологий. Однако приходится констатировать, что этот компонент оказался ахиллесовой пятой системы и нивелирует большинство хороших идей невозможностью их практической реализации в связи с отсутствием необходимой материальной базы учебных заведений. Только в одном из 16 учебных заведений города в текущем году в основных кабинетах появились современные мультимедийные системы, остальные довольствуются, как правило, устаревшими компьютерами в кабинетах информатики. Поэтому призывы к использованию информационных обучающих технологий реализуются в единичных случаях преимущественно за счет личной техники учителя и учеников.

Крайне серьезной становится проблема обеспечения профильных классов соответствующей учебной литературой. И если создатели учебного пособия «Людина і світ» под редакцией Т. Бакка [1] нашли выход в том, что под одной обложкой разместили все профили, то другие авторы соединяют уровень стандарта и академический уровень, заставляя учителей и учеников выискивать в учебнике тот материал, который нужен соответствующему профилю (например, учебник всемирной истории для 10 класса под редакцией П. Полянского, учебник правоведения для 10 класса под редакцией А. Наровлянского, учебник истории Украины для 11 класса под редакцией Е. Пометун и др.). Еще сложнее в тех случаях, когда преподавание профиля осуществляется исключительно по учебникам уровня стандарта и академическом, что приводит к профанации самой идеи профильности обучения.

Отдельной проблемой, выходящей за рамки данной статьи, является кадровая. Без осознания и понимая на уровне общества и его властно-управленческих структур, что без специалиста высокой квалификации, имеющего соответствующую подготовку и адекватную его статусу зарплату, успешное решение проблемы профильного образования в обозримом будущем не предвидится. Представляется необходимым создание системы, в рамках которой происходила бы подготовка и переподготовка кадров учителей обществоведческих дисциплин, в результате которой учителя овладевали бы не столько суммой неких знаний, а развивали бы свою профессиональную компетентность, получали стимул к творческому росту и становились генераторами самых прогрессивных идей. Публичная дискуссия по проблеме профильности образования позволит, по нашему мнению, перейти от теоретических рассуждений о некоем благе к трудным, затратным, но жизненно необходимым шагам.

Література

1. Бакка Т. В. Людина і світ: підруч. для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл.: (рівень стандарту, академічний рівень, профільний рівень) / Т. В. Бакка, Л. В. Марголіна, Т. В. Мелешенко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 240 с.
2. Богачик Тамара. Науково-методичний супровід профільного навчання. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 29-30 листопада 2012 року. Чернівці, 2012. – 288с.
3. Держаний стандарт базової і повної середньої освіти. Затверджений постановою Кабінету міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 // http://mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/state_standards/
4. Концепція профільного навчання в старшій школі. Затверджена наказом МОН України № 854 від 11.09.2009 р./osvita.ua/legislation/Ser_osv/4827/
5. Павленко Анатолій. Компетентнісний підхід у профільній освіті. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 29-30 листопада 2012 року. Чернівці, 2012. – 288с.
6. Профільне навчання. Авторські програми курсів за вибором і факультативів суспільно-гуманітарного напрямку профілізації : збірник програм / укл. В. Г. Зарицька, І. М. Рибак, Н. І. Ольхіна, О. В. Хаталах, С. М. Волкова. – Донецьк : Витоки, 2010. – 194 с.
7. Сахновський Олександр. Суспільствознавча освіта в умовах профілізації старшої школи: шляхи розвитку. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 29-30 листопада 2012 року. Чернівці, 2012. – 288с.

Прудник О.В., Скорик А.Т., Biletska L. L (КП ДонНТУ);

FORMULA COMPETENCE "STUDY, STUDY AND STUDY AGAIN."

"No one is born a master. Skill is mastered gradually "

Latin wisdom

This article deals with students` professional competence which is formed by individual professional growth and development of their professional abilities. Combining humanitarian training with professional qualifications of future professionals is one of the most pressing problems of university with technical profile. [1]

Professional competence primarily begins with the formation of the person himself and his perception as an individual in society. It should be mentioned that the person in society is affected by many different factors. Under the influence of these factors a person develops, builds certain "steps" of priorities and ideological outlook, and then, following his own already formed principles, he begins to move in a certain direction. [2] First of all, every person has a purpose. Very often it is independence, and usually it is financial independence. But, unfortunately, it's not easy to achieve. At the initial level, the idea of financial freedom comes to us at school. When we are loaded with some store of knowledge,

a certain idea of the realities of our lives, when a person begins to really think about the future and has partly built his scale of priorities. It is this time that plays a crucial role in further life. But to achieve financial independence, you have to overcome a number of specific conditions.

When we speak about financial independence, the concept of competence should be determined. After all, competence is one of the main links that lead to financial independence. First of all, competence provides versatility in mastering the profession and describes the willingness to work. The high level of mastery of professional activity also characterizes the concept of professional culture (high level of professional knowledge, professional thinking, responsibility). [3] Based on this we can make a brief portrait of a competent worker: technical literacy, skills to apply theory to practice, professional culture, and of course, the presence of invaluable experience. To apply knowledge and gain experience we can get only in the workplace. And in order to be theoretically informed, a person goes through several stages of development:

1. School is the foundation, support, because the knowledge gained at school is the basis without which the whole structure collapses;
2. College is based on the received secondary education and gives some knowledge in the specialty;
3. University is a higher education institution, the top which completes the phased theoretical training.

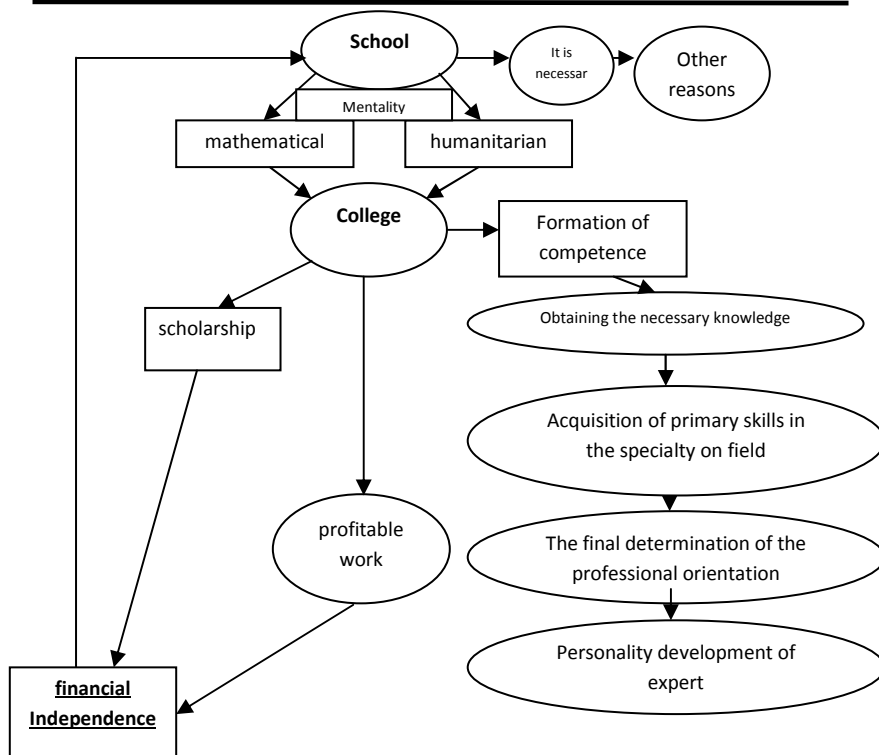
First, you must learn things that are necessary, only after ones that are useful. To do in reverse is the same as to begin construction of a building with the roof.

For clearer understanding of the impact of each of the stages traversed on the formation of individual competence, let's look at the scheme. [4]

As was previously mentioned, at school the idea of financial independence begins to interest the man. Developing confidence in this idea, people understand that in order to become financially independent, you can take one of the most popular and fundamental ways - to get a lucrative job. But without education nowadays it is not possible to find a reliable profitable occupation. We must make decisions and start learning at higher school to get a certain degree. In addition, a person can become financially independent already studying at university - receiving a scholarship. But, unfortunately, not everyone thinks about it and believes that university is just the next step after school or college. And the man who entered the university in order to acquire knowledge, skills and professional competence is eventually becoming a true expert and professional in a certain field. But to achieve this, constant self-improvement and professional growth, are required.

So it is clear that it is higher school that gives rise to the formation of individual competence. It should be noted that in addition to basic subjects students also study and general subjects. Vocational training in high school for future specialist starts during the formation of professional knowledge and skills and learning the ways of professional and creative activities. As long as the individual is not faced with the world of professional theoretical knowledge, he lacks the experience of valuable training and professional activities. Legislatively and regulatorily high school is required to provide professionalization of the individual student. Let's mention the relevant clause of the Law of Ukraine "On Higher Education". The draft of "Development Program of Education for 2010- 2015rr" stated that "the question is about professional development and professional growth of the individual student as a specialist and professional and also about forming creative, spiritually rich person with consideration of his interests, desires and abilities". Student age also contributes to the formation of professional, philosophical and social skills to form creative features - "ascent to the heights of creativity" that weighs a lot in future careers.

The determining factor in the formation of professional competence is the definition of professional orientation. Professional orientation of personality involves understanding and acceptance of internal goals and objectives of professional activities, as well as congruent with it interests, attitudes, beliefs and views. All these features and components of professional orientation are the indicators of the level of its orientation in students. But not every student is able to correctly identify the professional direction in which he should move. The question arises:

How to help the student focus on professionalism and personality development professional reasons?

1. To cultivate the students' correct understanding of the social significance and content of future professional activity (any).
2. To form a positive motivation for learning and acquiring skills that are relevant for the successful fulfilment of professional tasks.
3. To strengthen professional self-esteem, to form confidence in the student in opportunities to successfully master the profession and the presence in him the necessary inclinations and abilities.
4. To encourage self-education and self-development, trigger an active interest in everything connected with the future profession.
5. Gradually, to bring together and exchange social role functions between teacher and student, optimizing relationships in the "student - teacher" system.

The student must always feel the need to educate himself in spiritual independence, critical thinking guide, efficiently acquire knowledge and observe postulates of human culture.

Identification of future profession, the development of skills to professional self-presentation, the development of professional and personal creative attitude to work occur in the fifth year and in the Master course. But a true professional comes over only in work inside it, with its free choice. He must combine three qualities in himself: profound knowledge, habit to think and noble feelings, there are necessary for the person to be educated in the fullest sense. He, who has insufficient knowledge is a smatterer; he, whose mind isn't accustomed to think, is rude or ignorant, he, who does not have noble feelings, is a boor. [5]. It is interesting to note that while studying in high school man

begins to form a relationship to a particular group of relations: subordinate-subordinate, boss - subordinate. The position a person takes out in the group is more likely to be occupied by him at work, too.

In order to prove the rightness of the judgments given in the article a selective inquest was offered to the students. The results were quite interesting and varied. Some of them prove that almost all the students (92%) came to college to get a degree in the specific specialty, to study basic subjects and gradually to gain skills (traits) of true professional, educated, qualified and financially independent. But, unfortunately, there are students who do not intend to get a good education and become a professional in their field (6%), and those, who generally believe they have chosen a wrong profession (2%).

So, let's make a general conclusion. During the course of studying students acquire knowledge. The sum of expert knowledge, in its turn, creates competence. Thus competence is knowledge. If there is knowledge, there is competence. But besides that, the student must become not only highly skilled professional but also an educated, developed, cultured person, whose moral principles will not allow him to be a poor specialist. High school encourages it because first of all, it should "form people", and only then - engineers, managers, and programmers. [1]. It is higher education that is, in fact, the main core of every intelligent human being and all conscious life of human society. If the ancient wisdom says that man does not live to eat but eats to live, in any case we can not say that a person is educated to live, but does not live for the sake of education. Every minute of life and every act of life, which does not strengthen our spirit, which does not extend the mainstream of our lives is just wasted.

SOURCES

1. Олійник О. Особливості гуманітарної підготовки і професійної компетентності студентів у технічному ВНЗ
2. Библер В.С., «От наукочтения – к логике культуры»/ М.: Издательство полит. литературы, 1991.- 257 с.
3. електронний ресурс.- Режим доступу: <http://www.google.com>.
4. Карин С.Х./ Мысли и изречения – Алма-Ата: Казгосиздат, 1963.- 792 с.
5. Киркач-Осипова Л.Д.(худож. оформ.)/ Лучшие афоризмы– Харьков: Фолио, 2007. – 315с.

Keywords: professional competence, financial independence, professional activities, education, professional orientation, etc.

Рязанцева А.А. (КИИ ДонНТУ)

ФИЛОСОФСКИЙ ПОДХОД К ИЗУЧЕНИЮ ТЕХНИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН

Философия всегда в человеческом обществе играла и играет мощную социокультурную роль, однако ее роль в техническом вузе в последнее время часто оспаривается. Потому столь важно осознавать человеческие и мировоззренческие ориентиры и цели научного познания, насколько они соответствуют целям и ценностям гуманизма.

Если спросить физика, что он думает о философии, как учебной дисциплине, ответ, скорее всего будет в духе заявления академика А.Б.Мигдала: «Точным наукам философия не нужна!». [1] В условиях дефицита учебного времени, огромной информационной базы дисциплин – это очень актуально. Поэтому целью нашей статьи является выявление философского подхода к изучению технических дисциплин.

Иногда в разнообразных дискуссиях можно встретить столкновения, которые обычно описываются как конфликт гуманитарного и технического складов ума. Попробуем разобраться, что это такое.

Гуманитарный и технический - это не складки ума, а подходы к работе с окружающим миром.

Отличаются они тем, что принимается за исходные условия по умолчанию.

Для технического подхода по умолчанию в изучаемом пространстве не существует ничего - там пустота, в которой можно что-то самостоятельно создать и построить. При этом всё, что построено, будет создано исключительно через сознание создающего: каждый компонент будет, хорошо или плохо, но продуманно и сознательно размещён в общей системе. Соответственно, тот, кто хочет изучить систему в рамках технического подхода, должен просто пройти весь путь её творца - от задумки до реализации, и понять его действия. Технический подход предназначен для изучения всего, сознательно созданного человеком: в первую очередь - техники, машин, программирования. Такой подход к теоретическим наукам и их овладением страдает ограниченным технократизмом, стремлением создавать без сознания сути и взаимодействия всех частей системы. Наука рациональна и ее для человека достаточно – вот основной принцип.

У гуманитарного же подхода совершенно другие изначальные условия, а именно - по умолчанию в изучаемом пространстве уже существует этот самый мир, в котором мы живём, со всей его сложностью, многомерностью и многосвязностью. Поэтому задача гуманитария - не "создать с нуля" систему, а отследить в этом самом мире взаимосвязи и структуры, выделить их из непрерывной наблюдаемой реальности. При этом очевидно, что выделенные взаимосвязи никогда не будут полными (ибо станут представлять собой уменьшенные модели), поэтому в разумно построенной гуманитарной системе всегда есть место непознанному и неясному. Сознание создающего такую систему не творит её "с нуля", - (зная всё о ней); а лишь вытаскивает из мира некоторые компоненты, требующиеся ему, не учитывая или слабо учитывая остальные, и пробует применить созданное для практических целей. Соответственно, тот, кто хочет изучить гуманитарную систему, должен пройти тот же самый путь её создателя - то есть выделив из мира то же, что выделил он, понимая при этом, что в мире есть ещё много других объектов, тенденций и неизвестностей, связей и взаимосвязей, влияний и отличий.

Философия (дословно: любовь к мудрости) — дисциплина, изучающая наиболее общие существенные характеристики и фундаментальные принципы реальности (бытия) и познания, бытия человека, отношения человека и мира.[2]

Ни один человек сегодняшнего времени не может не иметь нужды в познании, каждый задумывается о бытии и имеет самое непосредственное отношение к миру.

Образовательная система в техническом вузе опирается на взаимосогласованное единое философское основание, включающее в себя: представление о мире и его устройстве на уровне определённой научно обоснованной и мировоззренчески обеспеченной картины мира; представление о человеке, его сущности и его месте в мире; представление о способе взаимодействия этих двух равнозначных целостных систем; представление о сущности самого процесса, в результате которого человек обретает «образ мира», творит свой собственный образ и овладевает определённым способом своего взаимоотношения с миром природы, обществом и себе подобными.[3] Поэтому каждый выпускник ВУЗа должен уметь применять методы познания и самопознания для своего интеллектуального и профессионального развития, нравственного самосовершенствования, структурировать и интегрировать знания из различных областей науки и обладать способностью их творческого применения в профессиональной деятельности а выявлять сущностьнаучно-исследовательских и жизненных проблем; владеть культуроймышления, способностью к анализу, обобщению информации; выбору

целей и путей их достижения; культурой устной и письменной речи, наследием отечественной науки и культуры в контексте общечеловеческих глобальных проблем современности. Эти компетенции будущему специалисту-технарю может дать философия, облегчая тем самым и овладение точными науками.

ИСТОЧНИКИ ИНФОРМАЦИИ:

1. Мартынюк О.И. «О философии необходимой физикам»//Пропаганда.- 2010-№15 .
- 2.Электронный ресурс: <http://ru.wikipedia.org/wiki/>
3. Качуровский М.О. Стратегія освіти: проблеми реалізації/ М.О.Качуровский. // Філософія науки: традиції та інновації. – 2011. - № 1(3).

Ryazantseva A.O., Skalozub O.M.

POSTGRADUATE STUDY ABROAD

В данной работе хотелось бы раскрыть такую тему, как образование за границей, возможности украинского студента, получившего степень бакалавра, возможности реализации себя в англоязычном заграничном ВУЗе и дальнейшее трудоустройство.

Цель работы: рассмотреть виды получения послебакалаврского образования за границей.

Объектом является кадровая политика заграничных ВУЗов.

Предметом являются закономерности и принципы обучения студентов.

Выбор программы образования. Ежегодно тысячи студентов выезжают на обучение за границу за высоким качеством преподавания, международным дипломом, возможностью расширить свой кругозор и познакомиться с культурой выбранной страны. Обучение за рубежом – уникальная возможность получить знания вместе с ценными деловыми и жизненными навыками. Самый беспронизный вклад – это инвестиции в своё образование и в образование своих детей и немаловажно, что образование, полученное за рубежом, котируется отечественными и зарубежными работодателями. Для того, чтобы выбрать программу обучения за рубежом, Вам для себя необходимо ответить на следующие вопросы:

1. Какой уровень образования Вы хотите получить? Просто языковые программы, бакалавриат, магистратура или другое.

2.Какая специальность Вас интересует?

3.В какой стране хотели бы обучаться? Это очень сильно влияет на общую стоимость получения зарубежного образования.

Если Вы уже самостоятельно пробовали выбрать программу обучения за рубежом, то уже столкнулись с тем, что это не простое решение. В каждой стране есть огромное количество учебных заведений и сложно выбрать то, что подходит именно для Ваших целей и учитывает соотношение цена-качество.

Американское образование заслужило титул «самого открытого в мире» – ежегодно в американских вузах обучается более 600 000 иностранцев. Подобная миграция абитуриентов именно в США объясняется несколькими причинами. Это и огромный выбор специальностей – от классических до ультрасовременных, и склонность американских вузов к активной исследовательской практике, и громкие имена профессорского состава. Ведь, поступая в американский вуз, можно быть четко уверенным в том, что учить тебя будут лишь люди, сами сделавшие множество открытий в интересующей вас области знаний и сами добившиеся для себя и имени, и славы, и возможностей. Ещё одна причина – великолепное техническое и библиотечное оснащение университетов, а также превосходная система организации учебного процесса. Американская система образования очень подвижна и построена по принципу вариативности – каждый студент, достигнув 3 курса бакалавриата, в праве сам выбирать перечень нужных ему дисциплин. Для молодежи существенным является также и организация досуга – в Америке и эта сторона студенческой жизни находится на уровне. Что касается веса американского диплома на международном рынке труда, то он практически равен диплому британскому, что уже само по себе является великолепной характеристикой. Стоимость обучения в вузах США, в зависимости от принадлежности заведения (частное или государственное), его типа (университет или колледж), а также его положения в рейтинге и определенной специальности, может варьироваться от 7 до 35 тысяч долларов США в год. [1]

The USA has an outstanding educational system which gives you plenty of opportunities to obtain a degree in the field of your interest. There are four different types of degrees that you can obtain if you study in the USA: 1) Associate degree. The associate degree is a two year degree that is given by US colleges. There are three classes of these degrees in the USA: the associate of arts degree (A.A. degree), the associate of applied science degree (A.A.S. degree), and the associate of science degree (A.S. degree). 2) Bachelor degree. In order to obtain a bachelor degree you need to complete at least four but no more than five years of college coursework. At the end of your studies you will either get a Bachelor of Arts degree (B.A.) or a Bachelor of Science degree (B.S.), depending on the field of your

studies. 3) Master's degree and 4) PhD degree. Even if you already have a bachelor degree, you may want to continue your studies to further educate yourself. The Master's and PhD programs are designed for those who want to obtain a higher level degree in the field of their studies. [3]

Europe. The excellence of higher education in Europe is recognized all over the world. If you get a degree in one of Europe's famous universities, you will be in possession of a diploma that will be appreciated by your future employers. The universities' education is based on the Bologna Process, which means that the studies are divided into three parts, and students get a degree after the completion of each:

1. Bachelor – usually lasts for three years (6 semesters)
2. Master – usually lasts for two years (4 semesters)
3. Doctorate – usually lasts for three years (6 semesters)

Students can decide whether they want to complete all three programs, since even a Bachelor degree is recognized by employers, and not every job requires a Master or Doctorate diploma.

With the introduction of the Bologna Process in Europe, students' opportunities have increased. On one hand, you can study basically wherever they want – for example, after you get a Bachelor degree in Hungary, you can go to England to complete your Master. [2]

Europe welcomes everybody who wishes to study at one of its universities, and My-study-abroad.com is here to help you get started! If you are interested in studying in Europe, do not hesitate to contact us and ask for further information about European universities. Our dedicated colleagues will assist you in everything you need. [2]

Как пример получения магистерского образования в Европе возьмем *Германию*. На первый взгляд, это может показаться странным, но большинство магистерских программ в университетах Германии предусматривают только английский язык. Лекции, семинары, написание работ – все происходит на английском языке и знание немецкого не требуется. Общаться в супермаркетах, ресторанах и на улице в крупных городах также можно по-английски, его знают почти все (за исключением, как правило, старшего поколения). Отличительная особенность образования в Германии – его бесплатность, за исключением семестрового сбора в части земель, называемого *Studiengebühren*. То есть это реальный шанс для каждого получить хорошее образование, не имея значительных денежных средств. Размер семестрового сбора разный в каждой земле, но обычно не превышает 500 €. Например, в Бранденбурге и Гессене его нет вообще, а в Баварии он составляет до 500 €.

Кроме этого, понадобятся еще деньги на проживание, оплату медицинской страховки, покупку учебников и питание. На все это в среднем уходит около 600 € в месяц. Сумма незначительно варьируется от земли, например, в Баварии она будет побольше, а на севере или востоке страны может оказаться меньше. За эти деньги студент сможет жить в общежитии или WG (комната в квартире на несколько человек), вкусно питаться, одеваться и ни в чем себе особо не отказывать, кроме путешествий в соседние страны по выходным – транспорт стоит дорого. В целом цены не очень сильно отличаются от того, к чему мы привыкли, а еда в общественных местах еще и удивит большими порциями и дешевизной. Стипендии в Германии сильно отличаются от наших. Это что-то вроде гранта, для которого одних хороших оценок мало. Но и размер у него не в пример больше нашего, – средняя стипендия превышает 700 €. Получить стипендию по программе последипломного обучения может любой недавно закончивший российский/украинский ВУЗ специалист (магистр/бакалавр). Все, что нужно – подать до ноября документы с мотивационным письмом, в котором должно быть обосновано, почему именно ты заслуживаешь эту стипендию. Казалось бы, что все очень просто, но на деле оказывается совсем не так. Главное, что нужно иметь при написании таких работ – это четкий план на будущее. Нужно расписать подробно, кем ты видишь себя, скажем, через 5 лет, ясно выразить свои цели, показать, как ты будешь к ним идти. Вовсе не важно, что все это может не получиться, главное – иметь цель. На второй тур приглашается примерно 80 человек разных специальностей небольшими группами по 10-12 человек, а стипендию получает в итоге лишь половина. Профессор задает различные вопросы, это чем-то похоже на собеседование при устройстве на работу. Проверяют и общую адекватность, и технические знания, и способность

решать логические задачи (а-ля как сдвинуть гору Фудзи). [4]
И, наконец, рассмотрим традиционно самое престижное, *британское* образование.

The UK has a worldwide reputation for postgraduate education.

Postgraduate study is study towards a Master's or doctoral degree, or a postgraduate diploma or certificate, that is taken after having obtained a Bachelor's degree. This study may be, depending on the degree taken, through a taught course or through research. There are currently 165 higher education institutions in the UK, all offering postgraduate courses.

Which are the best UK universities? Four UK universities are in the world's top six:

University of Cambridge,
University College London (UCL),
University of Oxford,
Imperial College London [7].

To find out which universities excel in your subject area, see the QS World University Ranking by Subject 2012. London is ranked second best student city in the world, with Manchester, Birmingham and Glasgow also in the top 50.

When choosing your place of study, bear in mind the increased cost of living in London and South East England compared to the rest of England and Northern Ireland, Scotland and Wales. You should also consider:

- whether you want to live in the city, countryside or coastal areas;
- if the content of the course matches your needs and job aspirations;
- the reputation of the department;
- the quality of the teaching and facilities;
- availability of funding for your course.

What postgraduate courses are available? Postgraduate qualifications in the UK include certificates, diplomas, conversion courses, Masters degrees and PhDs. [5]

How much will it cost? Fees start at approximately £3000 a year for UK/EU students on full-time academic courses, but can be a lot more - £25,000+ for some MBA courses. International student fees start at around £8000. You will also need to budget for living expenses and the costs involved in your study and research itself, such as travel to libraries or to interview people and the cost of having your thesis produced and bound.

Before you apply: questions to ask yourself and things to do:

- Why do you want to do postgraduate study?
- Do you know what you want to do after a postgraduate degree?
- How will you fund yourself?
- Are you good enough?
- What types of postgraduate degree are available (e.g. taught course or research)?
- Which is the most appropriate for you?
- How will you fund yourself? What are your chances of getting funding in your chosen area? If you cannot obtain funding from a Research Council, university or other body, could you still study at postgraduate level? Are you prepared to work part-time if necessary or to take time out before you begin postgraduate study to work and raise funds for it?
- Where will you study?
- How stiff is the competition for postgraduate study in your chosen field?

Many of the questions can only be answered by you in relation to your individual aptitudes, interests and personal circumstances.

Applications for Postgraduate Study.

Personal statements are frequently required in applications for postgraduate study, in particular business courses, such as MBAs, but are also required for areas such as postgraduate teacher training. You are typically allowed about 1 page of A4 (250-500 words) to "sell yourself".

Use good English. If your statement is fresh, lively, and different, you'll be putting yourself ahead of the crowd. Read your statement very carefully. Do your draft on a word-processor and spell and grammar check it, but also give it to a friend to read. Be clear and concise. Show the ability to put the

salient points across in a few words. Stay within prescribed word limits. Pay attention to presentation - type the statement if your handwriting is at all poor. Be positive and enthusiastic – selectors will read many personal statements and you want yours to stand out.

Give your statement a structure with an introduction, a main body and a conclusion. The opening paragraph is important as it is here that you grab the reader's attention or lose it. This paragraph becomes the framework for the rest of the statement. The middle section might detail your interest and experience in your particular field, as well as your knowledge of the field. Be as specific as you can in relating what you know about the field and use the language professionals use in conveying this information.

Possible content for your statement

1. Why do you want to do the course/research?

Try to convey your enthusiasm and motivation for study/research. Don't try to write what you think they want to hear, write your real reasons. Write about any projects dissertations or extended essays you have done if they are relevant or demonstrate relevant skills. Mention any prizes you have won, also travel or study abroad and relevant employment. Describe anything that shows creativity, dependability or independence.

2. Why this subject?

Be clear about why you have chosen this. Is the program noted for a particular emphasis, speciality or orientation? When did you become interested in this field and what have you learned about it? What insights have you gained? How have you learned about this field - through classes, seminars, work or conversations with academic staff?

3. Why this university?

Be specific – don't make bland statements such as "Because you are an internationally-renowned university with an excellent academic reputation". Is the program noted for a particular emphasis, speciality or orientation? Are there specific academic staff you want to do research or study with? What is it about the structure of the course, or the choice of modules, that appeals to you?

4. What academic skills have you got to offer?

Computing skills, knowledge of relevant scientific techniques etc. If your A levels were poor (or you didn't do these, try to show an upward progression during your time at University).

5. What personal skills can you offer? e.g. ability to work in a team, with little supervision.

Demonstrate that you've done your homework about the course/research and that you've seriously considered your strengths and weaknesses for postgraduate study or research. If you have done vacation jobs, what skills have you learned: team-working, communication, working under pressure? Have you had to overcome any obstacles or hardships in your life? This may show evidence of determination/resilience.

6. What are your strengths?

In what ways are you better than other applicants? If you can't answer this question, don't expect the selectors to answer it for you!

7. What is the relevance of your first degree to this study?

Point out any circumstances that may have effected your academic results, that you think should be considered by the selectors.

8. What are your career aims?

You may not have a very clear focus on what you want to do afterwards, but you should have some ideas. A clear direction will strengthen your commitment to do well in your studies and selectors will know this. [5]

Из всего выше сказанного можно сделать вывод: обучение за границей – это престижно, но прежде чем окунуться в заграничный престиж, стоит задать себе несколько вопросов и дать на них четкие ответы. Например, готов ли я к жизни в другой стране? А соответствуют ли мои знания, мои возможности и мои желания стандартам образования за рубежом? Одним из главных элементов обучения и даже жизни в любой стране является знание языка. Так как большинство ВУЗов, рассматриваемых нами, являются англоязычными, то в данном случае просто необходимо свободное владение данным языком. Жизнь и обучение за

границей предусматривают такие естественные надобности как питание, проживание, страховка, а в некоторых ВУЗах и оплата за учебу. Поэтому, если у вас нет четких планов на будущее, и вы точно не знаете, зачем нужно получать высшее послебакалаврское образование в той или иной стране мира, то лучше даже не пытаться.

General indexes and databases

1. Times Higher Top 200 Universities www.timeshighereducation.co.uk probably the best list of world universities.
2. Universities Worldwide <http://univ.cc> searchable database of universities around the world.
3. Braintrack www.braintrack.com University index with "8300 links to higher education institutions in 194 countries".
4. Studentum.com www.studentum.com browse through courses in countries worldwide.
5. International Colleges & Universities www.4icu.org international higher education directory featuring reviews and web rankings of 10,200 Universities and Colleges in 200 countries.
6. <http://www.kent.ac.uk/careers/postgradmenu.htm>.
7. www.prospects.ac.uk/links/PGIntStud (Postgraduate Study in the UK for International Students).

Татарикова Д.А., Моїсєєнко Л.М. (КІП Дон НТУ)

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПРОФЕСІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИХ РОЛЕЙ ПРАЦІВНИКІВ

Вступ. У процесі виконання тих чи інших соціальних ролей особистість працівників не лише виявляється, а й формується, розвивається. Це виявляється, передовсім, у професійному розвитку працівника. Практичне оволодіння новою соціальною роллю сприяє становленню у працівника певних особистісних якостей — таких, як, організованість, відповідальність, педагогічний такт, самовладання, конкурентоздатність. Саме питанням визначення ролі керівника в забезпеченні позитивного впливу професійно-функціональних ролей на розвиток працівника займалися такі науковці, як Карамушка Л.М., Коломінський Н.Л., Крушельницька Я.В., Максименко С.Д. та Мельник Л.П.

Соціальна роль — це певний, нормативне заданий, стандарт діяльності та поведінки працівника, що має реалізовуватися відповідно до соціальної позиції, тобто як певний набір соціальних функцій.

Основні групи соціальних ролей:

- а) професійно-функціональні — ролі, які зв'язані з виконанням працівниками професійної діяльності (навчальної, виховної, організаційної тощо);
- б) інші соціальні ролі (сімейні, побутові, громадські, спортивні тощо), визначені активністю працівників у інших сферах життєдіяльності і залежні від соціальної активності працівників, їх включення в різного роду соціальні зв'язки.

Необхідною умовою ефективної діяльності працівників є узгодження соціальних ролей між собою, наявність відповідних ресурсів (фізичних, матеріальних, психологічних тощо) для їх виконання. За відсутності ресурсів та при висуванні до того самого працівника занадто різнопланових вимог, можуть виникати внутрішньоособистісні конфлікти.

Основний матеріал дослідження. Ефективність виконання соціальних ролей працівниками передовсім обумовлюється чітким визначенням змісту певних соціальних ролей і відображенням цього змісту в спеціальних документах.

Ці питання мають бути відображені в Концепції діяльності та розвитку підприємства, а також Статуті підприємства, де в розділах відображаються права та обов'язки працівників, функціональні обов'язки директора та колегіальних органів управління.

Крім документів стратегічного плану, необхідною умовою є розроблення тактичних документів, що чітко визначали б зміст конкретної управлінської діяльності. Проте, як доводить

досвід, сьогодні в організаціях такі документи часто відображають лише функціональні обов'язки тих чи інших управлінських працівників, але не згадують про їхні права, особливості професійної підготовки та кваліфікації. Усе це доцільно відобразити в спеціальних посадових інструкціях, як це практикується в більшості державних установ, у найбільш передових виробничих підприємствах, комерційних структурах.

Посадова інструкція — це спеціальний нормативний документ, що регламентує соціальні ролі працівників, котрі посідають певну соціальну позицію. Посадова інструкція, як правило, має такі основні розділи:

1) загальні положення — загальна характеристика певної соціальної ролі (перелік основних функцій); вимоги до рівня освіти та спеціальної підготовки (якщо така підготовка потрібна); умови призначення на посаду та особливості субординації (кому безпосередньо підпорядкований і підзвітний конкретний працівник);

2) посадові обов'язки — дії працівників, зв'язані з особливостями здійснення безпосередньо діяльності (знання, підвищення професійного рівня та кваліфікації, участь у різних семінарах, курсах перепідготовки, проходження атестацій, проведення науково-методичної роботи); з реалізацією виховної та організаторської роботи в колективі (налагодження міжособистісних стосунків у колективі, формування сприятливого соціально-психологічного клімату);

3) права — право самостійного визначення змісту своєї діяльності, виходячи із тих завдань, які стоять перед підприємством, та основних обов'язків; право вимагати забезпечення нормальних умов для її здійснення; право внесення пропозицій у колегіальні органи управління та право брати участь у роботі професійних та громадських асоціацій, об'єднань, товариств; право звертання до вищих органів управління за допомогою у розв'язанні конфліктних ситуацій, зокрема тих, що зв'язані з просуванням по службі та проходженням атестацій;

4) відповідальність — зобов'язання працівників і відповідні санкції за їх порушення [2].

Посадові інструкції у разі необхідності можуть бути доповнені й іншими розділами, що залежить від специфіки підприємства, його конкретних завдань та цілей. Аналогічну структуру можна покласти і в основу посадових інструкцій для працівників районних, міських, обласних відділів (управлінь) освіти, Міністерства освіти.

У підприємстві посадові інструкції доцільно розробляти для таких посад, як директор, його заступники (по різних галузях роботи), завідувачі відділів, керівник психологічної служби тощо.

Дуже важливо, щоб при прийомі на роботу працівник обов'язково був ознайомлений з посадовою інструкцією, що дасть йому змогу чітко визначити не тільки зміст своєї діяльності, а також і основні права та межі своєї відповідальності. Однак, як свідчить досвід, сьогодні такі посадові інструкції майже скрізь відсутні. Це призводить до зниження ефективності діяльності, виникнення конфліктних ситуацій при розв'язанні виробничих питань. Особлива необхідність у розробленні посадових інструкцій виникає для нових посад на підприємстві. Ці посади зв'язані з реалізацією нових видів діяльності і характеризуються певною невизначеністю, відсутністю усталених нормативів.

Не заперечуючи необхідності чіткої регламентації діяльності того чи іншого працівника, слід, проте, зазначити, що посадові інструкції мають включати певний елемент свободи для реалізації тих чи інших професійних функцій, виявлення творчої ініціативи. Таке поєднання обов'язковості та свободи має бути характерною ознакою кожної посадової інструкції.

Крім індивідуальних посадових інструкцій, існують і своєрідні посадові інструкції для виконання так званих групових соціальних ролей, які виконуються колегіальними органами управління. Наявність таких положень дасть можливість чітко визначити відповідні напрямки діяльності і забезпечити ефективне виконання як групових, так і індивідуальних соціальних ролей.

Особливості виконання функціонально-професійних ролей працівниками залежать від дії двох взаємозалежних груп факторів:

- від чіткого визначення змісту ролей та їх адекватного відображення у відповідних документах (посадових інструкціях, положеннях тощо);
- від індивідуально-психологічних особливостей працівників, зв'язаних із виконанням певної соціальної ролі (їхніх потреб, інтересів, значущості самої ролі).

Отже, рольова поведінка працівників — це функція двох змінних (об'єктивних та суб'єктивних) факторів [4].

Розглянемо, які фактори безпосередньо впливають на особливості рольової поведінки.

Виконання професійно-функціональної ролі залежить передовсім від знання працівником її змісту. Тому, як вже зазначалося, приймаючи на роботу працівника, керівник мусить детально ознайомити його зі змістом тих функцій, що їх працівник виконуватиме, з основними обов'язками, правами, мірою відповідальності.

Обов'язковою умовою є засвоєння працівником необхідних знань і практичне оволодіння конкретними вміннями та навичками, необхідними для виконання педагогічної, організаторської й управлінської діяльності. Відтак керівникові треба встановити певний адаптаційний період для працівника. Під час адаптації новому працівнику треба надавати відповідну консультативну і практичну допомогу, сприяти безболісному входженню його в колектив.

Найважливішим фактором, що визначає ефективність виконання соціальної ролі, є її інтерналізація, тобто міра розуміння і прийняття ролі працівником. Близьким за змістом до інтерналізації є явище включення в діяльність, що залежить від ступеня відповідності (невідповідності) психічного стану, настрою особистості вимогам виконання певного виду діяльності. Вищим ступенем включення в діяльність є її персоніфікація, коли відбувається максимальна ідентифікація особистості з діяльністю, яка супроводжується її змінами під впливом творчого внеску особистості [1].

Явище інтерналізації, включення в діяльність визначається цілою низкою індивідуально-психологічних особливостей кожного конкретного носія соціальної ролі.

По-перше, мірою усвідомлення специфічних цілей діяльності конкретного колективу. Тому при прийомі на роботу та під час адаптаційного періоду керівникові необхідно приділити спеціальну увагу роз'ясненню цілей організації.

За відсутності необхідної роз'яснювальної роботи цілі організації можуть не ідентифікуватися чітко і ясно, що може стати однією з причин низької ефективності виконання соціальної ролі.

По-друге, тим, наскільки власні професійні та життєві цілі працівника сходяться з цілями колективу, наскільки в процесі діяльності в конкретному підприємстві він може реалізувати свої потреби, інтереси, життєві плани.

По-третє, рівнем домагань працівника, тобто мірою складності тих завдань, які працівник ставить перед собою. Працівники з високим рівнем домагань докладатимуть максимум зусиль і активності для того, щоб ефективно виконувати свої соціальні ролі, зробити професійну кар'єру, отримати відповідну матеріальну та моральну винагороду. І навпаки, працівники із середнім або низьким рівнем домагань виявлятимуть лише необхідний мінімум активності при виконанні соціальних ролей, що даватиме їм можливість більш-менш спокійно працювати в колективі. Відтак одне з важливих завдань керівників освітніх організацій полягає в тому, щоб у процесі розподілення соціальних ролей урахувувати рівень домагань своїх працівників, створювати необхідні умови для фахової та життєвої реалізації працівників з високим рівнем домагань і стимулювати розвиток працівників, у яких спостерігається низький рівень таких.

По-четверте, мірою адекватності самооцінки працівників, що тісно зв'язана з рівнем домагань.

По-п'яте, мірою відповідальності працівників, тобто ступенем їхньої орієнтації на виконання певних соціальних вимог, норм та зразків поведінки відповідно до їхньої соціальної позиції в колективі. Працівники з високим рівнем відповідальності виконуватимуть покладені на них соціальні функції сумлінно, своєчасно, якісно. Працівники з низьким рівнем

відповідальності реалізовуватимуть соціальні ролі з мінімальним старанням, несвочасно, після постійних нагадувань тощо. Для підвищення рівня відповідальності працівників при виконанні соціальних ролей керівникові варто користатися індивідуальними та груповими формами контролю, а також орієнтувати працівників на розвиток відповідального ставлення у процесі самовиховання та саморозвитку.

По-шосте, тим, наскільки колектив, в якому працює працівник, є референтним для нього. Під референтною групою в психології розуміють реальну або уявну групу, на норми, цінності і думки якої індивід орієнтується у своїй поведінці. Чим більш референтним буде колектив організації для конкретного працівника, тим виразнішим буде виконання ним відповідної соціальної ролі в цьому колективі. І, навпаки, чим менш значущими для працівника будуть ті види діяльності, які здійснює колектив, ті цінності, на які колектив орієнтується, ті норми, яких колектив дотримується, тим інтерналізація відповідної соціальної ролі буде меншою [5].

Неприйняття професійно-функціональної ролі, відсутність її інтерналізації можуть спостерігатися тоді, коли роль за змістом та умовами реалізації не відповідає потребам особистості, її уявленням про себе. Це може призводити до внутрішньоособистісних конфліктів у працівників.

Крім засвоєння змісту та практичного опанування соціальною роллю, її інтерналізації, важливе значення для рольової поведінки працівників має їхня активність у процесі практичної реалізації соціальної ролі.

У випадку неадекватної рольової поведінки, коли дії працівника не відповідають експектаціям колективу, в якому він працює, членами колективу або керівником, який його очолює, можуть застосовуватися відповідні санкції. Санкції — зовнішні щодо індивіда спонукання для виконання певної ролі. Санкціями можна вважати такі формальні й неформальні дії керівника та працівників колективу:

- попередження про можливі дисциплінарні наслідки у випадку невиконання роботи;
- накази про зміни пільгового графіка роботи;
- догани;
- штрафи;
- не виплата премій;
- бойкот колег за недотримання традицій та звичаїв, що склалися в колективі.

Крім санкцій, можуть використовуватися і заохочення:

- подяка;
- премія;
- пільгова путівка, що ними, як правило, відзначають особливі успіхи працівників при виконанні ними тих чи інших соціальних ролей.

Висновок. Підводячи висновок, необхідно зазначити, що:

1. Соціальна позиція — це певне місце працівника в системі управлінських стосунків, що залежить від його професійно-кваліфікаційних характеристик і функціональних обов'язків.

2. Соціальна роль — це певний, нормативне заданий, стандарт діяльності та поведінки працівника, що має реалізовуватися відповідно до соціальної позиції, тобто як певний набір соціальних функцій.

3. Виділяють дві основні групи соціальних ролей:

а) професійно-функціональні — ролі, які зв'язані з виконанням працівниками професійної діяльності в організації;

б) інші соціальні ролі, визначені активністю працівників у інших сферах життєдіяльності і залежні від соціальної активності працівників, їх включення в різного роду соціальні зв'язки.

4. У процесі виконання тих чи інших соціальних ролей особистість працівників не лише виявляється, а й формується, розвивається. Це виявляється, передовсім, у професійному розвитку працівника

5. Практичне оволодіння новою соціальною роллю сприяє, у свою чергу, становленню у працівника певних особистісних якостей — таких, як, організованість, відповідальність, педагогічний такт, самовладання, конкурентоздатність.

6. Виконання працівником певної соціальної ролі, включення його в однотипні педагогічні або управлінські ситуації, які повторюються, може сприяти формуванню в працівника індивідуального стилю діяльності, який полегшує процес його адаптації до виконання певного виду діяльності, робить її більш ефективною.

7. Реалізація тих чи інших соціальних ролей працівника сприяє формуванню самоповаги особистості.

Література

1. Карамушка Л.М. Психологія управління / Л.М.Карамушка. — К.: Ін-т змісту та методів навчання, 2003. — 175 с.
2. Коломінський Н.Л. Психологія менеджменту в освіті / Н.Л.Коломінський. — К.: Центр навчальної літератури, 2000. — 216 с.
3. Крушельницька Я.В. Фізіологія і психологія праці / Я.В.Крушельницька. — К.: Центр навчальної літератури, 2000. — 154 с.
4. Максименко С.Д. Загальна психологія / С.Д.Максименко. — К.: Ін-т змісту та методів навчання, 2003. — 282 с.
5. Мельник Л. П. Психологія управління / Л.П.Мельник. — К.: МАУП, 2002. — 168 с.

УДК 141.7:316.2

Фомина А.А., Дяченко Н.И. (КИИ ДонНТУ)

РОЛЬ КОНЦЕПЦИИ ХОСЕ ОРТЕГИ-И-ГАССЕТА В ФОРМИРОВАНИИ СОЗНАНИЯ СОВРЕМЕННОГО СПЕЦИАЛИСТА

Развитие современного общества ставит перед человеком и человечеством новые задачи. С одной стороны, обществу нужен человек «полезный», знающий, активный, с другой — для социализации такой личности должны затрачиваться значительные средства; поэтому современное общество дает человеку возможность не работать, но быть наблюдателем и потребителем социальных благ. Исследование данного противоречивого явления началось еще в 30–40 годы XX в. Одной из наиболее интересных для рассмотрения и научного анализа является концепция Х.Ортеги-и-Гассета о причинах и следствиях развития потребительского «массового» общества в современных условиях, что и стало целью данной статьи.

Для достижения поставленной цели, нами были проанализированы труд Х.Ортеги-и-Гассета «Восстание масс», а также работа Э.Дюркгейма «О разделении общественного труда».

Хосе Ортега-и-Гассет в своей работе «Восстание масс» именует современное общество не иначе, как «масса»: «Масса — это средний человек... Это человек в той мере, в какой он не отличается от остальных и повторяет общий тип» [4]. Массой Ортега называет людей, которые не только не удручены, но довольны собственной неотличимостью. «Представим себе, — пишет философ, — что самый обычный человек, пытаясь мерить себя особой мерой — задаваясь вопросом, есть ли у него какое-то дарование, умение, достоинство, убеждается, что нет никакого. Этот человек почувствует себя заурядностью, бездарностью, серостью. Но не массой.»

Известный французский социолог и философ Эмиль Дюркгейм в своей работе «О разделении общественного труда» дает следующее определение массы: «Масса гипотетически простейшая форма общности, основанная на абсолютном сходстве ее членов» [3]. Таким образом, можно сделать вывод, что масса — простейшая форма общности, все элементы которой являются практически абсолютно идентичными и не испытывают никакого неудобства в связи с этим.

Ортега «отцом» массового человека называет XIX в. Ведь именно тогда жизнь человека стала по-настоящему материально во всех отношениях: «Никогда еще рядовой человек не утолял с таким размахом свои житейские запросы... то, что прежде считалось удачей и рождало смиренную признательность судьбы, стало правом, которое не благословляют, а требуют» [4]. Таким образом, с середины XIX века человек не видит перед собой никаких социальных преград. Этот новый мир массового человека стоит на «трех китах»: либеральная демократия, экспериментальная наука и промышленность. Именно благодаря этим трем факторам «девятнадцатый век... поместил огромную массу общества в жизненные условия, прямо противоположные всему, с чем средний человек свыкся ранее». То есть XIX век с полной уверенностью можно назвать революционным, ведь революция есть не покушение на порядок, но внедрение нового порядка, дискредитирующего привычный.

Каков же итог этой революции? Что она дала миру? Ортега дает простой ответ: избалованного ребенка в лице массового человека. Более того, он выделяет черты этого «самодовольного недоросля»: беспрепятственный рост жизненных запросов и, следовательно, безудержная экспансия собственной натуры; врожденная неблагодарность ко всему, что сумело облегчить ему жизнь. Кроме того, «... больше всего ее [массу] заботит собственное благополучие и меньше всего – истоки этого благополучия» [4], то есть принимая все блага цивилизации как должное и само собой разумеющееся, средний человек и не видит для себя иной обязанности, как убежденно домогаться этих благ, единственно по праву рождения.

В одной из глав своей работы «Восстание масс» Ортега приводит такое понятие как «массовое возмущение» (отсюда и непосредственно название) или же «герметизм сознания»: «Человек обзавелся кругом понятий. Он полагает их достаточными и считает себя духовно законченным. И, ни в чем извне нужды не чувствуя, окончательно замыкается в этом кругу. Таков механизм закупорки» [4]. То есть массовый человек считает себя совершенным и нисколько в этом не сомневается. Как следствие, он не только не желает развивать свои возможности и способности, но и не пользуется ими – закупоривается от внешнего мира. Отсюда и вытекает специфика нашего времени: «... она [посредственность] провозглашает и утверждает свое право на пошлость, или, другими словами, утверждает пошлость как право» [4].

Сегодня средний человек является абсолютно неоспоримым специалистом во всех сферах жизни (вспомним, как во время выборов все со знанием дела обсуждают те или иные ходы политиков или как во время футбольного матча каждый второй знает как лучше пробить по воротам). Результатом такой уверенности в себе и своей правоте является абсолютное неумение слушать – массовый человек может только «судить, решать, изрекать приговор». Более того, оставаясь глухим и слепым, он вмешивается во все общественные проблемы и навязывает свои «взгляды».

Согласно Ортеге, массовый человек это, прежде всего, воплощенная посредственность. Как итог к вышесказанному можно выделить следующие основные психологические черты среднего человека:

- 1) подспудное и врожденное ощущение легкости и обильности жизни, лишенной тяжких ограничений;
- 2) чувство собственного превосходства и всемогущества, что, естественно, побуждает принимать себя таким, какой есть, и считать свой умственный и нравственный уровень более чем достаточным;
- 3) желание вмешиваться во все, навязывая свою убогость бесцеремонно, безоглядно, безотлагательно.

«Мир обычно был неоднородным единством массы и независимых меньшинств. Сегодня весь мир становится массой» [4]. Немногочисленные меньшинства все же еще существуют. Его элементы называют себя маргиналами или неконформистами.

Маргинал – человек, чье положение в обществе, образ жизни, мировоззрение, происхождение и т.п. не вписываются в общую массу [1]. Ранее это понятие было эквивалентно понятию «изгой» и имело достаточно презрительный окрас, сейчас же человек-маргинал

воспринимается всего лишь, как человек, отличный от большинства своими взглядами на жизнь и общество.

Нонконформизм – стремление индивида придерживаться и отстаивать установки, мнения, результаты восприятия, поведение и т.д., прямо противоречащие тем, которые господствуют в данном обществе или группе [2].

То есть, по сути всех этих людей (маргиналов и нонконформистов) можно объединить в небольшую группу и обозначить их «инакомыслящие». «Для создания меньшинства, какого угодно, - пишет Ортега, - сначала надо, чтобы каждый по причинам особым, более или менее личным, отпал от толпы» [4]. Исходя из определений понятий «маргинал» и «нонконформизм», можно сделать вывод, что этими причинами являются взгляды на общество, систему ценностей и самого себя, отличные от общепринятых. Иными словами, маргиналами и нонконформистами являются люди с яркой индивидуальностью, личности, а не элементы массы.

Таким образом, не удивительно, что в большинстве случаев такие «меньшинства» оказываются в оппозиции к государству и правительству в частности. По Ортеге «... человек, хочет он того или нет, самой природой своей предназначен к поискам высшего начала. Кто находит его сам, тот избранный; кто не находит, тот получает его из чужих рук и становится массой» [4]. То есть, масса является фундаментом для существования государства и, более того, всячески укрепляет его позиции: «Он [массовый человек] гордится государством знает, что это творение человеческих рук, что оно создано определенными людьми и держится на определенных человеческих ценностях...»[4]. Масса отождествляет себя с государством, поскольку ощущает безликий и его, и себя. В какой-то степени масса повторяет изречение, приписанное Людовику XIV: «Государство – это я» и, как следствие, «... не упустит случая под любым предлогом двинуть рычаги, чтобы раздавить какое бы то ни было творческое меньшинство, которое раздражает...» [4]. В такой слепой уверенности массы в своей силе таится огромная опасность – государство окончательно искоренит всякую социальную самостоятельность, будь то политика, наука или производство, ведь получается, что именно масса действует через безликий механизм государства.

Ценность концепции Х.Ортеги-и-Гассета в том, что он определил и проанализировал новые явления в развитии общества. Учитывая, что эта проблема уже в конце XX – начале XXI вв. вышла за рамки только философского интереса и затронула все сферы социальной и духовной жизни общества, она актуализировалась и, следовательно, сама ее постановка дает надежду на оптимистический прогноз.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Маргинал [Интернет-источник] - Режим доступа: ru.wikipedia.org/wiki/Маргинал
2. Нонконформизм [Интернет-источник] - Режим доступа: ru.wikipedia.org/wiki/Нонконформизм
3. Э. Дюркгейм *О разделении общественного труда* [Интернет-источник] - Режим доступа: <http://sociologik.ru/razdelenie>
4. Х.Ортега-и-Гассет *Восстание масс* [Интернет-источник] - Режим доступа: <http://www.philosophy.ru/library/ortega/vosst.html>

Хацько Д.С., Шинкаренко И.В.

ПЕРСПЕКТИВЫ УКРАИНСКИХ ЖЕНЩИН В УПРАВЛЕНИИ ОБЩЕСТВОМ В СВЕТЕ ГЕНДЕРНОЙ ПОЛИТИКИ

Провозгласив себя демократическим, правовым и социальным государством, Украина тем самым приняла обязательство придерживаться требований международного содружества относительно равноправия граждан, в том числе по половому признаку, чем признала объективную необходимость в проведении гендерных изменений, интеграции гендерной

Цель статьи – проанализировать перспективы украинских женщин в управлении обществом через призму решения гендерных вопросов.

Современная гуманизация, пришедшая в Украину вместе с провозглашением независимости, предусматривает в отличие от коммунистической идеологии реальные шаги на преодоление господствующих веками стереотипов относительно социальных ролей женщины и мужчины. Гендерные стереотипы – это сформировавшиеся в культуре обобщенные представления (убеждения) о том, как действительно ведут себя мужчины и женщины. Идеал гендерного равенства означает, что женщины и мужчины имеют одинаковый общественный статус, одинаковые условия для реализации всех прав человека, одинаковые возможности реально влиять на национальное, политическое, экономическое, социальное развитие и пользоваться его результатами.

В 80-х годах женщины всего мира положили начало активному международному движению за права женщин, которое оказалось эффективным, поскольку государства впервые в истории обнаружили поддержку защиты прав женщин и признали его своим «высокоприоритетным заданием». Однако, невзирая на многообещающие изменения в международном праве и практике, женщины во всём мире ещё сталкиваются с повседневной реальностью. Кроме того, им часто недостает средств и знаний, необходимых для использования системы прав человека, для борьбы против злоупотреблений. Немало женщин просто не знают о женском движении или воспринимают его как что-то абстрактное, как то, что их не касается. Хотя, стоит отметить, что активная деятельность разнообразных женских объединений и организаций в течение последнего десятилетия сделала права женщин более очерченными, теперь задание мировой общественности заключается в том, чтобы сделать их достигаемыми.[1, с. 151]

Однажды Маргарет Тэтчер, экс-премьер Великобритании и один из самых ярких политиков XX века, сказала: «Любая женщина, которая понимает проблемы в управлении домашним хозяйством, поймет проблемы и в управлении страной». В Украине политики не столь высокого мнения о представительницах слабого пола и поэтому к рулям государственной власти соотечественниц не подпускают. Особенно четко это прослеживается в Верховной Раде. На последних выборах в ВРУ из 450 депутатских мандатов женщины получили 43, что на семь больше, чем было в прошлом созыве. Тем не менее, народные депутаты на каблуках остаются редким видом, составляя лишь 9,5 % от общего числа парламентариев. Все женщины-депутаты прошли в Раду по партийным спискам. Справедливости ради, следует отметить, что в составе Советов местного уровня женщины более заметны, чем ниже уровень Совета, тем больше. Например, в Донецком областном Совете 19 женщин из 179 депутатов (10,6%), а в Красноармейском городском Совете 12 женщин из 40 депутатов (33%). И всё же эти цифры почти не влияют на общую тенденцию «отлучения» женщин от управления обществом. По данным международной неправительственной организации Inter-Parliamentary Union за 2012 год, Украина оказалась на 119-м месте из 145 возможных по количеству депутатов, пропустив вперед даже африканские Кению и Экваториальную Гвинею. Неженское лицо Рады в государстве, 53 % граждан которого составляют женщины, удивляет Организацию Объединенных наций (ООН) и представителей развитых демократий. «Во всем мире женщины получают меньше парламентских мест, чем мужчины. Но Украина – одна из немногих стран, которые обращают внимание на гендерное неравенство в высших органах власти», - заявила Мелани Верверер, посол США по особым поручениям, специализирующаяся на гендерных вопросах

Почему же так не ценят украинских женщин? Европейский и мировой опыт учит, что женщины своим присутствием в высших кабинетах законодательной и исполнительной власти

оказывает значительное положительное влияние на внутренние дела в стране. Особенно благотворное воздействие они производят на социальную сферу. К примеру, в Финляндии, где представительницы прекрасного пола составляют чуть более 40 % все парламентариев, безработица находится на уровне 3 %. А скандинавские страны, где гендерные пропорции соответствуют финским, славятся высоким уровнем господдержки малоимущим и достаточно ровным распределением материальных благ среди населения. «В странах, в чьих правительствах женщины присутствуют в равных пропорциях с мужчинами, экономика более эффективная и стойкая, а общество больше стремится к миру и стабильности», - заявил в одном из комментариев Пан Ги Мун, Генеральный секретарь ООН. Чтобы Украина перестала быть одним из самых маскулинных государств Европы, эксперты советуют стране пойти проверенным путем – установить квоту для женщин во всех органах власти. Например, в Индии ранее доля женщин во власти не превышала 5 %, но ныне правительство постановило, что 40% мест в органах государственного и регионального управления должно быть отдано дамам. В результате сегодня страна является впечатляющим образцом гендерного прорыва в мире. Эксперты рекомендуют Украине последовать этому примеру хотя бы для того, чтобы выполнить обязательства перед ООН. Еще в 2000 году Киев присоединился к программе Цели развития тысячелетия, согласно которой в 2015 году женщины в представительских органах власти должны составлять 30-70 %. Пока до реализации этой задачи Украине далеко.[2, с24]

Власть и женщина должны иметь перспективу в переменчивом мире; женщины не могут быть вытеснены из власти лишь потому, что социум болеет старой, но излечимой болезнью - патриархальной моделью построения общества. Получается, что в современной жизни мы отбрасываем женский ум, талант и образование, чем обворовываем сами себя, ведь женщины легче идут на компромисс, инициативнее, чем мужчины, более коммуникабельные и гибкие в общении. Именно такие черты способствуют успешному решению любых вопросов.

В каждом обществе существуют определенные ожидания относительно поведения женщин и мужчин в сфере управления. Например, в большинстве стран мира существует убеждение, что начальником должен быть мужчина, а секретарем - женщина. От мужчин ожидают стремления к власти и достижению высот, в то время как амбициозность среди женщин считается явлением ненормальным. Такие общественные стереотипы часто влияют на статистику относительно количества женщин и мужчин на государственной службе вообще и на руководящих должностях в частности. Особенной в этом отношении является ситуация в Украине, где среди государственных служащих 72,8% - женщины, 27,2 - мужчины; занимают руководящие должности 51,5% женщин и 48,5% мужчин.

По своей природе женщины более тонко чувствуют нюансы взаимоотношений с подчиненными и руководством, они способны предотвратить или сгладить возможные конфликты с руководством и внутри коллектива. Нередко женщины находят для этого весьма оригинальные способы (например, в один из моментов крайнего противостояния в Верховной Раде, когда мужчины устроили очередную драку, депутат Лилия Григорович подняла над головой икону, пытаясь остановить их обращением к святому образу). Женщины легче идут на контакт и, как следствие, быстрее находят подход к каждому сотруднику. Кроме того женщина тверже отстаивает интересы коллектива, а природное обаяние помогает находить компромиссы даже в самых сложных переговорах.

Инициатором распространения идей гендерного равенства и справедливости в международном масштабе выступила Организация Объединённых Наций в программе под названием "Развитие женщин" (WID), принятая в 1974 году. Основные положения этой программы основывались на том, что женщины - это неиспользованный ресурс человечества, способный сделать свой решающий взнос в экономическое развитие мирового сообщества. Идеи гендерного равенства, предложенные экспертами ООН, основывались не только на современных нам политических и психологических научных разработках, но и на исследованиях молекулярно-клеточных биологов (гендерная биология) которые свидетельствуют, что на протяжении второй половины XX века в крови мужчин на уровне популяции уровень тестостерона неуклонно снижается, а в крови женщин – повышается. Психоэмоциональное

поведение женщин становится более агрессивным, а у мужчин все более мягким. Ученые прогнозируют, что в течение ближайшего тысячелетия гендерные различия на биологическом уровне максимально сближаются. Женский организм более стоек к любым неблагоприятным факторам среды: перегреванию, переохлаждению, голоданию, инфекциям, стрессам, боли и т.п. по сравнению с мужским.

Принцип гендерного равенства закреплён и в Конституции Украины. Статья 3 Конституции закрепляет равенство мужчин и женщин во всех областях жизни. Кроме данной нормы гендерное равенство касается ст.21, 24, 51. Часть третья ст. 24 Конституции Украины, непосредственно посвященная преодолению дискриминации относительно женщин в Украине и отмечает то, что равенство прав женщин и мужчин обеспечивается: предоставлением женщинам равных с мужчинами возможностей в общественно-политической и культурной деятельности, в получении образования и профессиональной подготовке, в труде и вознаграждении за него и так далее. Но в соответствии с законодательством лишь женщинам предоставляется возможность совмещать труд с материнством. Законодательно мужчины лишены такой возможности.

В настоящее время демографическая ситуация в Украине характеризуется уменьшением численности населения и ухудшением состояния здоровья мужского населения. В среднем ожидаемая продолжительность жизни мужчин на 11-12 лет, а женщин на 7-8 лет меньше, чем в развитых странах Европы. Средняя продолжительность жизни мужчины в Украине на 10-12 лет меньше женской, смертность мужчин трудоспособного возраста (28-45 лет) в 4 раза выше. Разница в продолжительности жизни женщин и мужчин связана, прежде всего, с недостаточным вниманием к охране здоровья мужчины и к профилактике негативных влияний. Мужчины психологически более сложно переносят экономические проблемы, а именно безработицу, которая долгое время в Украине держится на уровне 8-10%, неудачное карьерное продвижение, низкую заработную плату. Существенное ухудшение экологической ситуации, включая последствия аварии на ЧАЭС, высокие темпы распространения эпидемий ВИЧ/СПИДа, туберкулеза, инфекций, передаваемых половым путем, также отразилось на репродуктивном здоровье мужчин.

Зарплата женщин почти на треть меньше, чем мужчин, безработных женщин значительно больше, чем безработных мужчин, пенсия женщин по прогнозам через 20–30 лет будет составлять в среднем 40–45 процентов пенсии мужчин. Женщина работает на 4 – 6 часов больше, чем мужчина, - труд в домашнем хозяйстве, к сожалению, не учитывается как продуктивный. Увеличение границы наступления пенсионного возраста для женщин до 60 лет ещё более осложнило положение женщины и было негативно воспринято в украинском обществе.

Для решения гендерной проблемы необходимо решение таких вопросов:

- преодоление элемента иерархичности, по которому мужчины исторически рассматривались как существа более высшие, а результаты их деятельности предварительно оценивались как более общественно значимые, чем те, которые были достигнуты женщиной;
- формирование и реализация государственной политики обеспечения гендерного равенства в обществе; адаптация законодательства Украины к законодательству Европейского Союза в сфере гендерного равенства;
- создание государственно-правовых механизмов применения законодательства по вопросам обеспечения равных прав и возможностей женщин и мужчин; разработка и выполнение государственных целевых программ относительно обеспечения гендерного равенства;
- организация научных и экспертных исследований по вопросам обеспечения равных прав и возможностей женщин и мужчин;
- привлечение объединений граждан и международных общественных организаций ко всем процессам формирования гендерной политики; обеспечение гендерного подхода к формированию государственного бюджета;
- проведение информационно просветительской работы для ликвидации всех форм дискриминации по признаку пола.[3, с. 204]

По мнению автора, многочисленные примеры показывают, что у женщины-руководителя больше преимуществ, чем недостатков. Вообще хороший управленец определяется не половой принадлежностью, а знаниями, профессиональными навыками и опытом. Возможно, у мужчин и возникают сложные чувства, когда им приходится находиться в подчинении у женщин, но это нетипичные случаи. Хороший руководитель в состоянии мастерски справиться с такими ситуациями. Безусловно, современная женщина - это женщина образованная, энергичная, креативная, целеустремленная и интеллигентная. У нее активная жизненная позиция и четкое видение своего будущего. Идея отстранения женщины от власти несовременна и бесперспективна. Внедрение гендерных подходов в государственное управление - это вопрос социальной справедливости, решение которого необходимо для обеспечения равноправного и стойкого развития обоих полов путем применения наиболее результативных и эффективных методов государственного вмешательства.

Литература:

- 1.Говорун Т.В. Гендерная психология: Науч. пособ.- К.: Издат. центр «Академия», 2004.
2. Карпенко К. Женская доля // Корреспондент, 2012, №51, с.24-26
3. Розанова В. А. Психология управления.- М.,2003.

УДК 37.015.314

Шинкаренко И. В.

ФОРМИРОВАНИЕ ЛИЧНОСТНЫХ КАЧЕСТВ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЯ У СТУДЕНТОВ ВУЗА

В сегодняшнем мире предпринимательство – это серьёзная экономическая и политическая сила. В ряде развитых стран на долю фирм с числом работающих менее 20 человек приходится от 40 до 50% всех занятых в частном секторе. В независимой Украине предпринимательство – самый молодой вид человеческой деятельности. Оно стало возможным совсем недавно, в 80-е годы XX века, благодаря появлению первых законодательных актов, регламентирующих индивидуальную трудовую деятельность, и легализации разных видов собственности. Активно формируется новый класс собственников – предпринимателей и бизнесменов, людей, которых марксистская теория определяла как буржуазию. Исследователи отмечают, что первых предпринимателей условно можно разделить на 2 группы – «номенклатурные» (из среды партработников) и «люмпенизированные» («из народа»).[1] Объединяло их то, что и те, и другие, занимались предпринимательством интуитивно, в силу сложившихся обстоятельств, без серьёзной подготовки. Возможно, поэтому этап зарождения предпринимательства в Украине, как и в других постсоветских республиках, характеризуется пиратскими методами ведения бизнеса, чреватыми опасностью, профессиональными неудачами. Хотя справедливости ради следует отметить, что риск и бизнес неразделимы в любые времена.

Спустя почти 30 лет предпринимательство продолжает развиваться, в него вовлечена значительная часть населения. Стоит задуматься над тем, где, когда и каким образом подготовить себя к этому занятию? Ни одному выпускнику вуза не выдают диплом, где обозначена специальность «предприниматель». К этому занятию приходят позже, накопив какой-либо жизненный опыт, люди разных специальностей. Переход человека из одной социальной группы (например, технической интеллигенции) в другую (например, бизнесмен) определяется не суммой денежных средств или материальных благ, которыми он располагает, а во многом его сознанием, которое коренным образом отличается у наёмного работника и у собственника, свободного предпринимателя. Следовательно, к занятию предпринимательством мы приходим под воздействием психологического компонента: мотиваций, установок, волевых качеств и некоторых других личностных параметров.

Цель статьи - изучение проблем формирования личностных качеств будущего предпринимателя.

Автор является приверженцем идеи развития предпринимательской жилки с детских лет. [2] В этом вопросе очень трудно промахнуться, ибо умение генерировать идеи и принимать логические решения, креативность мышления, рационализм, ответственность, пунктуальность, способность работать в команде, уметь переживать как успех, так и неудачу необходимы специалистам многих профессий.

Исследователи личностных качеств предпринимателя, способствующих достижению успеха в бизнесе, первым называют наличие лидерских качеств. А. Менегетти считает, что экономический лидер - это оперативный центр множества отношений и функций, который создаёт новые рабочие места, приносит прибыль и способствует развитию сферы услуг. Этот автор сгруппировал качества предпринимателя в три группы, среди которых условно можно выделить интеллектуальные способности, личностные качества и приобретённые умения. В частности, в числе наиболее важных личностных качеств предпринимателя названы следующие: инициативность, гибкость, склонность к творчеству, смелость, уверенность в себе, уравновешенность, самостоятельность, амбициозность, адекватность самооценки, обязательность, энергичность, надёжность, властность, работоспособность, независимость.[3]

Ю. Щербатых, проанализировав деятельность предпринимателей на постсоветском пространстве, выделяет пять наиболее важных из них:

- Самостоятельность – стремление человека самому определять свою жизнь, самостоятельно выбирать цели в работе и пути их достижения. Если вспомнить пирамиду потребностей А. Маслоу, то можно сказать, что предприниматели – это люди с ярко выраженной потребностью в самореализации;
- Амбициозность – повышенная самооценка и вера в успех; наша ментальность, в отличие от американской, это важнейшее личностное качество нередко относит к недостаткам, что несправедливо и несовременно.
- Настойчивость – желание делать всё возможное для достижения успеха, готовность пойти ради своего бизнеса на определённые жертвы и риски;
- Трудолюбие – желание неустанно трудиться на благо своего бизнеса, жить ради него, получать удовольствие от самого процесса труда; предпринимателей совсем не напрасно называют «трудоголиками»;
- Стойкость – способность не падать духом при неудачах и умение извлекать положительный опыт из неудач, продолжать начатое или начинать новое дело.[4]

В исследовании вопроса об этапах развития личностных качеств будущего предпринимателя целесообразно обратить внимание на студенческие годы, т.к. они чаще всего совпадают с этапом наиболее активного личностного развития.

Подготовка студентов к занятию предпринимательством в Красноармейском индустриальном институте косвенно начала проводиться с 1994 года, когда в вузе приступили к подготовке специалистов по дневной форме обучения. Это было требование реальной действительности. Горные инженеры, специалисты по менеджменту и экономике предприятия после окончания вуза приходили на предприятия, которые в это время переживали этап активных преобразований – акционирование, банкротство, смену собственника и вида собственности и т.д. Проявлять в работе предпринимательские качества и навыки приходилось многим из них. Здесь оказались необходимы не только знания по ряду экономических дисциплин, но и знания по человеческой природе. Помимо специфических знаний, умений и навыков в той области, в которой он работает, предпринимателю необходимы определённые личностные качества, они не возникают сами по себе. Год от года в студенческом расписании появлялись всё новые и новые дисциплины, соответствующие реалиям дня.

Попытаемся проанализировать арсенал, которым располагают дисциплины учебного плана, наиболее активно формирующие психологическую составную личности будущего предпринимателя. Все их можно условно разделить на несколько групп.

К первой и самой важной группе относятся «Психология», «Психология и педагогика», «Психология успеха», «Конфликтология». Студенты, изучающие психологию (очень важно, что это базовая дисциплина и изучается всеми студентами), получают знания о психологических

явлениях в деятельности предпринимателя в каждой теме, через базовые понятия курса. Например, изучение познавательных процессов вообще приводит к пониманию сути и значения познавательных процессов в деятельности предпринимателя. В изучении темы «Деятельность» у студента формируется готовность к восприятию предпринимателя как субъекта деятельности, к проведению сравнительного анализа различных видов деятельности предпринимателя. В теме «Эмоции и чувства» скрыты огромные возможности для изучения эмоциональной сферы личности предпринимателя, формирования его ценностей и установок, волевых качеств и др.

Учебная дисциплина «Психология успеха» (направление подготовки – «Горное дело») знакомит студентов с психологическими особенностями проектирования успешной деятельности в разных направлениях. Как вариант базового понятия «успех» она рассматривает понятие «предпринимательский успех», а также способы достижения успеха в бизнесе, стратегию личности, психологические компоненты бизнес-плана, психологические аспекты принятия решений. Очень важно, что наряду с факторами, способствующими достижению успеха в бизнесе, будущие предприниматели тщательно анализируют и противоположное – факторы, препятствующие успеху предпринимательской деятельности, их нейтрализацию, предпринимательский риск и способы обеспечения безопасности в бизнесе.

Курс «Конфликтология», с которым знакомятся студенты старших курсов (специалисты и магистры) направления подготовки «Менеджмент», готовит их к пониманию причин возникновения и механизма производственных, в том числе и предпринимательских, конфликтов. Одна из целей – выработка основных стратегий поведения в конфликтной ситуации, выбор наиболее эффективных способов разрешения предпринимательских конфликтов, методов саморегуляции в конфликтных ситуациях.

Вторая группа учебных дисциплин, успешно формирующих психологию будущего предпринимателя, - «Предпринимательство и бизнес-культура», «Корпоративная культура», «Паблик рилейшнз». Их изучают студенты, обучающиеся по направлениям подготовки «Менеджмент» и «Экономика предприятия». Это новые, креативные, динамичные дисциплины, которые стараются успеть за бегом времени, готовые быстро менять своё содержание, соответствуя происходящим в стране и в мире социально-экономическим изменениям.

В курсе «Предпринимательство и бизнес-культура» изучаются проблемы подбора, обучения и мотивации персонала, формирование команды в бизнесе. Уделяется серьёзное внимание управлению функциональным состоянием предпринимателя, в частности, методам противостояния производственному стрессу и способам снятия его симптомов.

Учебная дисциплина «Корпоративная культура» в целом формирует понятие корпоративной культуры предпринимателя, в частности, обращает внимание на вопросы культура и этика предпринимателя, их социальной ответственности. В ногу со временем идёт изучение психологических основ гендерных различий в ведении бизнеса. Студентов готовят к восприятию национально-психологических особенностей ведения бизнеса в различных странах.

Курс «Паблик рилейшнз» обращает внимание на психологические факторы подготовки и восприятия рекламы, на связь личностных качеств предпринимателя с процессом формирования его собственного имиджа и имиджа фирмы.

Нельзя не коснуться и тех методических способов и приёмов, которые используются преподавателями в формировании личностных качеств будущего предпринимателя. Наряду с классическими – лекцией и практическим занятием – применяются анкетирование и тестирование на определение психологической готовности к предпринимательской деятельности. В качестве индивидуальных заданий студенты готовят обзор публикаций СМИ по теме, социологический опрос по теме, анализ рекламных роликов, проектирование видимых признаков корпоративной культуры для конкретных заведений с аргументацией их психологического подтекста, разрабатывают рекомендации по оформлению помещений, связывая влияние цвета на психику людей и достижение эффективности производства, готовят статьи на конференции. В студенческой аудитории выступают предприниматели, это всегда воспринимается с интересом, т.к. личный пример необходим в работе над собой. Используются и коллективные формы работы: выполнение заданий по группам, деловая игра.

Студенческие наработки востребованы, многие из них отмечают, что такие занятия помогли им преодолеть чувство страха перед предпринимательской деятельностью, начать новое дело и достичь в нём успеха, психологически выверено строить свои отношения с подчинёнными и т. д.

Таким образом, можно сделать следующие выводы:

- В деятельности предпринимателя одинаково важны и специальные знания, и психологическая подготовка.
- Большое значение в психологической подготовке будущего предпринимателя играют студенческие годы.
- Значительное место в процессе психологической подготовки будущих предпринимателей отводится учебным дисциплинам. И с этой ролью они успешно справляются.

Література

1. Мороз Ольга. Духовні принципи ведення малого та середнього бізнесу в регіоні // Підприємництво, господарство і право. – 2006. - №4. – С.160-162
2. Шинкаренко І. В. Проблема дотримання етичних норм у підприємницькій діяльності // Збірник матеріалів регіональної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону» - Красноармійськ: КП ДонНТУ, 2009
3. Менегетті А. Психологія лідера. – М., 2001. – С.15
4. Щербатих Ю.В. Психологія підприємництва и бизнеса: Учебное пособие. – Спб.: Питер, 2008. – 304 с., с.129

УДК 39.396

Щербак Ю., Моїсєєнко Л.М.(КП Дон НТУ)

ЖІНКА - ЛІДЕР В УКРАЇНІ: СОЦІАЛЬНИЙ ТА МОРАЛЬНИЙ ВИМИРИ

Сьогодні ми живемо в часи швидких змін. Звісно ж змінюються і взаємовідносини між чоловіками та жінками в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Утвердження гендерної рівності — важливий напрямок в Україні за останні роки. Це питання проходить кризу всі проблеми сьогодення і є актуальним в житті кожного з нас. На суспільному рівні декларовані права та можливості особистості, незалежно від статі, реально не дотримуються, упереджене ставлення й гендерна дискримінація продовжують відтворюватися, жінки та чоловіки як соціальні спільноти загалом мають неоднаковий доступ до соціальних статусів, ресурсів, привілеїв, престижу, влади. Інтеграція української держави у світове співтовариство вимагає переосмислення місця і ролі жінок у суспільстві, їх рівноправну участь у всіх сферах життєдіяльності, і, зокрема, в політиці і державотворенні.

Метою статті є спроба проаналізувати проблеми та перспективи з якими зустрічається ділова жінка в Україні.

Однією з перешкод розвитку політичної участі жінок в органах влади залишається стійкий стереотип, який характерний як для чоловіків, так і для жінок, що політика і державне управління — це сфера чоловічої діяльності. Згідно з даними соціологічних опитувань так вважають майже 70% громадян України. Не дивлячись на це за останні роки жінки наполегливо намагаються увійти у велику політику та закріпитися на різних політичних рівнях. На перших українських виборах депутатів до Верховної Ради було обрано лише 11 жінок. Але з року в рік участь жінок в політичному, громадському житті України постійно зростає. Сьогодні у Верховній Раді України сидіає 36 жінок, що складає 8% від загальної кількості депутатів. Отже, сучасний парламент гендерно розбалансований. Це дозволяє зробити висновок, що у своїй діяльності він буде мало перейматися гендерними проблемами країни, ухваленням гендерного законодавства. Зазначимо, що український парламент за гендерним складом знаходиться на гендерній периферії Європи і навіть Азії. Це доводить гендерний рейтинг України серед інших

країн. Як свідчать дані ООН, за рейтингом щодо гендерної збалансованості в парламенті Україна займає 102-е місце серед країн світу. Для порівняння: Росія — 78, Білорусь—74, Угорщина -75, Казахстан — 73, Литва — 71 [1, с. 241].

Поява на політичній арені України жінки-лідера сталася 14 квітня 1998 р., коли парламент України обрав Ніну Карпачову Уповноваженим Верховної Ради з прав людини. Перша жінка-міністр в Україні Сюзанна Станік, була призначена на цю посаду у вересні 1996 р. при створенні Міністерства у справах сім'ї та молоді. Президентські вибори 1999 р. продемонстрували участь жінки-претендента на посаду президента України — Наталії Вітренко. Згідно до указу Президента України від 15 грудня 1999 р. "Про склад Кабінету Міністрів України" до нового складу увійшли дві жінки. Віце-прем'єр-міністром стала Юлія Тимошенко.

Але не зважаючи на те, що активність жінок в політичному житті України зростає, їх роль та участь у законодавчому процесі ще дуже слабка. Адже невелика кількість жінок в парламенті України не може достатньою мірою професійно впливати на процес вироблення та прийняття законів.

Загалом сходження по соціальній драбині для жінок є справою складною. Ділова жінка повинна постійно доводити собі та іншим, що займається саме своєю справою. Причиною близько 1/3 нервових зривів жінки-лідера є поєднання ролей керівника на роботі та виконавця в дома. Особливо важко молодим жінкам. Їм постійно доводиться робити вибір між розумом та почуттями, тобто якщо жінка вибирає кар'єру, то перед нею закономірно постає питання "А як же сім'я?" Адже в нас побутує думка, що якщо жінка — успішний керівник, значить, вона, неодмінно є нещасливою в особистому житті. Але звичайно це більш соціальний міф ніж реальність. Думка про те, що кар'єрне зростання і сімейне щастя не сумісні, не має під собою логічного обґрунтування. Оскільки сімейне щастя і кар'єра — це різні форми реалізації особистісного потенціалу людини, які в повній мірі можуть примиритись один з одним. Однак, жінки все ж такі залишаються поки що заручниками даного стереотипу суспільної свідомості.

Західні дослідники вважають, що основною перешкодою у діловій кар'єрі для жінок, є невміння дівчат, а потім і жінок ладити між собою, грати в команді, проявляти терпіння до недоліків та вад інших людей. Ще одним недоліком є консерватизм, схильність звертати увагу на дрібниці та емоції, а не на широке поле проблеми. І нарешті, жінка-лідер досить часто демонстративно ігнорує і навіть протистоїть можливому співробітництву з чоловіками, підсвідомо оберігаючи свою "територію" від суперника іншої статі [2, с. 34].

Щодо мотивації трудової діяльності, то найбільш вагомим з діяльності ділових жінок є матеріальний мотив, який має психологічний відтінок: їм подобається самим забезпечувати, влаштовувати своє життя і залишатись незалежними. На другому місці мотив морально-етичного плану: жінки прагнуть тому, що завдяки роботі відчувають себе потрібними для суспільства і не уявляють своє життя без роботи. На третьому місці — мотиви, які можна назвати "компенсаторськими": завдяки роботі жінки не відчувають себе самотніми, на роботі вони забувають про домашні та особисті проблеми.

Жінки пізно починають робити кар'єру. Досить часто лише після десяти років професійної діяльності вони наслідуються зайняти більш високе становище. Більшість жінок досить пасивні. Замість того, щоб здійснювати самостійні спроби, вони дозволяють подіям йти послідовно. Жінки-керівники зазначають, що визначальним фактором професійного успіху є їх самореалізація. В результаті вони перестають цікавитись більш істотними речами у своєму оточенні, наприклад, такими як неформальна система відносин.

Рівноправне положення жінок в суспільстві істотно змінює традиційні уявлення про такі риси, як жіночність та мужність. Жінці-лідеру тепер більше притаманні моделі поведінки, які раніше закріплювались за чоловіками, наприклад: незалежність, здатність приймати самостійні рішення і відстоювати свою думку. Сучасний образ життя вимагає поєднання різних стилів керівництва. Сучасну жінку-лідера відрізняє, передусім, глибоке усвідомлення необхідності рівних прав з чоловіками і здатність до участі у всіх сферах суспільства. Іншою важливою рисою є визнання необхідності поєднання різних соціальних ролей — лише активної учасниці трудового і суспільного життя, але й господині дому, матері. Жінки вибирають різні варіанти

поседнання цих ролей. Конкретний вибір життєвого шляху жінка робить сама відповідно зі своїми особистісними якостями, смаками, вподобаннями, обставинами життя, проте можливість такого вибору залежить від того, яку економічну і моральну підтримку нададуть їй держава і суспільство на кожному з обраних нею шляхів.

Аналіз даних опитувань 175 жінок-депутатів та державних службовців різного рівня дає можливість визначити основні перешкоди для жінок на державній службі [3, с. 87]. Зокрема, до основних перешкод жінки віднесли: матеріально-фінансові труднощі; брак часу; поєднання домашніх і службових обов'язків; існування офіційних та "справжніх" правил просування по службі; вплив традиційного оточення на робочому місці; завищені вимоги та прискіпливе ставлення до жінки-керівника; закомплексованість та відсутність впевненості у собі; складні міжособистісні стосунки з керівництвом (відсутність підтримки, розуміння). Найбільш суттєвими з них є: вплив традиційного оточення на робочому місці; подвійне або потрійне навантаження; суто професійні проблеми.

Щодо подвійного навантаження. За даними дослідження серед основних перешкод професійного зростання на державній службі, головною є брак часу. Опитування показало, що 85% жінок мають сім'ї, 15% самотні, 28% мають неповнолітніх дітей. Тому їм потрібно поєднувати сімейні справи з роботою. Дехто з жінок відмовляється від кар'єрного зростання тому, що не може перекласти домашні обов'язки на інших членів сім'ї. Так, дослідження, показало, що жінки, які працюють на посадах спеціалістів в органах місцевої адміністрації витрачають на сімейні та батьківські обов'язки в середньому 45-55 годин на тиждень. Жінки, що займають керівні посади, витрачають на це часу меншу — 20-25 годин. Здебільшого вони поділяють, а при необхідності можуть перекласти виконання цих обов'язків на членів своїх сімей. Тому більшість жінок у нас працюють в режимі подвійного навантаження. А це призводить до постійного емоційного та фізичного перенапруження та перевтомлення.

Таким чином, українській жінці сьогодні живеться досить нелегко, на її плечах лежить тягар економічних, соціальних та інших проблем. Жінці, жінці-матері, в першу чергу, потрібна серйозна, всебічна підтримка зі сторони держави і суспільних організацій. Інтереси жінок повинні активно лобюватися на рівні представницьких, виконавчих, судових органів державної влади, в ЗМІ, в сфері освіти та виховання.

Французький мислитель Франсуа Марі Шарль Фур'є у XIX ст. сказав: "Соціальний прогрес і зміни періодів здійснюються пропорційно прогресу жінок до свободи, а падіння соціального устрою здійснюється пропорційно зменшенню свободи жінок".

1. Глиняний В.П. Правове становище замійної жінки від стародавнього до новітнього часу : автореф. дис. док. юр. наук / П.В.Глиняний. - Одеса, 2002. – 24с.
2. Антоненко М. О. Формування уявлень про родину в сучасного студентства // 36. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. Костюка АПН України / М. О. Антоненко. – К.: Гнозис, 2004. – Т. 6. – Вип. 2 С. 11–16.
3. Корнев М. Н. Соціальна психологія / М. Н Корнев, А. Б Коваленко. – К.: Вид-во КНУ ім. Т. Шевченка, 2005. – 304 с.

Щербак Ю., Шинкаренко І.В.

СОЦИАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЯ

Предпринимательство всё активнее развивается в Украине. С развитием национальной экономической системы возрастает и роль предпринимателя, а неутихающие споры о роли бизнеса в обществе породили интерес к такой категории как «социальная ответственность предпринимателей». Можем ли мы считать предпринимателя социально ответственным, если он не оформляет своих сотрудников официально и платит им зарплату «в конверте»? Если он применяет к работникам политику «кнута»? Если для благоустройства территории вокруг своего офиса он вырубил деревья, уничтожил детскую площадку, нарушил исторический облик

района? Если, наконец, вокруг его предпринимательского объекта просто не убирают мусор, не расчищают снег?

Корпоративная социальная ответственность предпринимателей – это постоянная приверженность бизнеса вести дела на принципах этики и вносить свой вклад в экономическое развитие, в то же время улучшая качество жизни как своих работников и членов их семей, так и общества в целом. Социальная ответственность подразумевает определённый уровень добровольного отклика на социальные проблемы со стороны организации. Этот отклик имеет место по отношению к тому, что лежит вне определяемых законом или регулируемыми органами требований или же сверх этих требований.[1, с.203]

Цель статьи: изучение понимания социальной ответственности предпринимателей со стороны собственно предпринимателей и со стороны общества.

Существует ряд критериев, определяющих понятие социальной ответственности бизнеса: внедрение социальных программ, благотворительность, этическое отношение к потребителям, поставщикам, партнёрам по бизнесу, осуществление экологических программ. Не все компании понимают и принимают данные формы социальной ответственности. Более того, как показывает опыт, не все предприниматели воспринимают социальную ответственность как благотворительность. Зачастую руководители фирм трактуют социальную ответственность в узком понимании, как ответственность только перед своими работниками и развитие персонала. Часть бизнесменов считают, что решение социальных проблем – это прерогатива госструктур, а задача бизнеса ограничивается, в основном, уплатой налогов.

Тема корпоративной социальной ответственности является очень злободневной для бизнеса. По результатам проведенного исследования, 83% считают, что социальная ответственность необходима вообще. 15% предприятий высказались за то, что это проблема крупного бизнеса. 2% из всех опрошенных предпринимателей считают, что участие в социальных проектах не имеет никакого смысла для развития бизнеса. Всё остальное бизнес-общество считает, что это проблема всего предпринимательства. На сегодня в обществе нередко возникают социальные проблемы, которые требуют вмешательства бизнеса. Актуальными сферами применения социальных программ становятся следующие области: образование, здравоохранение, помощь детям и инвалидам. Практика показывает, что 77% компаний принимают участие в решении проблем общества и осуществляют социальные проекты. 92% предприятий с численностью работников свыше 200 человек принимают участие в социальных программах. [2]

В Украине проведено исследование по восприятию корпоративной социальной ответственности населением. По его результатам, 64% опрошенных понимают «социальную ответственность» как ответственность бизнеса перед обществом, 41% - как ответственность перед сотрудниками, 23% - как ответственность перед государством (у респондентов была возможность выбирать один и более ответов).

Так, самыми важными направлениями социальной ответственности бизнеса украинцы считают качество и цену продукции, охрану окружающей среды, здравоохранение, строительство социальных объектов. К наименее значимым направлениям относят пожертвования благотворительным организациям, меценатство и проекты, направленные на повышение национального самосознания.

Социальную ответственность компаний перед сотрудниками украинцы понимают как своевременную и официальную выплату зарплаты, а также трудоустройство молодежи. Незначимыми, с точки зрения респондентов, являются кредитование сотрудников, профилактика чрезвычайных ситуаций и организация соревнований среди сотрудников. Социальная ответственность перед государством определяется как соблюдение законов и своевременная выплата налогов.

66% респондентов считают, что компании занимаются социальной деятельностью для улучшения имиджа, 60% - для рекламы и получения конкурентного преимущества (возможность выбирать один и более ответов). Всего треть населения считает, что компании действительно стремятся помочь нуждающимся людям. В целом, социальная деятельность компаний воспринимается украинцами позитивно.

При совершении покупки для 21% украинцев важным фактором выбора товара является социальная деятельность компании-производителя. 60% респондентов больше доверяют таким компаниям. «Последние исследования в Британии и других европейских странах показали, что около 50% и более покупателей выбирают товары социально ответственной компании», - комментирует Мартин Нойрейтер, международный эксперт, лидер группы по разработке стандарта ISO 26000 по социальной ответственности. Исследование проводилось по заказу компании UMC. Его осуществляла компания «UMG-Research International». Выборка исследования (1000 респондентов) репрезентативна в городах с населением 50 тыс. жителей и более.[3]

В 2007 году в Украине вышло первое двуязычное издание, содержащее информацию о шестидесяти социально ответственных компаниях, работающих на местном рынке и содействующих развитию корпоративной социальной ответственности в Украине.

Чаще всего корпоративную социальную ответственность делят на четыре уровня:

1-й уровень – предоставление качественных и безопасных продуктов и оплата налогов (за счёт которых государство обеспечивает гарантированные социальные программы для граждан);

2-й уровень – это то, что характерно для 1-го уровня, и социальный пакет для работников (медицинское и пенсионное страхование, учеба и корпоративные мероприятия, отпуска, больничные);

3-й уровень – это то, что характерно для 1-го и 2-го уровней, и участие в благотворительных мероприятиях;

4-й уровень – это всё, что касается предыдущих трёх уровней, и социально ответственные подходы к ведению бизнеса и развитие территории, где действует бизнес (в том числе социальное инвестирование). [4, с. 252]

Сегодня понимание необходимости социальной ответственности предпринимательства присуще и обществу в целом, и предпринимательской среде - в частности. Суть вопроса – в глубине её понимания и восприятия, иными словами – в совести. Большие перспективы для творчества в реализации своей предпринимательской идеи, возможность получения большой прибыли и значительный риск предпринимателя влекут за собой и огромную ответственность перед обществом. Подводя итоги, хочется сказать, что корпоративная ответственность предпринимателей – это не только сохранение социальной стабильности бизнеса, но и общества в целом.

Литература:

1. Мескон Майкл, Альберт Майкл, Хедоури Франклин. Основы менеджмента. Пер. с англ. – М. : Дело, 1997, - 704 с. – с. 203
2. www.csrjournal.com – информационно-аналитический портал «Корпоративная социальная ответственность»
3. Колот В.М., Репина И.М., Щербина О.В.. Предпринимательство: организация, эффективность, бизнес-культура. – К. : КНЕУ, 2010, - 444с. – с.252

УДК 37.091.2:34

Shcherbakova K.O., Biletska L.L. (KII DonNTU)

THE ROLE OF UNIVERSITIES IN FORMING YOUNG PEOPLE'S LEGAL CULTURE AND EDUCATION

The term "upbringing" comes from the word "bring" in the sense of bringing up young people to a higher level (of knowledge, outlook, culture, etc.), facilitating this process by creating favourable conditions, protecting the young generation from unwanted exposure. The question may arise, why is it really necessary to protect a young man who has 17-18 years of family and school education? In the early 90-ies of the 20th century against the background of rapid democratization of social life in many higher schools educational system was eliminated altogether. The motive was that students are adults and they have the right to self-determination, choice of behavior style, adherence to moral norms in a

democratic society. But the early years of this state have shown that young, inexperienced, psycho-emotionally unstable personality should be protected and defended: from drug addiction, theft, moral dissoluteness, harmful effects of certain mass media, especially television. And now the name "university" does not reflect its functional purpose. An institution of higher education is an establishment whose goal is to continue educating young people: education, formation, creation, development and training. The term "education" means education of all-around fully developed, harmonious person, bringing it to a high level of common cultural, socialization in qualitatively new conditions.

Upbringing is a difficult, multifaceted and multidimensional process. In general, upbringing means an organized and a purposeful process of identity formation. In a broader sense, education is, firstly, socially and pedagogically organized process of creating the optimal conditions to form a man as a person, and secondly, it is influence of the teacher on the student's personality to shape his desirable socio-psychological, moral and spiritual, cultural and physical qualities.

Undoubtedly, education of students, which in a few years will become the "core" of the Ukrainian intelligentsia, requires special attention. The future of our nation depends on the content of values that guide of young people, and on the extent to which spirituality will become the foundation of their lives.

Upbringing and educational activities of the institution must be in close relationship, complementing and enriching each other. Updating the content of general education, social and humanitarian subjects should be aimed at the formation of the students' national identity, patriotism, legal and economic literacy, social activity, common cultural identity, based on the achievement of Ukrainian and world culture.

In universities upbringing activity is carried out outside the classroom, it provides actualization of students' theoretical knowledge and directs them into practice, draws the youth's attention to the most acute social problems of the present time, forms their social maturity.

In this regard, university should conduct activities aimed at expanding and deepening the students' knowledge about human and civil rights of citizens. The main objective of this work is to promote legal outlook of youth, which would include a system of theoretical views on the rights and fundamental freedoms, and the appropriate life position, moral and value orientations, ideals, beliefs.

Legal culture of personality is driven by the legal culture of society level of legal personality's maturity, which is the basis of lawful behavior and stimulating in conditions of necessary socio-legal activities.

Legal culture of personality consists of two elements: intellectual and practical, which are based on observance of legal requirements. The first element describes the knowledge of legal norms, a proper understanding of rights and responsibilities, confidence in the necessity of legal norms. The second involves the correct practical implementation of legal knowledge. It determines behavior of the individual in the legal field.

Legal culture of personality is an important precondition for the implementation of legal rights and freedoms, conscientious attitude to their duties to society, our citizens. Legal awareness is an important element of the legal culture of the individual, which is a collection of thoughts, ideas, perceptions, feelings, which express attitude of people and social groups to the law, justice, and their idea of what is lawful or unlawful. The term indicates the relationship of law and consciousness. The right is the main objective factor that determines the amount of awareness. Along with reflection of the legal reality awareness serves as a regulator of human behavior. That is it has an active role in the legal regulation of human activities on the basis of reflection and evaluation of legal norms in the consciousness of everyone. Legal awareness - is, first of all, the citizens' knowledge of the main provisions of the current legislation, the ability to use them. Dissemination of legal knowledge is the task of teachers, especially in higher educational institutions.

Legal culture is a necessary condition for the formation of moral qualities of the person. Knowledge and understanding of the essence and purpose of social rights, justice, law, legal responsibility, confidence in the necessity to keep to law help in making assertions of the basic principles of human morality. Man is the creator of not only himself, but also society legal relations.

Legal culture is manifested primarily in one's actions, opinions, judgments. But this does not mean that the legal culture is formation exclusively external, which reflects only reality around us. Legal culture is an expression primarily of the inner world of man, his beliefs, needs, interests, etc. But this does not mean that external factors do not affect the level of legal culture.

The main essence of the social and legal assistance to the young man is to lead to the development of his creative individuality, a sense of human dignity, understanding the role of law as a means of ensuring its legitimate interests, and it must take its rightful place in the educational work of the university.

Problems of civil education of youth are the eternal problems that are the focus of pedagogues, teachers, public and political figures. As long as states exist society puts forward and determines the purpose, content, ways, means and methods of educating their future citizens. This problem is especially actualized at crucial times when dramatic changes in society force to change the whole educational process in general and civil education above all. Contemporary teachers face a difficult task - to take an active part in forming the future citizens of Ukraine. And there is no uniform and unified approach to solve this problem.

Interdisciplinarity of civil education focuses on the necessity to use the potential both of subjects and teachers conducting classes. Each discipline that contains historical and theoretical experience can be used for the purposes of civil education. Thus, each teacher who understands the importance of civil education and has the necessary knowledge and skills for this can engage in the process of teaching. The principle of connection of civil education with practical activities is an expression of the indissoluble unity of knowledge, belief, and human behavior.

The idea of comprehensive harmonious education of man is gaining social significance under the conditions of socio-economic development of society in the XXI century. Society is becoming more connected on a person, and individual human development is becoming the main indicator of progress and, at the same time, the main precondition for further development. According to V.G. Kremen, it is necessary to solve a number of important defining tasks:

- To provide high functionality of the person under conditions of information boom;
- To prepare the person for understanding that in his work he must be aware of the responsibility for the opportunity to live in a globalized world;
- The need to build on the social and individual levels understanding of a human as the highest value;
- The need to develop in human the ability of a conscious and effective functioning under conditions of complication of public relations;
- The necessity to minimize the asymmetry between materiality and spirituality, to cultivate in each person sublime views of constructivism and tolerance.

Educational and didactic revolution continued in civilized countries during the last three centuries. In the system of education of the person major efforts were aimed at solving educational problems. The result was a gap, the contradiction between high level of intellectual, moral and spiritual education. The main disadvantage of pedagogy of the previous period is that mastery of a large volume of scientific knowledge surpasses the level of education of the individual. This disadvantage is fraught with threat to progressive evolution of humanity the existence of civilization. Therefore, the problem of educating people, training them to live in the information technology, scientific society is acquiring world scale, global significance.

Upbringing is a complex, long, continuous process. Therefore it's wrong to think that it is completed by the time of leaving secondary school. A person undergoes educational influences throughout life.

Young man who after leaving school gets professional education in high school must be included in the system of educational influence at the appropriate level. Started in the family, preschool institution or, school process of national education logically and organically should be continued in high school.

Socio-political and socio-economic changes that are taking place in Ukraine have a significant influence on the existing education system. Now a new ideology and practice of modern school life as a

social and educational system is taking shape [3]. In 2001, the Ministry of Education and Science in cooperation with the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine developed a National Doctrine of Education of Ukraine in the twenty-first century, which states that the reform involves, first of all, modernization of education management. The new management system should be state and public, take into account regional peculiarities, and target educational institution on development. The main purpose and tasks facing schools are identified. It concerns preservation and development of culture, cultivation of patriotism, social and personal responsibility, forming an active social life, health, conscious preparation of youth for professional career etc. Modernization of the education system involves regular updating of all its components due to changes that are taking place in the areas of culture, economy, science and technology. Trends and orientations of the formation and development of a new system of Ukrainian education, significant changes in educational theory and practice put forward new challenges before the heads of schools.

Ministry of Education and Science, youth and sport of Ukraine constantly works on develop an effective strategy of educational work in schools of all levels, and actively participates in the development and implementation of relevant state programs and measures for their realization. [2]

Educational systems consisting of educational institutions currently do not provide the expected results. In particular, unregulated educational processes that are spontaneously composed in educational institutions not only lead to a decrease in civility, but also to lack of spirituality among youth.

Due to the strengthening of democratic tendencies in society educational systems as its important components started to shift the accent from mass pedagogical effects on the personality of student, learning opportunities and circumstances of individual development, self-disclosure conditions and personal fulfillment at different stages of his life. The tendency of personal orientation of educational systems manifests itself also in pedagogical education. Life has put forward a public request for education of the creative personality, capable, unlike a human performer, to think independently, to generate original ideas, to make courageous, innovative decisions. In this regard, pedagogues face the challenge - to learn the art of educational work, learn new management technologies and educational process. Management of educational system may be largely intuitive or based on the theoretical foundations of science. Modern Ukrainian ideal of education is all-around and harmoniously developed personality, nationally conscious and socially active person with high civil responsibility, with deep spiritual, civil, patriotic feelings, capable of continuous development and improvement. [1]

The current Ukrainian system of education requires much time and hard work to finally formulate educational ideal of the XXI century, to understand its essence and implement. But, of course, education should permeate all aspects of the educational work of higher education now.

Thus, these processes, as well as the educational system of educational institution itself, need improvement in creating an integrated management structure. In particular, there is a necessity not only to develop a new model of the educational system, but also in determining the content of activity of all participants of educational process in its formation and development, creating an environment in which these activities would provide a higher result in upbringing of the young man.

Sources:

1. <http://www.mon.gov.ua/>
2. Освіта. Україна ХХІ століття. Державна національна програма. – К., 1994.
3. Пікельня В.С. Управління школою. – Частина 2. – Х.: Основа, 2004. – 112 с.

УДК 005.311.6

Shcherbakova K.O., Biletska L.L. (KII DonNTU)

THE ESSENCE AND POSITION OF DECISION MAKING IN MANAGEMENT OF THE ORGANIZATION

Improving the quality of making decisions is an important reserve for increasing the efficiency of any organization. This is achieved by improving management of decision making.

The urgency of the theme is disclosed in terms of the significance of this question for effective activity of enterprises in constant intercourse with the environment.

The aim of the article is to define the effectiveness of management decisions and to work out recommendations concerning the ways of improving the process of decision making at the enterprise.

Decision making is a conscious choice among possible variants or alternatives for directions, reducing the distance between the current and desired future state of the organization. Therefore, this process contains a lot of different elements, but the problem, objectives, alternatives and solutions should be required.

Effective decision making is necessary for realization of management functions. Improving the process of making reasonable objective decisions is achieved by using a scientific approach to this process, models and quantitative methods.

Decision making is an important part of management. Figuratively speaking, decision making can be called "center" around which the life of the organization revolves. The responsibility for making important decisions is a heavy moral load that manifests itself at higher levels of management. So, the head cannot make hasty decisions.

There are lots of factors that influence the process of making decisions in organizations. Researches conducted in this field showed that the following factors are the most important:

1) The degree of risk. There is always a probability of making a wrong decision that can negatively affect the organization. Risk is a factor that is linked with increasing manager's responsibility.

2) The time available to make a decision. Usually it is very limited. In practice, most managers have no opportunity to fully analyze all possible alternatives because of lack of time.

3) The degree of support for the team manager. New managers are not immediately welcomed. In this case, the problem has to be solved by their personal qualities that should facilitate the implementation of decisions.

4) Manager's personal skills. They represent one of the most important factors.

5) The policy of organization. Status, power, prestige, ease of implementation - all can influence making a decision.

Decision itself is the end result, which appears as original, basic element of the management process and ensures the functioning of a business organization through formal and informal relationships, intellectual, organizational and practical aspects of management. [4, c.341]

As an instrument of influence management decision is an act of regulation of administrative processes that:

1) is based on the analysis of the state of controlled object by criteria of goals, resources and efficiency;

2) is an expression of willful influence of the subject upon the object of management;

3) is assigned within established organizational and practical rules and regulations that exist in the organization. [2, c.98]

The number of tiers in the organization is one of the most important factors that influence the quality of managerial decisions. Their increase leads to distortion of information in preparation of solutions, distortion of orders that come from the subject of management, increases the sluggishness of the organization. In this case the desire to reduce the number of levels of the organization is appropriate.

The problem of implementation of decisions is a serious problem that is linked with the efficiency of the organization. Almost a third of all management decisions do not reach their goals because their performance culture is very low.

The current uncertainty in the making decision process can create a number of situations in which confusion of the notions "determination" and "decision making" is not excluded. Many enterprise managers are evaluated and rewarded according to how quickly and confidently they make decisions. The uncertainty in this case is considered to be a sign of weakness. Managers are expected to be rapid and resolute in their judgments. Their willingness to make decisions, despite the difficulties, is highly valued. Theoretically this is correct, but in practice this is not always the best option of action. [1]

Formalizing decision making improves management efficiency by reducing the probability of errors and saving time: you do not have to redevelop solutions whenever a relevant situation arises. Therefore the administrators of organizations often formalize the decisions for regularly recurring situations, developing the relevant rules, regulations and standards. At the same time, in management of organizations new, unusual situations and unusual problems often arise that cannot be solved by formal decision. In such cases, intellectual ability, personal initiative and talent managers play a great role.

The criteria of effectiveness are the indicators by whose numerical value which conclusions can be made about the degree of achievement of goals and objectives. These criteria can be used as the units of measurement the degree of achievement of control objectives and results of the organization's activity. To know the numerical value of the criteria is not enough to make a conclusion if the aim is achieved.

Characteristic features of decision-making that will ensure efficient operation of the enterprise are the following: conscious and purposeful human activity, behavior that is based on facts and value standards, team work of its members, choice of alternatives within the frame of social and political state of the organizational environment; obligatory part of daily manager's activity; importance for all the other management functions.

The activity of organization depends on what managerial decision will be. The achievement of goals also depends on this. Therefore, making a decision is always a certain difficulty. This is connected with the responsibility that assumes manager, and the uncertainty that is present when choosing one of the alternatives.

Making the right decisions is an area of managerial art. The ability and skills to do it develops with acquiring experience. The set of knowledge and skills form any manager's competence.

Most of the problems encountered by the manager are not so regular, and their solution is also a problem of choice what to do, that is not always easy. During the planning process all the deviations of the desired situation from the real state cannot be taken into account. Problems arise as a result of these deviations. Making a wrong decision is the result of lack of skills to think logically. Decision making should be a rational process. The aim of making a decision is the optimal choice out of several available opportunities. [3, с.253]

If the company's management wish to get the necessary data they have to build a reporting system of "top-down" formulating the needs of top management and projecting them on the lower level of performance. Only such approach provides obtaining and recording such initial data at the lowest level that can give business leaders the necessary information.

Timeliness, consistency, accuracy and regularity of obtaining information by management are essential requirements for management reporting system. Obviously, these claims can be realized most fully if an automated system is applied. The use of electronic accounting system provides significant advantages in the speed of receiving and processing information, and, therefore, significant advantages in quickness of management decisions.

Application of new approaches to decision making creates conditions for effectiveness of the organization, which accelerates market transformation and have positive influence on the economy of the country. However, in Ukraine management service is hardly developed, management decisions are usually based on business leaders' personal experience. Feedback - monitoring the implementation of decisions – is virtually missing.

Sources:

1. Бусыгин А.В. Эффективный менеджмент: Учебник. – М.: Фин-пресс, 2003. – 1056 с.
2. Колпаков В.М. Методы управления: Учеб. пособие. – К.: МАУП, 2007. – 158 с.
3. Лафта Дж. К. Эффективность менеджмента организации: Уч. пособ. – М.: Рус. Дел. лит-ра, 2009. – 320 с.
4. Шегда А.В. Менеджмент: Підручник. – К.: Знання, 2004. – 687 с.

РОЛЬ ВНЗ У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ І ДУХОВНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ

Булатов Ю.В., Хоруженко К.А. (КІИ ДонНТУ)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

На сьогоднішньому етапі розвитку державного управління та місцевого самоврядування вирішуються два пріоритетних завдання – гарантування та забезпечення ефективного функціонування державного управління та місцевого самоврядування, а також вироблення єдиної державної політики у сфері державного управління та місцевого самоврядування.

Метою цієї статті є розкриття ролі державних органів у забезпеченні конституційних принципів місцевого самоврядування в Україні і виявлення ступеня ефективності формування й реалізації державної політики у сфері державного управління та місцевого самоврядування.

Державне управління – надзвичайно важлива сфера реалізації державної влади. За своїм змістом воно органічно поєднано з виконавчою гілкою державної влади. Останнім часом рівень організуючого впливу виконавчої влади на суспільні процеси не задовольняв потреби динамічного розвитку громадянського суспільства, енергійного формування цивілізованого соціально – економічного укладу та демократичної, соціальної, правової держави. За останні роки не вдалося досягти такого рівня організації виконавчої влади, який властивий функціонально ефективній і структурно злагодженій системі.

Сьогодні вихід нашого суспільства із системної кризи потребує такої організації виконавчої влади, яка б забезпечувала істотне підвищення дієвості державного управління. Досягти такого становища неможливо без широкого використання наукових підходів до реформування всіх основних інститутів державного управління. Нові завдання й функції держави перехідного періоду зумовлюють і новий зміст її управлінської діяльності, і отже, визначають форми, методи управління, систему та структуру органів державного управління.

Поява системи органів управління (або апарату державного управління) завжди обумовлена чітко визначеною необхідністю реалізації цілей та завдань державного управління – як загальних, так і персоналізованих, відповідно до конкретних сфер суспільного життя. Функції органів управління спрямовані на конкретний об'єкт управління, реально існуючі управлінські дії, несуть в собі відбиток загальних цілей та завдань управління.

Виходячи з викладеного вище, можна стверджувати, що завдання та цілі державного управління, диференціюючись у функціях конкретних органів системи державного управління, багато в чому впливають на внутрішню структуру як системи органів державного управління, так і конкретних її органів.

Місцеве самоврядування як засада конституційного ладу виступає одним з найважливіших принципів організації і функціонування влади в суспільстві й державі та є необхідним атрибутом будь-якого демократичного ладу. У ст. 2 Європейської хартії місцевого самоврядування проголошується: «Принцип місцевого самоврядування повинен бути визнаний у законодавстві країни і, по можливості, у конституції країни». Визнання місцевого самоврядування як засади конституційного ладу означає встановлення демократичної децентралізованої системи управління, яка базується на самостійності територіальних громад, органів місцевого самоврядування при вирішенні всіх питань місцевого значення. Система місцевого самоврядування в структурно – організаційному плані являє собою сукупність органів самоорганізації населення та організаційних форм, за допомогою яких відповідна територіальна громада або її складові частини здійснюють завдання та функції місцевого самоврядування, вирішують питання місцевого значення.

Межі самостійності місцевого самоврядування визначаються державною політикою, реальними можливостями, насамперед необхідністю вирішення державних програм, пов'язаних з економічним вирівнюванням розвитку регіонів, перерозподілом загальнонаціонального доходу, забезпеченням загальноприйнятого рівня життя населення. В умовах перманентного

реформування правової основи діяльності вищих і центральних органів державної влади стан розвитку місцевого самоврядування є далеким від оптимального. І хоч у спільній думці переважають погляди щодо необхідності системної реформи муніципальної влади, конституційна і законодавча основа місцевого самоврядування залишаються майже незмінними понад десятиліття. Як публічно – правовий інститут, місцеве самоврядування є предметом широкого наукового аналізу, про що свідчать численні дисертаційні та монографічні дослідження. Зокрема, це праці О. Батанова, М. Баймуратова, С. Болдирева, А. Колодія та інших. Основні положення державної політики в галузі розвитку місцевого самоврядування в Україні закріплюють єдину систему уявлень про цілі, пріоритетні напрями, завдання й принципи політики держави у сфері розвитку місцевого самоврядування, а також про механізми її реалізації.

Зміст і характер повноважень органів публічної влади дає можливість визначити основні напрями взаємодії органів державної влади України та органів місцевого самоврядування: правове регулювання організації та діяльності місцевого самоврядування і контроль за виконанням відповідного законодавства; розробка та прийняття програм розвитку місцевого самоврядування; удосконалення розмежування компетенції державних органів та органів місцевого самоврядування; забезпечення фінансово – економічної основи місцевого самоврядування; сприяння збереженню і розвитку історичних та інших місцевих традицій; захист прав громадян на здійснення місцевого самоврядування.

Особливістю сучасного етапу розвитку місцевого самоврядування в Україні є тривале консервування недоліків і суперечностей в організації місцевої влади, постійне декларування з боку держави необхідності муніципальної реформи й слабка готовність до її проведення.

Отже, успішна реалізація державної політики в галузі розвитку місцевого самоврядування в Україні повинна привести до створення системи взаємодії населення, місцевого самоврядування та державної влади. Ефективне функціонування цієї системи дасть змогу забезпечити: поліпшення умов життя населення в кожному муніципальному утворенні; набуття громадянами навичок демократичної взаємодії із сформованими ними органами місцевого самоврядування, а також навичок здійснення громадського контролю за ефективністю їх діяльності та стійкий самостійний розвиток муніципальних утворень.

Література

1. Фролов О. Роль державних органів у забезпеченні ефективного функціонування місцевого самоврядування в Україні: реалії та перспективи розвитку//Право України. – 2011. - №6 – с.226-231
2. Любченко П.М. Конституційно – правові основи розвитку місцевого самоврядування як інституту громадянського суспільства: моногр. – Х.,2006. – 352с.
3. Тимофеев Н.С. Местное самоуправление в системе государственных и общественных отношений. – М.,2005. – 176с.
4. Чапала Г.В. Місьцеве самоврядування в системі публічної влади: теоретико – правовий аналіз: моногр. – Х.,2006. – 221с.

Василенко А.І.(КП ДонНТУ)

СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПРИЙНЯТТЯ НОВОГО КРИМІНАЛЬНО – ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ

В останні роки кримінальна обстановка в Україні погіршилася, у зв'язку з чим органи правосуддя почали все більше відкривати кримінальних справ. При цьому, не всі кримінальні справи реєструвалися, частина приховувалася і тому, деякі особи, які скоїли правопорушення, не притягалися до кримінальної відповідальності. Крім того, сам процес притягнення до кримінальної відповідальності та розгляду кримінальних справ застарів, що виникло у нагальну проблему та потребувало змін у кримінальному процесі.

13 квітня 2012 року Верховною радою України прийнято новий Кримінально – процесуальний кодекс України, який поліпшив стан нашого судочинства і є великим кроком

влади в справі модернізації правової системи України. З моменту проголошення незалежності України процес залишався недоторканим для реформ, а держава продовжувала користуватися КПК УРСР 1960 року. Нові вимоги з'явилися у зв'язку з євроінтеграцією України та адаптацією законодавства України до законодавства Європейських держав.

Новий КПК відображає європейські стандарти та європейську філософію розслідування та судового розгляду кримінальних справ. Головне у тому, що він установлює процесуальну рівність і змагальність сторін реально. Розширюються права підозрююмого, потерпілого, оновлюється процедура досудового розслідування; удосконалюються процедури судового контролю й оскарження судових рішень, забороняється повернення справ на додаткове розслідування, що раніше призводило до необґрунтованого затягування строків розгляду справ. Також новим є та обставина, що сторони можуть досягти примирення, коли обвинувачений визнає свою вину, розкаюється, відшкодовує матеріальну та моральну шкоду.

До традиційних видів запобіжного заходу – арешту, підписки про невиїзд і застави, добавився ще один – домашній арешт, коли немає необхідності направляти особу до слідчого ізолятору, а контроль над ним необхідний, де місцезнаходження підозрюваного контролюється електротехнічними засобами. При цьому, сам арешт застосовується лише у виняткових випадках.

Одним з нововведень нового КПК є застосування посади слідчого судді. Після запропонованих новин слідчий суддя стає однією з ключових фігур у кримінальному процесі, що дуже виразно видно на стадії досудового слідства. Так як більшість питань у цей період вирішується не прокурором або слідчим, а саме слідчим суддею, який обирається з членів належного суду, за участю сторони захисту.

Раніше слідчий виносив постанови про проведення тих же обшуків, виїмок, ексгумації трупа, про накладення арешту на майно, кореспонденцію і ці дії не передбачали процедури оскарження та захист від зловживань.

Після набрання кодексом чинності з 20 листопада 2012 року подібні питання вирішуються в судовому засіданні – за присутності всіх сторін. Особи, відносно яких проводяться ці дії, отримують право оскаржити їх, що є ще однією підставою для захисту прав людини і громадянина.

Новим у кримінальному процесі стала також угода про визнання вини. Вона укладається між прокурором та підозрюваним або обвинуваченим, яка існує практично у всіх європейських країнах і тільки поліпшує правосуддя та виключає час на розгляд та перевірку, але вона не повинна застосовуватися до тих випадків, коли у справ є потерпілий. Ця новела прийнята з тим, щоб уникнути випадків катування людей з цілліно отримати докази вини незаконним шляхом. Ця угода затверджується судом після перевірки, що до обвинуваченого не застосовувалося насильства, примусу, погроз або наслідків обіцянок чи дій, будь яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді.

Одним із суперечливих нововведень нового КПК є заборона здійснювати захист у кримінальному процесі для юристів, які не мають адвокатського свідоцтва. Статтями нового КПК передбачено, що захисником у кримінальному провадженні може бути тільки адвокат, внесений до Єдиного реєстру адвокатів і адвокатських об'єднань. Якщо раніше до захисту могли бути залучені родичі, правозахисники, юристи, фахівці в галузі права, то на сьогоднішній момент це не допускається, так як захист повинен бути здійснюватися лише фахівцями – адвокатами. Існує декілька думок з цього приводу, але автор вважає, що захист особи у кримінальному процесі повинен здійснюватися тільки фахово, адвокатами, які мають право та необхідні навички з такого виду практики, що безумовно відноситься до професійних адвокатів. На думку деяких укладачів кодексу людина сама повинна вибирати, хто її захищатиме, але у цьому випадку, може бути непрофесійних захист, що приведе до погіршення стану обвинуваченого чи підсудного.

Якщо подивитися на практику застосування інституту захисту у попередньому КПК, то можна зробити висновок, що у першу чергу визнавалися захисниками не фахівці, які можуть

поліпшити стан підсудного, а родичі з метою необмеженого спілкування з обвинуваченим, а інколи і особи, яким було все рівно і до захисту не мають ніякого відношення.

У той же час, підозрюваний має право відмовитися від захисника або замінити його. Це право існувало і у попередньому кодексі але на цей час воно розширено і ця відмова можлива лише у присутності захисника та фіксується у протоколі процесуальної дії. У новому КПК істотно розширені права сторони захисту. Наприклад, відтепер адвокат може сам збирати докази і надавати їх суду нарівні з прокурором. Проте для того, щоб реалізувати ці можливості необхідно внесення змін або прийняття нового Закону України «Про адвокатуру», тому що діючий закон не передбачає таких можливостей та не надає таких прав. В основному на запит адвоката службові особи усіх форм власності скориставшись Законом України «Про захист права на інформацію», відмовляють, виникає протиріччя між діями декількох законів та вимог Конституції України.

Істотним нововведенням нового КПК є введення Єдиного реєстру досудових розслідувань, введення якого повинно істотно поліпшити життя слідчим, прокурорам, спростивши процедуру яка була раніше. Для пересічного громадянина введення реєстру досудових розслідувань збільшило захист від неправомірних посягань, так як відтепер міліція більше не зможе відмовити йому у реєстрації його звернення за надуманими причинами або покласти його заяву «під сукно», тобто приховавши її. Адже загалом відомо, що у правоохоронних органах дуже не люблять погано розкритих злочинів, які псують їх статистику, і використовують всілякі прийоми, щоб не реєструвати ці звернення. Після набуття чинності новим КПК будь-яка заява вноситься до реєстру, що робить дії правоохоронних органів більш прозорими та може виявити недобросовісних співробітників, які укривають надані їм заяви про порушення або злочини. При надходженні заяви про правопорушення або ж злочин, службова особа повинна внести відомості до реєстру маючи свій особливий ключ, що дозволяє перевірити надходження заяв та прийняті по ним заходи кожним конкретним співробітником. Але прийняття такої процедури потягнуло за собою ще і навантаження на слідчих, так як раніше частину роботи проводили дізнавачі та оперативні робітники.

Новий кримінально – процесуальний кодекс заклав таке поняття як направлення кримінальної справи на дослідження. Тобто суд у судовому засіданні визначає, що підсудний трошечки винний але не зовсім, тому необхідно ще назбирати доказів, щоб притягнути його до відповідальності, що порушувала презумпцію невинуватості. Стимулювати слідчих працювати ефективніше, а суддів – ухвалювати більше виправдувальних вироків повинна відміна статті про направлення справи на додаткове розслідування. Цей інститут уже давно називали атавізмом і критикували усі кому не лінь, тому його повну ліквідацію вітали і судді, і адвокати. Завдяки додатковому розслідуванню слідчі могли направляти до суду невідготовлені до розгляду справи, тому що знали, якщо не буде винесено обвинуваченого вироку, то справу повернуть на додаткове розслідування, а за статистикою, яку заповняв слідчий – справа розкрита та направлена до суду.

Для суддів же це була зачіпка не виносити виправдувальний вирок, справа направлялася на додаткове розслідування, бувало і неодноразово, де потім і ховалася. Тобто, людина вважалася під слідством і права у неї були звужені, оскаржити незаконне притягнення до кримінальної відповідальності вона не могла, так як не виносилося вироку. Так на підвісі деякі люди прожили значну частину свого життя, що грубо порушувало їх права.

Кримінально – процесуальний кодекс України ввів у кримінальному понятті нове поняття – кримінальний проступок, тобто це уже не адміністративне правопорушення, але і не злочин. Підчас досудового розслідування кримінальних проступків не допускається застосування запобіжних заходів у вигляді домашнього арешту, застави або тримання під вартою. До них відносяться проступки, якими вважаються правопорушення невеликої тяжкості і не становлять серйозної загрози для суспільства, наприклад, порушення авторського права і суміжних прав, дрібна крадіжка, хуліганство. Як основне покарання за здійснення кримінальних проступків передбачено штраф, але цей розділ КПК вступає у дію тільки після прийняття Закону України про кримінальні проступки. Визначення кримінального проступку та притягнення

винних осіб сприяє більш належному відношенню до закону осіб, які скоїли незначні правопорушення, що повинно привести до гуманізації кримінального процесу.

Один з головних позитивних моментів нового процесуального кодексу, це спроба стимулювати слідчих використовувати запобіжні заходи не пов'язані з позбавленням волі. Раніше, при порушенні кримінальної справи, особа фактично опинялася у слідчому ізоляторі, тобто була позбавлена волі, де могла знаходитися від декілька місяців до кількох років без винесення вироку. Вказана практика порушувала права людей, але вони не могли нікого притягнути до відповідальності за незаконне позбавлення волі. На теперішній час, якщо слідчий суддя дізнається, що когось незаконно тримають у СІЗО, він зобов'язаний відкрити з цього приводу кримінальне провадження.

Звісно, що у вказаному правовому акті є і недоліки, які з часом будуть усуватися, застосовано практику та будуть вноситися зміни. Але на сьогоднішній день це прогресивний нормативно - правовий акт, який стоїть як на захисті прав та свобод людей, захисту особи, суспільства та держави від кримінальних порушень, охороні прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності. У той же час, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу як і є у багатьох європейських країнах.

Література:

1. Уголовно-процессуальный кодекс Украины – Х.: «Одиссей», 2007. – 264 с.
2. Молдован А.В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США. 2-ге вид. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. // Бюлетень законодавства і юридичної практики України № 5, 2012 – Київ: Юрінком Інтер, 2012.

Гришина А. В., Коваленко Ю. О. (КП ДонНТУ)

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕЙДЕРСТВА В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Останнім часом в Україні тема рейдерства надзвичайно актуальна. Протягом останніх років рейдерство в Україні перетворилося на справжню суспільну катастрофу, яка не тільки загрожує розвитку економіки України та спричиняє крах правової системи, а й робить сумнівним перспективи існування та розвитку в Україні приватного середнього та малого бізнесу. Беручи це до уваги те, що рейдерство набуло в Україні системного характеру і кількість захоплень сягає 3000 на рік, а також те, що результативність рейдерських атак – понад 90 %, можна сказати, що необхідністю для кожного підприємства є проведення ефективних превентивних, тактичних та стратегічних антирейдерських заходів. Кабінетом міністрів України створена Міжвідомча комісія з питань протидії рейдерству. Але практика показує, що на сьогоднішній день в боротьбі з рейдерством слід розраховувати на власні сили. Причому, готуватися необхідно заздалегідь, приймаючи превентивні заходи.

Рейдерство - це поглинання підприємства проти волі його власників, які мають переважне становище в даному підприємстві або його керівника. Захоплення бізнесу шляхом рейдерства називають «рейдерським захопленням» [1]. Якщо проаналізувати практику здійснюваних в Україні рейдерських захоплень, можна виділити основні ознаки та складові рейдерства:

- це завжди недружнє поглинання, втрата контролю над підприємством або майном без волі його власника;
- раптовість здійснення рейдерських атак;
- протизаконність дій рейдерів. Тут слід застерегти, що ця ознака не завжди необхідний, тому що перехід контролю над підприємством без волі власника, але з дотриманням чинного законодавства, цілком можливий;

- використання судових рішень (в тому числі і третейських судів), які виносяться без достатніх підстав;
- підтримка з боку державних органів. Найчастіше рейдерські атаки передваряються множинними перевітками контролюючих органів, проведеними без достатніх підстав;
- силова складова [2].

В

даний час не визначено чітких критеріїв, за якими те чи інше поглинання підприємства можна вважати протиправним. Прагнення державних інститутів встановити за ці діяння кримінальну відповідальність залишилося на рівні декларацій. У зв'язку з цим висловлюються різні позиції щодо застосування норм Кримінального кодексу України та необхідності внесення до нього змін у напрямі боротьби з рейдерством.

Аналіз останніх досягнень та публікацій. В економічній науці тривалий час науковці дискутують над проблемою рейдерства. Серед провідних вчених найбільший внесок у вирішенні проблем рейдерства внесли Джон Рокфеллер, Майкл Мілкен, Г.О. Греф, Васильєв А. В., Ухов С.С., Зеркалов Д.В. та інші. Всі вони по різному визначали поняття «рейдерство», поділяли його на види знаходили ознаки для кожного. Також було запропоновано безліч заходів для боротьби з цією міжнародною проблемою. Але в конкретний час і при конкретній владі потрібно викоринювати рейдерство різними способами та методами. Зараз для успішної боротьби з цією проблемою необхідна ліквідація прогалин у законодавстві та якісні законодавчі акти і документи, які будуть трактувати ті чи інші ситуації.

- **Мета статті.** Проаналізувати причини виникнення рейдерський захопленнь на території України та запропонувати заходи щодо їх зменшення для сучасних підприємств.

Основний матеріал дослідження. Поширеність рейдерських атак негативно впливає на розвиток країни в цілому, бо в Україні не завжди виконуються гарантії прав власності і можливі ситуації захвата підприємств у законних володарів. Термін «рейдерство» настільки увійшов в лексикон повсякденного життя, що ігнорувати факт існування такого явища неможливо. Проте в правовому полі України не існує офіційного визначення терміна «рейдерство», тому надзвичайно актуальним буде формулювання змісту цього поняття. Слово «рейдер» має англійське походження, адже у середині 20 століття за часів військового протистояння Великобританії та Іспанії так називалося одне з англійських морських піратських суден, котре здійснювало напад лише на іспанські торгові судна. З того часу дане поняття увійшло в лексику військово-морської справи, воно означало проведення морських операцій під час військових дій спеціально підготовленими для знищення бойових і торгових суден ворога морськими суднами. Це поняття застосовувалося під час війни багатьма країнами світу. Термін «рейдерство» походить від англійського слова «raid», яке тлумачиться саме як «набіг», «раптовий напад», «грабувати», «спустошувати», «робити спроби знищити курс акцій шляхом продажу великої кількості цінних паперів». Таким чином, беручи до уваги основні смислові ознаки цього слова, «рейдерство» означає вороже поглинання, перехват оперативного управління або власності підприємства за допомогою спеціально ініційованого бізнес-конфлікту [3].

Історію українського рейдерства умовно можна поділити на два періоди. Перший період охоплює час від початку 90-х років до початку 2000-х. У цей час Україна стає незалежною, відбувається перехід країни на ринкові відносини, визначаються політичні центри, створюються злочинні угруповання. Така сама ситуація склалась в більшості пострадянських країн. Захоплення підприємств здійснювалось відкрито кримінальним шляхом, досить часто - із застосуванням фізичного насильства. Правовий нігілізм супроводжувався нехтуванням правами людини, правопорядку країни. З часом ситуація стала змінюватись: було прийнято низку нормативних актів, економічна обстановка поліпшувалась, в країні відбувалась, хоча і не на належному рівні, боротьба з корупцією, знижувалась криміногенна обстановка. Особливістю цього періоду є відсутність вибору. Другий період триває понині з початку 2000-х років. Цей період характеризується напівзаконним загарбанням підприємств, більш легальними методами боротьби, активним протистоянням рейдерству. Хоча експерти не схильні вбачати «руку» російських спецслужб у хвилі рейдерства, що прокотилася Україною, у Росії випадки

корпоративного захоплення підприємств поширені значно більше, ніж у нас [4].

Починати боротися з можливим виникненням рейдерських атак необхідно ще з моменту створення підприємства, і це мають бути комплексні заходи, а здійснюватися вони повинні постійно. Хотілося б зупинитися на деяких з таких заходах:

- історія заснування підприємства має бути бездоганною, а установчі документи повністю відповідати чинному законодавству України;
- придбання та продаж активів підприємства слід здійснювати в суворій відповідності до законодавства. Всі розрахунки бажано проводити офіційно, із зазначенням у договорах їх реальних сум;
- у статуті підприємства, його локальних актах, більш ніж бажано закріпити ефективний механізм контролю за здійсненням менеджерами угод, що передбачають дії з фінансами та кредитами;
- необхідно мати на підприємстві Положення про комерційну таємницю і конфіденційну інформацію;
- необхідно прагнути до консолідації в руках основних власників якомога більших часток акцій підприємства;
- у всіх укладаються підприємством договорах, в яких підприємство виступає боржником, повинна бути передбачена умова, що уступка права вимоги за договором здійснюється тільки за згодою боржника;
- необхідно здійснювати постійний моніторинг активів, зобов'язань і судових рішень відносно підприємства;
- необхідно запастися нотаріально завіреним пакетом документів. У нього повинні входити установчі документи, протоколи загальних зборів, рішення керівних і контролюючих органів підприємства, зразки підписів основних власників і менеджменту, відбитки печаток, правовстановлюючі документи на основні активи. Зберігати пакет документів необхідно поза підприємства, у важкодоступному для третіх осіб місці;
- велими не зайвою є і організація роботи з охорони активів [5].

Якщо рейдерська атака все ж неминуча, або вже відбулася, діяти слід швидко, але обдумано. Природно, у кожному конкретному випадку необхідний індивідуальний підхід, але деякі методи можуть виявитися підходящими в будь-якому випадку. Активи підприємства слід законним способом передати у власність іншої підконтрольного підприємства з більш стійкою до рейдерських атак організаційно-правовою формою - продати, внести в статутний фонд і т.д. У разі силового захоплення підприємства на підставі судових рішень, треба невідкладно оскаржити такі рішення в судах з клопотаннями про призупинення їх виконання, а основним власникам звертатися до суду з позовами про визнання недійсними рішень загальних зборів, проведених без їх участі, а також рішень нового нелегітимного менеджменту. Не зайвим буде також звернутися із заявами в правоохоронні органи про скоєння нападу на підприємство, державні органи по боротьбі з рейдерством, а також висвітлити вашу проблему в ЗМІ. І, звичайно ж, дуже бажано вже на етапі здійснення превентивних заходів мати сильну юридичну службу або надійного партнера в особі фірми-фахівця, щоб у разі виникнення проблеми із загарбниками швидко і ефективно прийняти заходи по її вирішенню [1].

За останні два роки в Україні істотно почастішали рейдерські захоплення, їх кількість оцінюється в понад 3 тис. на рік. За даними Українського союзу промисловців і підприємців в Україні діє 35-50 спеціалізованих рейдерських груп, які складаються з досвідчених юристів та економістів. За причетність до рейдерських дій в 2011 році були звільнено 49 суддів. Експерти оцінюють збитки від рейдерських захоплень в 3-5 млрд. доларів щорічно, а середньостатистичну норму прибутку рейдерів - в сотні відсотків [4].

Можливо, для вирішення проблеми щодо щорічного збільшення кількості рейдерських захоплень треба скласти публічний реєстр компаній, які займаються рейдерськими атаками, реєстр фізичних осіб, які займаються рейдерськими послугами, реєстр суддів. Це буде своєрідним клеймом. Також можна позбавляти ліцензій охоронні структури, які причетні до рейдерства. Рейдерство - це перш за все

захоплення чужого майна за допомогою приватних охоронних структур, воно за своєю суттю є бандитизмом. Рейдерство необхідно оголосити кримінальним злочином.

Висновки. Отже, можна узагальнити, що в Україні рейдерство дійсно є надзвичайно актуальною проблемою в сучасному суспільстві, яка набирає статусу загрози національної безпеки України. Через нестійкість, корумпованість державних органів, несформованих інституцій прав власності такий феномен в Україні не лише виникає, а набирає високих «темпів зростання». І хоча в розвинених країнах рейдерство є ефективним інструментом впливу на неефективні підприємства, у нас – це інструмент перерозподілу власності та особистих інтересів [6].

Україна досі живе в минулому: процедури банкрутства далекі від досконалості. Місцеве законодавство не може захистити підприємство, а значить, єдиний вихід – впроваджуватися в систему міжнародних стандартів і захищати підприємство своїми силами. Боротьба з рейдерством має носити комплексний характер. У питанні протидії рейдерству повинні об'єднатися влада, парламент, бізнес, громадськість. Лише таким чином можливо значно скоротити кількість рейдерських захоплень в Україні. Головним антирейдерським чинником є формування «правил гри» та умов рівноправної конкуренції [4]. Держава та влада першими повинні демонструвати принцип верховенства права. За прогнозами експертів пік поглинань в Україні ще не настав. Тому виникла серйозна необхідність звернути увагу на дану тему, щоб у власника виявилось більше здорової агресії для захисту свого бізнесу.

Література

1. Пиманова А. К. Рейдерство (недружественный захват предприятий) / А.К. Пиманова, М. О. Фаенсон. – М.: Альфа-Пресс, 2007. – 532 с.
2. Дічек О.Ю. Рейдерство в Україні: правові ознаки і шляхи запобігання / О.Ю. Дічек, Ю.Т. Нікітін // Юридичний журнал. – 2010. □ № 5. – С. 98.
3. Федоров А. Ю. Рейдерство та корпоративний шантаж / А. Ю. Федоров. - К.: Аспект – Поліграф, 2010.– 456 с.
4. Зеркалов Д. В. Рейдерство. Монографія / Д. В. Зеркалов – К.: Основа, 2011. – 372 с.
5. Полушкин О.А. Рейдерство: пути решения актуальных проблем / О.А. Полушкин // Закон и право. – 2011. □ № 2. – С. 62.
6. Чуясов А. В. Механизм незаконного поглощения предприятий / А. В. Чуясов. Х.: ТОВ «Фортуна-прес», 2007. – 254 с.

УДК Ч.481.25

Данильчук О.М., Тонкий Д.В. (КП ДонНТУ)

МАТЕМАТИЧНА ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

У статті йде мова про практичне спрямування вивчення математики, яка передбачає формування вмінь та якостей використовувати набуті знання під час вивчення як самої математики, але й інших навчальних дисциплін. Потрібні зміни не тільки при викладанні самого предмету, але й зміни внутрішнього стану викладача – це нетрадиційні підходи при вивченні математики.

МАТЕМАТИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ

В статье идет речь о практическом направлении изучения математики, которая предусматривает формирование умений и качеств использовать приобретенные знания при изучении как самой математики, так и других учебных дисциплин. Нужны изменения не только при преподавании самого предмета, но и изменения внутреннего состояния преподавателя - это нетрадиционные подходы при изучении математики.

Зміни, що сталися в освітянському просторі України за останні три роки, відбилися й на науково-методичній роботі, що є складовою частиною навчально-виховного процесу.

Науково-методична робота – це цілісна система взаємопов'язаних дій і заходів, що базується на досягненнях педагогічної науки, передового педагогічного досвіду, конкретному аналізі стану навчально-виховного процесу. Вона спрямована на зростання професійної майстерності кожного педагога, підвищення творчого потенціалу педагогічного колективу навчального закладу загалом, зрештою, на вдосконалення навчально-виховного процесу, поліпшення якості рівня навчальних досягнень студентів, їхньої вихованості, розвитку, готовності застосовувати свої знання в житті.

Щоб студенти добре сприймали зміст навчання, який їм передаємо, у них має бути бажання сприйняти його. Саме по собі це бажання не виникає. Нерідко студент ніби слухає викладача, але слухає не уважно, незацікавлено. Тому й результати такого навчання є надто скромними.

У дореволюційні часи вчитель не дуже піклувався про те, чи хочуть учні, студенти зрозуміти матеріал, який він викладає. Не хочуть – нехай кидають школу, вуз. Не слухають – не уникають покарання. Навіть півстоліття тому більшість школярів та студентів «гризли камінь науки», щоб «вийти в люди». Зараз багато чого змінилося [2]. Придивімося до тих змін, які відбулися у вищих навчальних закладах. На перший погляд, ніби все те саме: викладач входить в аудиторію, опитує, пояснює їм новий матеріал – нехай навіть інший матеріал, складніший або простіший, нехай із застосуванням технічних засобів навчання, у добре обладнаних кабінетах – сутність залишається. Глибокі зміни відбулися не стільки у викладачів, скільки в студенті. Раніше студент, який не бажав або не здатний був навчатися, кидав вуз, а потім поновлювався за потреби. Потужними були економічні стимули: краще вивчиш – будеш більше заробляти. Раніше в багатьох батьків не було можливості давати їм середню освіту, не говорячи про вищу і чимало з них, у першу чергу малоздібні залишали школу та вузи.

Певний контингент студентів (близько 30 %) поступово відсіювався. Зараз усі ці студенти в наших групах, ми чи не перше покоління педагогів, на долю яких припало вчити дітей без відбору та відсіву...» [1]. Слід прислухатися до цієї думки. Педагогічні завдання щодо поєднання навчання з продуктивною працею, подальшого підвищення ефективності навчання, забезпечення комп'ютерної грамотності студентів тощо можна реалізувати за умови ґрунтовної перебудови навчального процесу. Найголовніша проблема цієї перебудови полягає в забезпеченні реального зв'язку навчання з життям.

Поліпшити рівень і якість вузівської математичної освіти можна за допомогою підсилення її практичного, прикладного та політехнічного спрямування.

Практичне спрямування вузівського курсу математики передбачає формування в студентів умінь використовувати набуті знання під час вивчення як самої математики, так і інших навчальних предметів, застосовувати раціональні обчислювальні прийоми, розв'язувати рівняння і нерівності, користуватися обчислювальною технікою тощо.

Завдяки прикладному спрямуванню студенти навчаються математично досліджувати реальні явища, складати математичні моделі задач, розв'язувати їх та зіставляти одержані результати з реальними.

Політехнічне спрямування передбачає застосування математичних знань та вмінь для пояснення виробничих циклів, процесів обслуговування та керування, полегшення вивчення інших предметів, зокрема фізики, хімії, нарисної геометрії тощо.

Прикладні задачі сприяють виконанню багатьох завдань навчального процесу. Крім безпосередньої підготовки студентів до свідомого дослідження реальних явищ природи, ці задачі дають можливість розкривати методологічні питання взаємозв'язку теорії з практикою під час вивчення математики, формувати в студентів наукове світорозуміння. За їх допомогою вчителі можуть активізувати пізнавальну діяльність студентів, підвищувати їхній інтерес до навчального предмета, забезпечувати розвиток здібностей до технічної творчості, здійснювати профорієнтаційну роботу.

Прикладні задачі можуть сприяти також створенню проблемних ситуацій, бути засобом повідомлення та обґрунтування.

Наукові дослідження показали, що навчання може не тільки сприяти просуванню вперед, але й уповільнювати розвиток особистості. Якщо навчання ґрунтується не на усвідомленні й осмисленні, а переважно на запам'ятовуванні, то воно може на певному етапі гальмувати розвиток студента. Саме тому сьогодні першочерговим є не здобуття суми знань, а розвиток особистості.

Особистісно-орієнтоване навчання, складовою частиною якого є інформаційно-рецептивний метод, передбачає організування легкого, радісного, ненапруженого навчання, реалізованого за допомогою створення психологічно комфортного середовища, що сприяє високій концентрації уваги студентів. Здійснити це можна, організувавши пошукову діяльність студентів, шляхом постановки питань, розв'язання проблем і проблемних завдань, за допомогою проблемного викладання і пояснення знань, а також під час самостійної роботи студентів.

Чим більше вчитель, за можливості, відходить від сухого викладання матеріалу, тим міцнішими будуть знання студентів. Нетрадиційні підходи у вивченні математики дають можливість розвивати довготривалу пам'ять.

Викладач повинен уміти поставити себе на місце студента, подивитися на світ його очима, і лише тоді продумувати форму і методи навчання з метою виховати особистість із високим рівнем інтелекту.

Тому слова відомого китайського філософа Конфуція можна перефразувати так:

Мораль учителя — це вітер,
А мораль студентів — це трава.
Куди повіє вітер,
Туди похилиться трава.

На закінчення зазначимо, що на заняттях з математики бажано пам'ятати пораду Б.Паскаля: «Предмет математики настільки серйозний, що не можна нехтувати можливістю зробити його хоч трохи цікавим». Зробити цікавим предмет, а не фон, на якому його подають. Я.А. Каменський пропонував: «Всі можливі способи потрібно запалювати в дітях палке прагнення до знання й учіння. Прагнення до учіння збуджується ... самими навчальними предметами, методом навчання»[3, с. 7].

Література

1. *Педагогика сотрудничества*: Отчет о встрече педагогов - экспериментаторов // Учительская газета. – 1986. – 18окт.
2. *Бевз Г.П.* Методи навчання математики: навчально-методичний посібник. – К.: Генеза, 2010. 117с.
3. *Капіносів А.М.* Основи технології навчання. Проектуємо урок математики. – Х.: ВГ «Основа», 2006. – 142с.

Дюбо Д. Ю., Дяченко Н. И (КИИ ДонНТУ)

ПРОБЛЕМА БЕЗНАВРСТВЕННОСТИ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

Внутренние духовные качества, которыми руководствуется человек, этические нормы; правила поведения, определяемые этими качествами - такое определение дается понятию нравственность в словаре Ожегова С. И. [1, с. 6]

В других источниках нравственность – это термин, чаще всего употребляющийся в речи и литературе как синоним морали, иногда - этики. В более узком значении нравственность - это внутренняя установка индивида действовать согласно своей совести и свободной воле - в отличие от морали, которая, наряду с законом, является внешним требованием к поведению индивида. [2, с. 6]

Следовательно - безнравственность - противоположное значение нравственности. То есть: отсутствие морали и этики.

Сегодня мир охватил экономический кризис – но задолго до этого мир уже был охвачен беспрецедентным по масштабам нравственным кризисом.

Совершенно очевидно, что в XX веке во всем мире произошло резкое падение нравов, и это падение еще более стремительно продолжается и в XXI веке. В чем причина таких кардинальных перемен? И что принесет нам будущее? Кто виноват? И как найти выход? Эти и подобные вопросы с негодованием задают сегодня те, кого называют представителями здоровых слоев общества. Хотя это и непростая задача, попробуем хотя бы частично ответить на эти вопросы.

Сколько себя помнит человечество, столько и шла борьба с безнравственностью.

Источником же нравственности для человечества являются Божественные заповеди, переданные через пророков и посланников. Все пророки Всевышнего призывали к Единобожию, чистоте помыслов и деяний. За это их убивали, подвергали гонениям и мучениям. Всегда были те, кто боролись против истины, но также были и те, кто принимали ее, и таких, конечно, было большинство.

В разные эпохи и духовные ориентиры были разными. Иногда люди, руководствуясь ими, творили такие вещи, от которых современный человек ужаснулся бы. Например, египетский фараон убивал всех новорожденных мальчиков, боясь потерять свое царство. Вспомнить те же Помпеи, Содом и Гоморру, уничтоженные Богом за их неверие, за переход границ дозволенного.

Если заглянуть в историю и обратиться к памяти человечества, мы четко увидим, что нравственные нормы поведения, вера, честь, достоинство, верность, любовь к Родине, чувство долга и данного слова всегда были превыше всего для тех, до которых дошла хоть малая часть Законов Всевышнего. Отголоски пророческих наставлений и то, что осталось от Священных писаний, за прошедшие века трансформировалось в сознании людей в моральный кодекс, который они чтит. И за эти ценности люди умирали.

На Руси «честное слово купеческое» было нерушимым и символизирующим искренность и прямоту.

В Европе и Азии в старину девушки всегда одевались скромно и прикрывали тело.

«Мона Лиза» — портрет молодой женщины, написанный итальянским художником Леонардо да Винчи примерно в 1503 году. Это одно из самых известных произведений живописи эпохи Возрождения, которое по современным критериям считается образом скромной женщины. Нет, наверное, человека, не видевшего эту картину. Однако, изучая историю ее написания, историки пришли к выводу, что этот образ символизировал девушку легкого поведения, поскольку женщины в те времена не позволяли себе открывать грудь и волосы.

Проблема «алкоголизма и потомства» во все времена волновала продвинутые умы человечества. Еще два тысячелетия назад Плутарх вывел знаменитую формулу «Эбрии эброис гignent» («Пьяница рождает пьяниц»). А Платон добился принятия закона, запрещающего распивать спиртное. Мудрец хорошо знал, что от спиртного особенно страдает неокрепший еще организм и что хроническими алкоголиками становятся в первую очередь те, кто пристрастился к вину с раннего возраста. В Древнем Риме казнили тех, кто пил до тридцати лет. Это объяснялось тем, что именно в эти годы человек обзаводится семьей, детьми. А в Карфагене действовал закон, запрещающий пить вино в те дни, когда исполнялись супружеские обязанности. Так что, как видим, человечество еще на заре цивилизации боролось за здоровое поколение. Процент искренности в те времена был высок. Любовь была чистой и неподдельной.

Чем больше люди отдалялись от Божественных заповедей, тем сильнее приходили в упадок мораль и нравы.

В объемном труде «Очерки истории цивилизации» английский писатель и историк Герберт Уэллс отмечает, что именно после признания эволюционной теории «началось настоящее разрушение морали». Почему? Эволюционисты утверждали, что человек есть лишь

высшая форма животной жизни. Уэллс, сам эволюционист, в 1920 году писал: «Они решили, что человек — это такое же социальное животное, как и индийская охотничья собака. Они считали, что и в человеческой стае крупные собаки должны запугивать и подчинять».

На вопрос, с чего же началось в XX веке резкое падение нравов,истики и историки отмечают, что в прошлом столетии огромный вклад в падение нравственных ценностей внесли мировые войны.

Первая мировая война, знаменовала собой эпоху небывалого падения нравов. В кровавой бойне Первой и Второй мировых войн человеческая жизнь обесценилась. Экстремальные условия стерли моральные ограничения, и жизнь «на личном фронте» во многом столь же обесценилась, как и на полях сражений.

Эти войны нанесли сокрушительный удар по нравственной интуиции человека. Мир был вовлечен в чудовищное кровопролитие, миллионы людей были замучены.

А для Руси ситуация разворачивалась по еще более драматичному сценарию: революция, Гражданская война, в результате чего к власти пришли коммунисты, которые решили уничтожить истинную религию, веру в Бога, назвав ее «опиумом для народа» и привнесли взамен «новую религию», веру «в светлое будущее». Все источники духовного и нравственного были заменены. Вместо Священных Писаний появились труды Ленина и Маркса, храмы и мечети превратились в клубы, святыми местами для паломничества стали памятники и мавзолеи.

Некоторое время люди еще пытались сохранять внешние приличия. Например, материалы для радио, телевидения и кинематографа проверялись на предмет нравственности — но недолго. В СССР это было поставлено на широкую ногу, и идеологическая пропаганда воспитала поколения на моральных ценностях коммунизма, но, к сожалению, все это было лишено истинной морали - религиозной. К 1960-м годам в мире начался резкий и неуклонный упадок цивилизации. Эта тенденция нашла свое отражение во многих странах.

В те годы падение нравов носило глобальный характер. В том же десятилетии наряду развивалось движение за права женщин, а социальная революция провозглашала так называемую «новую мораль». Женщины стали делать аборт. Когда страх перед беременностью перестал сдерживать людей, «свободная любовь» без каких-либо обязательств со стороны партнеров» обрела большую популярность.

В то же время пресса, кино и телевидение уже не выступали за строгие моральные устои.

Уже к 1970-м годам появились видеомагнитофоны, и люди могли смотреть фильмы безнравственного содержания, которые постыдились бы смотреть в кинотеатре на виду у всех. Позже с распространением Интернета в любой стране у любого обладателя компьютера появился доступ к самой грязной, низкой порнографии.

Прежние ценности и нормы морали сменились духом легкомыслия и вседозволенности.

Мир, в котором мы сегодня живем, можно смело назвать временем дурных манер. Вместе со старым порядком ушли ценности, придававшие жизни значимость и смысл, новые же ценности было не так легко найти. Опыт старших поколений — их политические взгляды, стиль одежды, половая мораль поставили под сомнение. Поведенческую мораль постиг полный крах.

Забыв о вековых традициях приличия и чести, люди установили собственные нормы морали.

Многие утратили веру, а с ней и нравственные ориентиры. Всякая власть и авторитет, диктующие нормы жизни, упали в глазах людей. Так понятие добра и зла для них стало относительным.

В настоящее время тревогу вызывает тенденция ослабления главных функций семьи — воспроизводства и социализации детей. Ухудшение демографической ситуации, рост количества детей, рожденных вне брака, количества разводов, а также существенные изменения во взглядах

на брак, на роль матери и отца в духовном благополучии ребенка – все эти факторы несут устойчиво-регрессирующий характер.

Помимо этого всюду царит обман, культура надувательства, коррупция проникла во все аспекты жизни, контрафактная продукция заполонила рынок, даже лекарства подделывают, не говоря о некачественных продуктах питания. В современном мире покупается и продается почти все, даже честь и жизнь человека.

Добавить сюда можно нарушение этики и правовые махинации, и перед нами — беспрецедентный по своим масштабам нравственный кризис.

Публичная речь, в том числе на телевидении и радио, изобилует матом и блатным жаргоном.

Интернет переполнен фильмами, где в деталях показано, как ученики избивают своих учителей. Пожилых людей сотнями убивают ради того, чтобы завладеть их квартирами. Пьяные матери выкидывают из окон своих младенцев. Существует (в XXI веке!) и такое явление, как работорговля, причём в прямом, а отнюдь не в метафорическом смысле слова. Развязно-агрессивные юнцы демонстративно не уступают места в транспорте пожилым людям.

Конечно, мир не без добрых людей. Однако можно часто услышать: «А что мне это даст? Что я с этого буду иметь?». Дух эгоизма стал принципом жизни.

Падению Римской империи и других цивилизаций способствовали повсеместный эгоизм и безнравственность. Учитывая сегодняшнее положение дел, человечество должно задуматься над тем, каких последствий можно ожидать.

Ценности, пропагандирующиеся в современном мире, это возведение в культ, потакание своим прихотям, поощрение явного насилия, жестокости и половой распушенности и преподнесение всего этого, как нечто нормальное. Понимая все это, многие говорят о необходимости создания национальной идеи, которая стала бы плацдармом для внесения морально-нравственных ценностей в массы.

А почему бы не опираться на давно всем известные религиозные, Божественные ценности? Неужели кто-то способен изобрести что-то лучше того, что было получено всеми нами через Слово Божье?

В нашем обществе мы наблюдаем нарушение нравственных норм и запретов в рекламе, СМИ, масскультуре, и манипулятивное воздействие особенно телевидения и рекламы «гедонистический проект», включающий широкое предложение игр, наркотиков, включая алкоголь, это изменение ценностных установок отношения к родине, семье, традициям, к труду и т.п.

Пренебрежение со стороны родителей воспитанием детей способствует развитию всех пороков, которые есть в современном обществе. Нередки случаи насилия в семье и жестокого обращения с детьми.

Общество утрачивает культурные традиции, служившие моральным якорем. Рост наркомании и распушенности — очередной признак того, что мир погружается в омут моральной деградации.

Раньше люди еще как-то отличали добро от зла. Сейчас же можно делать все, что заблагорассудится. Если еще несколько десятилетий назад в обществе осуждали и критиковали внебрачные связи, и было позором рожать детей вне брака, сегодня же гражданские браки стали нормой и ко всему подобному относятся с уважением.

Старшее поколение сочло бы такие действия вопиющей безнравственностью. На каждом углу — непристойные сцены и фотографии. Фильмы, которые раньше не рекомендовались зрителям до 18 лет, теперь вся семья смотрит совершенно спокойно. И сегодня это часто нацелено именно на детей.

У каждого человека есть свои критерии нравственности. Что для одного неприемлемо, для другого – норма жизни. Так понятие добра и зла для многих стало относительными понятиями.

Совершенно очевидно, что мы теперь живем в другом мире.

И как теперь нам быть, где найти ценности, придающие жизни значимость и смысл? Где их искать?

Задавая себе эти вопросы, многие находят выход из этого лабиринта и обретают гармонию жизни в Боге, становясь человеком безупречной нравственности.

Подвигнуть общество встать "на защиту нравственности" можно только в правовом поле, в котором четко определяется, какая информация вредит нравственному здоровью, а какая нет, и где есть критерии, по которым можно будет определить, что вредно, а что нет.

Вера человека и чувство ответственности за каждый поступок перед Богом выступают в качестве Высшего совета по защите нравственности.

С помощью веры человек осуществляет контроль своей деятельностью, и если вдруг в чем-то оступился, опять-таки вера помогает раскаяться и вернуться на правильный путь.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка. [Электронный ресурс] <http://www.ozhegov.org/words/19070.shtml>
2. Апресян Р. Г. Нравственность // Новая философская энциклопедия. — М.: Мысль, 2000. — Т.

Ісаєнков О.О., Ісаєнков К.О. (КП ДонНТУ)

СОЦІАЛЬНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА

На думку вітчизняних і західних учених освіта сьогодні стає товаром, що певним чином впливає на уявлення людей про навчання у вищому навчальному закладі, правах власності і передачі знання, про справжню роль громадянства в сучасному суспільстві. Освіта стає сьогодні тим інструментом, за допомогою якого кожна людина може добитися успіху в житті, а суспільство в цілому рухатися шляхом прогресу. Сьогодні для всіх очевидно: освіта може надзвичайно багато і позитивного, і негативного. Користуватися цими можливостями необхідно професійно і цілеспрямовано, оскільки майбутнє суспільства формується сьогодні нами, в найближчій перспективі нашими студентами.

Які вони сьогоднішні студенти?

За останні роки студенти дуже змінилися. Основним став принцип виживання. І люди стали жити за інстинктами. Коли людина говорить: «Я так хочу» - це словесне вираження інстинктивної діяльності. А основні інстинкти всі знають: поїсти, поспати і так далі. Причому харчовий - перший. Ось така проблема.

Сучасні студенти вимушені в збиток навчанню витратити багато часу на підробки.

Одна третина студентів працює, тому що батьки не можуть забезпечити їх всім необхідним. Ще одна третина працює, щоб спробувати себе в справі і до кінця навчання чітко розуміти, на чому вони хочуть спеціалізуватися. Частина студентів, що залишилася, працює, щоб забезпечити собі працевлаштування після закінчення навчального закладу.

З цієї проблеми витікають досить глобальні наслідки.

Корпоративні зв'язки усередині студентства як соціальної групи зараз досить слабкі і в першу чергу, визначаються спільною діяльністю усередині групи.

Раніше це було не лише навчання, але і студентські кухлі, турпоходи, зльоти, конкурси авторської пісні або чергування. Зараз всі ці заходи виражені в дуже слабкій мірі, і навіть навчання для сучасного студента - це півсправи, тому і соціальні зв'язки стали наполовину слабкіше. У студента на першому місці стоїть проблема заробітку.

Але захопленість не зникла. Вона завжди підігривається цікавістю, тому людина ніколи її не втратить. У сучасного студента є прагнення до пізнання нового. Набагато

підвищився рівень знань сучасного студента, він став ерудований. Але читають студенти дуже мало. Якщо раніше добре знали класику, то зараз - ні. Але незнання класичних творів вони заповнюють іншим. Зараз вступ інформації багатоканальний. У сучасного студента з'явився комп'ютер, Інтернет, широкі можливості для вивчення будь-якого предмету. До всього вищесказаного, сучасний студент, звичайно ж, став мобільнішим. Але все одно студенти не повною мірою використовують те, що їм дане, враховуючи, що у них стільки джерел інформації і стільки можливостей. Все залежить від вибору кожного з них.

Час навчання у вузі збігається з другим періодом юності, або першим періодом зрілості, який відрізняється складністю становлення особових меж. Характерною межею етичного розвитку в цьому віці є посилення свідомих мотивів поведінки. Помітно зміцнюються ті якості, які не вистачало повною мірою в старших класах, - цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, самостійність, ініціатива, вміння володіти собою. Підвищується інтерес до моральних проблем (меті, способу життя, боргу, любові, вірності і ін.)

За результатами різних соціологічних досліджень можна скласти соціальний портрет сучасного студента.

Серед різних класифікацій мотивів навчальної діяльності студентів, як правило, виділяють три. Це: 1) професійно-пізнавальний мотив (у основі якого лежать як широкі пізнавальні потреби, так і інтерес до знань, специфічних для майбутньої професії); 2) мотив здобуття диплома про вищу освіту (як прагнення до певного статусу в суспільстві); і 3) мотив міжособового спілкування (у основі якого знаходиться потреба спілкування з "однодумцями" - довкола людей, об'єднаних загальними інтересами і професійною спрямованістю).

У одному з досліджень соціальний портрет сучасного студента описується таким чином. Сучасні студенти віддають перевагу Інтернету з величезною кількістю сайтів, які їм потрібні не лише для розваги, але і для навчання. В середньому в мережі «зависають» на 2-5 годин, а багато і не відключають його зовсім. Найбільшою популярністю користуються електронні сторінки «Однокурсники» і «В контакті». Люблять, проводять весело час, приходять на заняття, вічно сонними і голодними. Вони вважають, що студент живе від сесії до сесії, так само він повинен встигати скрізь і усюди, так описали сучасного студента 72% опитаних. А 38% вважають, що сучасний студент повинен прагнути до нових знань і бути чуйним, допомагати однокурсникам, цілеспрямованим, товариським, активно брати участь в житті свого університету, і, звичайно ж, вести здоровий спосіб життя.

За результатами опиту викладачів: за думкою викладачів сучасний студент, різносторонній, ініціативний, самокритичний, активний, азартний, енергійний, завжди в русі і у пошуках пригод, працелюбний, і старанний. А так само у них багато амбіцій, чим знань, сміливі і ризиковані, уміють «діставати» матеріали з Інтернету, які залишаються лише на папері, але не в їх головах. Коли б не лінь, сучасні студенти, були б ідеальними учнями наших викладачів, які вкладають в студентів не лише свої знання, але і любов до предмету.

Приведені нижче дані соціологічних досліджень дозволяють дати характеристику сучасного студента, виділити найбільш типові межі його соціального портрета.

На питання «Що для Вас в житті найголовніше?» Отримані відповіді: сім'я - 48,7%, любов - 38,6%, здоров'я - 35,4%, робота - 30,3%, освіта - 28,4%, пошана тих, що оточують - 15%, творчість - 14,5%, діти - 13,4%.

За даними опиту студенти більш всього цінують: порядність - 59,5%, відчуття власної гідності - 57,2%, розуміння - 44,1%, доброту - 42,1%, незалежність - 41,6%, свободу - 36,6%. А більш всього ненавидять: зрада - 80,9%, жорстокість - 49,2%, брехня - 46,1%, жадність - 33,8%, неучтв - 23,1%.

На питання «Які соціальні проблеми молоді Ви вважаєте сьогодні найбільш серйозними?» студенти дали наступні відповіді: наркоманія - 60,8%, працевлаштування - 49,6%, злочинність - 36,7%, пияцтво - 24,1%, здобування освіти - 20,8%, неможливість знайти матеріальну незалежність - 19,8%.

Вважають найбільш важливими для досягнення успіху в житті: цілеспрямованість, завзятість, працьовитість, цікаву роботу - 63,9%, хороша освіта - 46,8%, «багаті» батьки і зв'язки

- 25,5%, везіння - 10,8%, здібності - 9,4%. Студенти явно недооцінюють роль здібностей в досягненні життєвого успіху, кожен четвертий сподівається на багатих батьків і зв'язки.

Загроза безробіття пугає кожного четвертого студента, соціального захисту потребує - 52,8%.

Актуальними проблемами в соціально-культурній сфері студенти вважають: фінансування - 70%, підготовка кадрів - 50%, надання платних послуг - 30%, оплата праці - 40%, зацікавленість - 30%, збереження культурної спадщини - 20%, недостатній вплив держави на розвиток галузі - 20%, скорочення установ культури - 10%, впровадження нових технологій - 10%, якість послуг - 10%.

Шляхи вирішення сучасних соціально-культурних проблем студенти бачать в залученні позабюджетних засобів - 70%, якісна підготовка кадрів - 70%, доступність послуг, що представляють, - 30%, вдосконалення законодавчо-правової бази - 20%, державна підтримка культури - 20%, відродження традицій і звичаїв - 10%, реклама - 10%.

До первинних цінностей сучасне студентство вузу відносить: кар'єра - 80%, здоров'я - 60%, матеріальні блага - 50%, сім'я - 50%, освіта - 50%, духовний розвиток - 50%, самореалізація - 50%, моральна стійкість - 40%, чесність - 10%, любов - 10%.

Негативними якостями особи студенти вважають: неписьменність - 30%, брехливість, нахабство, інфантильність, лінь, невміння працювати - 20% (кожна позиція), зрада, зарозумілість, удавання, меркантильність, довірливість, заздрість, лицемірство, жадність, егоїзм, істеричність, деградація - по 10%, відповідно кожна позиція.

Проведений соціологічний опит серед студентів показав, що «портрет сучасного студента» їм представляється як (основні позитивні межі): активний, товариський, привітний - 100% (кожна позиція), уважний - 80%, відповідальний, легковажний - 70%, пунктуальний і ввічливий - 60%, акуратний - 50%, коректний і чуйний - 40%.

До негативних якостей сучасного студента, опитані студентські групи вузу віднесли: невідповідальний і неакуратний - 50%, неорганізований, непосидючий і неуважний - 40%, некоммунікбельний і невихований, відповідно - 30%.

Характеризуючи «Сучасний портрет педагога» до його позитивних якостей студенти відносять: професіоналізм, письменність, комунікбельність - 100%, справедливість - 90%, компетентність - 80%, ввічливість - 70%, активність, доброзичливість, переконливість, товариськість, врівноваженість, чуйність - 60% (кожна позиція), вимогливість, терплячість, організованість - 50%, життєрадісність, працьовитість, уважність, оптимізм, любов до роботи, відчуття гумору, коректність, уміння вислухати - 20%, ентузіазм, привітність - 30%.

Основними негативними якостями сучасного педагога студенти вважають: непрофесіоналізм, неписьменність, невміння управляти аудиторією - 70%, безвідповідальність, агресивність, грубість в спілкуванні, лінь, пасивність, деспотичність - 60%, некоммунікбельність, байдужість, хитрість, замкнутість - 50%, запальність, неохайність, неорганізованість, некоректність, байдужість, строгість, нервозність - 40%, неуважність, нечуйність, несправедливість - 30%, невивічливість, меланхолійність - 20%.

Думається, що приведені соціологічні дані не вимагають детальних коментарів, вони лише підтверджують, що сучасне студентство, не дивлячись на багато негативних тенденцій, що склалися останніми роками, в суспільстві, зберігає властивий йому творчий потенціал, віру в добро і в людей, готовність служити російським ідеалам гуманізму, культури, освіти і науки.

Сьогодні, коли відбуваються зміни в суспільній свідомості, в поглядах на світ і місце в ньому людини, її суспільно-політичного, духовно-етичного, ціннісно-орієнтованого відношення до соціально-культурного довкілля, завданням держави стає формування нових ідеалів, культурних цінностей, соціально-значимих інтересів, які завжди були і залишаються основними засадами життя людської цивілізації.

Таким чином, без корінної трансформації системи вітчизняної освіти, очевидно, неможливо добитися радикальних якісних змін в інтелектуальній сфері життєдіяльності суспільства, упровадити нове мислення в суспільну свідомість.

Ісаєнков О.О., Ісаєнков К.О. (КП ДонНТУ)

СТУДЕНТСТВО ЯК СУБ'ЄКТ МОДНОЇ ПОВЕДІНКИ: МОДЕЛЮЮЧІ ФАКТОРИ

Найбільш активною і ініціативною частиною молоді виступає студентство. Студентська молодь вищих навчальних закладів представляє інтерес як покоління, яке через значний освітній рівень, активний працездатний вік, динамічної соціальної поведінки в найближчому майбутньому займе місце основної інтелектуальної і продуктивної сили в суспільстві. Студентство як у фокусі вбирає в себе найбільш значимі соціальні характеристики молоді.

У науковій літературі, не дивлячись на чималу кількість робіт, присвячених цій темі, немає єдиної точки зору з приводу соціологічного визначення поняття «студентства». Ймовірно, цей факт пов'язаний з багатовимірністю і складністю його соціальних характеристик. Оскільки перед нами не стоїть завдання детально розглянути всі складові даного визначення, то надалі ми спиратимемося на наступну інтерпретацію поняття «студентство»: «Студентство - це мобільна соціальна група, метою існування якої є організована за певною програмою підготовка до виконання високих професійних і соціальних ролей в матеріальному і духовному виробництві». Основна думка авторів цього визначення зводиться до того, що студентство слід розглядати як соціальну групу в системі вищого навчального закладу, яка має свою мету, свої специфічні особливості і яка готується до виконання соціальних ролей і функцій інтелігенції.

Студентство є найзначнішою групою молоді, як за чисельністю, так і по ролі в системі суспільного відтворення. Проте від молоді студентство відрізняється характером праці, для якої характерне опанування наукового знання. Відмінність студентства від молоді також детермінована такими його межами, як об'єктивність існування, певна цілісність і самостійність по відношенню до інших соціальних груп, виконання в суспільстві певних функцій, специфічні соціально-психологічні межі і системи цінностей.

Своєрідність студентства як соціальної групи полягає в тому, що значна частина молоді не має досі власного соціального положення і характеризується або своїм минулим соціальним статусом (соціальним положенням батьків, сім'ї), або своїм майбутнім статусом, який пов'язаний з професійною підготовкою.

Специфіка модної поведінки молоді визначається її соціальними характеристиками як групи. Тому на користь аналізу нам необхідно хоч би, стисло торкнутися цих питань.

В основному студентство займає проміжне положення між молодшою і старшою віковими категоріями населення. Адаптація до інновацій відбувається в студентському середовищі вищих навчальних закладів більш усвідомлено, ніж у школярів, і в той же час м'якше, ніж у людей зрілого віку.

Істотна соціальна межа студентства - це його близькість по характеру діяльності, інтересам і орієнтаціям до соціальної групи інтелігенції, кваліфікованих фахівців. Цим же визначається і внутрішня неоднорідність студентства, яка є наслідком не лише різного соціального походження, національності, демографічних ознак, але, перш за все, особливих меж професійної подоби, близьких до меж відповідних загонів фахівців.

У 90-і рр. ХХ століття соціальний склад студентства був представлений як традиційними, так і новими стратами, що з'явилися в ході перетворень, - підприємці, бізнесмени, фермери.

За даними проведених досліджень, в даний час домінуючою групою студентів (більше 60%) є молоді люди з сімей фахівців з вищою освітою. Проте студентство швидко поповнюється представниками нових соціальних страт, що формуються, - молодими людьми з сімей, де батьки є представниками приватного капіталу. Серед батьків студентів порівняно трохи незайнятого населення (безробітних, непрацюючих пенсіонерів, інвалідів і так далі). Значно зменшилася доля дітей робітників і допоміжного персоналу. Вона складає менше 20%. Для порівняння відзначимо, що в 80-і рр. доля дітей робітників і допоміжного персоналу складала 35-45% від загальної чисельності студентів.

Таким чином, в наявності прагнення вищих соціальних шарів забезпечити своїм дітям вищу освіту, оскільки це є основною умовою спадкоємства лідируючих позицій в суспільстві. В результаті соціальна структура студентства, в порівнянні із структурою суспільства, розвивається асиметрично. У структурі студентства переважають вихідці їх вищих і середніх шарів, метою яких є утримати і передати дітям свій соціальний статус.

Які ж основні соціальні характеристики студентства?

Підсумовуючи найбільш важливі результати досліджень по цій проблематиці, можна виділити наступні найбільш значимі соціальні і соціально-психологічні його характеристики.

Відмінними рисами студентства як соціальної групи є: характер праці студентів, що полягає в опануванні наукових знань; основні соціальні ролі, визначені положенням студентства як резерву інтелігенції і його приналежністю до молодого покоління - молоді; висока мобільність цієї соціальної групи; специфічні форми організації своєї життєдіяльності; концентрація в великих вузівських центрах; «локалізація» способу життя в стінах виш, студентській групі, гуртожитку; відносна самостійність у виборі способів діяльності в навчальний і не навчальний час; пошук своєї життєвої дороги, пов'язаної з орієнтацією на реальне статусне просування, і в той же час соціальна неадаптованість і незахищеність молодого людини в соціокультурному середовищі.

Нарешті, студентське середовище молоді задає студентіві набагато менш суперечливе поле соціалізації і в цілому нівелює жорстку соціальну детермінацію його діяльної участі в суспільному виробництві. Студентіві в порівнянні зі своїми однолітками, що не вчать, надаються якісно вигідніші можливості саморозвитку, вжитки соціального продукту (наукові знання, педагогічні зусилля і ін.) без необхідності оперативного заповнення останнього.

До соціально-психологічних характеристик студентства можна віднести наступні: активність життєвої позиції студента, її самостійність і висока міра її прояву в практично творчій діяльності; відвертість інноваціям, експериментам, всякого роду змінам при високій цінності ініціативності і свободи вибору; висока міра готовності студентської макрогрупи до плюралізму думок і здібність до визнання різних точок зору за наявності індивідуально-своєрідного бачення світу складає специфіку молодіжно-студентської свідомості; уміння відчувати неприйнятні для себе орієнтири, піддавати їх критичному осмисленню; незначний багаж особистого і соціального досвіду в структурі особи молодого людини формують в свідомості студентства загострене почуття соціальної справедливості, віру в регуліруемість і передбаченість соціальних процесів; прагнення до соціального престижу.

Соціальні орієнтири студентства виступають не лише як «цілі життя», але і як важливі соціальні регулювальники поведінки особи, в даному випадку модної поведінки студентів. Ціннісні орієнтації студентів виражають не лише особові інтереси і потреби молоді, але і детермінують їх поведінку як суб'єкта соціальної поведінки в суспільстві. Цінності, що виражають цілі і засоби реалізації життєвих планів, грають роль основоположних норм, завдяки яким забезпечується інтеграція молоді в суспільстві.

Трансформація соціально-економічних умов в суспільстві привела до того, що сучасна молодь, традиції і норми якої досить сильно відрізняються від норм і звичаїв їх батьківського покоління, втратили або повністю змінили їх сенс. Відбувається культурна ерозія, свідомством якої є двоякі явища: з одного боку, це веде до втрати норм (аномія Дюркгейма); а з іншої - це передбачає велику свободу - можна експериментувати з нормами і цінностями, досягти того, що важливе, в що кожен бажає вірити.

Останні опити показують, що для 80% студентської молоді пріоритетним є забезпечення матеріального благополуччя, причому 40% опитаних як життєвий ідеал називають можливість «жити безтурботно, розважатися». Серед життєвих устремлінь переважає бажання «мати хороше здоров'я» (83%), «робити завжди те, що хочеться» (71%). Суспільні інтереси остаточно пішли на другий план. Пріоритетним є досягнення особистого благополуччя і отримання задоволення від життя. Причому і те, і інше нерозривно пов'язане з наявністю багатства, для досягнення якого допускаються всі засоби. Можна сказати, що щастя ставиться в пряму залежність від кількості грошей. Все це свідчить про переорієнтацію ціннісної системи

молоді на цінності «суспільства споживання», для якого характерні індивідуалізм, гедонізм і висока міра динамізму споживчих потоків.

Багато досліджень проблем молоді вказують на те, що сьогодні «культ моди, споживання опановує свідомість і набуває універсального характеру, що позначається на прагненні більшої частини молоді орієнтуватися на зовнішні ознаки приналежності до тієї або іншої групи». І саме мода, модні течії, стилі, модні речі і напрями, модні стандарти поведінки дозволяють реалізуватися цій потребі.

У чому ж особливості студентства як суб'єкта модної поведінки?

Перш за все, студентство як суб'єкт модної поведінки - це група (спільність), яка «усвідомлює модні новинки, їх соціальну і особову значущість», переживає із цього приводу певні емоції, які регулюють» його поведінку, «приводять до відмови від диктату колишньої моди».

Як суб'єкт модної поведінки студентство відноситься до однієї з двох груп («творців моди» і «споживачів моди») - до «споживачів моди». Більшість студентської молоді, через свою схильність до експериментатора і інновацій як характеристики цієї соціальної групи, ймовірно, входять до складу «ранньої більшості», а деяка його частина - «пізньої більшості».

Студентство, також як і інші соціальні групи, схильне до загальних тенденцій моди, але у зв'язку зі своєю специфікою мода в студентському середовищі має відмінні риси, форми і механізми свого прояву.

По-перше, схильність молоді до інновацій і експериментів ініціює найбільшою мірою (в порівнянні з іншими групами) модну поведінку для її членів. Сьогодні в студентському середовищі все, починаючи від вибору вузу і закінчуючи вибором подруг і вживанням тих або інших слів, в тій або іншій мірі схильне до впливу моди. Крім того, представники студентства (крупних міст) в порівнянні з молоддю, що не вчиться, більшою мірою схильні до дотримання моди як регулювальника їх поведінки і усунені (певною мірою) від реальності суспільного життя. З іншого боку, ціннісне різноманіття студентського середовища, чинник прагнення до вивчення пристрою навколишнього світу обмежує область експансії в неї особливо масових, направлених на насичення первинних потреб людей модних стереотипів. У свідомості студента мода представлена у вигляді цінності - мети, яка визначає характер життєдіяльності людини як в плані взаємодії його з наочним світом, так і в плані взаємодії з соціальним середовищем і самим собою.

По-друге, модна поведінка студентства особлива явно виявляється в мегаполісах, оскільки саме в них концентрується величезна кількість культурних зразків в будь-якій сфері діяльності. Дана обставина обумовлює, тим самим, вибір альтернатив, що створює необхідну умову функціонування моди - надмірність тих, що поступають в сферу модної комунікації культурних зразків.

По-третє, активна участь студентства в моді частково пояснюється її соціалізуючою функцією, тобто залученням індивіда до соціального і культурного досвіду. Адже це найбільш інтенсивний період освоєння соціальних ролей, норм і цінностей. Інтерес до моди у студентів є пошук своєї ідентичності. Важливий не лише вміст модних стандартів, але і сам факт дотримання якимсь нормативним зразкам, участь в соціальному житті як такому. З цього витікають дві головні тенденції сучасної моди як регулювальники поведінки студента.

З одного боку, сучасну моду можна охарактеризувати як агресивну. Сучасне інформаційне суспільство з його стандартизованою культурою робить модлину податливою диктату моди, стандартам. Мода по відношенню до індивіда виступає як якась примусова сила, що виникає не з власне людської творчості, а з надлічностних структур соціального буття. «Мода діє як «каталізатор стадності», накладаючи чималі обмеження на вільне самовизначення індивіда». Тим самим виявляється нормативний вміст моди, коли мода маніфестує себе як щось надіндивідуальне, стандартне. У цьому сенсі мода володіє великою силою санкціонуючої дії на поведінку, смаки і систему цінностей різних соціальних груп. Порушення моди викликає негативні оцінки. Молоді люди частенько вимушені позбавлятися від окремих застарілих понять, зразків, теорій, творів.

З іншого боку, в наявності постійний «плюралізм мод» - одночасне співіснування різних, однаково прийнятних для студента стилів (у одязі, музиці, науці, політиці, мистецтві), поглядів (ідей) і так далі. Це в якійсь мірі дозволяє молодій людині не закріплюватися за чимось одним, а вибирати згідно зі своїми перевагами, можливостями, інтересами, потребам і так далі, тобто бути в цьому сенсі досить вільним. Відношення до моди з цієї точки зору набуває максимально творчого характеру, що вказує, у свою чергу, на її ціннісну складову.

Розглянувши загальну характеристику студентства як суб'єкта модної поведінки, сформулюємо його орієнтацію дії, спираючись на типологію В.І. Чупрова. В цьому випадку ми можемо виділити три типи орієнтацій, що визначають модну поведінку студентства: орієнтації, характерні для середньостатистичного жителя (орієнтація на виживання); орієнтації, що відносяться до споживчої ідеології середнього класу (схильність до вжитку предметів, символізуючих стабільний і забезпечений спосіб життя); нарешті, орієнтації, розраховані на перспективу.

У другій групі орієнтацій проводяться відмінності між матеріально малозабезпеченою і високозабезпеченою групами молоді: для перших актуальніше потреба у навчанні, для других - модний престижний вжиток. У кожному типі вжитку превалює яка-небудь з орієнтацій: у «сільському типі» - орієнтація на виживання, в умовах малого міста - структура потреб, характерна для нижньої частини середнього класу, для молоді крупного міста - структура потреб високозабезпеченої молоді. Для останньої молоді, отже, характерніша демонстративна споживча поведінка, найтісніше пов'язана з модою.

Орієнтація в модній поведінці обов'язково включає мотиви дотримання моді. Слідуючи моді, молода людина сприяє символізуванню, формуванню, зміцненню свого «Я», своєї особової ідентичності, самосвідомості, причому переважно в демонстративних і ігрових формах. Особливо це поважно для індивідів з нестійкою психікою, для яких власне «Я» постійно потребує підтвердження своєї значущості, стійкості і привабливості.

Як основний мотив дотримання моди студентство спирається на наслідування своїй референтній групі. Тому мода є одним з основних засобів для студента, щоб підкреслити свою приналежність до своєї соціальної групи і в той же час виділити себе з однорідної групи як індивідуальність.

А хто ж може виступати як така референтна група?

У першому випадку це група, до якої студент належить і знаходиться під тиском її норм і цінностей. Група прямо або побічно вимушує його дотримуватися такого модного стилю поведінки, який розглядається як «належний» для члена даної групи, і уникати такого стилю, який вважається в ній «непрстойним», «дивним».

У другому випадку ціннісна референтна група - це реальна або уявна група людей, які розглядаються даним студентом як яскраві носії тих цінностей, які розділяє і він. Тому молода людина наслідує цій групі, прагне слідувати прийнятому в ній стилю поведінки. Він не є членом даної групи, знаходиться деколи дуже далеко від неї як у фізичному, так і в соціальному просторі. Найчастіше в ролі такої еталонної групи виступають «зірки» спорту, кіно, поп-музики і так далі.

Яким чином референтна група впливає на модну поведінку студентства? Рольовий стереотип студента приписує ролі певний набір атрибутів - зовнішності, поведінки, вжитку. Група вдягнулася владою - здатністю приймати рішення, обов'язкові для виконання всіма її членами, насаджувати рольові стереотипи. Це може бути влада примусу, самоідентифікації (гра на прагненні людини стати членом певної групи), легітимності або винагороди (за допомогою позитивних санкцій). Відповідно, можна виділити нормативний, інформаційний (використання інформації про модні знаки, наданою референтною групою) і ідентифікаційний (ціннісно-експресивне) вплив референтної групи.

Дотримання студентом референтним групам в модній поведінці значно сильніше проявляє себе в публічному вжитку, чим в приватному. Очевидно, цей факт пояснюється демонстративністю самої моди як явища.

Мода перетворюється на цінність, коли зовнішня норма модної поведінки інтеризується студентом і стає його внутрішньою потребою, бажанням. В цьому випадку мода виступає як внутрішній компас того або іншого типа його поведінки і людина добровільно прагне бути модним.

Соціальні оцінки (наприклад, різновиди «співвідносної оцінки» особистий і соціальний престиж) роблять найважливіший вплив на самоповагу особи студента, його вибір, оскільки формування особи відбувається в процесі постійного порівняння себе з тими, що оточують.

Порівняння надає вплив на сприйняття і оцінку споживаних благ і тим самим на престиж самого споживача. Якщо соціальна роль споживача для студента головна, то і споживчий престиж стає для нього головним, витісняючи або відтісняючи на периферію його свідомості престиж останніх видів діяльності і людських якостей.

У студентському середовищі статус молоді людини визначається як відповідно до досягнень і здібностей, що гарантують успіх у виконанні спеціалізованої функції накопичення знань або групи функцій, так і можливостями придбання новинок моди і дотримання норм вибраною їм соціальною групи. Тому можна сказати, що в студентському середовищі переважає єдина основна мета - «успіх», що включає «суспільне визнання і добрі результати в якій-небудь сфері діяльності». Вміст цієї основної мети мінятиметься залежно від конкретного характеру функціональної ролі. Але як би не був цей вміст, він включає одночасно і егоїстичні, і безкорисливі елементи. «Безкорисливий елемент» полягає, перш за все, з двох компонентів: з безкорисливого прагнення «добре вчитися» відповідно до вимог, що висуваються вищим навчальним закладом, і безкорисливого прийняття моральних стандартів, які управляють цією діяльністю. Крім того, «безкорисливий елемент» складається з безкорисливого прагнення бути членом певної соціальної групи відповідно до вимог, членів цієї групи, що висуваються, і безкорисливого прийняття моральних стандартів цієї соціальної групи. У егоїстичному елементі в більшості випадків переважає зацікавленість у визнанні, у високому положенні усередині групи, з якою ідентифікував себе студент. Це виконується прямо і побічно символами статусу, серед яких видне місце займають новинки моди.

У мотиваційному механізмі дотримання моди виникає процес складної взаємодії на двох рівнях одночасно: з одного боку, між безкорисливими і егоїстичними елементами мотивації кожного конкретного студента, з іншої - між різними студентами. Що стосується другого процесу, то його завдання - забезпечувати конформізм по відношенню до основних моделей моди за допомогою механізму, який гарантує дотримання егоїстичного інтересу даного студента в стосунках з іншими молодими людьми.

Відмітимо, що незалежно від внутрішнього конфлікту, який виникає у молоді людини при порушенні ним своїх етичних установок, важливі елементи його егоїстичного інтересу прямо залежать від того, чи зустрічає він сприятливе до себе відношення з боку інших, з якими він вступає в контакт. Молода людина може продовжувати набувати новинок моди, але втрата ним пошани в очах тих, що його оточують, може мати для нього вирішальне значення.

«Егоїстичні елементи» мотивації дії в моді як форми соціальної поведінки не можна розглядати як єдино визначальний чинник поведінки молоді людини в моді, оскільки вміст найегоїстичнішої мотивації непостійний. Тому при поясненні модної поведінки студентської молоді слід враховувати і факт мінливості її інтересів. Соціальні наслідки егоїстично орієнтованої діяльності залежать як від критеріїв, на яких засновано визнання, так і від того, що в студентському середовищі вважається загальноновизнаними символами престижу і статусу.

Іншими словами, мотивація модної поведінки студентів побічно пов'язана з дією елементу егоїстичного інтересу мотивації типового студента, а також з особливим оточенням молоді людини, яке склалося в процесі його взаємодії з іншими.

Отже, мотиви модної поведінки студентства складаються з егоїстичних і безкорисливих елементів мотивації. Проте частенько егоїстичний інтерес при цьому самим студентом виразно не усвідомлюється. Це і пояснює той факт, що студент не завжди може

конкретно сформулювати причину придбання новинок в моді і формулює її як досягнення стану власного комфорту.

УДК 371

І.М. Лаппо, Ю.О. Кругова (КП ДонНТУ)

РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ АКСІОЛОГІЧНИХ ТА АНТРОПОЦЕНТРИЧНИХ ПРОБЛЕМ

У статті показано вирішення аксіологічних та антропоцентричних проблем сучасної освітньої діяльності на прикладі розгляду основних аспектів педагогічної системи А.С. Макаренка

Ключові слова: педагогічна система, виховання, педагогіка, колектив, гуманізм, відповідальність, особистість.

Постановка проблеми. Одним із можливих шляхів творчого вирішення актуальних проблем теорії та практики сучасного виховання є звернення до педагогічної спадщини одного із видатних радянських педагогів А.С. Макаренка, який будував свою систему виховання на вмілому використанні законів діалектичного матеріалізму та розвитку принципів гуманістичного й ціннісно-орієнтовного процесу навчання та виховання. Завдяки цьому він знайшов вдале рішення таких надзвичайно складних проблем, притаманних сучасності, як особистість та суспільство, свобода та необхідність, обов'язки та право, авторитет педагога та права колективу, вимогливість та любов, не протиставляючи їх один одному, а навпаки, підкреслюючи їх єдність. Педагогічна спадщина А.С. Макаренка є актуальним питанням становлення педагогічної науки та покращення процесу виховання на рівні державної значимості.

Соціально-педагогічні відкриття А.С. Макаренка цікавлять не тільки педагогів, але й представників різних галузей знань про людину та суспільство: соціологів, психологів, медичних працівників, політологів, економістів, релігійних діячів. Особливо цікаві дослідження А.С. Макаренка в області психології: соціальної, педагогічної та психології особистості.

Педагогіка А.С. Макаренка – це осмислений, наповнений образ життя, практика побудови умов становлення та розвитку людського в людині. Особливу актуальність та значимість набуває найважливіше принципіальне положення А.С. Макаренка про те, що «надо по-настоящему обратити педагогику в активную, целеустремленную политическую науку» [1], що створює особистість, тип нової людини – активної, діяльної, обачної.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз будь-якої теоретичної спадщини потребує дослідження його соціально-політичної та культурно-історичної обумовленості, теоретичних джерел у працях сучасників. Намагаючись краще зрозуміти принципи, границі застосовності ідей А.С. Макаренка дослідники звертаються до витоків його теорії та практики.

Аналіз спеціальної літератури показав, що сприйняття ідей Макаренка спільнотою, як в нашій країні, так і за кордоном, переживало свої зльоти та падіння. До творчого надбання педагога-новатора ніколи не було спокійного, адекватного відношення, освоєння його ідей та досвіду почалося ще за його життя й неодноразово піддавалося жорсткій критиці з боку влади та науковців. Але завдяки як власному педагогічному досвіду, так і наполегливій праці послідовників діяльність А.С. Макаренка набула широкого визнання. Серед значної кількості дослідників аспектів багатогранної педагогічної спадщини А.С. Макаренка, які надали імпульси для розвитку педагогіки, особливої уваги заслуговують наукові роботи Козлова І.Ф., Медінського Е.М., Терського В.М., Монозона Е.І., В.Е. Гмурмана, Колбановського В.М., Морозової Н.А. та інших вітчизняних та закордонних спеціалістів. Слід відзначити наукову роботу по вивченню спадщини А.С. Макаренка в інституті розвитку особистості під керівництвом Невської С.С.

Наприкінці ХХ ст. на основі досліджень педагогічної спадщини А.С. Макаренка були захищені докторські дисертації В.В. Кумарінін та А.А. Фроловим, який неодноразово

підкреслював, що в дослідженнях педагогічної спадщини А.С. Макаренка не приділялось належної уваги історії, генезису та процесу розвитку ідей та досвіду педагога-новатора.

Ідеї А.С.Макаренка вплинули на розробку ряду концепцій виховання в останні десятиліття: концепція цілісного учбово-виховного процесу (Л.Ю.Гордін, В.С. Ільїн); з'єднання наукової освіти з суспільно-корисною продуктивною працею (С.Я. Батишев,); етичне виховання (О.С. Богданова, Н.І.Болдирев); колектив і особистість (А.А.Бодальов, Л.І.Новікова); програмування виховного процесу (М.Д. Віноградова, В.К. Д'яченко); проблема розвитку педагогічної майстерності (І.А. Зязюн, Н.В. Кузьміна, В.А. Сластенін).

Теорія та практика соціально-педагогічної системи А.С.Макаренка привернула увагу психологів, зокрема С.Л. Рубінштейна, А.В. Петровського, втілюючи його досвід у педагогічну психологію. Свого часу було написано досить багато дисертаційних досліджень, присвячених різним психологічним підходам до педагогіки А.С.Макаренка.

Аналізуючи спеціальну літератури можна відзначити, що тема використання ідей творчої спадщини А.С. Макаренка в сучасних умовах освітлюється в багатьох роботах 70-90-х років ХХ ст.. Зокрема, є праці за системою трудового виховання Макаренка (Е.Д. Варнокової, М.В. Павлової). У дисертаційних дослідженнях останніх років висвітлюються питання особово-соціальної концепції педагогіки А.С. Макаренка у контексті сучасного розвитку науки та проблемам виховання і розвитку особистості в практико-теоретичній діяльності педагога (Л.І. Гріценко).

Але більшість цих робіт мають вузькоспрямований та епізодичний характер, що і складає проблему створення певної системи тих або інших поглядів на творчу педагогічну спадщину А.С.Макаренка в нових соціально-економічних і культурно-освітніх умовах розвитку нашої країни.

Мета даної статті – розглянути актуальні аспекти педагогічної діяльності А.С. Макаренка в контексті аксіологічних та антропоцентричних проблем в світлі сучасних підходів до виховання особистості.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки зростає роль нових концепцій в освіті та вихованні, у центрі уваги яких знаходяться аксіологічні проблеми, пов'язані з необхідністю розвитку гуманістичних та ціннісно-орієнтовних процесів. Розглядаючи питання про педагогічну спадщину А.С. Макаренка, можливо з визначеною часткою впевненості стверджувати, що в тому або іншому ступені педагогічно-виховна система Макаренка з її орієнтацією на гуманність, цілісність, нероздільність життя та людини в ньому, працює й понині та відповідає основним тенденціям розвитку сучасної педагогіки.

А.С. Макаренко є основоположником антропоцентричної моделі педагогіки, яка являється гуманістичною за своїм змістом та оптимістичною по духу, проникнута вірою у творчі сили та можливості особистості. Макаренко сповідав ідею виховання самостійного та дієвого члена суспільства.

Педагогічна система А.С. Макаренка – це складна, цільна, динамічна сукупність ідей та практичних рішень, втілених у досвіді педагога, віддзеркалених у його творах та виявлених дослідниками при вивченні та творчому використанні його спадщини. Розглядаючи виховання як об'єктивно-закономірний суспільний процес, який здійснюється у визначених історичних умовах, Макаренко стверджував наразі безмежну могутність організованої виховної роботи. Визначаючи сутність та зміст етичного виховання, педагог стверджував, що для сучасного суспільства необхідна не проста номенклатура етичних норм, а цільна етична система, яку можна реалізувати на практиці. Заслуга А.С. Макаренка полягає в тому, що він визначив та показав значиму роль практики у виховному процесі, стверджуючи, що тільки практика може підтвердити правильність педагогічної теорії. Теоретичні положення А.С. Макаренка завжди мали конкретний вихід у практику та народжувались у безпосередньому досвіді педагогічної роботи. Його вихованці постійно відчували гуманістичну спрямованість діяльності свого педагога та систематично засвоювали уроки справжньої людяності.

Вся практична діяльність та творчість А.С. Макаренка націлена на формування нового типу особистості, що відрізняється новими життєвими ідеалами, етичною чистотою. У кожній

людині від народження обов'язково закладене добре насіння, знайти яке під час буває нелегко, але святий обов'язок педагога та батьків зробити це, знайти добрі начала в характері людини, схопитися за них та допомогти стати на правильний життєвий шлях. Життєдайним джерелом педагогічного оптимізму А.С.Макаренка була не тільки його нескінченна віра в людину, в силу та могутність виховної роботи - цим джерелом було саме життя, ідея творення, цілеспрямованості у майбутнє. Тому погляди Макаренка на основні аспекти виховання можна розглядати як етику педагогіки майбутнього, як програму людської особистості – уявлення про те, якою повинна бути людина, що з неї можна зробити шляхом виховання та як цього досягти.

А.С. Макаренко вважав, що чітке знання педагогом цілей виховання – це залог успішної педагогічної діяльності. Під основними ж цілями виховання він мав на увазі не цілі окремих заходів, не загальний ідеал, а усю програму формування особистості, програму характеру, як зовнішніх проявів і внутрішньої переконаності, так і політичного, трудового, естетичного, морального виховання. Таким чином, чітке визначення цілей виховання, проектування особистості кожного вихованця – це основний шлях методики індивідуального впливу А.С. Макаренка. Він розробив чітку педагогічну систему, методологічною основою якої є педагогічна логіка – визначена система положень, принципів та правил, яка дозволяє уявити суть та значення педагогічної теорії та практики. Такий підхід дозволяє виявити закономірну відповідність між цілями, задачами, засобами, методами, формами та результатами виховання. Ключовий пункт теорії А.С. Макаренка – це закон паралельної дії, тобто органічної єдності виховання та життя суспільства, колективу та особистості.

Необхідною умовою виховання характеру являється формування світогляду, переконань та ідеалів. Світоглядом визначається спрямованість людини, її життєві цілі, устремління; із світогляду витікають моральні установки, якими люди керуються у своїх вчинках. Задача формування переконань повинна вирішуватися у єдності з вихованням визначених форм поведінки, в яких можливе втілення системи відношень людини до дійсності. Тому для виховання суспільно цінних рис характеру необхідна така організація учбової, трудової діяльності, при якій можливо накопити досвід правильної поведінки. В процесі формування характеру потрібно закріплювати не тільки визначену форму поведінки, але й відповідний мотив цієї поведінки, ставити вихованців в такі умови, щоб практична діяльність відповідала їхньому ідейному вихованню, щоб вони застосовували на практиці засвоєні принципи поведінки. Виховання, яке усуває всі труднощі на життєвому шляху дитини, не спроможне створити сильного характеру.

А.С. Макаренко сформулював правила, дотримання яких сприяє процесу виховання особистості: радість, щастя, життєрадісне світосприйняття; оточуюче виховне середовище; віра в іншу людину; краса людського духу. Він підкреслював, що «счастливым человеком нельзя быть по случаю – выиграть как в рулетку, - счастливым человеком нужно уметь быть» [1]. Велике значення для створення атмосфери емоційного благополуччя має культура взаємовідносин між батьками та дітьми, дітьми та вчителями, вчителями та батьками. Вона проявляється у поважній вимогливості один до іншого, в увазі, турботі, запобігливості. Педагог не протиставляє виховання та розвиток особистості, а розглядає їх в єдності, головною ж задачею педагога вважає не вплив на вихованця, а сприяння його розвитку, стимулювання вірного направлення цього розвитку з метою розкриття сил та здібностей кожної особистості.

Як вже зазначалось, основні положення педагогічної теорії А.С. Макаренка відзначалися глибоким гуманізмом та базувалися на поєднанні поваги та вимогливості, віри в людину та її можливості, на принципі виховання в колективі та через колектив. Повага до вихованця – це вміння довіряти людині, бачити позитивні сторони його характеру та поведінки, вміння спиратися на ці якості при вихованні, вірити у безмежні можливості вдосконалення особистості. Навчити людину володіти собою, розумно керувати своїми почуттями та вчинками – було основою новаторської педагогічної діяльності А.С. Макаренка. Його життєва формула: «как можно больше требований к человеку и как можно больше уважения к нему» [1] визначала всі норми взаємовідносин між особистостями у колективі. Вимогливість до кожного члену

колективу як з боку педагогів, так і з боку товаришів була націлена виключно на подолання недоліків та стимулювання проявів кращих рис характеру особистості.

Стверджуючи в теорії та на практиці тезис про єдність вимогливості та поваги до людини, А.С. Макаренко з сучасних гуманістичних позицій розглядав питання про доцільність покарання, яке вважав таким же природним, простим та логічно доцільним засобом виховання, як й інші. Там де потрібно, педагог не має права не карати, щоб не розвивати почуття безкарності та всездозволеності, які на сьогоднішній час процвітають у молодіжному середовищі.

В системі аксіологічних основ, які визначають гуманістичну сутність та спрямованість педагогічного виховання А.С. Макаренко можна виокремити основоположні елементи, які сприяють гармонічному розвитку можливостей кожної особистості – свобода, справедливість та відповідальність. Свобода – це не всемогутність та всездозволеність, це відчуття відповідальності за свій вільний вибір. Без справедливості немає захищеності особистості та суспільства як єдиного цілого.

Незважаючи на значний вклад А.С. Макаренко у теорію та практику виховання, який дає значний імпульс для сучасного розвитку педагогіки, його надбання не можна розглядати у вигляді «ідеального зразка». Він неодноразово стверджував, що педагогіка - «наука диалектическая», як наслідок, «подвижная, самая сложная и разнообразная наука» [1]. Цей вислів став символом його педагогічної віри. Новизна та незвичайна рухомість, гнучкість системи педагогічних понять А.С. Макаренка – яскравий показник глибини проникнення в діалектику реальних явищ виховання.

Висновки. Сучасна орієнтація навчально-виховного процесу демонструє перспективне значення педагогічної спадщини А.С. Макаренка, серед ключових моментів якої можна виділити наступні:

1. А.С. Макаренко, як педагог-новатор, збагатив сучасну педагогіку цінними педагогічними ідеями, методами та прийомами (система перспективних ліній, принцип паралельної дії, метод «вибуху»). Він по-новому розглянув ряд педагогічних питань та детально розробив деякі педагогічні аспекти (виховання в колективі і через колектив, трудове виховання, виховання в сім'ї).

2. А.С. Макаренко успішно застосував в теорії та на практиці діалектико-матеріалістичні принципи виховання та вніс суттєвий вклад у рішення таких загально педагогічних проблем, як об'єднання виховання і навчання з виробничим трудом, симбіоз загального та диференційованого навчання.

3. А.С. Макаренко розвив фундаментальні положення реформаторської педагогіки про виховну та навчальну роль труда, самоврядування, колективності, вільний розвиток особистості.

4. Випереджуюча роль уявлень А.С. Макаренко про особистість та виховання полягає в тому, що він подолав роздвоєність індивідуального та соціального в розвитку особистості, висунув та реалізував на практиці ідею про гармонізацію розвитку особистості та колективу, яка є основоположною у його соціальній концепції виховання.

5. А.С. Макаренко створив модель громадянського виховання нового типу, яка в своїй основі є не тільки психолого-педагогічною, але й соціально-етичною, етико-правовою та філософсько-педагогічною. Педагог розробив та апробував на практиці не просто модель виховання особистості, а закінчену систему керування трудовим виховним колективом процесом навчання та виховання, яка може бути застосована як у сім'ї, так і в навчальних закладах.

6. А.С. Макаренко вперше розробив та реалізував на практиці принцип соціальної обумовленості цілей, задач, методів та засобів формування та виховання особистості. Кінцевою метою та результатом педагогічної системи є виховання вільної та щасливої особистості, всебічно розвинутої та освіченої, яка володіє системним та логічним мисленням.

Список використаних джерел

1. Сочинения : в 7-ми т. /А. С. Макаренко ; ред. кол.: И. А. Каиров [и др.]. – [2-е изд.]. – М.: Изд-во Акад. пед. наук РСФСР, 1957–1958. – 5 т.
2. Макаренко А. С. Школа жизни, труда, воспитания: учебная книга по истории, теории и практике воспитания: в 4 частях / сост. А. А. Фролов, Е. Ю. Илалтдинова. Н. Новгород:

Изд-во Волго-Вятской академии государственной службы, 2007. Ч. 1: Деловые и личные письма, статьи 1921–1928 гг.- 361 с.

3. Наумов Б. Н. Идея А. С. Макаренко о синтетической педагогике и методология целостного подхода в современном образовании: Збірник праць ПДПУ ім. В. Г. Короленка «Витоки педагогічної майстерності» /Б. Н. Наумов. Полтава, 2008. С. 55–61.

4. Фролов А. А. А. С. Макаренко в СССР, России и мире: историография освоения и разработки его наследия 1939–2005 гг.: критический анализ /А. А. Фролов. Н. Новгород: Изд-во Волго-Вятской академии государственной службы, 2006 - 417 с.

5. Взаимодействие гражданского и трудового воспитания в педагогике А. С. Макаренко / С. Невская // Нар. образование. – 2006. – № 6. – С. 172–178.

6. А. С. Макаренко о педагогическом взаимодействии семьи и школы / С. С. Невская // Педагогика. – 2003. – № 9. – С. 90–94.

7. Вклад А. С. Макаренко в педагогическую науку /И. Гликман //Нар. образование. – 2008. – № 6. – С. 237–244.

8. Живая педагогика Макаренко: к 120-летию со дня рождения А. С. Макаренко /И. З. Гликман // Инновации в образовании. – 2008. – № 3. – С. 125–139.

9. Концепция воспитания А. С. Макаренко в свете современных научных знаний /Л. И. Гриценко // Педагогика. – 2006. – № 2. – С. 89–96.

10. Педагогический опыт А. С. Макаренко /И. Ф. Козлов. – М.: 1987.– 158 с.

Никифоров М.А.,Дяченко Н.И.

ЛЮБОВЬ КАК ФИЛОСОФСКАЯ ПРОБЛЕМА

Феномен любви интересовал с давних времен. Первые попытки объяснения феномена любви появились уже в античные времена эти попытки были сделаны античными философами Сократом, Платоном и Аристотелем.

Сократ говорил, что любовь - это стремление к бессмертию, через рождение ребёнка. Ребёнок этот может быть как обычным смертным, так и бессмертным. Бессмертным ребенком являются различные произведения искусства. Они делают человека воистину бессмертным так как их творец всегда остается в памяти человека.

У Платона любовь - это стремление к целостности. Он говорит что люди были раньше двуглавыми, имели четыре руки и ноги, и якобы боги расчленили их надвое. С тех пор они ищут свои половинки.

Эрих Фромм утверждал, что любовь это искусство, а не дар свыше. Так же он отрицал, что любовь это всего лишь инстинкт. Дело прежде всего в том умеет ли человек любить. Фромм сравнивает способность любить, например, со способностью рисовать: например человек хочет научиться хорошо рисовать, а вместо того что бы учиться просто будет сидеть ждать случая появления какого-либо предмета, воображая будто тогда он сразу станет потрясающим художником. Звучит глупо, не правда ли, ведь что бы стать профессионалом, необходимо постоянно совершенствовать свои навыки. Точно также обстоит и с любовью, говорит Фромм.

Среди философских размышлений о любви, заметная роль принадлежит русскому философу Владимиру Сергеевичу Соловьеву. Его работа «Смысл любви» - самая яркая и запоминающаяся из всего написанного о любви.

Только через любовь человек открывает и познает безусловное достоинство личности - своей и чужой. «Смысл человеческой любви вообще есть оправдание и спасение индивидуальности чрез жертву эгоизма». Ложь эгоизма не в абсолютной самооценке субъекта, " а в том, что, приписывая себе по справедливости безусловное значение, он несправедливо отказывает другим в этом значении; признавая себя центром жизни, каков он и есть в самом деле, он других относит к окружности своего бытия...». И только через любовь человек воспринимает других людей и качестве таких же абсолютных центров, каким он представляется себе.

Если человек испытывает любовь по принципу обладания, то это означает, что он стремится лишить объект своей "любви" свободы и держать его под контролем. Такая любовь не дарует жизнь, а подавляет, губит, душит, убивает ее. Когда люди говорят о любви, они обычно злоупотребляют этим словом, чтобы скрыть, что в действительности они любви не испытывают.[1]

Рассматривая любовь как ответ на проблему человеческого существования, как глубочайшую потребность человека в преодолении своей отдельности, своего одиночества, видим смысл любви в желании межличностного слияния - наиболее мощном стремлении в человеке. Это наиболее фундаментальное влечение, это сила, которая заставляет держаться вместе членов человеческого рода, клана, семьи, общества. Неудача в его достижении ведет к безумию или уничтожению - уничтожению себя и других.

Зрелая любовь - это единение при условии сохранения собственной целостности, собственной индивидуальности. В то же время любовь - это активная заинтересованность в жизни и развитии того, что мы любим. Забота и заинтересованность ведут к другому аспекту любви: к ответственности. Любящий человек чувствует ответственность за всех близких, как он чувствует ответственность за самого себя. Ответственность могла бы легко вырождаться в желание превосходства и господства, если бы не было такого компонента любви как уважение, означающее способность видеть человека таким, каков он есть, осознавать его уникальную индивидуальность. Уважение означает желание, чтобы другой человек рос и развивался таким, каков он есть. Уважение существует только на основе свободы. Уважать человека невозможно, не зная его. Забота и ответственность были бы слепы, если бы их не направляло знание, желание познать "тайну человека".

"Истинная сущность любви состоит в том, чтобы отказаться от сознания самого себя, забыть себя в другом "Я" и, однако, в этом же исчезновении и забывании впервые обрести самого себя". [2]

Конечно философское высказывание может быть не каждому понятно и по сути кажется не реальным по этому я решил сделать своё высказывание в виде такого стиха:

*Любить других всем сердцем дорожа,
любовь познать так просто и сполна.
Заботится о близких, верным быть
И жизнь сполна красивую прожить.
В беде друг другу просто помогать
И не просить в замен и ничего не ждать.
Быть человекам вопреки всему
Зла не желать не где и не кому.
Вот те поступки с ними стоит жить
И не бояться всех просто любить.*

Подводя итог про любовь можно сказать так, что человек не может жить без любви она его облагораживает. Любовь - не есть только лишь сфера частной жизни. Любовь значима для общественной жизни. Любовь укрепляет интерес человека к социальной жизни пробуждая у него заботу о других людях, вызывая душевный трепет и изъяснение высоких чувств. Это происходит потому, что любовь проявляется как внутренняя чисто человеческая потребность «отдать самого себя» другому человеку и одно временно сделать его «своим», а в эмоциональном пределе и «слиться» с ним. .Еще хочу заметить, что любовь находится в тесной связи с дружбой и именно поэтому люди иногда дружбу принимают дружбу за любовь, и наоборот, любовь за дружбу.

Литература:

1. Соловьев В. С. Смысл любви. - В кн.: Мир и эрос: антология философских текстов о любви. - М.: Политиздат, 1991.
2. <http://wilect.ru/index13.php> Высказывания о любви.

Попов А.А., Никифоров М.А., Дяченко Н.И.

СПРАВЕДЛИВОСТЬ КАК ЭТИЧЕСКАЯ КАТЕГОРИЯ

Проблема справедливости всегда была актуальной в социальной философии. Но особое значение она приобрела в нашу эпоху - эпоху глобализации всех сфер общественной жизни, резкого усиления интегративных процессов, формирования единой мировой цивилизации. Происходящие глобализационные процессы носят сложный и противоречивый характер. Также исследование темы обусловлено тем, что решение проблемы справедливости способствует прогрессу философской теории, углубленному исследованию фундаментальных вопросов реализации социальной справедливости в современном обществе.

Цель статьи: рассмотреть справедливость как нравственную категорию, происхождение и генезис этого понятия.

Для реализации поставленной цели необходимо решить следующие задачи:

- выявить причины зарождения понятия справедливости;
- проследить, как изменялось содержание этого понятия в зависимости об изменения общественных условий развития общества;
- рассмотреть понятия справедливости, основные черты этого понятия.

Идея справедливости возникла на определенной ступени развития человеческого общества и носит исторический характер. Она порождена социальными отношениями людей в процессе их общественно-трудовой практики. П.Лафарг выделял два вида справедливости: «воздающую», основанную на чувстве мести, и «распределительную», основанную на чувстве равенства. Страсть к мести рождалась из коллективной самозащиты. Адам Смит писал: «Природа одарила нас чувством мести... только для нашей защиты... Чувство это служит порукой справедливости и охраной невинности. Она побуждает нас к опоре готовящейся нам обиде...» [1, с.45].

Смысл «воздающей» справедливости заключается в том, чтобы как можно точнее соизмерять возмещение с убытком. «Распределительная» справедливость первоначально выступала как соблюдение равенства при распределении охотничьей добычи, а затем и земельных угодий между членами общества. Уравнительный дух проявлялся и в равенстве членов общества относительно друг друга. Наиболее общее нравственное значение справедливости состоит в том, что справедливость есть санкционированная общественной моралью соразмерность в удовлетворении интересов взаимосвязанных друг с другом людей.

Справедливость изменяется на протяжении всей истории человечества. Появление частной собственности изменило людей и их представления о справедливости. С расколом общества на классы и появлением государства понятие справедливости приобретает классовое содержание. Например, представители высших классов не считали раба человеком и не признавали наличия у него нравственных добродетелей, включая чувство справедливости. Справедливость может выступать в роли критерия моральной оценки, в роли чувства, в роли нормы, мотива поведения, в роли нравственного идеала. Нравственный аспект справедливости может интерпретироваться на теоретическом и бытовом уровнях.

Справедливость выступает как проблема равенства. Справедливость невозможна без соблюдения равенства. Однако Д.Ролз существенно уточняет связь справедливости и равенства. Он включает понятие равенства в определение справедливости наряду с другим определением – неравенства. Справедливость выступает, таким образом, мерой равенства и мерой неравенства между людьми. Люди должны быть равны в правах, и это равенство должно быть закреплено законом. Они должны быть равны при распределении социальных ценностей. Однако справедливым будет и неравенство, когда это такое неравное распределение, которое дает преимущество каждому. В таблице добродетелей Б. Франклина «справедливость» как категория расположена на 8-й позиции из 13.[2]

Таким образом, справедливость - широкая этическая категория, которая охватывает широкую сферу человеческих отношений – и личных, и социальных. Это категория оценочная.

Многообразные черты, которые входят в это понятие, взаимно сосуществуют, дополняют друг друга.

Справедливость требует уважать права другого человека, не посягать на чужую собственность. Принцип справедливости конкретизируется в следующих требованиях: «Не обижай!», «Не вреди!», «Не нарушай чужих прав!».

Требования справедливости конкретизируются в различных правилах, в частности в этикете, регулирующем безличные отношения между людьми.

Справедливость заключается в исполнении человеком своих обязанностей. Это могут быть обязанности, основанные на обязательствах, обусловленные конституцией и соответствующими законами, а также обязательства, основанные на нравственных представлениях о человеческом достоинстве и праве личности на уважение.

Литература:

1. Бербешикина З.А. Справедливость как социально-философская категория. – М.: Мысль, 1983. – 212с.
2. Муза Д.Е. Этика и Эстетика: Учебное пособие. - Изд. 2 -е,- Донецк: из-во «Ноулидж», 2011.- 187с.

УДК 349.235:331.31

Соколенко, Пархоменко (КП ДонНТУ)

АНАЛІЗ ЗМІН ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ЩОДО РОБОЧОГО ТИЖНЯ ПРАЦІВНИКА

В Україні з 2008 року відбувається розробка Трудового кодексу, який дуже суттєво відрізняється від Кодексу законів про працю. Дуже багато дискусій виникло щодо збільшення робочого тижня з 40 до 48 годин, саме тому дослідження цього питання є досить актуальним.

Метою роботи є визначення раціонального терміну праці робітника в Україні використовуючи зарубіжний досвід та довести необхідність залишити 40-годинний робочий тиждень.

У 1967 році радянське керівництво прийняло рішення подарувати трудящим вихідний і відмінило шестиденний робочий тиждень, що існував в СРСР ще зі сталінських часів. А сьогодні український уряд подумує знову внести до Трудового кодексу норму про введення ще одного робочого дня. При цьому Україна бажає стати розвинутою державою не враховуючи іноземний досвід, у той час коли в інших країнах тривалість робочого тижня наступна: Австрія – 45годин, Білорусь – 40 годин, Бельгія - 38 годин, Росія - не більше 40 годин, США - 32-40 годин, Франція - 35 годин, Німеччина - 35-40 годин, Данія - 37 годин, Ісландія - 40 годин, Великобританія - не регламентовано, в середньому 35 годин і довше [4].

У ст. 50 КЗпП України встановлюється, що нормальна тривалість робочого часу працівників не може перевищувати 40 годин на тиждень. Підприємства і організації при укладенні колективного договору можуть встановлювати меншу норму тривалості робочого часу, ніж передбачено в частині першій цієї статті. Встановлена законодавством тижнева норма робочого часу застосовується як при п'ятиденному, так і при шестиденному робочому тижні. Робота у цих режимах передбачає лише різну структуру поділу робочого часу протягом календарного тижня, проте не змінює норми робочого часу — загальновстановленої тривалості робочого тижня [1].

На відміну від КЗпП України, у проекті Трудового кодексу України у ст. 143 ч.3 визначається, що максимальна тривалість роботи протягом тижня за підсумованим обліком робочого часу не повинна перевищувати 48 годин. Більша тривалість роботи протягом тижня може встановлюватися колективним договором, а якщо такий договір не укладався - нормативним актом роботодавця, погодженим з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником), за наявності достатніх підстав (при вахтовому методі організації робіт, на роботах, виконання яких залежить від природно-кліматичних умов тощо) [2].

Внаслідок нововведень може виникнути така ситуація, коли роботодавець збільшить робочий тиждень до 48 годин, пояснивши це виробничою необхідністю, і ці години не будуть враховані як понаднормові (за які б працівник міг отримати додаткові кошти).

Новий Трудовий кодекс потребує формалізації та оформлення. Над проектом кодексу з 2008 року працювали спільно і представники незалежних профспілок, і народні депутати, втім остання його редакція, яку планують внести до сесійної зали для ухвалення в цілому викликала дуже гарячу дискусію. Екс-голова Федерації профспілок України Василь Хара, який є членом парламентської коаліції та співавтором закону, вважає проект Трудового Кодексу балансом інтересів між роботодавцем і найманим працівником. Представники незалежних профспілок звинуватили авторів - нардепів-регіоналів у тому, що вони вилучили з кодексу всі демократичні норми, назвали його здачею інтересів трудового народу. Також Василь Георгійович Хара стверджує, що новий документ спрямований на розвиток бізнесу. За його словами, кодекс враховує інтереси роботодавця, а тому в Україні з'явиться стимул вкладати гроші у розвиток бізнесу і створювати нові робочі місця. Нинішній Трудовий кодекс він вважає соціалістичним за своєю суттю, оскільки в ньому відсутня ідеологія нинішньої економіки з ознаками капіталізму.

З приводу Проекту Трудового кодексу виникло дуже багато спорів та дискусій. Згідно з 143 статтею, максимальна тривалість робочого тижня за підсумованим обліком робочого часу не повинна перевищувати сорок вісім годин. Але, більша тривалість роботи може встановлюватися колективним договором. Тобто за «бажанням колективу» робочий тиждень може тривати сім днів по 24 години. А якщо такий договір не укладався, то це може бути встановлено нормативним актом роботодавця за наявності достатніх підстав. «Достатні підстави» це - при вахтовому методі організації роботи, при виконанні робіт, які залежать від кліматичних умов, тощо. «Тощо» - це геніальне уточнення, яке дозволить ввести будь-які достатні підстави, щоб змусити людину працювати цілодобово. Весь кодекс виписаний так: перша частина якоїсь статті забороняє, а додаткові частини цієї ж статті дозволяють цю заборону обходити у законному порядку.

Дуже добре прокоментував статті кодексу заступник голови Національного форуму профспілок України Григорій Кабанченко. Він повідомив, що підсумованого облікованого робочого часу в Україні немає. Є нормативний акт (зроблений роботодавцем) та є колективний договір (який може укладатися, але який вже не має відповідної сили). Однозначно, документ, який введений роботодавцем має більше значення. Нормативний акт дає можливість узаконити все, що завгодно. Навіть нескінченно довгий робочий тиждень. Міжнародні норми кажуть, що людина не може працювати 60 годин на тиждень [3].

Автори так гарно сформулювали статті кодексу, що і філологи і юристи скажуть, що співставляючи його різні норми, робочий тиждень можна розтягнути настільки, наскільки захоче роботодавець. Людину можна загнати працювати в формат 7 днів по 24 години. І це буде законно. Це і дух і буква цього кодексу. Так, цим новим кодексом ми даємо змогу експлуатувати людину. Якщо зараз все регулюється колективним договором за участю профспілок, то у новому кодексі колективний договір не обов'язковий. Роботодавець має вибір. Або укладається колективний договір, або нормативний акт. Нормативний акт - це договір, яким роботодавець сам регулює всі сфери робочого процесу та взаємовідносин із працівником. У частині другій статті 13 проекту Трудового кодексу написано, що роботодавець може сам приймати нормативні акти, ні з ким їх не погоджуючи. І звичайно, роботодавець буде діяти, виходячи з того, що "аз есмь цар".

На превеликий жаль, в Україні не бажають застосовувати досвід інших країн, який вже перевірений десятиками років. Наприклад Ford Motor Co. провела десятки тестів, щоб визначити оптимальну кількість робочих годин для того, щоб досягти максимуму продуктивності. Було виявлено, що «золота середина» становить 40 годин на тиждень - і що, хоча додаткові 20 годин забезпечують незначне збільшення продуктивності, це відбувається тільки протягом трьох - чотирьох тижнів, і після чого продуктивність стає негативною.

В Німеччині взагалі сотні німецьких викладачів, політиків лівого крила і представників профспілок підписалися під відкритим листом, в якому вимагають скоротити

робочий тиждень до 30 годин. На думку ініціаторів, це кращий спосіб, щоб впоратися з високим рівнем безробіття і зменшенням заробітної плати. Вони відзначають, що тривалість робочого тижня повинна зменшитися без скорочення заробітної плати, оскільки високий рівень безробіття в Європі і надлишок пропозицій на ринку праці стає причиною скорочення зарплат. А 30-годинний робочий тиждень має вирішити вищевказані проблеми, а також підвищить ефективність співробітників.

У шести з 10 найбільш конкурентоспроможних країн у світі (Швеція, Фінляндія, Німеччина, Нідерланди, Данія і Великобританія), незаконно вимагати від співробітників працювати більше, ніж 48-годин на тиждень. 50, 60-й 70-годинних робочих тижнів, які тепер цілком у порядку речей в деяких частинах американського ділового світу, просто немає [3].

Є певні обмеження робочого тижня, вони обумовлені деякими причинами, а саме:

- 1) Причини емоційного вигорання. Люди, які послідовно працюють довгі робочі тижні, вигоряють і неминуче одержують проблеми в особистому житті, які заважають їм працювати. Людина не буде продуктивно працювати на роботі, якщо вона емоційно не відпочиває вдома.
- 2) менеджери зарубіжних компаній дотримуються думки, що працівники, які затримуються на роботі поза робочим часом, не вміють планувати свій робочий день або використовують робочий час нерационально, а значить, є сенс сумніватися в працездатності й ефективності такого працівника.
- 3) Трудове виснаження працівника призводить до скоєння багатьох помилок, внаслідок яких всю роботу потрібно переробляти.
- 4) Якщо трудовий день буде складати 10 годин замість 8, то існує вірогідність того, що працівник буде робити собі незаплановані перерви для відпочинку, яких може бути дуже велика кількість.

Внаслідок проведеного аналізу, можна сказати, що робочий тиждень для людини повинен тривати не більше 40 годин. Вводячи в проект трудового кодексу статтю, згідно з якою робітники будуть працювати більше ніж 40 годин на тиждень, розробники документу вважали, що ця норма буде діяти в інтересах роботодавця, що є помилкою авторів. Крім усього іншого, проект нового Трудового кодексу не був обговорений з громадськими організаціями та Міжнародною організацією праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс законів про працю – [Електронний ресурс] – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
2. Проект Трудового кодексу – [Електронний ресурс] - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=30947
3. Украина. Трудовой кодекс от ПР – возвращение в рабство? – [Електронний ресурс] - <http://newsland.com/news/detail/id/593560/>
4. Бычин В.Б., Малинин С.В. Нормирование труда в условиях перехода к рыночной экономике. – М.: РЭА, 1995

Романій С.М., Коломоєць О.В., Стельмаш А.О. (КП ДВНЗ ДонНТУ)

ПОНЯТТЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ, І ЙОГО МІСЦЕ В СУСПІЛЬНОМУ РОЗВИТКУ

Фізичне виховання є головним напрямом впровадження фізичної культури і становить органічну частину загального виховання, покликану забезпечувати розвиток фізичних, морально-вольових, розумових здібностей та професійно-прикладних навичок людини.

Фізичне виховання шляхом проведення обов'язкових занять здійснюється в дошкільних виховних, середніх загальноосвітніх, професійних навчально-виховних та вищих навчальних закладах відповідно до навчальних програм, встановлених у затвердженому порядку.

Фізичне виховання військовослужбовців є складовою частиною загальної системи навчання та виховання особового складу Збройних Сил України, органів внутрішніх справ, інших військових формувань і здійснюється у формі спеціальної фізичної підготовки.

Таким чином, фізичне виховання, як і виховання в цілому, є процесом вирішення певних освітньо-виховних завдань, який характеризується всіма загальними ознаками педагогічного процесу, або здійснюється в умовах самовиховання.

Історія фізичної культури дає нам знання про причини виникнення і розвитку фізичного виховання. Вже в первіснообщинному суспільстві воно було всезагальним і обов'язковим. Система первіснообщинного виховання було добре адаптована до життєвих потреб людини, умов, в яких доводилося жити і діяти молоді. Вже в первісному суспільстві люди у вихованні відводили значне місце самостійності дитини, її майже ніколи не били. Тому з раннього віку, як свідчать історико-педагогічні дослідження, діти, особливо хлопчики, ставали значною мірою самостійними: з 3-4 років починали ставити капкани на птахів, вміли керувати човном, в 6-8 – ловили рибу, полювали, проявляючи при цьому чудову витримку і винахідливість. Велике значення в той час мали ігри: хлопчики грали у війну, влаштовували змагання. Дітей вчили кидати в ціль, ховатись уміло і непомітно, підкрадатись, міняти місце, добре бігати і стрибати. Дорослих юнаків ставили на відкритому місці й одночасно з чотирьох сторін метали в них тупі стріли, від яких юнаки повинні були ухилитися. З малих літ дітей привчали і до лука. До 13-14 років більшість юнаків ставали самостійними мисливцями, які не боялися виступити навіть проти великого звіра.

Метою виховання, на думку Сократа, повинно бути пізнання самого себе. А древній філософ Аристотель найважливішим завданням вважав розвиток розуму, але починати рекомендував з виховання фізичного.

Однією з характерних рис педагогіки другої половини XIX ст. Дістервег вважає спрямування уваги учнів на зміцнення фізичних і духовних задатків, на розвиток почуттів, мислення і волі дитини. Таким чином, вона займається гімнастикою тіла і духу та вважає своєю вищою метою розвиток енергійного характеру вихованців.

Принцип гармонійної освіти вимагає повного розвитку тіла і духу (здоровий дух в здоровому тілі). Ніякий вид, ніяка сторона розвитку не повинні здійснюватись на шкоду іншій. Здоров'я, фізичний розвиток, зміцнення, формування тіла так само важливі, як ті властивості, що стосуються душі, тому що одне неможливе без другого. Не лише розвиток пізнавальної діяльності, але й розвиток емоційної і вольової сфери, свіжість і жвавість почуттів, сили духу, твердість рішень, одним словом, утворення характеру значною мірою залежить від фізичних властивостей індивідуума.

Виховання, за Дістервегом, є одночасно і постійною категорією, і історичним явищем. В першому випадку воно підпорядковується спільному для всіх часів і народів "початку", яким він вважає природовідповідність, в другому – воно різне в різні епохи у різних народів і визначається принципом культуровідповідності. Вищим "початком", на думку Дістервега, є принцип природовідповідності. Принцип культуровідповідності в навчанні і вихованні передбачає слідування за ідеалом (освітнім і виховним) певного часу. Адже мета здійснюється в процесі руху.

З точки зору специфічних функцій у фізичному вихованні розрізняють дві нерозривно пов'язані сторони: фізичну освіту та сприяння розвитку фізичних якостей.

Фізична освіта, на думку П.Ф. Лесгафта, полягає у тому, щоб навчитись ізолювати окремі рухи і порівнювати їх між собою, свідомо керувати ними і пристосовувати до різноманітних перешкод, долаючи їх спритно і наполегливо, іншими словами, привчитись з найменшим зусиллям і в найкоротший проміжок часу свідомо здійснювати найбільшу фізичну роботу.

Задовго до Лесгафта, розробляючи теорію елементарної освіти, Песталоцці вважав, що в людській природі закладені розумові, фізичні і моральні сили, і, відповідно поділяв елементарну освіту на інтелектуальну, моральну та фізичну. Метою фізичної елементарної освіти, на його думку, є правильний гармонійний розвиток фізичних задатків людини, що дає їй спокій та

фізичну самостійність, прищеплює їй хороші фізичні навички. При цьому Песталоцці постійно підкреслював, що всі три складові необхідно здійснювати в тісному зв'язку і взаємодії.

Правильна фізична освіта повинна підготувати кожну людину так, щоб вона не лякалась жодної роботи, напруження сил, що сприятимуть набуттю фізичної самостійності. Вона повинна сприяти засвоєнню кожною окремою особою тих навичок, які виявляться для неї найкориснішими.

Таким чином, фізична освіта являє собою засвоєння людиною в процесі спеціального навчання системи раціональних способів керування своїми рухами, необхідного в житті фонду рухових умінь, навичок і пов'язаних з ними знань. Ця сторона фізичного виховання має першочергове значення для раціонального використання людиною своїх рухових можливостей у життєдіяльності.

Другою стороною фізичного виховання є цілеспрямований вплив на комплекс природних властивостей організму, що належить до фізичних якостей людини. За допомогою фізичних вправ і інших засобів фізичного виховання можна в певному діапазоні змінювати функціональний стан організму, що веде до прогресивних адаптаційних змін у ньому. Впливаючи таким чином на фізичні якості, при певних умовах досягають суттєвої зміни рівня і спрямованості їх розвитку. Це виражається в прогресуванні тих або інших рухових здібностей (силових, швидкісних та ін.), підвищенні загального рівня працездатності, зміцненні здоров'я, поліпшенні будови тіла.

Одночасно, слід зауважити, що оскільки фізичний розвиток обумовлений природними задатками, які передаються спадково, можливості виховання не безмежні. Вони визначаються вродженими здібностями, тому кожен може досягти лише обумовленого ними результату. Звідси слідує мета фізичного виховання – створити умови для успішного засвоєння кожною людиною доступного їй змісту і обсягу фізичної культури.

Будучи тісно взаємопов'язаними, фізична освіта і виховання фізичних якостей ніколи не зводяться одне до одного і по-різному співвідносяться на різних етапах фізичного виховання.

В раціонально організованій практиці фізичного виховання ці сторони завжди поєднуються з іншими сторонами загальної системи виховання. При цьому фізичне виховання набуває значення одного з основних факторів всебічного розвитку особистості.

Велику увагу фізичному вихованню приділяв Х.А. Гельвецій. Його основними завданнями він вважав: зміцнення тіла і духа, набуття сили, міці, здоров'я, а, отже, щастя. Учні щоденно декілька годин повинні приділяти таким фізичним вправам, як біг, боротьба, стрибки, плавання, заняття з гирями, їзда верхи тощо.

Багато цінного для сучасної практики фізичного виховання можна почерпнути з методики Д. Локка. Метою виховання він вважав підготовку джентльмена, який уміє розумно і прибутково вести свої справи, має здоровий дух у здоровому тілі і вміє поводитись у товаристві. Джентльмен – це людина фізично сильна і загартована. Тому основними трьома завданнями виховання Локк вважав виховання тіла, характеру, розуму і комплексний підхід до їх розв'язання – єдність фізичного, психічного і розумового.

Отже, фізичне виховання здійснюється за допомогою фізичних вправ для одержання бажаних адаптаційних змін у стані організму учнів. Але якщо розглядати в цьому процесі лише ті зміни, що відбуваються в організмі, а не в особистості загалом, то це може призвести до викривленого, надто вузького розуміння фізичного виховання.

Насправді, процес фізичного виховання характеризується, крім іншого, такими особливостями:

- це процес добре продуманий, спроектований, завчасно підготовлений, який передбачає активну діяльність викладача, засоби, методи і форми навчання;
- це процес свідомої і активної участі учнів у вирішенні поставлених завдань шляхом виконання фізичних вправ, формування навичок, удосконалення фізичних якостей, придбання знань. При цьому процес базується на фізіологічних, психологічних, загальнопедагогічних закономірностях. Більше того, на певному рівні цей процес стає творчим, торкається інтелектуальної сфери учнів;

- це процес, пов'язаний з подоланням труднощів, що вимагають і сприяють розвитку моральних і вольових якостей.

Тому до учнів в процесі фізичного виховання треба підходити як до особистостей, що прагнуть самовдосконалення, а сам процес не може здійснюватися з позицій тільки однієї науки. Необхідне поєднання багатьох наук, передбачених навчальними планами закладів освіти, що готують фахівців даного профілю.

Поряд з терміном «фізичне виховання» використовують термін «фізична підготовка». Ним користуються, коли хочуть підкреслити прикладну спрямованість фізичного виховання стосовно певної діяльності, яка вимагає «фізичної підготовленості». Це стосується, наприклад, фізичного виховання військовослужбовців, яке здійснюється у формі спеціальної фізичної підготовки.

Викладене дозволяє визначити фізичне виховання як педагогічний процес, спрямований на фізичне і духовне вдосконалення людини, оволодіння нею систематизованими знаннями, фізичними вправами та способами їх самостійного використання протягом усього життя.

Рустасова Г.М., Моїсенко Л.М. (КП ДонНТУ)

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА УМОВИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

В останній час вчені все більше уваги приділяється причинам, формуванню та негативним наслідкам професійної деформації у різних галузях діяльності. Проводиться багато досліджень на виявлення психічних факторів виникнення професійної деформації. Адже, психіка – найбільше вразливий апарат пристосування людини до екологічного і соціального середовища. При дії на організм надзвичайних обставин, в умовах гострої й особливо хронічної напруги, при підвищеній тривожності як супутній детермінант напруги психіка може порушуватися в першу чергу.

Людина може реалізуватися в своїй професії, розвиватися завдяки своїй роботі і приносити користь людям своєю діяльністю. Проте нерідко багаторічне (більше 5 років) виконання однієї і тієї ж професійної діяльності призводить до появи професійної втоми. У якийсь момент у людини виникає відчуття, що щось в її житті складається не так. Ключем до розгадки може слугувати вибрана нею спеціальність, яка, як то кажуть, іноді здатна "калічити" людину, а також відсутність кар'єрного зростання і інші причини.

Фахівці стверджують, що часто так чи інакше професія накладає відбиток на особу людини, змінює її поведінку в цілому. Бувають випадки, коли особливості професійної діяльності не тільки не допомагають людині розвиватися, але і сприяють деградації її як фахівця, змінюючи характерні для даної професії професійно важливі якості в протилежну сторону. Це здатне приводити до малоефективного і навіть соціально небезпечного виконання професійних обов'язків [1].

Причини виникнення професійної деформації особистості.

Одна з найчастіших причин професійної деформації, як затверджують фахівці, - це специфіка найближчого оточення, з яким вимушений мати спілкування фахівець-професіонал, а також специфіка його діяльності.

Іншою не менш важливою причиною професійної деформації є розподіл праці і все більш вузька спеціалізація професіоналів. Щоденна робота, впродовж багатьох років, за рішенням типових завдань удосконалює не тільки професійні знання, але і формує професійні звички, стереотипи, визначає стиль мислення і стилі спілкування [2].

Професійне становлення супроводжується різноспрямованими онтогенетичними змінами особистості. Професійний розвиток - це набуття і втрати, а значить, становлення фахівця, професіонала - не тільки вдосконалення, але й руйнування, деградація.

Професійні деформації в самому загальному випадку - це порушення вже засвоєних способів діяльності, руйнування сформованих професійних якостей, поява стереотипів професійної поведінки і психологічних бар'єрів при освоєнні нових професійних технологій,

нової професії або спеціальності. Це також зміни структури особистості при переході від однієї стадії професійного становлення до іншої. Професійні деформації виникають і при вікових змінах, фізичному і нервовому виснаженні.

Переживання професійних деструкцій супроводжується психічною напруженістю, психологічним дискомфортом, а в окремих випадках конфліктами та кризовими явищами. Успішне вирішення професійних труднощів призводить до подальшого вдосконалення діяльності і професійному розвитку особистості.

Будь-яка професійна діяльність вже на стадії її освоєння, а в подальшому при виконанні, деформує особистість. Здійснення конкретних видів діяльності не вимагає всіх різноманітних якостей і здібностей особистості, багато з них залишаються непотрібними. У міру професіоналізації успішність виконання діяльності починає визначатися ансамблем професійно важливих якостей, які роками «експлуатуються». Окремі з них поступово трансформуються в професійно небажані якості. Одночасно поволі розвиваються професійні акцентуації - надмірно виражені якості та їх поєднання, що негативно позначаються на діяльності і поведінці фахівця. Деякі функціонально-нейтральні властивості особистості, розвиваючись, можуть трансформуватися в професійно негативні якості.

Багаторічне виконання професійної діяльності не може постійно супроводжуватися її вдосконаленням і безперервним професійним розвитком особистості. Неминучі, нехай тимчасові, періоди стабілізації. На початкових стадіях професіоналізації ці періоди недовготривалими. На наступних стадіях професіоналізації у окремих фахівців період стабілізації може тривати досить довго: рік і більше. У цих випадках доречно говорити про настання професійної стагнації особистості. Рівні виконання професійної діяльності при цьому можуть сильно відрізнятись. І навіть при досить високому рівні здійснення професійної діяльності, яка реалізується одними і тими ж способами, стереотипно і стабільно, проявляється професійна стагнація.

Чутливими періодами освіти професійних деформацій є кризи професійного становлення особистості. Непродуктивний вихід з кризи спотворює професійну спрямованість, ініціює виникнення негативної професійної позиції, знижує професійну активність. Ці зміни активізують процес утворення професійних деформацій.

Розглянемо психологічні детермінанти деформацій особистості, що породжуються цими чинниками.

Передумови розвитку професійних деформацій кореняться вже в мотивах вибору професії. Це як усвідомлювані мотиви: соціальна значущість, імідж, творчий характер, матеріальні блага, - так і неусвідомлювані: прагнення до влади, домінування, самоствердження.

Пусковим механізмом деформації стають очікування на стадії входження в самостійне професійне життя. Професійна реальність сильно відрізняється від уявлення, що сформувався у випускника професійного навчального закладу. Перші ж труднощі спонукають початкуючого фахівця до пошуку «кардинальних» методів роботи. Невдачі, негативні емоції, розчарування ініціюють розвиток професійної дезадаптації особистості [5].

У процесі виконання професійної діяльності фахівець повторює одні й ті ж дії та операції. У типових умовах праці стає неминучим утворення стереотипів здійснення професійних функцій, дій, операцій. Вони спрощують виконання професійної діяльності, підвищують її визначеність, полегшують взаємини з колегами. Стереотипи додають професійного життя стабільність, сприяють формуванню досвіду і індивідуального стилю діяльності. Можна констатувати, що професійні стереотипи володіють незаперечними перевагами для людини і є основою освіти багатьох професійних деформацій особистості. Стереотипи - неминучий атрибут професіоналізації фахівця; освіту автоматизованих професійного життя і навичок, становлення професійної поведінки неможливі без накопичення несвідомого досвіду і установок. І настає момент, коли професійне несвідоме перетворюється на стереотипи мислення, поведінки та діяльності. Але професійна діяльність рясніє нестандартними ситуаціями, і тоді можливі помилкові дії і неадекватні реакції. П.Я. Гальперин вказував, що «... при несподіваній зміні ситуації нерідко трапляється, що дії починають виконуватися за

окремими умовним подразників, без урахування фактичного становища в цілому. Тоді кажуть, що автоматизми діють всупереч розумінню». Іншими словами, стереотипізація є одним з достоїнств психіки, але разом з тим вносить великі спотворення в відображення професійної реальності і породжує різного типу психологічні бар'єри.

До психологічних детермінант професійних деформацій відносяться різні форми психологічного захисту. Багато видів професійної діяльності характеризуються значною невизначеністю, що викликає психічну напруженість, часто супроводжуються негативними емоціями, деструкції очікувань. У цих випадках вступають в дію захисні механізми психіки. З величезного різноманіття видів психологічного захисту на освіту професійних деструкцій впливають заперечення, раціоналізація, витіснення, проекція, ідентифікація, відчуження [4].

Розвитку професійних деформацій сприяє емоційна напруженість професійної праці. Часто повторювані негативні емоційні стани із зростанням стажу роботи знижують толерантність фахівця, що може призвести до розвитку професійних деструкцій. Емоційна насиченість професійної діяльності призводить до підвищеної дратівливості, перезбудження, тривожності, нервових зривів. Такий нестійкий стан психіки отримало назву синдрому «емоційного згорання». Цей синдром найчастіше спостерігається у педагогів, лікарів, управлінців, соціальних працівників. Його наслідком можуть стати незадоволеність професією, втрата перспектив професійного зростання, а також різного роду професійні деструкції особистості.

У дослідженнях Н.В. Кузьміної на прикладі педагогічної професії встановлено, що на стадії професіоналізації у міру становлення індивідуального стилю діяльності знижується рівень професійної активності особистості, виникають умови для стагнації професійного розвитку. Розвиток професійної стагнації залежить від змісту і характеру праці. Праця монотонний, одноманітний, жорстко структурований сприяє професійної стагнації. Стагнація ж, у свою чергу, ініціює утворення різних деформацій.

На розвиток деформацій фахівця великий вплив робить зниження рівня його інтелекту. Дослідження загального інтелекту дорослих показують, що із зростанням стажу роботи він знижується. Звичайно, тут мають місце вікові зміни, але головна причина полягає в особливостях нормативної професійної діяльності. Багато видів праці не вимагають від працівників вирішення професійних завдань, планування процесу праці, аналізу виробничих ситуацій. Незатребувані інтелектуальні здібності поступово згасають. Однак інтелект працівників, зайнятих тими видами праці, виконання яких пов'язане з вирішенням професійних проблем, підтримується на високому рівні до кінця їх професійного життя.

Деформації зумовлені також тим, що у кожної людини є межа розвитку рівня освіти та професіоналізму. Він залежить від соціально-професійних установок, індивідуально-психологічних особливостей, емоційно-вольових характеристик. Причинами утворення межі розвитку можуть стати психологічне насичення професійною діяльністю, незадоволеність іміджем професії, низькою зарплатою, відсутністю моральних стимулів [5].

Факторами, що ініціюють розвиток професійних деформацій, є різні акцентуації характеру особистості. У процесі багаторічного виконання однієї і тієї ж діяльності акцентуації професіоналізуються, вплітаються в тканину індивідуального стилю діяльності і трансформуються в професійні деформації фахівця. У кожного акцентуовані фахівця свій ансамбль деформацій, і вони виразно проявляються в діяльності і професійній поведінці. Іншими словами, професійні акцентуації - це надмірне посилення деяких рис характеру, а також окремих професійно обумовлених властивостей і якостей особистості.

Фактором, що ініціює утворення деформацій, є вікові зміни. Фахівці в області психогеронтології відзначають наступні види і ознаки психологічного старіння людини:

- соціально-психологічне старіння, яке виражається в ослабленні інтелектуальних процесів, перебудові мотивації, зміні емоційної сфери, виникненні дезадаптивних форм поведінки, зростанні потреби в схваленні та ін;

- морально-етичне старіння, що виявляється у нав'язливому моралізуванні, скептичному ставленні до молодіжній субкультури, протиставленні справжнього минулого, перебільшенні заслуг свого покоління та ін;

- професійне старіння, яке характеризується несприйнятливостю до нововведень, канонізацією індивідуального досвіду і досвіду свого покоління, труднощами освоєння нових засобів праці і виробничих технологій, зниженням темпу виконання професійних функцій та ін.

Дослідники феномену старості підкреслюють, та й прикладів тому багато, що фатальної неминучості професійного старіння немає. Це дійсно так. Але не можна заперечувати очевидного: фізичне та психологічне старіння деформує професійний профіль людини, негативно позначається на досягненні вершин професійної майстерності [6].

Таким чином, ми визначили основні детермінанти професійних деформацій фахівця. Це стереотипи мислення і діяльності, соціальні стереотипи поведінки, окремі форми психологічного захисту: раціоналізація, проекція, відчуження, заміщення, ідентифікація. Освіта деформації ініціюється професійною стагнацією фахівця, а також акцентуацією рис характеру. Але головним чинником, ключовою детермінантою розвитку деструкцій є сама професійна діяльність. Кожна професія має свій ансамбль професійних деформацій [3].

Висновки

Професійна деформація - це зміни структури, що склалася, діяльності, що поступово накопичилися, і особи, що негативно позначаються на продуктивності праці і взаємодії з іншими учасниками цього процесу, а також на розвитку самої особи".

Виникнення професійної деформації може початися як з перетворень соціально-психологічного характеру, так і з перетворень психічних функцій.

Одна з найчастіших причин професійної деформації, як затверджують фахівці, - це специфіка найближчого оточення, з яким вимушений мати спілкування фахівець-професіонал, а також специфіка його діяльності.

Іншою не менш важливою причиною професійної деформації є розподіл праці і все більш вузька спеціалізація професіоналів. Щоденна робота, впродовж багатьох років, за рішенням типових завдань удосконалює не тільки професійні знання, але і формує професійні звички, стереотипи, визначає стиль мислення і стилі спілкування

Чималу роль у попередженні професійної деформації відіграє гігієна розумової праці - ретельне планування власної діяльності, раціональне чергування праці і відпочинку. Уміння активно відпочивати, наявність різного роду непрофесійних інтересів і захоплення, змістовне спілкування набагато перешкоджають перевтоми і перенапруження нервово-психічної сфери слідчого, зменшують негативний маніпуляція стрес-факторів.

Вирішальним чинником у попередженні і усуненні професійної деформації є колектив. Всього лише в здоровому, згуртованому колективі є дійсна вірогідність регулярно удосконалювати власну особистість, збагачуватися досвідом нових осіб, розкривати мінуси. Велику роль відіграє критика і самокритика.

Особливу роль у попередженні професійної деформації особистості працівника відіграє особистий приклад колег, керівних осіб. Кожен день бачачи приклади бездоганного, високоморальної поведінки власного боса, власних товаришів, слідчий мимоволі переймається глибокою повагою до них і бажанням слідувати зразкам їх поведінки та діяльності.

Список використаної літератури:

1. Анастасі А., Урбіна С. Психологічне тустування. – СПб.: Питер, 2001. – 688 с.
2. Андросюк В.П., Козмирено Л.Н., Медведєв В.С. Професійна психологія. – Київ, 1995. – 111 с.
3. Бандурка О.М. Організація діяльності. – Х.: Основа, 1996. – 398 с.
4. Безносів С.П. Професійна деформація та виховання особистості. // Психологічне забезпечення соціального розвитку людини. Межвуз. збірник /Під ред. А.А. Крилова/. – Л.: ЛГУ, 1989.
5. Безносів С.П. Професійна деформація особистості (підходи, концепції, методи). – СПб., 1997. – 20 с.

6. Зиглер Д., Хьелл Л. Теорії особистості. – СПб.: Питер, 1997. – 608 с.

УДК 378:374.4: 94(47)02

Рязанцев Н.А. (КИИ ДонНТУ)

**ВОСПИТАНИЕ И ИМЯНАРЕЧЕНИЕ У ДРЕВНИХ СЛАВЯН -
ПРИМЕР ДЛЯ ПОДРАЖАНИЯ**

В настоящее время процесс вузовского образования не нацелен на формирование личности студента как субъекта жизнедеятельности. Более того, попытки внедриться в европейскую систему образования в нынешней социальной обстановке окончательно изуродовали и дискредитировали ее. Когда подводишь итоги очередной экзаменационной сессии, то постоянно ловишь себя на мысли о том, что, наверное, наши предки – древние славяне были абсолютно правы, разделяя людей на варны (касты) в зависимости от уровня эволюционного развития и давая им в связи с этим те или иные имена. Во всяком случае, в их деяниях мудрости было гораздо больше, чем в наших попытках дать высшее образование кому не попадя. Не исключено, что многие студенты просто ленятся, учитывая нынешний подход к оценке их знаний и социальную ситуацию в стране и в мире. Но, когда человек на экзамене, обложившись книгами, не в состоянии ответить на элементарные вопросы, возникают подозрения в его неспособности к обучению вообще. Мы еще до конца не понимаем, сколько вреда приносим обществу, выпуская неучей. Качество работы – категория моральная. Качество нашей работы – это качество выпускаемых специалистов. Если мы позволяем себе такое качество, значит ответственность перед обществом (мораль) на нуле. Что-то в нынешней системе воспитания и обучения не так. И это очевидно.

Древние Законы Рода и Патриархальный жизненный уклад у древних славян требовали воспитывать детей в искренней Любви к своему Роду, в уважении к своей Родной Вере, Истории, самобытной Культуре и народной традиции, в почтении к старшим и в заботе о младших. Чувство Любви, объединяло в себе:

- Любовь к Изначальной Вере (Истине) и Предкам, что развивает Дух человека;
- Любовь к Роду (человеку, Семье, Роду, женщине, детям, Традиции), что развивает Совесть человека;
- Любовь к Матери-Природе (к различным формам Жизни окружающего Мира), что развивает Душу человека;
- Любовь к Земле Предков (Отчизне, Державе, Истории и Культуре), ибо это развивает Тело человека.

Эти четыре вида Любви помогали создать из ребенка гармоничного человека, будущего продолжателя своего Рода, помогая ему развиваться и совершенствоваться в дальнейшей жизни. Гармоничное развитие человека возможно только тогда, когда в человеке развиты все четыре составляющих: Тело, Душа, Дух и Совесть. Если не развивать их все одновременно или развивать только какую-либо одну часть единого целого, то гармоничное развитие нарушается, и это может привести не только к нарушению развития человека и потомства его Рода, но и к деградации человека, а, в конечном итоге, к вырождению и гибели Древнего Рода.

По славянской традиции у человека имянарекание проходило в два этапа. Свое первое Имя каждый ребенок получал на третий день после рождения в соответствии с древним Родовым Законом Любомира (давалось имя того или иного предка). Второе имя человек получал уже во взрослой сознательной жизни.

Приобщение детей к Изначальной Вере, Истине, к овладению навыками созидательного Труда происходило в возрасте от 3 до 7 лет, ибо в этом возрасте у всех детей очень сильно развито Общинное (коллективное) мышление. Дети познают окружающий Мир и овладевают навыками созидательного Труда путем подражания старшему поколению, а также перенимая многое у своих сверстников.

В Славянских и Арийских Родах маленьких детей до 12 лет не разделяли по половому признаку и называли их всех одинаково – чадо. Но при этом, каждого мальчика и каждую девочку неизменно воспитывали в уважении к противоположному полу. Детей в древние времена одевали в рубахи, сшитые не из нового полотна, а обязательно из одежды Родителей. Рубашка мальчику шилась из рубахи отца, а рубашка девочки – из рубахи матери, это связано с могучей обереговой родительской силой, которая охраняет подрастающее поколение и помогает выполнять Уроки, которые дают Родители и Жрецы (Волхвы). На Уроках детям прививались понятия чести, сердечной дружбы, взаимопомощи, верности своему слову и долгу перед Родом. Девочкам постоянно говорилось, что мальчики – это будущие мужчины, воины-защитники Родной земли, любящие и нежные супруги, отцы и главы семейств, хозяева, умножающие добро Древних Родов, Хранители Древней Веры и Мудрости Рода, и поэтому они должны уважать и почитать мальчиков. В свою очередь, мальчикам постоянно говорилось, что девочки – это будущие прекрасные женщины, призванные продолжать Древние Роды, терпеливые создательницы уюта на Родной земле Предков, любящие и нежные супруги, многодетные заботливые матери (каждая семья должна была иметь не менее 9 детей), трудолюбивые хозяйки, Богини-Хранительницы Домашнего Очага, и поэтому мальчики должны уважать и почитать девочек как Богинь.

Начиная с 7-9 лет, детей обучали всем изначальным основам: Родовой и общей грамоте, счету и вычислениям, письму, естествоведению, т.е. знаниям, объясняющим Природные и Человеческие истоки жизни на Земле. Воспитанием детей, как Духовным, так и физическим, занимались в основном только мужчины, главы Родов и Семейных Союзов, т.е. Отцы и Деды. Удел всех Славянских матерей - окружать детей лаской, заботой, любовью и вниманием, но они не должны потакать прихотям детей, ибо этим, они могут погубить чистую Душу и светлый Дух ребенка.

Когда детям из Славянских и Арийских Родов исполнялось 12 лет (108 месяцев) и они достигали роста 7 пядей во лбу (124 см), для детей начинался новый этап в жизни. Все подрастающее поколение проходило древние Обряды Совершеннолетия и Обряды Имянаречения, ибо наши Предки считали имя важной частью человеческой личности. Имя - это ключ к внутреннему я.

После прохождения древних Обрядов юноши и девушки считались взрослыми, совершеннолетними, готовыми продолжать традиции своих древних Родов. Если до прохождения Обряда Совершеннолетия они находились под покровительством своих Родителей, которые несли за них всю ответственность, то после Обряда Совершеннолетия, подрастающее поколение несло полную ответственность за все свои совершенные деяния, слова и поступки, как и положено взрослому человеку. Юноши в 12 лет получали два меча. Это означало, что за 9 лет они должны были в совершенстве овладеть боевыми приемами владения мечами и стать воинами, Богами-Защитниками своего Рода, своей Древней Веры и своей Родной земли, независимо от избранного Пути и Расовой принадлежности. До 21 года они назывались парубками (рубилась в паре). В 21 год мужчина был уже готов заводить семью. Девушки получали символическое веретено и прялку; это означало, что за 4 года они должны были в совершенстве овладеть рукоделием, ведением домашнего хозяйства, полеводством и садоводством, кулинарным искусством, уходом за детьми. В 16 лет девушка могла и готова была выходить замуж.

Во время прохождения древнего Обряда Имянаречения волхвы смывали с детей в Священных Водах их детские, Изначальные имена. Причем у юношей этот Обряд проходил только в текущей воде (река, ручей). Девушки могли проходить этот Обряд как в текущей воде, так и в неподвижной (озеро, заводь), или в Капищах, в Святых местах.

В Священные Воды заходили малые чада, а из Священных Вод выходили безымянные, обновленные, чистые и непорочные люди, готовые получить от Жрецов (Волхвов) взрослые (Общинные) Имена, начинающие совершенно новую самостоятельную жизнь, в соответствии с законами Древних своих Родов. Вместо Изначального имени, прошедшим Обряды Совершеннолетия давались два имени: взрослое (Общинное), каким их называли Общинники

и тайное (Родовое), которое хранилось в глубокой тайне – и эти имена иногда не знали даже отцы и матери. Взрослое (Общинное) имя было известно всем в Родах или Общинах, тайное (Родовое) имя знали только двое на Земле: тот Волхв, который дал имя, и тот, кто получил его, ибо Родовое имя передает всю истинную суть человека. Когда у Православного спрашивали его имя, он неизменно отвечал: «Меня называют так-то», и называл Общинное имя, т.е. имя, каким его называют в Роду, в Общине, или называл имя-прозвище (фамилию), связанное с символом своего Рода или Клана.

Начиная с 12 лет, юноши и девушки, прошедшие Обряды Совершеннолетия и Имянаречения, начинали основательно изучать Древние Законы РИТА, т.е. Законы о чистоте Рода и Крови, знание и соблюдение которых было обязательным при достижении определенного возраста и создания Семейного Союза, а также Родовые традиции и профессии, секреты которых хранили в их Роду и варне (сословии).

Славянские имена изобилуют своей разнообразностью, существовали группы имен: 1) Имена из животного и растительного мира (Щука, Ерш, Заяц, Волк, Орел, Орех, Борщ); 2) Имена по порядку рождения (Первуша, Вторак, Третьяк); 3) Имена богов и богинь (Лада, Ярило); 4) Имена по человеческим качествам (Храбр, Стоян); 5) И основная группа имен – двухосновные (Святослав, Добройжир, Тихомир, Ратибор, Ярополк, Гостомысл, Велимудр, Всеволод, Богдан, Доброгнев, Любомила, Миролюб, Светозар) и их производные (Святоша, Добрыня, Тишило, Ратиша, Путятя, Ярилка). Иногда, для защиты внутренней сути, общинные имена давались совсем непривлекательные (Злоба, Крив, Лихо, Бяка).

Для каждой варны (сословия) – уровня эволюционного развития (а их у славян было четыре) имелись свои имена. Включение в одну из варн зависело от индивидуальных природных способностей и наклонностей человека, наглядно прослеживающихся по той жизненной цели, которую он ставил перед собой. Такой целью могли быть:

- ♣ **вожделение** – безконтрольная деятельность жизненных чувств. Это состояние смерда.
- ♣ **выгода** – сознательно управляемое осуществление желаний. Это состояние веси.
- ♣ **ответственность** – правильность действий. Это состояние витязя.
- ♣ **самосовершенствование** – жизнь в духовности, постижении истины и проповедование вероучения. Это состояние ведуна.

Каждая из варн имела своё соответствие с качествами природы (невежеством, страстью и добродетелью) и отражала следующее:

- ♣ **СМЕРДЫ** – тьма, неведение, неподвижность, непроявленные возможности.
- ♣ **ВЕСИ** – соединение неведения, страсти и усиленного действия.
- ♣ **ВИТЯЗИ** – соединение страсти и справедливости.
- ♣ **ВЕДУНЫ** – просветление, покой, равновесие.

В соответствии с варной давались имена. Если у человека варна ведуна и священнослужителя, то его имя должно было состоять из слов, означающих благость, прославление Всевышнего, радость, любовь, знание. Если варна воина, то имя должно было содержать слова, означающие порядок, власть, защиту, борьбу, ратную силу. Имя ремесленников и крестьян должно было означать богатство, созидание, домовитость, вид деятельности; а у слуг (смердов) – услужение, черту характера, внешнюю примету. Принадлежность человека к той или иной Варне (сословию) определял Жрец (Волхв), даже если ребенок рождался в семье другого сословия.

Безусловно, имена людей несут в себе значимую часть культуры и традиции всего народа. С пришествием христианства на Русь славянские имена почти полностью попали в небытие. Существовали списки славянских имен запрещенных церковью. На сегодняшний день на территории России, Украины, Белорусии всего лишь от 5 до 15% имен являются славянскими. Остальные – это имена привнесенные (греческие, римские, еврейские и т.д.). Гораздо больше славянских имен сохранилось в фамилиях. Большинство фамилий произошло от имен (крестильного или мирского имени одного из предков), прозвищ (по роду деятельности или какой-то другой особенности предка) или родовых имён. Гораздо реже — от названий местности. Как правило, русские фамилии были одинарными и передавались только по мужской линии.

Среди дошедших до нас чисто славянских имен, сохранившихся в именах или фамилиях, можно перечислить следующие.

Имена смердов-мужчин (смерды-те, кто служат трём остальным варнам, ибо они не имеют склонности к умственной, военной и торговой деятельности и, как следствие, довольны своим положением, к смердам относили также тех, кто нарушил Закон Рода, даже если он родился в семье витязей, весей или ведунов) - Булгак, Булгаков – непоседа; Булыч, Булчачев – хитрец; Бульба – толстяк, крепыш; Буслай, Буслаев- гуляка; Валуи, Валуев – крикун; Вица, Вицин – гибкий; Влас, Власов – волосатый; Воронеж, Воронов – черноволосый; Ворошило, Ворошилов – копуша; Годун, Годунов – медлительный; Голик, Голиков – худой, плешивый; Довбуш – долбун; Дубовик, Дубок, Дубыня – крепыш; Жар, Жаров – жаркий; Жмуренко, Жмуренко – прищуренный, узкоглазый; Катай, Катаев – гуляка; Кужел, Кужель, Кужелев – кудрявый; Куц – коротышка; Кучма – косматый, нечесанный; Лагач, Лагачев – великан; Лобан, Лобанов, Лобач – большелобый; Лунь, Лунев – белесый; Лют, Лютый – злой; Малюта, Малюга, Мал – маленький; Молчан, Молчанов – молчаливый; Найден, Найденов – найденыш; Нарышка, Нарышкин – рыжеватый; Невзор, Невзоров – невзрачный; Неждан, Нежданов – нежданный, неожиданный; Неклод, Неклодов – неуклюжий; Некрас, Некрасов – некрасивый; Нелюб, Нелюбов – нелюбимый; Ненаш, Ненашев – чужак; Нечай, Нечаев – случайный; Ошурок, Ошурков – мелочный; Рагоза, Рагозин – ссорщик, бранливый; Рудак, Рудаков – рыжий; Русак, Русаков – русский; Рында, Рындин – здоровяк; Рюма, Рюмшин – нытик; Самоха, Самохин – самолюб; Слинко – слонтяй, лентяй; Смирной, Смирнов – смирный; Сувор, Суворов – суровый; Сухан, Суханов – тощий; Сып, Сыпало – ссорящийся по мелочам; Талалай, Талалаев – болтливый; Томило, Томилин – утомляющий; Тюря, Тюрин – размазня, неумеха; Угрюм, Угрюмов – угрюмый; Ушак, Ушаков – ушастый; Хов, Хован, Хованский – прячущийся; Шадр, Шадрин – рябой; Шарко, Шарков – пугатый; Шуст, Шустов – шустрый.

Имена смердов-женщин – Верещага, Верещагина –болтушка; Кукоба – скопидомка, скупая; Несмеяна – грустная; Рута – рыжая; Руся – солоха – нерасторопная неряха; Сухота, Сухотина – тощая; Тамила, Томила, Тома, Мила – томящая, милая; Туга, Тугаева – печальная; Цыба, Цыбенко – неряха, неопрятная и др.

Имена весей-мужчин (веси – крестьяне, земледельцы, скотоводы, торговцы, ремесленники, врачеватели, люди искусства) – Бажан, Бажен, Бажанов – обожаемый; Бакуня, Бакунин – краснобай; Баско, Басков – красавчик; Бахарь, Бахарев – сказочник; Бел, Белик, Беляк, Беляев – белый, чистый, белолицый; Бож, Божко, Божан – божий; Большак, Большаков – большой, старший; Борзята, Борзов – быстрый; Борис, Борисов – борящийся; Бородай – богатый родом, бородатый; Буян, Буянов, Буйнов – буйный, мужественный; Булат, Булатов – крепкий, выносливый; Вадим – заводила, вождь, спорщик, раздорник; Варяжко – пловец; Веснян, Веснин – весенний; Вид, Видан, Видов – видный; Витя, Витим – победитель; Влад, Владан – владеющий; Воик, Войко, Бойко- боевой, воинственный; Гладыш, Гладышев – белоручка; Глеб, Глебов – тяжелый, мощный; Голован, Голованов – умный; Гордей, Гордята, Гордеев – гордец; Дан, Данко, Данько – данный; Добрыня, Добрынин – добрый; Живко, Живков – живой, быстрый; Заслав, Заславский – прославляющий; Зван, Званцев – званый; Зоран, Зорик, Зорин – рожденный на заре, сын зари; Игорь – соединяющий, объединяющий; Кий – кузнец; Любом, Любша, Любшин – любимчик; Людин, Людота, Людинов – ремесленник; Милован, Милованов – умиляющий; Мичура, Мичурин – памятующий об ушедших предках; Надей, Надежа, Надеев – надежный; Озер, Озеров – озаренный; Олесь – лесной; Оскол – пасечник; Пугята – толковый; Радек, Радей – опекун, советчик; Рекун, Рекунов – сказитель; Руслан, Русланов – светлая душа; Сивер, Сиверцев – северный, суровый; Сидор, Сидоров – драгоценный, дорогой; Славий, Славута – славный; Смирн, Смирн, Смирнов – смирный; Ставр – меченный, опытный; Стрига, Стрижак – быстрый, стремительный; Хорив – уравновешенный; Чура – родовитый; Шемяка, Шемякин – сильнорукий; Ширий, Ширяев – широкоплечий; Федор, Федоров – щедрый; Ян – положительный, мужественный; Яр, Ярек – яростный.

Имена весей-женщин – Бажена – желанная; Бела – беленькая, чистая; Велена – повелительная; Влада – ладная, стройная; Гала – душевная; Галина – женственная; Дарена,

Дарина – подаренная, щедрая; Дарья, Дарьяна – мужественная д'арийка; Домна – домовитая, хозяйственная; Забава – забавная, утешительница; Зара, Зарена, Зарина – озаренная, красивая; Заслава, Заславская – прославляющая; Злата, Златана – золотая, золотоволосая; Зоря, Зоряна, Зорина – рожденная на заре; Инна, Инга – женственная; Карина – кареглазая, расенка; Лала, Леля, Ляля – дитя, лялька, ласковая, нежная; Лара, Клара – хранительница; Купава – возжеленная, кувшинка, богатая; Любава, Люба, Любуша – любимая; Люда – человекная; Людмила – милая людям; Матрена – зрелая; Мила, Млава, Милица – милая; Надежда, Надия, Надежда – надежная; Олеся – лесная; Оляна, Ульга – игривая; Полина, Поляна – уравновешенная; Рада – радующая; Ружена – розовая; Света, Светана, Светла, Светлана – светлая; Снежана, Снежина – снежная, белолика; Услава – услаждающая; Ядвига – кормилица; Яна – мужественная; Яра, Ярина – солнечная, ярая.

Имена витязей-мужчин (витязи – отважные доблестные великие воины-маги, богатыри, защитники земли русской, их обязанность – сражаться за справедливость) - Белояр – светлоярый; Болеслав – стремящийся к большой славе; Борислав – борющийся за славу; Боян – мужественный боец; Бранислав – добывающий славу в сражениях; Братислав – славный братством; Бреслав – обретший славу; Бронислав – славный оружием; Вадимир – предводитель мира; Вадислав – славный предводительством; Валдай – владыка; Венцеслав – увенчанный славой; Владелин – властитель; Владимир, Володимир – владеющий миром, упорядочивающий общество; Владислав, Власлав, Володислав – владеющий славой; Вольга, Волег – благоволящий к гостям; Всеволод – всевластный; Вячеслав, Вящеслав – наиболее славный; Житомир – обеспечивающий благоденствие мира; Заруба, Зарубин – боец, рубака; Захар – характерник (воин, владеющий энергетическим центром хара); Збигнев – сберегающий, сдерживающий гнев; Златогор – драгоценный, дорогой для общества; Изяслав – славный указаниями, пояснениями на миру; Казимир – призывающий к перемирию; Лиховид, Лиховидов – удалец, видящий лихо (беду) и справляющийся с ним; Мстислав – славно мстящий; Переслав – наиболее славный; Перяслав – перенявший славу предков; Радимир, Радмир – радующий, заботящийся о мире; Ратебор, Ратибор – побеждающий рать; Ростислав, Рослав – увеличивающий славу; Светополк – освещающий войско; Stanisлав, Стоислав – устанавливающий славу, стойко славный; Стожар – страстный, деятельный; Стоян, Стоянов – очень мужественный; Тарас, Тарасов – предствитель расы, являющийся потомком Тарха и оберегаемый Богиней Тарой; Ярополк – яростный полководец.

Имена витязей – женщин – Варвара – воинственная; Рита – рожденная в соответствии с Законом Рода; Ярославна – яркая и славная; кроме того практически все мужские имена с окончанием на «а».

Имена ведунгов – мужчин (ведуны -те, кто обладают мудростью, способны держать под контролем ум и чувства, обладают терпимостью и простотой, чистотой, знанием, правдивостью, верой в ведическую мудрость, преданностью истине и т. д. Они преподают Ведическое знание, являются священнослужителями, совершают обряды и ритуалы) – Баян, Баюн – сказитель, хранитель старины; Белогуб – говорящий о светости; Белозер – ясновидящий, духовидец; Богдан – данный Богом; Боголеп, Боголепов – приятный Богом; Боголюб, Боголюбов – любящий богов своих предков; Богомол, Богомоллов – молящийся Богом; Добролюб, Добролюбов – любящий доброту, благой; Кудеяр – ярый кудесник; Лучезар – озаряющий светом, лучезарный; Любомир –любящий мир, людей; Олег – подобный легу (духу мира Правн); Олегсей, Алексей – сей подобен легу; Олександр, Александр – подобный легу сын жреца леса; Перемьшль-переосмысливающий, добирающийся до сути вещей; Пересвет – просветленный; Радомир – радующий мир; Светозар, Святозар – озаренный светом; Сократ – многомерный; Тихомир – тихий, скромный, простой; Ярослав – славящий Ярилу; Ярема, Ерема – мощь, сила, сияние Всевышнего.

Женские имена ведуний – Агния – огненная, просветленная; Алла – высокодуховная; Вера – ведающая Ра (изначальный свет); Драгомира, Драгомила, Драгомирова – дорогая, милая миру; Ирина – вознесенная; Лада – в честь Богини Лады, ладная, стройная; Людмила – милая людям; Мара – в честь Богини Мары; Марья – завораживающая; Милорада – милая радостью;

Мирослава – славящая мир; Ольга – дивная, удивительная; Пересвета – просветленная; Рамила – радующая милостью; Рожана – в честь Бога Рода; Светлана – светлая, чистая душа; Ярослава – славящая Ярилу-Солнце, усердная.

Все это длинное отступление о древних славянах сделано лишь с одной целью – показать, что такие наши бывшие студенты, как Руслана Баюн, Оксана Белогуб и ряд других, не случайно являются лучшими. Это потомки древнейших славянских родов из ватры ведунов. Их генетическая память позволяет легко схватывать и усваивать любые знания. Поэтому они являются лучшими практически по всем предметам. Есть много хороших студентов с корнями и из других ватр, в старину волхвы перевели бы их в касту ведунов. Но главное, что в последнее время сложилась устойчивая прослойка выпускаемых нами специалистов, не имеющих знаний вообще. Они за 15 лет обучения даже писать без ошибок не научились. Волхвы, однозначно, отправили бы их в ватру смердов. Это люди, которые растратили время впустую, они не эволюционируют, а деградируют.

По старославянским представлениям человек проходит в своем развитии три стадии: животного, мыслящего животного и человека разумного. Если до 7-9 лет человеческий ребенок не имеет контакта с себе подобными, и не получает информации от человеческого общества, он остается на стадии животного. Опыт показывает, что все попытки научить так называемых «Маугли» хоть какой-то членораздельной речи или другим человеческим навыкам после 7-9 лет оказываются тщетными. Если информация от общества получена, человеческий детеныш переходит на стадию мыслящего животного. Вторая стадия развития длится до возраста 19-21 год. Если в этот период человеческий детеныш не усваивает определенной очередной порции информации и знаний, он так и остается на стадии мыслящего животного. Его потребности замыкаются на чисто физиологических (есть, спать, совокупляться), а общественная полезность – на уровне безинициативного физического труда без признаков творчества и ответственности. И только если необходимый объем информации и знаний получен, человек переходит в стадию человека разумного. Человек разумный – это саморазвивающаяся система, и каких высот в познании окружающего мира, какую общественную полезность он будет иметь – зависит только от него и социального заказа общества.

Хотелось бы, чтобы каждый прочитавший эту статью задумался и задал себе вопрос: «Так ли уж неправы были наши предки?» «И есть ли смысл терять пять драгоценных лет в институте большинству из вас, если знаний вы не получаете?» Неужели вам не хочется носить гордое имя человека-разумного?

Сердюк І.В., Пархоменко М.М., Василенко А.І. (КіДонНТУ)

МЕДІАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ВЗАЄМОВІДНОСИН У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Останнім часом дедалі частіше можна зустріти практику альтернативного вирішення правових конфліктів без звернення до класичних судових процедур. Однією з таких альтернатив є процедура медіації, що набула широкого застосування у європейських країнах [7].

Слово «медіація» походить від латинського «mediatio» – посередництво; аналогічне значення мають слова «mediation» (англ.), «mediation» (фр).

Медіація – метод вирішення конфліктів із залученням посередника, який допомагає сторонам налагодити процес комунікації та аналізу конфліктної ситуації таким чином, щоб вони самі могли виявити та обрати той варіант вирішення конфлікту, який задовольнив би потреби та інтереси всіх учасників. Медіація ґрунтується на принципах добровільної участі сторін, конфіденційності, нейтральності медіатора та відповідальності сторін за виконання прийнятого рішення. Роль медіатора є винятково посередницькою й зводиться до надання сервісу, необхідного для досягнення мирної угоди, а саме: організації процедури, знаходженні психологічного контакту зі сторонами спору, залагоджуванні можливої напруженості сторін, вивченні їхніх позицій і розробці можливих варіантів вирішення спору. Перевага медіації полягає в тому, що замість рішення ззовні сторони знаходять власне взаємовигідне рішення.

Замість боротьби за правоту відбувається конструктивна робота над вирішенням конфлікту. Якщо вирішення конфлікту розробляються сторонами самостійно, то це сприймається учасниками більш схвально та збільшує шанси на збереження міцних стосунків у майбутньому [6].

Вирішуючи конфлікти за допомогою медіації, студенти, викладачі й керівники будуть формувати навички співпраці, вчитися будувати ефективну систему вирішення конфліктних ситуацій у вищій школі, створювати безпечне здорове середовище у колективі.

Саме тому, автор вважає врегулювання спорів шляхом застосування процедури медіація у вищій школі є надзвичайно актуальним. Адже, метод мирного вирішення спорів, що спрямований на узгодження позицій сторін спору при активній участі посередника (медіатора), обраного спільно сторонами спору є доречним.

Аналіз інституту медіації було предметом дослідження багатьох українських і російських фахівців, зокрема В.М. Баранова, Ю.Л. Бошицького, Ю.В. Голіка, Л.В. Голої, Г.В. Срьоменко, В.Н. Кудрявцева, Б.С. Кушніра, О.І. Кільдюшкіної, В.Т. Маляренка, А.П. Чернеги.

Проте активне запровадження досудового врегулювання спорів окреслене в цих дослідженнях лише теоретично, тому актуальною є необхідність визначення подальшого існування інституту медіації на законодавчому рівні.

Метою роботи є розкрити поняття медіація, показати практичне застосування медіації у навчальному процесі та проаналізувати необхідність прийняття окремого спеціального закону, що регулює питання застосування медіації.

Впродовж учбового процесу часто виникають суперечки між студентом-студентом, студентом-викладачем, викладачем-викладачем, викладачем-керівництвом.

В середовищі студентів на перших курсах йде процес самоствердження в групі. У цей час на їх поведінку великий вплив мають темперамент, риси характеру і рівень вихованості. Дослідники вказують, що першокурсників характеризує загострене почуття власної гідності, максималізм, категоричність і однозначність моральних критеріїв оцінки фактів, подій, своєї поведінки. Властиві цьому періоду раціоналізм і небажання приймати на віру створюють недовіру до старших, у тому числі і до викладачів вузів. До старших курсів міжособистісні взаємодії студентів набувають більш усвідомлений характер, відбувається формування мікрогруп за принципом міжособистісної сумісності, в яких конфлікти стають рідкісним явищем. Конфлікти вирішуються самими студентами, але можуть закінчуватися розривом відносин.

Найбільш поширена причина конфліктів між студентами і викладачами – неадекватність оцінки знань студентів. У таких ситуаціях суб'єктивної стороною можуть виступати необ'єктивні претензії студента на більш високу оцінку і суб'єктивність викладача, що знижує оцінку студенту. Є викладачі, які майже ніколи не ставлять оцінку «відмінно», вони переконані в тому, що досконало знають предмет тільки вони самі. Такий викладач постійно знаходиться в конфліктній ситуації зі студентами. Вплив на оцінку можуть надавати особистісні якості студента, його поведінка на лекціях і практичних заняттях (репліки, суперечки, вступу в суперечки).

Іноді студенти, вважаючи оцінку їх знань неадекватною, вступають у конфлікт з викладачем у відкритій формі, але частіше студент забирає з собою приховані форми протесту у вигляді негативних почуттів: недовіри, ненависті, ворожості, ревності, жагою помсти і т.д., якими ділиться з усім своїм оточенням або на форумах студентських сайтів в Інтернеті.

Міжособистісні конфлікти з колегами і керівництвом існують і серед викладачів вищої школи. Суперечності можуть виникати через розбіжності думок за будь-якої обговорюваної на кафедрі проблеми, не обов'язково наукової, наприклад, при обговоренні вимог трудової дисципліни (це різного роду чергування і т.п.); через нерівномірний розподіл навчального навантаження, особливо в тих випадках, коли надається можливість додаткового заробітку [4, с. 146].

Якщо конфліктні ситуації при взаємодії студент-студент дозволяються самими студентами, то дозвіл міжособистісних конфліктів на рівні студент-викладач приймає більш складні форми.

Студенти, будучи забезпеченими і захищеними від всяких дрібних неприємностей, відчують себе справді господарями вузів, в яких навчаються, у той час як знедолений викладацький склад виступає в ролі своєрідних офіціантів процесу навчання. Студенти не тільки не поважають, але часом відверто зневажають своїх наставників. На базі таких відносин ефективний навчальний процес неможливий. Наслідком такого протистояння в системі «студент-викладач» є або абсолютна байдужість викладача до студентам, або його лицемірно суворе ставлення.

Невміння попереджати конфлікти або компетентно керувати ними завдає шкоди навчального і виховного процесу у вищій школі. Така некомпетентність вступає в протиріччя з принципами особистісного підходу в педагогіці, що базується на максимальному обліку індивідуальних особливостей студента, педагогічної толерантності і гуманізації самого навчального процесу взаємодії.

Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів широко застосовується в усьому світі, насамперед у США, в Австралії та Європі. У багатьох країнах вона закріплена законодавчо. В суспільствах деяких держав, наприклад, Голландії, вже сформувалася культура медіації як можливого шляху врегулювання спору, в інших країнах, зокрема в Німеччині, вона тільки зароджується. У багатьох судах реалізуються модельні проекти; перші експерименти, що проводилися з залученням науковців, успішно завершилися. Наразі в Німеччині активно обговорюється питання про те, яким чином можна безпосередньо закріпити інститут медіації у тому чи іншому процесуальному кодексі [5, с. 89].

Нині й в Україні планується запровадження медіації як альтернативної форми вирішення спорів.

В чинному українському законодавстві існує достатньо передумов для врахування примирення між сторонами, а відтак і впровадження інституту медіації. Зокрема, це інститут примирення у процесуальному законодавстві – ст.175 Цивільного процесуального Кодексу України визначає: 1. Мирова угода укладається сторонами з метою врегулювання спору на основі взаємних поступок і може стосуватися лише прав та обов'язків сторін та предмета позову. 2. Сторони можуть укласти мирову угоду і повідомити про це суд, зробивши спільну заяву. Якщо мирову угоду або повідомлення про неї викладено в адресованій суду письмовій заяві сторін, ця заява приєднується до справи. 3. До ухвалення судового рішення у зв'язку з укладенням сторонами мирової угоди суд роз'яснює сторонам наслідки такого рішення, перевіряє, чи не обмежений представник сторони, який висловив намір вчинити ці дії, у повноваженнях на їх вчинення. 4. У разі укладення сторонами мирової угоди суд постановляє ухвалу про закриття провадження у справі. 5. Закриваючи провадження у справі, суд за клопотанням сторін може постановити ухвалу про визнання мирової угоди. Якщо умови мирової угоди суперечать закону чи порушують права, свободи чи інтереси інших осіб, суд постановляє ухвалу про відмову у визнанні мирової угоди і продовжує судовий розгляд. 6. Суд не визнає мирової угоди у справі, в якій одну із сторін представляє її законний представник, якщо його дії суперечать інтересам особи, яку він представляє [3].

Ст.78 Господарського процесуального Кодексу передбачає відмову позивача від позову, визнання позову відповідачем і умови мирової угоди сторін викладаються в адресованих господарському суду письмових заявах, що долучаються до справи. Ці заяви підписуються відповідно позивачем, відповідачем чи обома сторонами. До прийняття відмови позивача від позову або до затвердження мирової угоди сторін господарський суд роз'яснює сторонам наслідки відповідних процесуальних дій, перевіряє, чи є повноваження на вчинення цих дій у представників сторін. Мирова угода може стосуватися лише прав і обов'язків сторін щодо предмету позову. Про прийняття відмови позивача від позову або про затвердження мирової угоди сторін господарський суд виносить ухвалу, якою одночасно припиняє провадження у справі. У разі визнання відповідачем позову господарський суд приймає рішення

про задоволення позову за умови, що дії відповідача не суперечать законодавству або не порушують прав і охоронюваних законом інтересів інших осіб [1].

Таким чином, можна стверджувати, що ст. 175 ЦПК та ст. 78 ГПК передбачають укладання між сторонами судового процесу мирової угоди з метою врегулювання спору на основі взаємних поступок

Інша ситуація склалася у кримінально-процесуальному законодавстві, хоча там теж застосовується інститут примирення. Так за ст. 45 Кримінального Кодексу України визначає, що особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона після вчинення злочину щиро покалася, активно сприяла розкриттю злочину і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду та за ст. 46 Кримінального Кодексу України особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду [2].

Тобто, ст. 45-46 КК передбачають підстави звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дієвим каяттям та примиренням винного з потерпілим.

З метою врегулювання процедури медіації (примирення) на законодавчому рівні наказом Міністра юстиції України у травні 2005 р. було створено міжвідомчу робочу групу з питань провадження процедури медіації в кримінальне / кримінально-процесуальне законодавство. Відтак, протягом 2006 р. було розроблено проекти законів «Про медіацію (посередництво) у кримінальних справах» та «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо процедури медіації», «Про відшкодування за рахунок держави матеріальної шкоди громадянам, які потерпіли від злочину».

Міністерство юстиції України розробило Законопроект «Про медіацію (посередництво) у кримінальних справах», який встановлює основні засади та порядок здійснення процедури медіації у кримінальних справах. Він складається з 4-х глав (Загальні положення, Процедура медіації, Правовий статус медіатора, Організація діяльності медіаторів) та Прикінцевих положень. Він пропонує визначити основні засади проведення медіації, встановити вимоги до медіаторів, окреслити коло їхніх прав та обов'язків, визначити порядок оплати праці, соціального та пенсійного забезпечення, а також оподаткування доходів медіаторів.

Аналогічне положення містить і проект Закону «Про внесення змін...», яким пропонується доповнити Кримінально-процесуальний кодекс главою 121 «Медіація у кримінальному процесі», положення якої передбачають, що процедура медіації може бути ініційована потерпілим, підозрюваним, обвинуваченим або підсудним, а також особою або органом, в провадженні якого перебуває справа, за згодою потерпілого та підозрюваного, обвинуваченого або підсудного.

Спочатку було два проекти законів – «Про медіацію» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо медіації», які під час доопрацювання об'єднали в один.

Проект закону України «Про медіацію» (реєстраційний номер 8137 від 21.02.2011) створює правові умови та встановлює загальні засади здійснення медіації в Україні, як позасудової процедури, що застосовується для швидкого та ефективного вирішення конфліктів і спорів. Законопроект подавався Народним депутатом України Олегом Тищенком у червні 2011 р. Комітет правосуддя ВРУ рекомендував депутатам розглянути і підтримати законопроект у першому читанні. 23 вересня на сесії Верховної Ради України «за» проголосували лише 104 народні обранці. Наразі продовжується робота над вдосконаленням законопроекту, робоча група працює над внесенням зауважень від державних та наукових установ і готує нову редакцію закону до подання на розгляд ВРУ.

19.04.2012 р. Верховною Радою України зареєстровано останній проект Закону України «Про медіацію», внесений народними депутатами України С.В. Ківаловим та В.А. Бондиком (реєстраційний номер 10301-1).

Прийняття окремого самостійного закону допоможе легітимізувати медіацію і підвищити довіру до неї. Це сигнал для потенційних клієнтів про те, що, якщо держава визнає медіацію, можливо, варто спробувати. Крім того, задаючи норми, наприклад, щодо вимог до

освіти медіаторів, створюються потенційні гарантії захисту прав учасників медіації. Потенційний учасник зможе в одному законодавчому акті дізнатися про свої права, обов'язки, відповідальність медіатора, вимоги до легітимності фахівця, який пропонує послугу.

Єдиний закон – це також можливість повною мірою в одному нормативному акті встановити нормативну регламентацію всіх питань, що стосуються застосування медіації.

Третя причина полягає в тому, що застосування медіації є багатограним. На деякі сфери діяльності, які потребують законодавчого регулювання медіації, дія процесуального законодавства не поширюється (наприклад медіація в організації). Є небезпека того, що, забувши (або не встигнувши) внести відповідні норми у спеціальне законодавство, ми просто обмежимо сферу застосування цього унікального інструменту.

З метою ефективного запровадження інституту медіації в українську правову систему, зокрема в сфері освіти, необхідно звернути увагу на:

- медіаторами можуть бути тільки фахівці не лише у сфері права, а й психології, соціології та педагогіки;
- відсутність законодавчого регулювання на рівні законів та підзаконних актів суттєво гальмує розвиток цього інституту в Україні;
- необхідно чітко розрізняти медіацію яка здійснюється у правовій сфері та у інших сферах суспільного життя (культурна, освітня, сімейна та ін.);
- обґрунтувати значущість упровадження відновної практики у вищих закладах, шляхом створення студентських служб порозуміння.

- приймаючи закон про медіацію, законодавець повинен чітко окреслити компетенцію фахівців у цій сфері щоб їхні права та обов'язки не перепліталися і таким чином не дублювали функції адвокатури.

Отже, Україні варто уважно, з врахуванням традицій національного права та у контексті реформування законодавства поставитися до напрацювання засад і норм законодавчого врегулювання впровадження медіації у систему правосуддя та підготовки фахівців цієї сфери.

Автор пропонує створити у вищих навчальних закладах спеціальну службу, яка буде демонструвати програми відновного підходу.

Студентська служба порозуміння (ССП) – це команда підготовлених студентів-посередників старших курсів (медіаторів), які допомагатимуть іншим студентам розв'язувати конфлікти мирним шляхом, використовуючи в роботі відновні практики – медіацію, коло прийняття рішень тощо – і працюють над формуванням безпечної атмосфери в навчальному закладі. Роботу ССП буде організовувати координатор (професійний медіатор), який має диплом медіатора або призначатиметься на цю посаду за особистими якостями безпосередньо самими студентами чи викладачами закладу прямим волевиявленням з подальшим отриманням свідчення медіатора. Медіатор-координатор може бути як єдиний для студентів та викладачів, так їх може бути декілька в залежності від цих груп.

Діяльність служби повинна базуватися на принципах відновного підходу, який передбачає:

- повагу до особистості, віру в її здатність вирішувати конфлікти у найкращій для себе спосіб – учасники конфлікту активно залучені до процесу обговорення та самостійно приймають рішення щодо подальших дій;
- відповідальність у стосунках та стосовно інших – процес переговорів побудовано таким чином, щоб учасники конфлікту мали можливість зрозуміти один одного, усвідомити власні вчинки та наслідки, до яких вони призводять, тобто власну відповідальність;
- віра в кожен особистість та її здатність змінюватися – вирішення конфлікту за участю медіатора – побудовано як процес переговорів партнерів, а не суперників, що сприяє засвоєнню студентами іншої конструктивної моделі розв'язання конфліктів, яку вони можуть використовувати в майбутньому.

Для створення ССП потрібно:

1) прийняти адміністрацією вищого закладу рішення про створення ССП. Підставами для цього можуть бути: напруга, велика кількість конфліктів тощо;

2) служба повинна мати своє Положення, в якому відзначатимуться сфери вирішення конфліктів, права та обов'язки медіатора, рівень компетенції його тощо;

2) вибір кандидата на координатора діяльності ССП серед педагогічного колективу, який має: бажання координувати діяльність ССП, авторитет серед студентів та викладачів, здатність зберігати об'єктивність і нейтральність, не піддається емоціям і не встати, нехай і мимоволі, на бік того чи іншого, хто сперечається; в ідеалі, який пройшов курси та має диплом медіатора;

3) проінформувати студентів про впровадження ССП. Провести анкетування серед студентів та відібрати потенційних кандидатів для участі у службі;

4) підготувати команду для роботи в ССП, провести тренінг «Базові навички медіатора ССП»;

5) проводити медіації серед інших студентів студентами-медіаторами та координатором служби (у випадку складних конфліктних ситуацій);

6) підвищувати ефективність діяльності ССП шляхом проведення зовнішніх супервізій та внутрішніх тематичних дискусій, що мають на меті аналіз напрацьовано досвіду.

Слід пам'ятати, що головна мета медіації у вищій школі – перетворити її в безпечний, комфортний простір як для студентів, так і для викладачів й керівництва. Це не означає, що вони повинні бути, як прийнято говорити, «беззубими». Але вони повинні вміти грамотно орієнтуватися в тій або іншій ситуації, і в разі виникнення конфлікту мати під рукою арсенал різних засобів, насильство серед яких знаходиться на останньому місці (якщо, в крайньому випадку, все-таки доведеться захищатися фізично). Медіатор повинен розвивати правове виховання, а не застосовувати покарання, особливо це стосується неповнолітніх.

Володіння медіацією – це володіння методами профілактики конфліктів, превентивного зняття їх можливих причин. За великим рахунком йдеться про створення в закладі товариського клімату співпраці і емпатії. В такому кліматі різко знижується настільки характерна для багатьох з нас установка на агресію, фактично припиняється розвиток синдрому професійного вигорання, характерного для вчителів (як і взагалі для представників багатьох творчих соціально орієнтованих професій).

Таким чином, колектив, побудований на позитивному спілкуванні, стає оптимальним середовищем становлення особистості, опанування студентами професії, здобування кар'єрних вершин викладачами і керівниками.

Автор зазначає необхідність прийняття Закону України «Про медіацію», який буде відповідати українській практиці, і українським законам, а також міжнародним нормам. На сьогодні існує 2 законопроекти «Про медіацію». Найважливішими позиціями яких є: неупередженість медіатора, можливість сторін відмовитися від медіації на будь-якій її стадії, конфіденційність, визначення віку медіатора починаючи з 18-ти років, можливість проведення медіації у кримінальних справах, а саме: у справах про необережних злочинах і про злочини невеликої тяжкості.

Література:

1. Господарський процесуальний кодекс Україна від 06.11.1991 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
4. Конфликтология. Вопросы – ответы: Учеб. пособие для вузов / Под ред. проф. В.П. Ратникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 240 с.
5. Жмудь В. Впровадження процедури медіації (примирення) у законодавстві України // Юридичний журнал: аналітичні матеріали, коментарі, судова практика / МОН України; НПУ ім. Драгоманова; Ін-т політології та ін. – Київ, 2007. – № 11. – С. 89-91.

6. Матеріали курсу підготовки медіаторів із кола посадовців, які займають керівні посади в органах виконавчої, законодавчої та судової влади. Спільна програма Європейської Комісії та Ради Європи «Прозорість та ефективність судової системи України». – Київ, 2010.

7. Шацька Б. Методичні переваги та законодавчі перспективи в Україні // Юридична газета. – № 5 (270). – 1 лютого 2011.

УДК 37.091.2:378

Солодовник Т. В., Пархоменко М. М. (КП ДонНТУ)

РОЛЬ ВНЗ У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ І ВИХОВАННІ МОЛОДІ

Одним із аспектів усебічного розвитку особистості є висока правова культура. Адже не можна вважати фізично здорову людину гармонійно розвиненою, коли вона, маючи широкі знання, добре працюючи або навчаючись, порушує закони, права. Здатність людини розуміти правила співжиття і вимоги законів та відповідним чином поводитися не є вродженою, вона формується під впливом спеціальних виховних заходів, є наслідком спілкування з іншими людьми, участі в різних видах діяльності.

Сьогодні почуття патріотизму, громадського обов'язку перед країною, суспільством, шанобливе ставлення до права, рідної мови, культури, традицій й висока етика між людських стосунків взагалі втратили значення. Тотальна пропаганда прикрашеного егоїзму знищила такі суспільно необхідні якості як, шанобливе ставлення до іншої людини, - визнання прав і свобод особистості.

Досвід формування громадянського суспільства та правової держави в Україні засвідчив нагальну потребу підвищення рівня правової культури і правосвідомості громадян[3].

Упродовж останнього десятиліття теоретичні і практичні аспекти правової культури та її невід'ємного компонента — правової свідомості — активно досліджують такі сучасні вітчизняні науковці, як Ю. Битяк, О. Ганзенко, В. Головченко, Ю. Калинюк, О. Менюк, В. Тацій, О. Тодика, Ю. Тодика, С. Федик, І. Яковлюк та ін. У монографіях, дисертаційних роботах, наукових публікаціях розглядаються сутність, поняття і місце правової культури у правовій системі суспільства, виявляється співвідношення правової культури особи з її правосвідомістю і загальним світоглядом, аналізуються чинники формування правової культури та правової свідомості, формуються пропозиції з удосконалення форм та способів правовиховного впливу на особу.

Метою статті є дослідження сутності та змісту правової культури та виховання, аналіз впливу ВНЗ на навчання та поведінку молоді та подальше встановлення студента як особистості.

Прилучення студентської молоді до правової культури збагачує її духовне життя. Водночас знання нею своїх прав і обов'язків розширює можливості їх реалізації, зокрема й у власних інтересах. Правове виховання зміцнює життєву позицію, підвищує громадянську активність, загострює почуття непримиренності до негативних явищ[2].

Правова культура – це єдність глибоких і різносторонніх правових знань і умінь, поваги до закону, активної правоохоронної діяльності, в якій реалізуються знання з права і повага до нього. Правокультурною людиною можна вважати ту, яка не лише знає та розуміє юридичні норми, є правосвідомою людиною, а й слідує їх вимогам у своєму житті.

З правової культури особистості складається правова культура суспільства, яка показує рівень правосвідомості та правової активності суспільства, ступінь прогресивності юридичних норм і юридичної діяльності[5].

Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») серед пріоритетних напрямів вдосконалення виховання передбачає усвідомлення глибокого взаємозв'язку між ідеями свободи, правами людини та її громадянською відповідальністю. Тому формування правової культури у молодого покоління є одним із найважливіших компонентів основної мети національного виховання.

Правове виховання — виховна діяльність школи, вищого навчального закладу, сім'ї, правоохоронних органів, спрямована на формування правової свідомості та навичок і звичок правомірної поведінки студентів. Основна мета правового виховання — дати людині необхідні в житті юридичні знання і навчити її поважати закони і підзаконні акти та додержуватися їх, тобто сформувати достатньо високий рівень правової культури, здатний значно зменшити кількість правопорушень.

Метою правового виховання молоді є формування в неї правової культури громадянина України, що насамперед передбачає свідоме ставлення до своїх прав і обов'язків перед суспільством і державою, закріплених у Конституції України.

Ознаки правового виховання:

- 1) будується на засадах системи норм права;
- 2) припускає впровадження в правосвідомість виховуваних складових елементів упорядкованих суспільних відносин — дозволянь, зобов'язувань, заборон.
- 3) спирається на можливість застосування примусової сили держави через покладання юридичної відповідальності на правопорушників;
- 4) охоплює суб'єктів права, які не тільки додержуються правових норм, а й є схильними до правопорушень та порушили ці норми;
- 5) здійснюється за допомогою спеціальних правовиховних способів і засобів;
- 6) здійснюється вихователями, що, як правило, мають юридичну освіту або спеціальну юридичну підготовку.

Сутністю правового виховання є формування правової настанови на узгодження прагнень і сподівань особи з інтересами і сподіваннями суспільства, тобто процес вироблення непохитних правових ідей і принципів у правосвідомості виховуваних, формування правової культури[4].

Зміст правового виховання — це процес цілеспрямованого і систематичного впливу на правосвідомість особи (групи) за допомогою сукупності правовиховних заходів, певних способів і заходів, які має у своєму розпорядженні суспільство.

Функції правового виховання:

- 1) передача виховуваним (індивідам, громадським групам) певної суми правових знань, навичок, умінь;
- 2) формування правових ідей, почуттів, переконань у правосвідомості виховуваних, вироблення правової настанови на правомірну поведінку.

Правове виховання має такі завдання:

- озброєння молодих людей знаннями законів, систематичне інформування їх про актуальні питання права;
- формування правової свідомості як сукупності правових уявлень, поглядів, переконань і почуттів, які визначають ставлення особистості до вимог законів, регулюють її поведінку в конкретній правовій ситуації;
- прищеплення учням поваги до держави і права;
- вироблення навичок і звичок законослужняності як результату свідомого ставлення до громадянського обов'язку;
- формування в учнів нетерпимості до правопорушень, злочинності, намагання брати посильну участь у боротьбі з ними, здатності протистояти негативним впливам;
- подолання у правовій свідомості помилкових уявлень, що сформувалися під впливом негативних суспільних явищ.

У правовому вихованні важливо дотримуватися таких вимог:

- розкривати зміст усіх галузей права, не акцентуючи уваги на якійсь одній (наприклад, кримінальному праві), тому що у повсякденному житті людина керується основними положеннями всіх галузей права;
- характеризуючи конкретні правові норми, слід показувати їх зв'язок із мораллю, на якій право ґрунтується;

— ілюструючи порушення норм права, не потрібно зловживати негативними прикладами — краще використовувати зразки, які вчать, як потрібно діяти у певній правовій ситуації;

— описуючи факт скоєння злочину, не слід його деталізувати, щоб не викликати бажання його наслідувати; важливо розкрити суть негативного вчинку та викликати його осуд вихованцями;

— залучаючи до виховної роботи працівників правоохоронних органів, потрібно ознайомити їх з особливостями спілкування з молодими людьми відповідних вікових категорій;

— ефективності право-виховної роботи можна досягнути за умови залучення молодшої людини до правоохоронної діяльності;

— вирішальним чинником правового виховання молоді є висока правова культура педагога і відповідний правопсихологічний клімат у закладі освіти[3].

Реалізація завдань і змісту правового виховання студентів здійснюється передусім у процесі навчання. Вивчення гуманітарних предметів спрямоване на формування в них високих ідеалів, морально-правових якостей, непримиренності до аморальних явищ, правопорушень і злочинності. Дисципліни природничого циклу дають змогу торкнутися кола питань з різних галузей права, зокрема його нормативних актів щодо охорони природи, охорони праці, охорони здоров'я людини та ін. Важлива роль у правовому вихованні студентів належить курсу правознавства, у процесі вивчення якого вони знайомляться з усіма галузями права, здобувають знання, вміння і навички в системному вигляді.

Реалізуючи зміст правового виховання, педагогам потрібно вміло координувати процес освоєння студентами правових знань, набуття ними навичок і звичок законослужняності відповідно до вікових та індивідуальних особливостей. Слід також сприяти активному використанню прав і свобод[2].

У правовому вихованні студентської молоді вищі навчальні заклади мають ті самі завдання, що й середня загальноосвітня школа. Водночас можливості правового виховання майбутніх фахівців розширюються за рахунок широкого залучення їх до забезпечення громадського порядку, неформальних об'єднань за правовими інтересами, участі в дослідженні проблем із правничої тематики, шефства над педагогічно занедбаними підлітками і неповнолітніми правопорушниками, які стоять на обліку в Службі у справах неповнолітніх. Окрім того, під час виробничої практики майбутні фахівці мають змогу ознайомитися з тими положеннями українського права, які регулюють виробничі відносини.

Зарозуміле ставлення деякої частини студентів до себе і оточуючих знаходить прояви у відкритій неповазі до людей, незалежно від їх віку або соціального статусу, що призводить не лише до порушення дисципліни, а й прав та свобод людини і громадянина. Відчуваючи безкарність, деякі студенти навіть дозволяють фізично й психологічно тиснути на викладачів членів трудового колективу навчального закладу, інших студентів.

Найбільш поширеними видами порушення студентами дисципліни є: систематичні запізнення на лекції; прогулювання пар; критика або висміювання особистих якостей викладача, організації навчального процесу кафедрами тощо; не виконання навчального плану; використання під час лекцій мобільних телефонів; недбайливе ставлення до майна навчального закладу та навмисне його псування; використання вульгарної лексики; паління у неналежних місцях тощо. Подібні негативні явища спостерігаються майже у всіх вузах України[5].

Стаття 53 Конституції України зазначає, що кожен має право на освіту. Згідно зі ст.24 Конституції всі громадяни мають рівні конституційні права і свободи, а, отже, і рівне право на однакову можливість реалізації свого права на освіту. Це означає, що якщо несвідомі студенти порушують дисципліну, тим самим вони заважають іншим реалізовувати своє право на освіту, посягають на їх конституційні права і свободи[1].

Я навчаюсь у 2 вищих учбових закладах, один з яких Красноармійський індустріальний інститут, де здобуваю освіту менеджера, а інший Дніпропетровський національний університет – правознавець. У свій час до одного ВУЗу вступила більш свідомо, а до іншого порайла лише формально.

Навчаючись у 2 закладах я не одноразово мала можливість проаналізувати поведінку студентів в обох ВУЗах. І мене вразило те, що вона суттєво відрізняється. Можливо це викликано тим, що в ДНУ навчаються переважно студенти, які здобувають вже другу вищу освіту і свій фах вибрали свідомо, чітко визначившись зі своїм майбутнім покликанням. А в КП можна прослідкувати протилежну ситуацію, мало хто з студентів вже твердо вирішив ким стати у майбутньому і куди піти працювати після закінчення навчання. Це зумовлено тим, що багато молоді поступаючи до ВУЗів помиляються зі своїм життєвим покликанням і роблять хибний вибір. І це спровокує відповідну поведінку студентів в стінах закладу. Наприклад, майже 90% молоді ДНУ ходять на заняття не для того щоб зірвати заняття або принизити викладача, а для того щоб здобути відповідні знання з обраної спеціальності та в майбутньому стати висококваліфікованими фахівцями своєї справи. В КП майже 60% студентів ходять на заняття лише формально, для того щоб повеселитися та поспілкуватися зі своїми одногрупниками, і на парах ведуть себе не зовсім коректно та виховано. Це пов'язано не тільки з не знанням та відсутністю правової культури та виховання, а ще й з тим що обрана спеціальність не представляє для них ніякого інтересу.

Одним з важливих завдань правового виховання є сформованість у студентів високої правової духовності, правових ідеалів справедливості, свободи і рівності, гуманістичних цінностей та орієнтацій. Студентство має не тільки знати нормативно-правовий матеріал, а також усвідомлювати його систему і особисту цінність права як вияву справедливості і гаранта невід'ємних прав і свобод, честі і гідності кожної людини. Осмислення практичних проблем, характерних для правової системи, її складових, дозволяє достеменно визначити роль правової культури в сучасному суспільстві, як форми духовності і засобу організації соціального життя. Саме такий підхід сприятиме більш глибокому і усвідомленому засвоєнню всього правокультурного потенціалу, функціонування правової культури як цінності, фактора самоствердження і самоорганізації суспільства[2].

Важливу роль у вихованні самостійної і сучасної людини і фахівця відіграє студентське самоврядування. Студентське самоврядування - це форма управління, за якої студенти на рівні академічної групи, факультету, гуртожитку, курсу, спеціальності, студентського містечка, іншого структурного підрозділу ВНЗ мають право самостійно вирішувати питання внутрішнього управління. Головна мета діяльності органів студентського самоврядування полягає передусім у створенні умов самореалізації молодих людей в інтересах особистості, суспільства і держави, у захисті прав студентів[6]. Студентське самоврядування є важливим фактором розвитку і модернізації суспільства, виявлення потенційних лідерів, вироблення у них навичок управлінської та організаторської роботи з колективом, формування майбутньої еліти нації.

Отже, студентське самоврядування є засобом реалізації студентською громадою своїх прав, обов'язків та ініціатив через прийняття рішень і їх впровадження за допомогою власних ресурсів у сфері, що визнається адміністрацією, та у співпраці з нею, а також гарантії брати участь через своїх представників у вирішенні питань, які стосуються студентства [7].

Правове навчання як форма правового виховання полягає у передачі, накопиченні та засвоєнні правових знань у школі, середніх спеціальних та вищих навчальних закладах. Високий рівень правової культури людини й суспільства, в якому функціонують ефективні механізми відтворення її цінностей, є умовою формування в Україні демократичних засад життєдіяльності. Проблеми правової культури ще тривалий час будуть актуальні. Це зумовлює необхідність неухильного зростання й досягнення високого рівня правової культури кожного громадянина, кожної посадової особи, кожного державного службовця й особливо професійних юристів, які виконують головну роботу із законотворення та застосування права.

Завдяки правовому вихованню в молодій людини має бути вироблена внутрішня потреба жити і діяти відповідно до норм права, неухильно дотримуватися правил людського співіснування та вимог українських законів[4].

З великим побоюванням треба ставитися до зростаючої бездуховності, особливо серед молоді. Самозадоволення, агресивна байдужість, зневажливе ставлення до права, до людей розумової праці може обернутися національною трагедією. Сподівання, що всі ці вади молоді,

як, до речі, і дорослих зникнуть тоді, коли стабілізується соціально-економічне становище суспільства, - даремні й нереальні. Без цілеспрямованого виховання (у тому числі й правового) держава аж ніяк не може обійтися[3].

Автор приєднується до думки багатьох науковців, що для вдосконалення правовиховного процесу необхідно:

1. Всебічно врахувати об'єктивні і суб'єктивні фактори, що впливають на свідомість особи, систематично аналізувати якісні характеристик студентів.
2. Визначити джерела і засоби нейтралізації негативного впливу на процес становлення правової свідомості і культури особи.
3. Вдосконалити організаційно-методичну роботу, що забезпечує правовиховний процес.
4. Оптимально використовувати всі засоби правовиховного впливу, сполучення колективних та індивідуальних форм правового виховання, що формують високу правову активність та законослухняність студентства.
5. Здійснювати загальногромадянське виховання. Громадянськість перетворює людину з покірливого підданого влади у громадянина, який знає свої права і обов'язки, вміє грамотно, на основі закону, за допомогою демократичних інститутів і процедур відстоювати свої інтереси.

Література

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. (Із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 р.) № 2222-IV. - Харків: Одіссей. - 48 с.
2. Головченко В., Потьомкін А. Правові механізми формування правосвідомості студентів// Право України. - 2006.- № 4.- с.100.
3. Голосніченко І. Правосвідомість і права культура у розбудові української держави. // Право України. — 2005. — № 4. — ст. 24—25.
4. Кутиркін А. Шляхи розвитку теорії та практики правового виховання населення України. // Право України. — 2008. — № 3. — ст. 122—125.
5. Макаренко Л. О. До проблеми формування правової культури в Україні. // Віче. — 2007. — № 18. — ст. 52—53.
6. Студентське самоврядування [Інтернет-джерело] - Режим доступу: <http://www.chnu.cv.ua/index.php?page=ua/studlife/01studselfman>.
7. Студентське самоврядування разом з вами та для вас [Інтернет-джерело] - Режим доступу: <http://pressa.univ.kiev.ua/news.php?id=374>.

УДК 37.015.31:34

Стельмаш А.О., Сташко О.С., Пархоменко М.М. (КП ДонНТУ)

ЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Студентство становить достатньо велику суспільно-демографічну групу в Україні. Воно, на відміну від інших соціальних груп, швидше оволодіває новими знаннями, професіями і спеціальностями, необхідними в умовах трансформації суспільства, є головним носієм інтелектуального та фізичного потенціалу нації, виступає, по суті, єдиним джерелом поповнення трудових ресурсів нашої держави.

Як відносно самостійна соціальна група, студентство є суб'єктом групової правосвідомості. У свою чергу, саме правосвідомість студентської молоді являє собою основний чинник формування її правової поведінки та поряд із іншими факторами впливає на вчинки студентів, визначаючи їх правомірність і неправомірність. За таких умов, на нашу думку, особливої актуальності набувають питання специфіки формування та функціонування правової свідомості студента.

Правосвідомість — це специфічна форма суспільної свідомості, система відображення правової дійсності у поглядах, теоріях, концепціях, почуттях, уявленнях людей про право, його місце і роль щодо забезпечення свободи особи та інших загальнолюдських цінностей.

Студентська молодь є достатньо великою специфічною суспільно-демографічною групою нашої держави, яка складається з представників молодого покоління, що навчаються у вищих навчальних закладах.

Саме у процесі правового навчання у студентів формується правосвідомість, система поглядів, теорій, ідей, уявлень, оцінок, настроїв, почуттів і установок, що виражають ставлення студента, студентської молоді до чинного, минулого та бажаного права, до діяльності, пов'язаної із правом, до правових явищ та поведінки людей у сфері права.

Правове виховання - це виховна діяльність школи, родини, ВНЗ, правоохоронних органів, спрямована на формування правової свідомості, правової культури, правових навичок і звичок, з метою правомірної діяльності і поведінки особистості.

Правова культура — це така система правових цінностей, які відображають у правовій формі стан свободи людини і громадянина. Це глибокі знання і розуміння права, ретельне виконання його вимог як усвідомленої необхідності, так і внутрішньої переконаності. Тобто володіючи високою правовою культурою, громадяни спроможні вільно себе орієнтувати, керуючись визначенням соціальної цінності права, власної обраної поведінки.

Поняття правового навчання студентів являє собою сукупність усіх запланованих організаційних і цілеспрямованих дій конкретного ВНЗ з метою формування у них знань, вмінь та навичок, які необхідні для здійснення майбутньої професійної діяльності та участі в суспільному житті [5 с.360].

Таким чином, якщо у вузькому значенні правове навчання студентської молоді здійснюється ВНЗ, а саме їх громадськими організаціями, адміністраціями і професорсько-викладацьким складом. У широкому значенні на процес правового навчання студентів, окрім зазначених суб'єктів виховного процесу, безпосередньо впливають сім'я, суспільство та правові знання, які людина отримала у школі.

Сім'я і школа є одними з основних чинників, що впливають на формування правосвідомості студента, і тому вони, на наш погляд, певною мірою обумовлюють успішність досягнення мети правового виховання конкретної молоді особи у вищому навчальному закладі.

Молода людина, що отримує освіту в будь-якому вищому навчальному закладі України, вже пройшла періоди дитинства та юності, відповідно кожен із цих етапів становлення її особистості, а отже, і правосвідомості, супроводжувалися процесами правового навчання та виховання. У зв'язку з цим, на наше переконання, помилкою буде вважати, що правосвідомість студента є «чистим аркушем паперу» і формується тільки протягом навчання у ВНЗ, шляхом запланованих організаційних та цілеспрямованих дій. Уже в дитинстві сім'я та школа закладають фундамент свідомості та правосвідомості особи. Батьки формують морально-правову основу свідомості дитини, відкриваючи їй світ і пояснюючи, що «добре» - дозволено, а що «погано» - заборонено, що саме є метою і змістом життя. У свою чергу, у школі школярі отримують певну систему правових знань, вмінь та навичок у межах програми курсу «Основи правознавства».

Крім загальних моральних норм, які є підвалинами правової свідомості, у дитинстві від батьків, вихователів дитсадка або вчителів школи дитина отримує і конкретні правові знання, формує правові звички та установки. Приміром, така норма поведінки, як «переходити дорогу необхідно тільки на зелене світло», є правовою нормою правил дорожнього руху і засвоюється людиною в дитинстві. Дана норма права та інші, подібні на неї, формують у свідомості дитини, підлітка, конкретні правові знання, закріплених державою правил поведінки, ставлення до них та установку на їх виконання чи невиконання, тобто формують елементи правосвідомості та мотиви на правомірну чи неправомірну поведінку [2 с.14].

Але тільки в результаті навчання у ВНЗ людина засвоює систему знань про право та закон, їх роль і призначення в життєдіяльності суспільства, основи адміністративного, кримінального, трудового, цивільного права, про сутність і зміст юридичної відповідальності,

права, свободи та законні інтереси людини тощо. У процесі навчання формуються погляди та уявлення про різні явища соціально-правової дійсності.

Саме у процесі навчання у вищому навчальному закладі необхідно формувати в людини не просто елементарні знання та уявлення про правову дійсність, а саме знання про хибність романтики злочинного способу життя, про те, що навчання і труд - це основа самореалізації, про труднощі життя людини, яка скоїла злочин, про можливості й перспективи законотримного способу життя і т. ін. Наведене твердження набуває особливої актуальності для сучасної студентської молоді, яка значною мірою виховується в атмосфері духовного зuboжіння, спустошення, бездушності, аморальності, зневаги до батьків, неврі в майбутнє. Крім цього, відсутність можливості заробити необхідні кошти на життя та пропаганда засобами масової інформації культу сили і легкого успіху сприяють переоцінці молоддю моральних цінностей, стимулюють у студентському середовищі всюдозволеність, культ грошей, розкутість, яка межує із розпусництвом. Все зазначене, а також поширення у суспільстві правового нігілізму та скептичного ставлення до таких цінностей, як громадянськість, патріотизм, соціальна відповідальність, обумовлює потенційну готовність молоді до вчинення правопорушень, підвищення її терпимості до порушення юридично-правових заборон [3 с. 59].

Слід окремо відмітити, що характерним для сучасного молодого покоління є те, що в багатьох аспектах воно ще до кінця не визначилось у своїх пріоритетах. Воно вільне від певних моральних норм, цінностей та ідеалів, але, в той самий час, спроможне сприймати нові.

Студентський вік є періодом інтенсивного соціального формування особистості. Це період пошуків самоствердження і самостійності, морального удосконалення і формування соціальної зрілості, розвитку професійного мислення і образу поведінки, тобто період, який суттєво впливає на всі подальші роки життя.

Головною метою правового виховання студентської молоді в Україні є формування у майбутніх фахівців високої правової культури, глибокої впевненості у справедливості вимог Конституції України, українського законодавства, необхідності добровільного їх виконання, здатності мотивувати свої вчинки та ухвалювати рішення, які не суперечать чинному законодавству.

Найважливішими завданнями правового виховання студентів в умовах сучасного ВНЗ, на наш погляд, є:

- виховання високої громадянськості, формування гуманістичного світогляду;
- формування свідомого ставлення до своїх прав і обов'язків перед суспільством та державою;
- формування глибокої поваги до законів і правил людського співжиття;
- формування високої правосвідомості і правової культури;
- формування готовності дотримуватися і виконувати закони та вимоги Конституції України.

Студент, адаптуючись до професії, віддає перевагу певним видам діяльності, де найбільш повно можуть реалізуватися його здібності, потреби та життєві плани. Особистість студента, відчувачи на собі вплив середовища, зберігає відносну автономність у розвитку свого власного внутрішнього світу, самосвідомості та самостворення, у потенційній здатності до здійснення функцій самоконтролю, саморегуляції та самосвідомості полягає активна життєва позиція особистості студента. Активне входження студента в сферу культурних ціннісних та духовних надбань людства, мікросоціуму відбувається у разі виявлення ним активності та відповідальності [4. с.178].

Соціальна відповідальність особистості студента передбачає реалізацію самовизначеності особистості. Соціально зріла особистість виявляє здатність до: усвідомлення власних дій, необхідності особистого внеску в життя суспільства і відповідальності за них; вільного вибору суспільно значущої мети; узгодження намірів, можливостей та індивідуальних якостей з вимогами діяльності і соціальним середовищем. Формування соціальної відповідальності як однієї з найголовніших професійних якостей майбутнього фахівця вимагає комплексної роботи з усіма студентами відповідного навчального закладу. Знання, які здобуває

студент в цьому закладі, мають особистісну значущість, вони перетворюються на переконання, стають можливими мотивами поведінки, і, як результат, знаходять своє виявлення у практичній діяльності. формування елементів структури соціальної зрілості особистості студента здійснюється під час його професійного навчання. Однією зі складових соціальної зрілості є сформована моральна культура студентів, яка визначає соціальну стійкість системи взаємин особистості з суспільством, впливає на формування свідомості, самосвідомості та професійних якостей. Моральна культура особистості пронизує всі сфери діяльності людини, в тому числі й економічну, тому формування її у студентів економічних ВНЗ є дуже важливим [1 с.18].

Отже, процес правового виховання студентів не може бути обмежений лише засвоєнням певної суми знань про право, а неодмінно має забезпечувати досягнення майбутніми фахівцями різноманітних напрямів, способів і прийомів вирішення як теоретичних, так і практичних завдань правової інформованості і озброєності.

Важливе місце в цьому процесі посідає соціальне середовище, що в даному контексті розуміється як оточуючі студента суспільні, матеріальні, духовні та інші умови його існування, формування і діяльності. У вузькому значенні — це мікросередовище, яке включає соціальне оточення людини (родину, навчальний, трудовий колектив, групу та ін.). Правове середовище є складним мікросередовищем, але це той чинник, що опосередковує соціальне середовище на макрорівні.

Правовому середовищу притаманні специфічні зв'язки і відносини, що склалися між суб'єктами, в основі яких лежить правомірна поведінка, здійснювана в рамках правових приписів. У ВНЗ треба постійно дбати про створення такого середовища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурдейна Л. І. Формування моральної культури студентів вищих навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.07 / Л. І. Бурдейна; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В.Гнатюка. — Т., 2005. — 20 с. — укр.
2. Михайлов О. В. Формування соціальної зрілості студентів економічного профілю// автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.07 / О. В. Михайлов; Ін-т проблем виховання АПН України. — К., 2001. — 20 с.
3. Олійничук Р. Проблеми формування правової свідомості та правової культури в українському суспільстві // Юридичний журнал. — 2006. — № 2 (44). — С. 58-60.
4. Радул В. В. Соціально-професійне становлення особистості: Монографія [За ред. В. В. Радула]. — Кіровоград: Імекс ЛТД, 2002. — 263 с.
5. Скиба М. Є. Навчання та виховання студентської молоді — на вищий якісний рівень / Скиба М. Є., Островський К. С. // Професійне становлення особистості: проблеми перспективи: Матеріали II міжн. наук.-практ. конф. — Хмельницький: ТУП. — 2003. — С. 358–363.

Татарикова Д.А., Коваленко Ю.О. (КП Дон НТУ)

БОРІТЬБА ІЗ НЕДОБРОСОВІСНОЮ КОНКУРЕНЦІЄЮ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Питання захисту конкуренції є досить актуальним на сучасному етапі розвитку економіки України. Це пояснюється тим, що з одного боку, в Україні швидкими темпами розвиваються різноманітні форми підприємництва, що призводить до загострення конкурентних відносин, які самі по собі навряд чи можуть розвиватись в цивілізованому руслі, а з іншого боку в Україні майже повністю відсутня культура підприємництва, наявна в інших країнах. Власне споконвічні традиції ведення бізнесу, що розвивались історично, були майже повністю втрачені за роки існування адміністративно-командної системи і за той досить короткий термін, що пройшов з моменту утвердження незалежності України та початку становлення ринкових відносин, ці традиції чесного підприємництва навряд чи можна сформувати з нуля. Крім того питання боротьби з недобросовісною конкуренцією набуває нового, більш широкого змісту в контексті глобалізації та інтеграції України в європейську економіку.

Аналіз останніх досягнень та публікацій. Над проблемами недобросовісної конкуренції працювали чимало науковців, дисертантів та авторів підручників. Серед них можна назвати таких, як О.Безух, І.Шуміло, І.Вертузаєва, О.Джуринський, Н.Грицюта, Б.Єрошенко, В.Кулішенко, В.Скурська, Н.Михальчишин та багато інших.

Мета статті - розглянути проблему існування недобросовісної конкуренції в Україні, проаналізувати чинне законодавство, яке захищає від цього, та запропонувати шляхи боротьби з недобросовісною конкуренцією.

Основний матеріал дослідження. Конкуренція – це суперництво між суб'єктами ринкового господарства за найбільш вигідні умови виробництва, продажу і купівлі товарів.

З переходом до великого товарного виробництва конкуренція набула особливого розвитку. У XX і на початку XXI ст. конкуренція в усіх країнах свідомо використовується як одна з рушійних сил економічного і соціального прогресу.

Конкуренція регулює темпи і обсяги виробництва, спонукає виробника до запровадження науково-технічних досягнень, підвищення продуктивності праці, вдосконалення технологій тощо [7, с. 43].

Відомо, що конкуренти у боротьбі за ринок часто вдаються до використання неправомірних засобів у цій боротьбі. Ця неправомірна діяльність набуває досить загрозливих масштабів, що наносять велику шкоду економіці будь-якої держави.

З огляду на засоби, які застосовують суперники в конкурентній боротьбі конкуренцію можна умовно поділити на чесну й недобросовісну.

Згідно Закону України "Про захист від недобросовісної конкуренції", недобросовісними вважаються будь-які дії в конкуренції, що суперечать торговим й іншим чесним звичаям у господарській діяльності. В розділах 2-4 названого Закону такими діями визнаються:

- копіювання зовнішнього вигляду продукту конкурента з вказанням свого логотипу на упаковці;
- реклама свого продукту, що містить порівняння із продуктом конкурента;
- розповсюдження завідомо неправдивої інформації, що дискредитує конкурента;
- схвалення постачальника або замовника до відмови від роботи із конкурентом або створення невідгдних умов роботи, тобто до бойкоту;
- підкуп працівника конкурента для невиконання їм належним чином своїх обов'язків;
- використання фінансового і адміністративного тиску на покупця конкурента з метою його переманити;
- збір, використання, а також розголошення чи схвалення до розголосу комерційної інформації;
- демпінг в окремих випадках [4].

Захист від недобросовісної конкуренції в Україні здійснюється Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 7 червня 1996 р. [4] Відносини, що складаються у зв'язку із захистом від недобросовісної конкуренції, регулюються зазначеним Законом, а також законами України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності», «Про Антимонопольний комітет України» [2], «Про зовнішньоекономічну діяльність», іншими актами законодавства, виданими на підставі законів і постанов Верховної Ради України.

У 2011 р. кількість випадків недобросовісної конкуренції, стосовно яких Антимонопольний комітет України прийняв рішення щодо притягнення правопорушників до відповідальності, збільшилися порівняно із 2010 р. у 1,6 разу - із 170 рішень до 286 [5, с. 15].

При цьому у 2011 р. рішення про застосування відповідальності стосовно порушень ст. 1 Закону України "Про захист від недобросовісної конкуренції", а саме притягнення до відповідальності порушників за дії, що суперечать правилам, торговим та чесним звичаям у підприємницькій діяльності, становили лише 5% від загальної кількості виявлених порушень, що стосуються саме недобросовісної конкуренції [5, с. 16].

Згідно зі ст. 37 ГКУ вчинення дій, визначених як недобросовісна конкуренція, зумовлює адміністративну, цивільну чи кримінальну відповідальність винних осіб суб'єктів господарювання у випадках, передбачених законом.

Сучасне українське законодавство дає можливість підприємцям захищати свої права та законні інтереси від недобросовісної конкуренції різними шляхами. Залежно від засобів захисту та бажаних наслідків умовно можна виділити три такі шляхи.

1. Судовий шлях, який передбачає звернення підприємця до суду. В Україні права та інтереси юридичних осіб та осіб, які є суб'єктами підприємницької діяльності, захищають господарські суди. До господарського суду зазначені особи можуть звернутися також за захистом своїх прав, що порушуються недобросовісним конкурентом.

2. Адміністративний шлях пов'язаний зі зверненням потерпілої особи до органів Антимонопольного комітету України для розгляду та прийняття рішення стосовно порушеного права.

3. Самозахист підприємця від неправомірних дій конкурентів [6, с. 7].

Існують і інші засоби боротьби з недобросовісною конкуренцією. Так, підприємці можуть об'єднуватися в союзи, асоціації тощо. Ці об'єднання розробляють та встановлюють для своїх учасників правила та кодекси поведінки на ринку, які встановлюють чесні правила та звичай здійснення господарської діяльності учасників об'єднань підприємців та забороняють дії, що призводять чи можуть призвести до обмеження, спотворення або усунення конкуренції з ринку.

При здійсненні дій, визнаних законодавством України недобросовісною конкуренцією, Антимонопольним комітетом України до суб'єктів господарювання, які вчинили порушення, застосовують такі примусові заходи:

1. Накладання штрафів:

- на суб'єктів господарювання — юридичних осіб та їх об'єднання — у розмірі до 3% виручки від реалізації товарів, виконання робіт, надання послуг суб'єкта господарювання за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф, а якщо обчислити виручку господарюючого суб'єкта неможливо або виручки немає — у розмірі до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

- на юридичних осіб, їх об'єднання та об'єднання громадян, що не є суб'єктами господарювання — у розмірі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

- на громадян, що є суб'єктами підприємницької діяльності, а також на тих, хто не є підприємцями, накладаються адміністративні стягнення згідно із законодавством.

Накладення штрафів — один із найпоширеніших та гнучких заходів покарання. При його застосуванні є можливість встановити розмір покарання залежно від завданих збитків конкуренту та завданої шкоди конкуренції.

2. Вилучення товарів з неправомірно використаним чужим позначенням, рекламними матеріалами, упаковкою або скопійованого виробу.

Вилучення зазначених товарів застосовують, якщо можливість змішування з результатами діяльності іншої особи не можна усунути іншим шляхом. Таке вилучення товарів є дієвим засобом у боротьбі з недобросовісною конкуренцією. Але воно має ряд негативних факторів. По-перше, вилучення зазначених товарів є справою досить трудомісткою, для його забезпечення уряд повинен витратити значні кошти; по-друге, вилучення таких товарів може завдати збитків безвинним продавцям, які не знають та й не можуть знати, що вони продають товар недобросовісного підприємця; по-третє вилучення означає знищення корисних для споживачів товарів.

3. Спростування дискредитуючої інформації, поширеної стосовно іншого суб'єкта господарювання.

У разі встановлення факту дискредитації суб'єкта господарювання органи Антимонопольного комітету України мають право прийняти рішення про офіційне спростування за рахунок порушника поширених ним неправдивих, неточних або неповних відомостей. Навіть

якщо поширення таких відомостей мало разовий характер, споживачі пам'ятатимуть повідомлення та продовжуватимуть купувати товар, базуючись на хибній інформації.

Таким чином, спростування дискредитуючої інформації може бути найкращим засобом, щоб перешкодити недобросовісному конкуренту отримати незаконні прибутки внаслідок поширення неправдивих, неточних або неповних відомостей стосовно свого конкурента.

4. Заборона особі, в діях якої вбачаються ознаки порушення, визначеного законодавством України як недобросовісна конкуренція, вчиняти певні дії.

5. Накладення арешту на майно або грошові суми, що належать особі, в діях якої вбачаються ознаки порушення, визначеного законодавством України як недобросовісна конкуренція.

Висновок: Сьогодні законодавство в області недобросовісної конкуренції далеко від досконалості, однак зростаюча кількість сплачених "недобросовісними конкурентами" штрафів і одвічне прагнення України в Європу, де законні способи рішення конфліктів дійсно працюють, із часом дозволять вийти на якісно новий рівень конкурентної діяльності підприємств.

Чинним законодавством передбачена тільки адміністративна відповідальність за імітацію і копіювання виробів іншого виробника, використання його імені, розголошення комерційної таємниці тощо (стаття 164-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення). Для посадових осіб, які здійснили дії, що підлягають під визначення недобросовісної конкуренції, передбачено штраф від п'яти (85 грн.) до сорока чотирьох (748 грн.) неоподаткованих мінімумів доходів. Розмір штрафу для юридичних осіб в таких випадках визначається статтею 21 Закону і складає від 5% доходу від реалізації продукції порушника за останній звітний рік, який є попереднім до року, в якому стягується штраф. У випадку відсутності доходу чи справки про нього штраф стягується у розмірі до 10 тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян (до 170 тис. грн.).

Радше те, що саме визначення «недобросовісна конкуренція» не окреслюється виключно переліком, наведеним у Законі, і формулювання "дій в конкуренції, що суперечать ... чесним звичаям..." дозволяють визнавати порушення дії, не прописані в Законі. Таким чином, шанс відстояти свої права і захиститися від конкурентів-порушників все ж таки є.

Посилення конкурентної боротьби потребує приділення більш пильної уваги захисту власного комерційного досвіду та ділової репутації. Адже добросовісна конкуренція в економіці є визначаючим фактором впорядкування цін, стимулом інноваційних процесів. Вона сприяє витісненню з виробництва неефективних підприємств, раціональному використанню ресурсів, упереджує диктат виробників (монополістів) по відношенню до споживача.

Для боротьби з недобросовісною конкуренцією можна використовувати такі засоби:

1. Щоб не допустити розголошення комерційної інформації, рекомендується при укладенні трудового договору включити пункт про відповідальність за розголошення комерційної таємниці, а можливо навіть і вимога до працівників не вступати жодного часу після звільнення в трудові стосунки з конкурентами.

2. Повний контроль за працівниками, їхньою діяльністю. Проте, максимальні гарантії може дати лише відчуття довіри і надійності у колективі.

3. Щодо захисту прав інтелектуальної власності на товари та послуги, потрібно зазначити, що єдиною можливістю захисту бренду є реєстрація його елементів, тобто товарного знаку. Лише наявність патенту на промисловий зразок та свідоцтва на знак надають їхньому власнику можливість боротись з недобросовісною конкуренцією, забезпечуючи право використання цього знаку, а також право забороняти іншим особам використовувати запатентований товарний знак

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року / ВВР України. – 1996. - №30. – ст. 141
2. Про Антимонопольний комітет України Закон України від 26 листопада 1993 року / Відомості Верховної Ради України. – 2000. -№50. – ст. 316

3. Про захист економічної конкуренції Закон України від 11 січня 2001 року / ВВР України. - 2001. - № 12. - ст. 64
4. Про захист від недобросовісної конкуренції Закон України від 7 червня 1996 р. / ВВР України. - 1996. - № 34. - ст. 147
5. Андрощук Г. Закон на захисті добросовісної конкуренції // Голос України. - 2012. - № 9. - С. 14-17
6. Безух О. Захист від недобросовісної конкуренції як інститут конкурентного права // Підприємництво, господарство і право. - 2011. - №7. - С. 7-8
7. Мельниченко О. Захист суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції: правові аспекти // Національна безпека і оборона. - 2010. - № 10. - С. 42-45
8. Паладій М. Розвиток державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: здобутки та проблеми // Національна безпека і оборона. - 2011. - № 10. - С. 38-40
9. Патон Б. Інноваційний шлях розвитку економіки України. / Б.Патон. - К.: Знання, 2007. - 318 с.

Фоміна А. О., Василенко А.І. (КП ДонНТУ)

СОЦІАЛЬНИЙ ОБОВ'ЯЗОК ДЕРЖАВИ У ПРАЦЕВЛАШТУВАННІ СТУДЕНТІВ

Держава вкладає гроші в навчання студентів вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснювалась за державним замовленням, тому вони мають повернути три роки на її благо. Студенти-бюджетники, особливо випускних курсів, по-різному сприймають такі обов'язкові вимоги до навчання за бюджетом. Частина вважає це перевагою, оскільки принаймні у такий спосіб вдається працевлаштуватися. Більшість каже, що якщо відпрацювання є обов'язковим, то краще навчатися в приватному вузі і працювати там, де заробітні плати вищі. Разом із тим, є ще одна сторона навчання за державним замовленням – якщо студент не відпрацював три роки, може отримати штраф. Це питання є достатньо суперечливим і актуальним для всіх студентів, що навчаються за рахунок держави. Таким чином, метою даної статті є аналіз обох боків цієї ситуації.

Одна сторона цього спору вбачає в ініціативі урядовців щодо запровадження механізму відшкодування державі коштів від випускників вузів, які навчалися на бюджеті та не пішли працювати на державні підприємства, «закріпачення студентів», яке не має жодних перспектив для реалізації.

Відповідно до статті 43 Конституції України кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності. Згідно статті 53 Конституції України держава забезпечує доступність і безоплатність вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах. [1] Також існує відповідне Рішення Конституційного Суду України від 4 березня 2004 року №5-рп/2004 (справа 1-4/2004) щодо доступності і безоплатності освіти. [6]

Крім того, відповідно до статті 1 Міжнародної конвенції «Про скасування примусової праці» №105, що ратифікована Законом України №2021-III від 05.10.2000 року, держава зобов'язується скасувати обов'язкову працю і не вдаватися до будь-якої її форми як методу мобілізації і використання робочої сили для потреб економічного розвитку. [4]

Єдино можливим виходом з цієї ситуації може бути підготовка урядового рішення щодо працевлаштування випускників вузів, яка, з одного боку, не порушувала б права випускників вишів на вільний вибір місця працевлаштування, а з іншого – забезпечувала б ефективний механізм сприяння молодим людям у пошуку першого робочого місця з відповідними соціальними гарантіями.

Разом з тим відповідно до частини другої статті 52 Закону України «Про освіту» випускники вищих навчальних закладів, які здобули освіту за кошти державного або

місцевого бюджетів, направляються на роботу і зобов'язані відпрацювати за направленням і в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. [3]

Відповідно до частини другої статті 56 Закону України «Про вищу освіту» випускник вищого навчального закладу, який навчався за державним замовленням і якому присвоєно кваліфікацію фахівця з вищою освітою певного освітньо-кваліфікаційного рівня, працевлаштовується на підставі направлення на роботу відповідно до угоди, укладеної між замовником, керівником вищого навчального закладу та випускником. Зміст такої угоди не уточнюється. [5]

Крім того обов'язок відпрацювати три роки чи повернути кошти за навчання встановлений в Указі Президента України «Про заходи щодо реформування системи підготовки спеціалістів та працевлаштування випускників вищих навчальних закладів» № 77 від 23 січня 1996 та Постанові Кабінету Міністрів України «Про порядок працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснювалась за державним замовленням» № 992 від 22 серпня 1996. [7, 8]

Вищеназвані правові акти за своєю суттю суперечать Конституції України. Звичайно, Конституція України має вищу юридичну силу, а її норми є нормами прямої дії. Так що теоретично, ніхто не має право примушувати до відпрацювання.

За даними кадрового порталу, тільки 12-15% людей в Україні працюють за фахом, по якій одержали диплом. Роботу за спеціальністю знаходить невелика кількість студентів і це факт. По-перше, практично немає профорієнтації в школах, і діти йдуть вчитися, керуючись не своїми бажаннями чи реальною ситуацією на ринку, а соціальними стереотипами. По-друге, при цьому є дефіцит якісних фахівців. І по-третє, є нівелювання диплома про вищу освіту. Багато надходять просто для галочки, отримують неякісні знання, і, як результат, роботодавці не хочуть брати на роботу тих, хто тільки що закінчив вуз, бо не вірять, що вони дійсно володіють знаннями й уміннями по своїй професії.

Керівники вищих навчальних закладів після зарахування осіб на навчання за державним замовленням укладають з ними угоду за типовою формою згідно з додатком до Порядку («Угода про підготовку фахівців з вищою освітою»). Згідно з цією угодою випускник зобов'язаний глибоко оволодіти всіма видами професійної діяльності, передбаченими відповідною кваліфікаційною характеристикою, та відпрацювати у замовника не менше трьох років. ВНЗ, в свою чергу, зобов'язаний забезпечити відповідні якість та рівень підготовки фахівця з вищою освітою, а після закінчення навчання і отримання відповідної кваліфікації забезпечити місцем роботи у державному секторі народного господарства. Угода складається у двох примірниках, які зберігаються у кожній із сторін і мають однакову юридичну силу. Отже, підставою для розподілу випускника є наявність письмового договору між ним і ВНЗ (іноді ще й конкретним замовником - підприємством, установою, організацією).

Та згідно п. 14 Постанови КМУ № 992 від 22.08.1996 року у разі неприбуття молодого фахівця за направленням або відмови без поважної причини приступити до роботи за напрямком, звільнення його з ініціативи адміністрації за порушення трудової дисципліни, звільнення за власним бажанням протягом трьох років випускник зобов'язаний відшкодувати у встановленому порядку до державного бюджету вартість навчання та компенсувати замовникові всі витрати.

Згідно вже зазначеної Постанови КМУ «Про Порядок працевлаштування...» поважними причинами для відмови від обов'язкового відпрацювання можуть вважатися:

- встановлення інвалідності 1-ї або 2-ї групи у випускника, його дружини або когось з його батьків;

- вихід у декретну відпустку;

- наявність у випускника дитини віком до 3-х років або дитину до 6-ти років, якому згідно з медичним висновком, потрібен догляд;

- одинока мати або батько з дитиною до 14-ти років;

- догляд випускника вузу в армію;

- вступ до вузу III - IV ступеня акредитації (інститут чи університет) випускника, який закінчив вищий навчальний заклад I - II ступеню акредитації (технікум, коледж).

Розірвання договору за ініціативою замовника допускається у разі:

- неможливість надати випускникові роботу за спеціальністю відповідно до медичного висновку або висновком медико-соціальної (експертної) комісії;

- банкрутство замовника. [8]

При всьому вищезазначеному стає зрозумілим, що відпрацювання не належить до категорії «обов'язкове». Однак виникає чергове запитання: як зробити відпрацювання не каторгою, а підтримкою держави? Разом із цим очевидним залишається одне: у новому законі «Про вищу освіту» й одні, й інші думки мають бути враховані. Вирішувати проблему відсутності належної кількості кадрів потрібно не примусовим відпрацюванням випускників, а створенням належної системи заохочень та гарантій для них. Для усунення протиріч у відносинах «випускник - вищий навчальний заклад» та «вищий навчальний заклад - держава» (в особі Міністерства освіти та науки України чи різних контрольно-ревізійних служб) варто усунути законодавчі колізії в частині працевлаштування випускників ВНЗ, підготовка яких здійснювалась за держзамовленням, а також адаптувати законодавство про освіту до реалій сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України//Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30
2. Закон України № 2021-III від 05.10.2000 року «Про ратифікацію Конвенції Міжнародної організації праці № 105 про скасування примусової праці»
3. Закон України «Про освіту»//Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 34.
4. Закон України «Про ратифікацію Конвенції Міжнародної організації праці № 105 про скасування примусової праці»//Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, №48
5. Закон України «Про вищу освіту»//Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 20.
6. Рішення Конституційного Суду України від 4 березня 2004 року №5-рп/2004 (справа 1-4/2004)
7. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/77/96>
8. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/992-96>

Хацько Д.С., Дяченко Н.И. (КИИ ДонНТУ)

ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО БИЗНЕСА В УКРАИНЕ

Туризм - это одна из отраслей, которая наиболее динамично развивается не только в мировой экономике, но и в Украине. Когда распределялись природные ресурсы, Украина, без сомнения, стояла одной из первых в очереди. Просторы золотых полей, которые на горизонте сливаются с лазурным небом, яркие цвета Карпатских ландшафтов, волшебный запах горных трав, еще нетронутые цивилизацией леса, журчание ручейков, шум прибоя, невероятное ощущение спокойствия и умиротворения - всё это не сложно найти в Украине. Украина становится все более привлекательной для отдыха не только для своих граждан, но и для иностранцев. Наиболее ценные рекреационно-туристические и культурно-исторические ресурсы расположены в Киевской, Львовской, Тернопольской, Одесской, Полтавской и Черниговской областях, а так же в АР Крым.

Выгодное географическое расположение, богатое природное и историко-культурное наследие страны являются важными предпосылками привлечения туристских потоков, однако невысокий уровень развития туристского комплекса определяется неблагоприятными социально-экономическими факторами. Исследованием данного вопроса занимались ряд ученых такие, как: В. К. Федорченко, А. Т. Матвиенко, Г. П. Науменко.[1]. Вместе с тем, организационно-правовой точки зрения авторы не касались. Поэтому целью нашей статьи стало рассмотрение проблем развития бизнеса в Украине.

Многие знают о разнообразии отдыха в Карпатах и Крыму благодаря рекламе в СМИ. Но, к сожалению, минимальное внимание уделяют внутреннему туризму и рекреационным зонам. Сложно найти всю необходимую информацию: куда поехать, что стоит посмотреть, наличие поблизости кафе и ресторанов, отелей и заправок, технического сервиса и музеев, расписание работы заведений и каким транспортом, возможно, добраться до необходимого места. В Европе на улице можно найти устройства похожие на Ibox, в которых возможно выбрать интересные места посещения, будь-то церковь или Макдоналдс, распечатать маршрут с указанием всех достопримечательных мест на пути. В Украине, в отличие от городов Европы, сложно найти бесплатные путеводители по городу, что обусловлено узкой осведомленностью о широте туристических услуг, которые могут быть предоставлены. Разнообразие туристических услуг предлагают большие города - Киев, Одесса, Харьков и другие, а так же общепринятые зоны рекреации - Карпаты, Крым, хотя информация о них остается не полной и трудно доступной. В тоже время, во многих местах мог бы развиваться спектр туристических услуг, но для этого требуется вложение капитала, помощь государства, меценатов. Особенно печально обстоит ситуация, с культурно-историческим наследием страны. К примеру, есть множество замков и крепостей, которые до неприличия запущены и требуют ухода, внимания со стороны государства, и вложения денег для капитального ремонта и сохранения. Главной целью политики государства в туристическом бизнесе является создание конкурентоспособного на мировом рынке отечественного туристического продукта, а для этого необходимо:

- увеличить поток иностранных туристов в Украину, количество внутренних туристов;
 - усовершенствовать нормативно-законодательную базу деятельности предприятий отрасли;
 - усовершенствовать рекламу отечественного туристического продукта;
 - внедрить современные информационные технологии для обеспечения деятельности национальной туристической отрасли;
 - строительство новых, модернизация действующих туристических объектов за счет привлечения средств отечественных и иностранных инвесторов, кредитных средств;
- [2]

Согласно рекомендациям украинских и иностранных экспертов Украина должна развивать деловой туризм, который является одним из самых прибыльных в мире и имеет хорошие перспективы для развития в нашей стране. Однако, для того, чтобы г. Киев и другие города Украины могли достойно конкурировать с такими мировыми центрами, как Лондон, Париж, Вена, Женева и тому подобное, необходимо модернизировать, прежде всего гостиничную инфраструктуру, а также построить хотя бы один конгресс-центр, который будет отвечать мировым стандартам. Высокие цены препятствуют развитию гостиничного бизнеса, которые гостиницы вынуждены устанавливать из-за непомерного налогового пресса. Например, в Белоруссии и Молдавии гостиничный сбор составляет 5%, на Западе — 1-2%, в России он вообще отменен. В Украине же почти во всех городах, кроме Киева, гостиничный сбор равен 20%. В Киеве гостиничный сбор составлял 10%, из которых 5% оставалось гостинице и 5% шло городу, а с прошлого года процент сбора зависит от разряда гостиницы. Для гостиниц 4-, 5-го разрядов (четырёх-, пятизвездочных) — 20%, 3-го — 15%, 2-го и ниже — 10%. Поэтому ряд гостиниц, которые по качеству своих услуг могут претендовать на более высокий разряд, не делают этого, чтобы не платить лишние налоги. Кроме того, в Украине НДС для гостиниц составляет 20%, а в России — 13%, в гостиницах, которые принимают туристов, — еще ниже. В Европе НДС для гостиниц тоже ниже, чем в Украине. До позапрошлого года гостиницы не платили налог на землю, сейчас платят. Электроэнергию оплачивают по тарифам промышленных предприятий, т.е. в 5 раз дороже, чем раньше, когда платили по квартирному тарифу. Отсюда — и высокие цены, которые не могут обеспечить эффективность этого бизнеса, особенно, когда речь идёт о малых предприятиях. [3]

Для того, чтобы туризм в нашей стране развивался нужно для начала снизить гостиничный сбор. С этой целью необходимо внести соответствующие изменения в Налоговый кодекс Украины, ЗУ

«О налогообложении прибыли предприятий» На наш взгляд, эффективно будет в крупных городах, в том числе и в Киеве, развивать сегмент недорогих гостиниц, которые смогут предоставить небольшие, но хорошие комнаты с неплохим сервисом. Ведь, среднестатистический "внутренний" турист желает сэкономить на проживании в гостинице.

Несомненно, интерес к путешествиям есть и будет всегда, поэтому туризм в Украине будет увеличивать свои масштабы. Многие хотят посещать уникальные места, получать незабываемые впечатления. Желание получить новый опыт и разнообразить жизнь приводит людей к путешествиям, а это, в свою очередь, влияет на развитие сферы туристических услуг. Развитие туризма в Украине зависит в первую очередь от повышения качества предоставляемых услуг, "вливания" средств в эту отрасль, привлечения заграничных туристов, а так же развития информационной туристической сети, что к тому же обеспечит увеличение доли внутреннего туризма.

С целью повышения качества менеджмента туристических услуг можно привлечь студентов и молодежь для организации PR-компаний, рекламных мероприятий и непосредственного участия в этом бизнесе. Даже в Красноармейске и Красноармейском районе могут быть созданы интересные туристические продукты, которые могут заинтересовать в первую очередь малый бизнес. Вот, к примеру, в юго-восточной части Добропольского района растянулось село Никаноровка, возможно, ничем не примечательное, как и многие села Донецкой области. А вот за околлицей села можно наблюдать удивительную картину. Лес, озеро и цветущие поляны. Бесспорно, что наибольшее удовольствие от увиденного можно получить именно весной. Почему? Все очень просто. Восточная Украина в далекие времена славилась своими живописными степями, которые с наступлением периода "весна-лето" цвели, вероятно, всеми цветами радуги. С тех пор прошло немало времени, степи распахивались, на их просторах вырастали города. И только изредка оставались нетронутыми уголки дикой природы. Вот, пожалуй, таким нетронутым уголком можно назвать Никаноровский лес, который олучил свое название по близлежащему селу. В этой местности вполне могли остаться те травы и цветы, которые буйствовали здесь много лет тому назад. Здесь можно часами наслаждаться сочностью и красотой чудо-ковра, простилающегося под деревьями. В начале весны, когда только начинает таять снег, проталины украшают подснежники. А в мае на полянах, спускающихся к миниатюрному озеру, полахают ярким пламенем пионы-воронцы. Пожалуй, это единственное место в Донбассе, где они произрастают в таком количестве. А осень в этих местах плывет ярким цветом от созревшего шиповника. Несомненно интересна местность нынешнего поселка Гродовка Красноармейского района была известна запорожскому казачеству. В начале 18 сел обширнейших, роскошных и богатых степях между реками Торцом и Солоньей находились запорожские зимовники со сторожевыми башнями - своеобразная "пограничная зона" запорожских казаков. Была построена целая система оборонительных сооружений и сторожевых постов: в бродах рек забивали колья, чтобы помешать переправе татарской конницы, в лесах были сделаны полосы завалов. Старожилы Гродовки помнят и знают свою историю. Здесь с удовольствием покажут вам места, где находились сторожевые посты. И есть мечта у местных краеведов восстановить эти башни. А еще через Гродовку пролегал Чумацкий шлях - Соляной сухопутный тракт. В течении нескольких столетий ездили чумаки на Азовское море и в Крым за солью. А свидетелем тому - каменные столбы, которые ставились как указатели на протяжении всего пути. Столбы тесались из камня, который здесь же и добывался. Много легенд и байел можно услышать в этом замечательном селе. Кто побывает в Гродовке, ему обязательно предложат спуститься к родникам балки Холодной. Растительность этой балки радует глаз. А вода в этом небольшом водоеме даже в сорокоградусную жару всегда встретит вас приятной прохладой. Отсюда, пожалуй, и пошло название - балка Холодная.

Литература:

1. http://ua.coolreferat.com/Развитие_туризма_в_Украине._проблемы_и_перспективы;
2. [http://www.bestreferat.ru/referat-183872.html;](http://www.bestreferat.ru/referat-183872.html)
3. <http://www.otel-e.com/ru/article/deliver/30/758>

Циганок К.В., Коваленко Ю.О.

ПРОБЛЕМА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ. ЧОМУ УКРАЇНЦІ ЇДУТЬ ЗА КОРДОН?

1. Постановка проблеми. Економічний криза, безробіття й неповна зайнятість, низькі доходи працівників і затримки з виплатою зарплати й пенсії примусили багатьох людей шукати заробітку за кордоном. Українські заробітчани другої хвилі кризи не бояться. Повертатися додому не збираються навіть безробітні мігранти: мовляв, за кордоном для них завжди знайдеться робота. Лише минулого року у пошуках кращої долі виїхало більше вісімдесяти тисяч українців [5]. І це - лише офіційні дані. Більшість українців на заробітки їде нелегально.

Життя в нашій країні дуже сильно відрізняється від закордонного. Працевлаштування дуже сильно приваблює особливо молоде покоління, які в силу своєї енергійності готові їхати в пошуках роботи та пригод навіть за кордон, тому дана тема є актуальною.

2. Аналіз останніх досягнень і публікацій. Проблема особливостей правового регулювання трудової міграції свого часу тією чи іншою мірою висвітлювалася різними авторами, які зробили вагомий внесок у її дослідження. Слід відзначити праці таких вчених як С. Пиріжков, Є. Малиновська, А. Хомра, Ю.І.Римаренко, В.Б.Євтух, М.О.Шульга, А.М. Шлепаков, О.Шиманська, Г.І. Старченко, Е.П. Плетньов, Л.А. Солонська, І. Гнибіденко, І.І. Серова, О.Піскун, С.К. Бондирєва, Г. Богодевич, Л. Шейнин, Є.А.Тихонова, С.Б. Чехович, I. Hourwich, J. Duval, M. Sorre, V. Thomas G. Prato та ін.

3. Мета статті. Метою даної роботи є дослідження переваг та недоліків працевлаштування за кордоном.

4. Основний матеріал досліджень. Існує безліч компаній, які пропонують роботу в Канаді, США, Німеччині і т.д. В основному це чорна робота, яку лінуються або навіть соромляться виконувати місцеві жителі. Але за відповідними зарплатними стандартами брудною її ніяк не назвеш.

Так наприклад офіціанти отримують 8-10 \$ в годину, прибиральники і гувернантки 6 \$ / год, а при відмінному знанні іноземної мови можна дійти і до 15 \$ / ч. Це найпростіші спеціальності, на які найлегше влаштуватися.

У роботі за кордоном багато недоліків і труднощів, самі основні — це адаптація до нових умов, незнання мови і розлука з рідними та близькими.

Використовуючи економічні негаразди, високий рівень безробіття (а надто серед жінок) і недосконалість правового захисту, злочинці створили досить добре організовану мережу з переправлення українських громадян, особливо громадянок, за кордон з метою працевлаштування. Засоби вербування до такої «праці» різноманітні: оголошення в газетах і журналах з обіцянками великих заробітків, пропозиції роботи в модельному бізнесі, Інтернет-сторінки з інформацією про одруження за кордоном, запрошення на навчання. Досить часто в таких оголошеннях вказують про обов'язкове знання іноземної мови. Тому дуже важливою для прийняття зважених рішень щодо поїздки за кордон на роботу є точна та правдива інформація. [4]

Потрібно знати, що у країнах Євросоюзу існують правила надання легального працевлаштування, коли будь-яку роботу, насамперед, пропонують громадянину цієї держави. Якщо в цій країні не буде бажаючих виконувати цю роботу, то вакансія пропонується громадянам ЄС. І лише після цього така робота може бути запропонована громадянам інших країн.

Коли, наприклад, пропонують 5 тисяч доларів щомісяця за некваліфіковану роботу, виникає запитання: а чому цю вакансію не запропонували людині з цієї держави? Адже, там теж високий рівень безробіття. Багато людей потрапляють до рук торгівців живим товаром, тому що легковажно ставляться до перевірки інформації про роботу за кордоном.

Необхідно враховувати певні умови:

– знання мови. Без вільного спілкування іноземною, мало шансів отримати хорошу роботу. Важливо вивчити хоча б 40-50 найуживаніших слів мовою країни, до якої прямуєте. Важливо запастись елементами мовного етикету: словами подяки, вітання.

– знання законодавства та звичаїв держави, куди їдеш. В кожній країні є свої закони. Те, що в Україні дозволено, в іншій країні може бути заборонене. Перед поїздкою неодмінно треба вивчити літературу щодо країни вашого майбутнього перебування. Традиції, свята, кліматичні умови, звичайний розпорядок дня пересічного іноземця (години прийому їжі, перерв в роботі тощо) – дуже важлива інформація, не володіючи якою, складно розраховувати на інтеграцію в зовсім новому для вас суспільстві;

– обізнаність про умови проживання за кордоном. Як там ціни на їжу, житло? Чи є змога знайти житло? Дізнайтеся, як і де купуються багаторазові квитки на проїзд у транспорті загального користування, які крамниці (і коли) практикують розпродаж зі знижками. Контактуйте із земляками; [4]

– знання медичного обслуговування. Як оплачують заподіяну шкоду здоров'ю (за умов хвороби, інвалідності, смерті)? Де застрахувати життя і здоров'я від нещасних випадків, що можуть статися під час подорожі? Скільки це коштуватиме? У більшості іноземних держав вартість медичного обслуговування іноземців є дуже високою. На це треба зважати.

– працевлаштовуватися тільки за робочою візою. За гостьовою та туристичною візою працювати за кордоном – поза законом.

Щоб не попасти у складне становище, необхідно дотримуватися таких правил:

– обов'язково необхідно якнайбільше узяти про роботу, яку тобі пропонують. Офіційне працевлаштування українських громадян за кордоном можливе через служби працевлаштування та державні центри зайнятості з підписанням міждержавних зовнішньоекономічних угод.

– не ведіть переговори про працевлаштування наодинці з агентом. Запросіть із собою свою довірену особу (це може бути хтось із ваших близьких). З'ясуйте в агента фірми чи підприємця наявність ліцензії на посередництво в працевлаштуванні за кордоном. [4]

– необхідно отримати спеціальну трудову візу. Працевлаштування за туристичною чи гостьовою може закінчитися для вас нелегальним становищем, експлуатацією, ув'язненням чи принизливою депортацією. З метою працевлаштування за кордоном необхідно укласти трудовий договір (контракт), складений зрозумілою для вас мовою, в якому обумовлюються умови роботи, форма та розмір оплати, можливість медичного страхування. Відсутність робочої візи – величезний мінус у працевлаштуванні в будь-якій країні. Число нелегалів щороку зростає, тож ризик поцілувати замка – не зменшується;

– нікому не довіряйте документи, що засвідчують особу. Залишіть рідним чи близьким копії паспортів громадянина України, закордонного, візи, контракту, свідоцтва про народження, проїзних квитків і свою нещодавно зроблену фотографію. А також номери телефонів роботодавця, знайомих за кордоном, Посольства (консульства) України та номер телефону й адресу, де збирається зупинитися;

– не останню роль у виживанні за кордоном відіграє схильність, в кращому розумінні, до мімікрії. Придивіться, як звичайно вдягнені перехожі, які в них здебільшого зачіски, в якому напрямі в певні години рухається натовп по вулицях.

Українські громадяни за кордоном відносяться до вразливої з погляду забезпечення їхніх конституційних прав та свобод категорії. На державному та регіональному рівнях не створено механізмів забезпечення економічних інтересів цих громадян, які у своїй сукупності є найбільшими зовнішніми інвесторами економіки України. Не створено моделі використання переваг та компенсації шкоди для соціально-економічного розвитку держави та територіальних громад внаслідок масової трудової міграції населення України, особливо окремих її регіонів. [4]

За Конституцією України, кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується (ст. 43). Для реалізації цього принципу громадяни України мають право, зокрема, укладати трудові договори з іноземними наймачами як на території України, так і за кордоном, а також з українськими наймачами для праці за кордоном, а іноземці мають право працювати на території України на українських підприємствах, установах, організаціях або займатися іншою трудовою діяльністю згідно із законодавством України.

Для визначення права, яке регулюватиме подібні трудові відносини, у ст. 8 КЗпП України закріплена норма про те, що трудові відносини громадян України, які працюють за її межами, а також трудові відносини іноземних громадян регулюються законодавством держави, в якій здійснюється працевлаштування (наймання) працівника, і міжнародними договорами України.

Відповідно, у випадку працевлаштування українських громадян з іноземними наймачами на території України, за загальним правилом ст. 8 КЗпП України, діятиме українське право.

Україна як держава - член СНД є учасницею багатосторонніх угод, деякі з яких включають регулювання трудових відносин, прав людини і громадянина в трудовій і соціальній сферах. Наприклад, угода, прийнята державами - членами СНД, про співпрацю в галузі трудової міграції і соціального захисту трудящих-мігрантів (1994 р.).

Україна також є учасницею значного числа двосторонніх міждержавних угод щодо регулювання відносин у галузі праці й соціальній сфері. Так, у 1993 р. укладена угода "Про трудову діяльність і соціальний захист громадян Російської Федерації і України, що працюють за межами своїх держав", у 1996 р. аналогічна угода укладена між урядами України та Республіки Білорусь, у 1997 р. укладена угода між урядом України та урядом Чеської Республіки про взаємне працевлаштування громадян України та громадян Чеської Республіки. Україна уклала також Угоди про працевлаштування і соціальний захист громадян із Молдовою 1993 р., Вірменією 1995 р., Латвією 1997 р., про взаємне працевлаштування працівників з Польщею 1994 р., Протокол із Чехією 1996 р., угода з Литвою 1997 р. Ці угоди поширюються на осіб (далі - працівники) та членів їхніх сімей, які є громадянами або постійно проживають на території однієї з договірних держав та здійснюють свою трудову діяльність на умовах наймання на підприємствах, в організаціях, установах усіх форм власності (далі - працевластці) іншої держави.

Вказані угоди не містять детального викладу норм щодо здійснення трудової діяльності на підставі договору, укладеного між суб'єктами діяльності обох договірних держав. Проте в них застерігається, що процедура працевлаштування на підставі такого договору визначається відповідними міністерствами цих держав (ст. 13 Угоди з Польщею про взаємне працевлаштування працівників 1994 р.). Водночас до працівників застосовується законодавство держави, яка їх направила (ст. 10 Угоди з Польщею).

Крім зазначених двосторонніх міжнародних договорів про працевлаштування й соціальний захист громадян договірних держав, 75 квітня 1994 р. державами СНД було підписано Угоду про співробітництво в галузі трудової міграції та соціального захисту трудящих-мігрантів. Норми цієї Угоди ґрунтуються на основоположних документах ООН в галузі прав людини та принципів, вироблених у межах Міжнародної Організації Праці.

Більшість її положень співпадають за змістом із зазначеними положеннями двосторонніх договорів про працевлаштування і соціальний захист громадян за участю України. Водночас в цій Угоді вжито термін «трудящий-мігрант», тобто працівник. Це особа, яка постійно проживає у договірній державі, звідки мігрує у іншу з наміром отримати легальну оплачувану роботу на умовах трудового договору (контракту).

Пропозиції щодо удосконалення нормативно-правової бази трудових міграційних потоків:

1. На рівні обласних центрів України створити інституційну систему з питань трудової міграції за участі органів державної влади, органів місцевого самоврядування, обласних центрів зайнятості, міграційної служби, центрів психологічної допомоги, органів міністерства внутрішніх справ України, шкіл, громадських об'єднань та інших зацікавлених організацій.

2. З метою підвищення рівня інформованості громадян з питань трудової міграції, можливих ризиків та небезпек у процесі працевлаштування наших співвітчизників за кордоном та про їх уникнення, підготувати добірку матеріалів для друкованих видань, організувати цикл теле- та радіопередач з даної тематики.

3. Залучати відповідні служби та громадські організації для роз'яснювальної роботи щодо способів мінімізації ризиків та небезпек трудових мігрантів.

4. Вивчити можливість організації обміну досвідом між органами влади суміжних адміністративно-територіальних одиниць сусідніх країн з питань вирішення проблем трудової міграції [3, с.164–168].

Література:

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року № 256к/ 96-ВР / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30.
2. Позняк О. Групові міграції в Україні: сучасний стан, проблеми, перспективи. // Економічний часопис. – 2004. - №2. – С.34–48.
3. Платонов А.В. Нелегальна міграція та її вплив на міжнародну і національну безпеку // Стратегічна панорама. № 2. – 2005– С.164–168.
4. Заробітчання за кордоном: їдемо, працюємо, заробляємо, повертаємось. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://aktualii.org>
5. Міграційний рух населення у січні-вересні 2012 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК 155.9

Чепкова О. С., Моїсєнко Л.М.(КП ДонНТУ)

СОЦІАЛЬНІ АТИТЮДИ ТА ДИСПОЗИЦІЇ»

Актуальність теми. При дослідженні особистості в соціальній психології важливе місце займає проблема соціального атитюдю. Вивчення процесу формування соціального атитюдю особистості як механізму дозволяє відповісти на питання про те, чим безпосередньо регулюється поведінка і діяльність людини.

У той же час вивчення диспозиції особистості дозволяє встановити зв'язки між соціологічними і соціально-психологічними підходами до вивчення соціальної поведінки особистості.

Мета роботи. Дослідження соціальних атитюдів як механізму включення індивіда в соціальну систему та розгляд диспозиційної концепції для встановлення підходів до вивчення соціальної поведінки особистості.

Завдання:

1. Розглянути проблему становлення атитюдю в соціальній психології.
2. Визначити зміст поняття «соціальна диспозиція особистості».
3. Розглянути ієрархічну структуру диспозиції особистості.

Актуальність теми підтверджується тим, що тема знайшла відображення в наукових студіях психологів різних країн.серед них вказану тему розробляли:

Гордон УиллардОлпорт - американський психолог, теоретик рис особистості.

Флоріан Вітольд Знанецький - польсько-американський філософ і соціолог, один з представників гуманістичної соціології. Представник Чиказької соціологічної школи.

Томас Вільям, Айзек - американський соціолог і соціальний психолог.

Льюїс Леон Терстоун – американський психолог, дослідник інтелекту, піонер психометрії, професор інституту Карнегі в Техасі, професор Чиказького університету.

Дмитро Миколайович Узнадзе - грузинський психолог і філософ, що розробив загально-психологічних теорій установок.

Під соціальною установкою (attitude) в соціальній психології розуміється певна диспозиція індивіда, відповідно до якої тенденції його думок, почуттів і можливих дій організовані з урахуванням соціального об'єкта.

Цим поняттям визначається чи не самий важливий психологічний механізм включення індивіда в соціальну систему. Атитюд функціонує одночасно і як елемент психологічної структури особистості, і як елемент соціальної структури.

Вперше поняття "атитюд" було введено в 1918 році соціологами У.Томасом і Ф.Знанецким при вивченні проблем адаптації польських селян, які емігрували в Америку. У

своїй роботі "Польський селянин в Європі і в Америці" [6] вони визначили атитюд як стан свідомості індивіда щодо певної соціальної цінності.

В історії досліджень атитюдів в західній соціальній психології виділяються чотири періоди:

- 1) від введення цього терміна в 1918 р. до другої світової війни (характерна риса цього періоду - бурхливе зростання популярності проблеми і числа досліджень по ній);
- 2) 40-50-ті рр.. (характерна риса - занепад досліджень з даної проблематики у зв'язку з низкою вималювалися утруднень і тупикових позицій);
- 3) 50-60-і рр.. (характерна риса відродження інтересу до проблеми, виникнення ряду нових ідей, але разом з тим визнання кризового стану досліджень);
- 4) 70-ті рр.. (характерна риса - явний застій, пов'язаний з великою кількістю суперечливих і непорівнянних фактів).

У 1918 р. У. Томас і Ф. Знанецький встановили дві залежності, без яких не можна було описати процес адаптації: залежність індивіда від соціальної організації і залежність соціальної організації від індивіда.

Томас і Знанецький запропонували характеризувати дві сторони описаного відносини за допомогою понять «соціальна цінність» (для характеристики соціальної організації) і «атитюд» (для характеристики індивіда). Таким чином, вперше в соціально-психологічну термінологію було внесено поняття атитуду, яке було визначено як психологічне переживання індивідом цінності, значення, смислу соціального об'єкта.

Після відкриття феномена атитуду виникло кілька різних тлумачень атитуду, багато суперечливих його визначень.

У 1935 р. Г. Олпорт написав оглядову статтю з проблеми дослідження атитуду[7], в якій нарахував 17 дефініцій цього поняття. З цих сімнадцяти визначень були виділені ті риси атитуду, які відзначалися всіма дослідниками. Атитюд розумівся як:

- а) певний стан свідомості та нервової системи,
- б) виражає готовність до реакції,
- в) організоване,
- г) на основі попереднього досвіду,
- д) надає направляюче і динамічний вплив на поведінку.

Таким чином, були встановлені залежності атитуду від попереднього досвіду і його важлива регулятивна роль в поведінці.

Одночасно виник ряд пропозицій щодо методів вимірювання атитудів. В якості основного методу були використані різні шкали, вперше запропоновані Л. Тернстоуном.

Існує чотири функції атитудів:

- 1) пристосувальна (іноді звана утилітарною, адаптивною) - атитюд направляє суб'єкта до тих об'єктів, які слугують досягненню його цілей;
- 2) функція знання - атитюд дає спрощені вказівки щодо способу поведінки по відношенню до конкретного об'єкта;
- 3) функція вираження (іноді звана функцією цінності, саморегуляції) - атитюд виступає як засіб звільнення суб'єкта від внутрішнього напруження, вираження себе як особистості;
- 4) функція захисту - атитюд сприяє вирішенню внутрішніх конфліктів особистості.

Всі ці функції атитуд здатний виконати тому, що володіє складною структурою. У 1942 р. М. Смітом була визначена трьохкомпонентна структура атитуду, в якій виділяються:

- а) когнітивний компонент (усвідомлення об'єкта соціальної установки);
- б) афективний компонент (емоційна оцінка об'єкта, виявлення почуття симпатії або антипатії до нього);
- в) поведінковий (конативний) компонент (послідовна поведінка по відношенню до об'єкта).

Соціальні установки володіють деякою стійкістю і несуть в собі функції полегшення, алгоритмізації та пізнання. Знаючи соціальні установки людини, можна прогнозувати його дії.

Оскільки установка визначає виборчі напрямки поведінки індивіда, вона регулює діяльність на трьох ієрархічних рівнях: змістовому, цільовому і операціональному.

На смисловому рівні установки визначають ставлення особистості до об'єктів, що мають особистісне значення для індивіда. Цільові установки пов'язані з прагненням довести початедо кінця (ефект незавершеної дії (К. Левін, В. Зейгарник). На операціональному рівні установка обумовлює прийняття рішення на основі минулого досвіду.

Ж. Годфруа виділив три основні етапи у формуванні соціальних установок у людини в процесі соціалізації:

- 1) до 12 років - установки відповідають батьківським моделям;
- 2) з 12 до 20 років - установки пов'язані із засвоєнням соціальних ролей;
- 3) з 20 до 30 років відбувається формування на основі установок системи переконань.

Диспозиція (від лат dis-positio - розташування) - схильність до певного сприйняття умов діяльності та до певної поведінки в цих умовах. Систему диспозицій утворюють вищі диспозиції особистості:

- концепція життя;
- ціннісні орієнтації;
- загальна спрямованість особистості;
- узагальнені соціальні установки на типові соціальні об'єкти і ситуації;
- ситуативні соціальні атитюди як диспозиції до сприйняття і поведінки в даних конкретних умовах.

Вищі диспозиції особистості будучи продуктом загальних соціальних умов і відповідаючи найбільш загальним потребам особистості - потребам злиття з соціумом, - активно взаємодіють на диспозиції особистості нижчих рівнів.

Згідно диспозиційної теорії саморегуляції соціальної поведінки особистості ієрархічно організована система диспозицій особистості - продукт попереднього досвіду, в якому фіксуються звичні способи задоволення різних потреб особистості у звичних соціальних умовах.

Вищі диспозиції особистості регулюють загальну спрямованість соціальної поведінки, нижчі - поведінка в певних сферах діяльності і спрямованість вчинків в типових ситуаціях. Роль провідних приймають на себе диспозиції особистості адекватні умовам і цілі діяльності в даному "масштабі".

Диспозиційна концепція дозволяє встановити зв'язки між соціологічними і соціально-психологічними підходами до вивчення соціальної поведінки особистості.

У радянській психології проблематика диспозицій особистості охоплює аналіз її відносин (В.Н. Мясіщев), спрямованості (Л.В. Боковіч), прояви цілісності психічних властивостей і процесів в настановної готовності (Д.М. Узнадзе), а в зарубіжній психології найбільш близькі явища вивчаються в поняттях особистісних рис і атитюдів.

Розглядаючи ієрархію рівнів різних диспозицій особистості, логічно позначити відповідну диспозицію на перетині кожного рівня потреб і ситуацій їх задоволення. Тоді виділяються відповідно чотири рівня диспозицій:

а) перший рівень складають елементарні фіксовані установки: вони формуються на основі вітальних потреб і в найпростіших ситуаціях в умовах сімейного оточення, і в самих нижчих «предметних ситуаціях»;

б) другий рівень - більш складні диспозиції, які формуються на основі потреби людини у спілкуванні, здійснюваному в малій групі, відповідно, - соціальні фіксовані установки або атитюди, які в порівнянні з елементарної фіксованою установкою мають складну трикомпонентну структуру (когнітивний, афективний і поведінковий компоненти);

в) третій рівень фіксує загальну спрямованість інтересів особистості відносно конкретної сфери соціальної активності, або базові соціальні установки (формуються в тих сферах діяльності, де особистість задовольняє свою потребу в активності, що проявляється як конкретна «робота», конкретна область дозвілля та ін.) Так само, як і атитюди, базові соціальні установки мають трикомпонентну структуру, але це не стільки вираз ставлення до окремого соціальному об'єкту, скільки до якихось більш значущим соціальним областям;

г) четвертий, вищий рівень диспозицій утворює система ціннісних орієнтацій особистості, які регулюють поведінку і діяльність особистості в найбільш значущих ситуаціях її соціальної активності. Саме в них виражається ставлення особистості до цілей життєдіяльності, до засобів задоволення цих цілей, тобто до обставин життя особистості, детермінованим загальними соціальними умовами, типом суспільства, системою його економічних, політичних, ідеологічних принципів.

Дана ієрархія виступає як регулятивна система по відношенню до поведінки особистості.

Таким чином, дослідження проблеми соціальних атиitudів та диспозицій займає важливе місце у соціальній психології при вивченні особистості. Історія вивчення цієї проблеми досить велика, т. я. на початку ХХ ст. вона привернула до себе увагу багатьох учених, як зарубіжних так і вітчизняних.

Під час виконання роботи був ретельного розглянутий матеріал щодо диспозицій особистості. Це дає змогу сказати, що диспозиційна концепція дозволяє встановити зв'язки між соціологічними і соціально-психологічними підходами до вивчення соціальної поведінки особистості.

Роблячи висновок, слід зазначити, що атиitud формується на підставі попереднього соціально-психологічного досвіду, розгортається на усвідомленому і неусвідомленому рівні та здійснює регулятивну функцію стосовно поведінки індивіда.

Література.

1. Андреева Г. М. Современная социальная психология на Западе. Теоретические ориентации / Г. М. Андреева. – М.: Наука, 1978. – 415 с.
2. Асмолов А. Г. Деятельность и установка / А. Г. Асмолов. – М.: Изд-во МГУ, 1990. — 367 с.
3. Варій М. Й. Психологія / М. Й. Варій. – К: Центручб. літер., 2007. – 208 с.
4. Узнадзе Д. И. Экспериментальные основы исследования установки // Психологические исследования / Д. И. Узнадзе. – М.: Наука, 1966. – 549 с.
5. Шихирев П. Н. Социальная установка как предмет социально- психологического исследования / П. Н. Шихирев. – М., 1976. – 368 с.
6. <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%BB%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82>.

Школяренко О.О. (КИИ ДонНТУ)

ВЛИЯНИЕ КРИЗИСА НА РАЗВИТИЕ ЕКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Проанализированы основные причин развития кризиса в Украине. Предложены для смягчения и преодоления кризиса меры по их снижению

За годы независимости Украины серьезно преобразился финансовый рынок нашей страны. Во время становления государства, украинцам пришлось познать на собственном опыте основные понятия рыночной экономики, такие как денежная эмиссия и инфляция в начале 90-ых. После пришлось узнать как сочетание из дефицита бюджета, эмиссии государственных облигаций и Азиатского кризиса приводит к девальвации национальной единицы.

В начале ХХІ века выяснилось, что девальвация – это благо, поскольку выливается в увеличение экспорта. Население начало узнавать, что такое сальдо платежного баланса, а также что оно бывает положительным не только по торговому счету, но и по финансовому. Середина десятилетия принесла нам познания об ипотеке. Все стали массово изучать этот финансовый термин, а когда в нем разобрались, произошел настоящий ипотечный бум.

Какие уроки молодым украинцам готовит рыночная экономика в будущем пока точно не известно. Однако необходимо тщательно проанализировать последний урок по рыночной экономике, чтобы не пришлось в будущем наступить на те же грабли.

Усиливающийся и осложняющийся мировыми проблемами, глубокий украинский кризис обусловлен серьезными внутренними причинами, которые выходят далеко за рамки финансовых проблем, переросших в экономический спад производства, рост безработицы, снижение уровня жизни широких слоев населения.

Для того чтобы выработать действенные меры выхода из этого непростого состояния, необходимо уяснить и устранить его главные причины.

1. В течение длительного периода в Украине усиленно форсировалась политика на повышение денежных доходов населения, не учитывающая показатели роста производительности труда и совсем не принимавшая во внимание возможности товарного обеспечения. Высокие темпы роста доходов населения наблюдалось в 2007 году. В 2007 году по сравнению с 2000-м доходы населения выросли в 4,8 раза, производство товаров народного потребления только в два раза, а производительность общественного труда (ВВП на душу населения) — лишь в 1,8 раза. Такая так называемая экономическая политика спровоцировала рост инфляции. Миллионы людей и особенно беднейшие слои оказались обманутыми.

2. Ситуация осложняется тем, что повышение цен на продукцию монополистов промышленности, в сельском хозяйстве и сфере услуг не контролируется и не пресекается исполнительной властью. На уровне цен сказывается также раздувание расходов на аппарат управления, в том числе и государственных корпораций. Имеют место излишества в расходах, покупки дорогостоящих автомобилей, строительство дач, вилл, роскошных квартир и прямое расхищение бюджетных средств. Цены производителей растут быстрее потребительских.

3. Серьезным фактором экономического кризиса в Украине является опасное нарастание отрицательного сальдо внешней торговли, которое до конца года превысит 20 млрд. долларов. Скорейшее вступление в ВТО было дискредитировано. Основополагающие принципы организации, предусматривающие благоприятствование экспортерам, были подменены созданием тепличных условий для импортеров якобы для борьбы с инфляцией.

Отказ государства от защиты внутреннего рынка и поддержки украинского производителя привел к тому, что в Украину начали завозиться товары народного потребления, промышленная продукция, тогда как отечественная продукция не находила сбыта. Например, только за девять месяцев текущего года в страну поставлено 8,4 млн. тонн коксующегося угля, почти половина объема, добытого в стране, в то время как на складах угольных шахт только Донецкой области скопилось более 1 млн.т. угля

4. Ускорению притока импорта способствовал также потребительский бум на основе необоснованного роста доходов и потребительского кредитования, в основном за счет бесконтрольных зарубежных займов банков. Здесь тоже сказалась преждевременная открытость наших рынков для экспансии иностранных спекулятивных капиталов. В составе импорта преобладают автомобили, бытовая техника и другие подобные товары, производимые в Украине. Все это привело к опасному нарастанию долгов, увеличению отрицательного сальдо внешней торговли, подавлению отечественных производителей.

5. В экономику Украины бесконтрольно хлынули иностранные займы. В первом полугодии текущего года сумма корпоративного долга достигла почти 85 млрд. долл., что в 2,2 раза превышало государственные резервы. Но мировой финансовый кризис перекрыл возможности перезанимать. Украинские банки и предприятия-заемщики были поставлены перед угрозой дефолта. Кредит МВФ в размере 16,45 млрд. долл. предназначен, очевидно, для того, чтобы поскорее вернуть долги за прошлые иностранные займы. Украине останутся только расходы по его обслуживанию да униженные условия, растаптывающие суверенитет государства: повысить налоги, продавать землю, не увеличивать заработную плату работникам и т.п.

Для смягчения и преодоления кризиса, на наш взгляд, целесообразно осуществить следующие меры:

- полностью отказаться от практики всеобщего повышения денежных доходов населения без увязки с ростом производительности труда, величиной источников их выплат и возможностями товарного обеспечения. Все проекты повышения доходов, в том числе

намечаемые тарифными соглашениями всех уровней и коллективными договорами между профсоюзами и работодателями, предусматривать и осуществлять в меру роста производительности труда. Любая другая идеология — это полный и быстрый развал отечественной экономики;

- НБУ жестко обеспечивать инициированную президентом Украины стабилизацию обменного курса гривны;

- приостановить действие льгот и дополнительных условий оплаты труда государственных служащих всех уровней и народных депутатов;

- пересмотреть цены на товары и услуги, реализуемые корпорациями-монополистами, за счет сокращения неоправданных затрат, представительских расходов и увеличенных личных доходов персонала управления; ограничить соотношения между минимальными и максимальными размерами заработков работников учреждений, организаций и предприятий;

- установить предельные размеры торгово-посреднических наценок при реализации товаров для каждой товарной группы, по отношению к цене первоначального производителя и ввести систему санкций за их превышение; сокращать количество посреднических звеньев в движении товаров;

- усилить административный контроль над ценами производителей-монополистов; ввести обязательное декларирование повышения цен и контроль его обоснованности, возложив права контроля, разрешения и применения санкций на местные органы власти и соответствующие государственные структуры;

- Антимонопольному комитету Украины систематически анализировать и контролировать обоснованность повышения цен на продукцию крупных предприятий и объединений и применять весь арсенал средств к их нарушителям.

Способствовать развитию внутреннего рынка. Для этого:

- реформировать политику кредитования соответствующих производств, работающих на потребности внутреннего рынка;

- по-новому использовать для этих целей возможности государственных банков ;

- разработать и ввести в действие программы ускоренного развития производства промышленных и продовольственных товаров, имеющих перспективы спроса на мировых рынках; диверсифицировать экспортный потенциал Украины.

Срочно принять меры по ликвидации отрицательного сальдо внешней торговли товарами, сдерживанию роста импорта и поддержанию экспорта. С этой целью в рамках положений ВТО:

- пересмотреть ставки таможенных сборов на импортируемые товары в сторону увеличения;

- ввести систему квот на ввоз в Украину товаров, аналоги которых производятся в Украине;

- запретить кредитование любых импортных закупок, исключая продовольственные товары, при их дефиците в Украине;

- в течение двух месяцев ликвидировать задолженности по возмещению НДС;

- рассмотреть вопрос о временном кредитном дотировании экспортных производств для компенсации отрицательной разницы между себестоимостью и ценой на внешних рынках экспортируемой продукции -при наличии у предприятия программ снижения затрат и расширения сбыта сырья и комплектующих для экспортных машиностроительных производств.

Мобилизовать финансовые ресурсы для поддержки банков и предприятий, производящих продовольствие, товары народного потребления, лекарства и экспортные товары. Для чего:

- разбронировать бюджетные средства, задержанные на казначейских счетах;

- для рефинансирования банков и кредитной поддержки экспортных производств использовать часть золотовалютных резервов государства;

- сократить на 30% расходы, предусмотренные проектом бюджета на 2012 год, по всем направлениям затрат за исключением здравоохранения, образования, пособий малоимущим

и т.п.; высвобождающиеся средства направить на создание стабилизационного фонда, отказавшись в дальнейшем от займа МВФ на эти цели; использование уже полученных средств кредита МВФ сделать полностью прозрачным;

- приостановить приватизацию госсобственности до выхода из кризиса с целью недопущения его распродажи за бесценок; средства от приватизации использовать только на инвестиционные программы.

Разработать и приступить к реализации государственных программ создания зон и точек роста производств, массово использующих продукцию украинской металлургии и машиностроения (строительство дорог, промышленных и гражданских зданий и сооружений, жилья, объектов, необходимых для проведения Евро-2012, и т.п.).

С целью эффективной поддержки угольных шахт всех форм собственности, на период выхода их из кризиса, часть средств, выделяемых бюджетом на государственную поддержку этой убыточной отрасли, направлять целевым назначением в качестве отчислений от заработной платы в **пенсионный и социальный фонды**.

Для преодоления и ослабления последствий тяжелого экономического кризиса требуются кардинальные изменения в экономической политике государства. Приоритетом должны стать не просто денежные доходы, а развитие производства, производительность труда и только на этой основе - рост доходов. Необходимо вводить режим экономии на всех уровнях управления, в том числе на его аппарат, пресекать необоснованные и скрытые затраты и злоупотребления, ужесточить контроль над затратами. Все это может показаться нерыночными мерами.

Развитие рыночных отношений должно идти с учетом реальных условий. Рынок должен быть организованным, а национальная экономика защищена от разрушительной стихии. Экономическая политика государства должна строиться не по чужеземным учебникам и указаниям, а на основе понимания особенностей национальной экономики и ее интересов.

Яцюк М.М., Сименко О.В.

ГРОМАДЯНСЬКА СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Становлення особистості як суб'єкта суспільного життя відбувається поступово в міру того, як розвивається соціальна природа людини в процесі її загальної соціалізації.

Загальна соціалізація студентської молоді передбачає засвоєння індивідом упродовж навчання та всього життя знань, норм і цінностей суспільства, до якого він належить, залучення до соціального досвіду, накопиченого попередніми поколіннями людей.

Іншими словами, мова йде про формування життєвої позиції людини на базі засвоєння соціального досвіду, її громадянського становлення.

Первинна соціалізація починається з раннього дитинства. Спочатку основними агентами соціалізації є батьки, причому саме вони виступають для дитини першими фігурами влади. Система заохочення або покарання, яка використовується батьками, формує перші уявлення про систему контролю і санкцій. В сім'ї відбувається знайомство з моральними, соціальними, релігійними цінностями. Нарешті від батьків діти дізнаються про партійну приналежність, про вибори, про політичних лідерів.

Громадянське виховання є складовою частиною загальної соціалізації особистості. Сутність громадянського виховання полягає у формуванні громадянськості як інтегрованої якості особистості, що дає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політично і юридично дієздатною і захищеною.

Мета громадянського виховання:

Сформувати свідомого громадянина, патріота, професіонала, тобто людину з притаманними їй особистісними якостями й рисами характеру, світоглядом і способом мислення, почуттями, вчинками та поведінкою, спрямованими на саморозвиток та розвиток демократичного громадянського суспільства в Україні.

«Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції»

Особистість людини формується і розвивається під впливом багатьох факторів: об'єктивних і суб'єктивних; природних і суспільних; внутрішніх та зовнішніх; незалежних і залежних від волі і свідомості людей, які діють стихійно або на науковій основі у відповідності до поставленої мети виховання.

Сучасне виховання базується на системі цінностей, які через культуру, традицію, філософію, релігію вказують на вектор виховних зусиль, формують виховний ідеал.

Орієнтовна педагогічна модель особистості
громадянина України XXI ст. (за Т. Комісаровою)

Виховний ідеал	Патріотизм
Місія життя	Усвідомлення цілей, цінностей, мотивів, принципів життя
Творче мислення Творчі риси характеру	Самодостатність, порядність, цілеспрямованість, відповідальність, критичний розум, самостійність, наполегливість, оригінальність. Готовність до виправданого ризику, працелюбність, життєтворчість
Творчі якості інтелекту	Пізнання себе, потреба у самовдосконаленні, внутрішня культура, творча уява, фантазія, здатність до перетворення
Підхід до життя	Мати своє «життєве кредо», вміти поважати та цінувати свою працю та працю інших людей, розуміння свободи вибору
Праця-це зміст життя	Усвідомлення необхідності праці як основної форми життєдіяльності
Людина-це частина природи	Усвідомлення законів Природи, Землі, усвідомлення себе частиною Природи, носієм знання
Формування «Я- концепції»	Формування індивідуального стилю життєдіяльності
Самореалізація	Найповніша реалізація людиною себе в житті – це і є щастя

Завдання громадянського виховання:

- визнання й забезпечення в реальному житті прав людини як гуманістичної цінності;
- усвідомлення взаємозв'язку між ідеями індивідуальної свободи, прав людини та її громадянською відповідальністю;
- формування національної свідомості, належності до рідної землі, народу, визнання духовної єдності поколінь та спільності культурної спадщини; виховання почуття патріотизму, відданості в служінні Батьківщині;
- утвердження гуманістичної моралі та формування поваги до таких цінностей, як свобода, рівність, справедливість;
- формування соціальної активності і професійної компетентності особистості на основі таких соціальних умінь:
 - *готовність до участі в процесах державотворення, здатність до спільного життя і співпраці в громадянському суспільстві, готовність взяти на себе відповідальність;*
 - *здатність розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів, здатність до самостійного життєвого вибору на основі гуманістичних цінностей;*
 - *формування працелюбної особистості, відповідальності за свої дії;*

- формування політичної та правової культури; виховання поваги до Конституції України, законодавства, державної мови;
- розвиток критичного мислення, вміння відстоювати свою особисту позицію в тих чи інших питаннях, знаходити нові ідеї та критично аналізувати проблеми, брати участь у дебатах, переосмислювати дії та аргументи, передбачити можливі наслідки дій та вчинків;
- вміння визначити форми та способи своєї участі у суспільному житті, захищати та підтримувати закони і права людини, бути обізнаним зі способами соціального захисту;
- формування толерантного ставлення до інших культур і традицій;
- формування негативного ставлення до будь-яких форм насильства.

Шляхи і форми громадянського виховання:

- змістове наповнення навчальних предметів соціально-гуманітарного, художньо-естетичного циклів; позанавчального освітньо-виховного процесу;
- використання інноваційних педагогічних технологій у навчанні, комунікації між студентами;
- пріоритетна роль активних методів виховної діяльності: ситуаційно-ролеві ігри, соціограма, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, дебати, інтелектуальні аукціони, «мозкові атаки», метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним характером, ігри-драматизації тощо;
- безпосередня участь студентів у позанавчальній діяльності (навчально-пізнавальній, суспільно-гуманістичній, художньо-естетичній; ціннісно-орієнтаційній, спортивно-оздоровчій, трудовій, організаторській);
- використання масових, групових та індивідуальних форм роботи.

Концептуальна модель особистості студента

Таким чином, головною метою виховання на сучасному етапі є передача молодому поколінню соціального досвіду, багатств духовної культури народу, його соціальної ментальності, своєрідності світогляду. На цій основі формуються особистісні риси громадянина-патріота України, які включають в себе національну самосвідомість, розвинену духовність, моральну, художньо-естетичну, правову, трудову, фізичну, екологічну культуру, розвиток індивідуальних здібностей і таланту. Саме тому національна спроможність освіти, як наголошується у Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)» - полягає у невіддільності її від національного ґрунту, її органічному поєднанні з національною історією і народними традиціями, збереженні та збагаченні культури українського народу.

Література

1. Бебик В.М. Політологія для політика і громадянина: Монографія, - К.: МАУП, 2003.
2. Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку. / Заг. ред. Ф.М. Рудич. – К., 2006.
3. Розова Т.В. Специфіка становлення громадянського суспільства в Україні. – Одеса, 2003.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МОВЛЕННЄВІЙ ПІДГОТОВЦІ

Білецька Л.Л. (КП ДонНТУ)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У МЕТОДАХ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Згідно до вимог часу мовна підготовка бакалаврів передбачає насамперед мовну й оперативну готовність до створення мовленнєвих зразків, що відповідають реальним потребам цього етапу, опанування жанрів навчально-наукового та власне наукового підстилів, формування компетенцій щодо роботи з різними джерелами інформації для подальшого використання у навчально-комунікативній сфері.

Робота з магістрантами має враховувати необхідність написання ними магістерської наукової роботи. Продукування монологічних висловлювань, характерних для мови науки, таких, як доповідь, реферат-огляд, реферат-резюме, передбачає опору на писемне джерело інформації. Тому важливим стає уміння оперувати змістом прочитаного, спираючись на структурно-змістовий та граматико-синтаксичний аналіз тексту і його лексичні одиниці. Рівень мовленнєвої компетенції для магістрантів передбачає вміння вести наукову дискусію, практично реалізувати у стильовому плані свої думки відповідно до комунікативної ситуації, особливо у сфері професійної, наукової комунікації.[2]

Необхідним і природним є зв'язок методики викладання іноземної мови з іншими навчальними дисциплінами, що дозволяє відбирати засоби навчання з урахуванням використання їх можливостей для розвитку мислення студентів. Діяльність студентів передбачає різні взаємовідношення форм мислення. На заняттях з мови доцільно розвивати мислення студентів, оскільки, не маючи навичок аналізувати, абстрагувати, узагальнювати, будувати дедуктивні умовиводи тощо, вони не зможуть сформувати необхідні вміння та навички.[2]

Сучасні інформативні технології є невід'ємною частиною культури народу, національної політики, оскільки держава тоді сильна, коли володіє інформаційними технологіями і дбає про їх розвиток. Вони є, безумовно, культурно-освітнім явищем, це культура мислення, слова, дії.

Інформаційні технології за своєю суттю спрямовані на формування свідомості людини та інформаційного суспільства, пов'язані з культурно-освітніми умовами. Розвиток їх залежить від соціально-історичних передумов, створених реальною ситуацією, в якій перебуває суспільство. Д.Робертсон визначив п'ять революцій інформаційних технологій в еволюції людства: виникнення мови, письма, книгодрукування, електронних засобів передачі інформації, розвиток комп'ютерних систем. Кожен раз нові інформаційні технології підвищували інформаційність суспільства на декілька порядків, радикально змінюючи обсяг і глибину знань, а, відповідно, і рівень культури.

Будь-яка педагогічна технологія – це інформаційна технологія, оскільки основу технологічного процесу навчання складає інформація і її рух (перетворення). А в практиці інформаційними технологіями навчання називають всі технології, які використовують спеціальні технічні інформаційні засоби (ЕОМ, аудіо, кіно, відео).

Виникнення персональних комп'ютерів у 70-ті роки 20-го століття стало поворотним моментом у розвитку багатьох галузей науки, техніки, включаючи освіту. Англійське слово «computer» означає «a programmable digital data processor» - програмований цифровий пристрій для опрацювання даних, а під прикметником «personal» розуміється індивідуальний характер використання цього приладу. Широкі можливості у використанні персонального комп'ютера у навчальному процесі обумовлені такими особливостями:

- невеликі розміри;
- адаптація до потреб індивідуального користувача;
- орієнтація на широке коло питань;
- можливість здійснення широкого спектру програм;
- можливість підключення до інших інформаційних програм.

Крім того, користувач має можливість миттєвого зворотнього зв'язку.

Безумовно, комп'ютер є могутнім засобом оптимізації навчання іноземних мов, засобом, який звільняє студента від рутинної праці і, таким чином, збагачуючи сферу його творчої діяльності.

Домінація англійської мови у світі не залишає жодних сумнівів. І це, напевне, заслужена позиція англійської мови. Це є мова, якої можна навчитися дуже швидко, а її граматична структура дуже проста і логічна. Практично, це – мова з мінімальною кількістю закінчень, котрі додаються до слів, аби утворити правильне речення. Порівняємо українські вирази та їх англійські аналоги й переконаємося, наскільки простішою є англійська мова:

I will go on a business trip.

Я поїду у відрядження.

You will go on a business trip.

Ви поїдете (ти поїдеши) у відрядження.

She/he will go on a business trip.

Вона/він поїде у відрядження.

They will go on a business trip.

Вони поїдуть у відрядження.

Як бачимо, в українській мові кожна форма є іншою, натомість в англійській мові все значно простіше і у всіх особах виглядає однаково. Але, поза простою граматикою англійську мову вирізняє багатий словниковий запас. У перекладах з англійської мови і в кореспонденціях із англomовних країн зустрічаються деякі словосполучення у калькованому вигляді, що були породжені до життя «хибними друзями перекладача», як «асистент професора» від англійського «assistant professor», тобто «доцент», або «expert» - часто перекладається як «експерт» замість «спеціаліст» у контекстах, де йдеться про інженера або лікаря, які не мають ніякого відношення до експертизи.

Англійська мова є мовою бізнесу, міжнародної освіти, культури, політики. Понад 60% всіх наукових праць у світі написано англійською мовою. Необхідність у використанні англomовних матеріалів, які надаються в Інтернеті, під час вивчення англійської мови, очевидна. Це сприяє розвитку мовної компетенції, збагачує наші знання про світ, дає можливість працювати з автентичними матеріалами. Сьогодні молода людина залюбки працює з комп'ютером, що також підвищує її мотивацію у вивченні іноземних мов.

Ніщо не може стати надбанням розуму та якостей людини без її особистої активної діяльності. Знання, навички, здібності студента – все це є продуктом його власних, причому наполегливих і тривалих зусиль. Байдужий у навчальному процесі слухач набуває погану звичку щось робити, не прикладаючи багато зусиль. Я маю на увазі звичку студентів користуватись програмами-перекладачами з англійської мови або навпаки, на англійську. Сама по собі програма є дуже корисною. Машинний переклад зберігає час студента, додає йому впевненості в тому, що він рухається у правильному напрямку в процесі своєї роботи над складним науковим текстом.

Мова кожної людини індивідуальна, а, згідно з гіпотезою лінгвістичної відносності, кожна мова по-своєму структурує реальність. Це означає, що сприйняття зовнішньої і внутрішньої реальності багато в чому залежить від того, як ми її для себе позначаємо у мові. Чи завжди студент намагається оцінити якість механічного перекладу, який зроблено швидко, але формально. Інколи такий «шедевр» виявляється зразком справжнього знущання над мовою людей. Розглянемо деякі варіанти перекладу, що були зроблені за допомогою комп'ютерних програм.

-Про можливість мобільності під час навчання у бакалавраті знає невелика частина студентів. Комп'ютер перекладає: «On the possibility of mobility during training at the bachelor knows little of students». Правильно: Not many (few) students know about the opportunities of mobility while taking the Bachelor course.

-Єдності щодо цього питання немає між науковцями. Комп'ютер: «Unity on this issue no between scientists.» Треба: There is no consensus on this issue among scientists.

А також:

комп'ютер	/	правильно
growing «escaping brains»		growing «brain drain» («відтік м'язів» за кордон)
marriage qualification specialists		lack of qualified specialists (брак кваліфікованих спеціалістів)

Цей список можна продовжувати до безкінечності. Для уникнення шоку від результату такого перекладу треба добре усвідомлювати, що лінгвістичні знання в різних культурах часто передають один і той самий факт зовсім по-різному. Першим кроком до ефективної міжкультурної комунікації є розуміння та усвідомлення відмінностей між мовами та культурами. А редагування «машинного» перекладу може стати захоплюючим заняттям. Його сміливо можна віднести до завдань типу «Correcting mistakes», що є невід'ємною складовою частиною будь-якого тесту європейського стандарту.

Отже, Україна все швидше втягується у процес інтеграції у світове економічне співтовариство. Про це свідчить не тільки абсолютне зростання і географічна диверсифікація зовнішньо-торгівельних, наукових зв'язків, а й дедалі інтенсивніша участь країни у міжнародних економічних організаціях. Це означає, що зростають вимоги до фахової підготовки спеціалістів, які мають спілкуватися зі своїми колегами з усього світу однією мовою – мовою ринкової економіки, лексикон якої розвивається здебільшого через англійську термінологічну систему.

Справді, чи може за сучасних умов ефективно діяти науково-дослідницька установа, якщо чотири п'яти її співробітників неспроможні самостійно орієнтуватись у морі світової інформації? Між іншим, це вважалося, так би мовити, непристойним для вченого задовго до сьогодні, ще на світанку розвитку слав'янської науки. У 1724 році у проекті статуту Російської Академії наук передбачалося: «Кожен академік зобов'язаний у своїй науці добрих авторів, які в інших державах видаються, читати». Дуже актуально звучить, чи не так!

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / За ред. С.Ю.Ніколасової. – К.: Ленвіт, 2003.
2. Вища школа, №4/ 2011.

Исаева А.А., Сказозуб Е.Н. (КИИ ДонНТУ)

НЕКОТОРЫЕ ПРИЕМЫ САМООБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

В наше время существует огромное количество способов получения информации, новых знаний, в том числе и касающихся изучения иностранных языков. Считается, что английский можно изучать только с помощью преподавателя или же различной аудиотехники. Хотелось бы разуверить тех, кто так думает. Совершенно реально научиться говорить на иностранном языке самостоятельно, используя при этом несложные приемы и методики, самоучители, а также различные литературные произведения (написанные на изучаемом языке).

С чего же начать? Существует довольно таки распространенное мнение, что начинать следует с разговорного языка, однако слушая живую речь, нет возможности «прокрутить» ее снова для лучшего понимания. К тому же важную роль играет скорость повседневной, насыщенной различными разговорными формами, речи. Человека, не имеющего до этого подобной практики, такое начало заведет в тупик. Есть другой путь. Начать можно с книги, газеты, журнала и т.д. При чтении всегда можно вернуться к непонятному месту, разобраться в нем; скорость чтения регулируется самостоятельно.

Как читать? Поначалу особенно не размахиваясь, почти поверхностно, а затем уже придирчиво, скрупулезно, добросовестно. Не следует искать каждое слово в словаре, ведь если постоянно отвлекаться на перевод не слишком значительных слов, то в скором времени это может наскучить и, собственно, привести к потере заинтересованности к чтению на иностранном языке.

Если слово важно, то оно так или иначе будет повторяться или проявится само собою в так называемом контексте. Такое чтение, требующее вчитывания или догадки, оставляет следы куда более глубокие, чем механически рефлекторное пользование словарем. Догадываемся, что значит определенно слово самостоятельно, разгадываем смысл предложения. И вот она награда – подсознательное удовлетворение собой. Вложенный труд возмещен; а в руках, так сказать, остался стимул для продолжения этой увлекательной деятельности. Опыт показывает, что успешное начало обеспечивает особенно хороший старт в изучении иностранных языков. Успех закладывает основы привычки чтения.

Итак, начинать следует с небольших текстов, просто читать и переводить их, обязательно вслух, понемногу накапливая элементарный словарный запас. Нет необходимости в «зазубривании» отдельных слов, при постоянном повторении они без всяких усилий будут откладываться в памяти. Далее переходим к более сложному этапу. Прочитав текст, его необходимо пересказать по памяти. Назовем это свободным изложением, так как будут иметь место многочисленные ошибки и погрешности. Сверяемся с текстом, и снова его пересказываем (возможно придется повторить эту процедуру несколько раз, для того чтобы пересказ был практически дословным). Еще раз сверяемся с текстом. Следующий этап заключается в записывании данного текста, также по памяти. И, наконец-то, заключительный этап – это заучивание текста. После отработки небольших текстов, стихов, рассказов можно переходить к чтению художественных произведений. Хотелось бы отметить: когда в произведении появляются незнакомые слова, необходимо стараться улавливать их значение из контекста. Естественно, без словаря не обойтись, но можно хотя бы попытаться. Можно также выписать незнакомые слова и записать их перевод, понятий из контекста. И с помощью словаря проверить себя. Такая несложная процедура положительно повлияет на стремление к изучению языка, ведь если добиться успеха один раз, всегда захочется сделать это снова.

На первый взгляд может показаться, что данная методика весьма затянута и неподатлива, но ведь такой способ изучения является общедоступным и имеет свои преимущества. Такой способ не требует ни напарника, ни репетитора; к тому же он принуждает мозг к действию, к напряженной, но продуктивной работе. Единственное, что потребуется, – это желание и небольшие волевые усилия.

Естественно, при самостоятельном изучении возникает довольно много ошибок. Здесь поможет один из самых рациональных приемов самообучения – перевод, особенно перевод с родного языка на иностранный. При переводе с иностранного языка на родной, часто допускаются неточности, мы ограничиваемся приблизительным пониманием написанного. Но обратный перевод подразумевает под собой действие с учетом правил грамматики, точность, правильность. Именно такой процесс предотвращает появление ошибок и обуславливает качественное изучение языка. Следует также отметить, что результат будет еще более эффективным, если вначале будет производиться прямой перевод, а после (предположим, через пару часов) обратный. Особенно полезным является перевод не просто отдельных предложений, а связанных между собой, то есть небольших текстов.

Есть способы, которые помогут легче понять грамматические правила и благодаря которым вы научитесь применять эти правила на практике.

1. Метод частичного перевода. Заключается он в том, что вы переводите на английский только ту часть предложения или фразу, которая непосредственно связана с изучаемым правилом, а не целые предложения. Преимущество этого метода состоит в том, что вы не отвлекаетесь на перевод незнакомых слов, а занимаетесь именно темы аспектами грамматики, которые вам нужны.

То есть, если вы учите правила постановки артиклей, то вставляйте в предложения, где нужно, английские артикли, а само предложение пишите на русском.

2. Метод обратного перевода. Такой метод помогает найти пробелы в ваших знаниях грамматики и дает возможность заполнить эти пробелы посредством самостоятельной многократной обработки навыка.

3. Метод многократной, самостоятельной обработки навыка. Суть данного метода в том, что после изучения какого-либо правила, нужно делать множество упражнений, связанных с данным правилом. Здесь важно, чтобы примеров было много, необходимо записывать предложения и произносить вслух то, что написано, тогда будет задействована слуховая, моторная и зрительная память.
4. Метод «от примера к правилу». Суть метода в том, что вы находите примеры, которые иллюстрируют правило, при этом хорошо запоминаете теорию.
5. Стихотворный или песенный метод. Этот метод для того, чтобы сделать изучение грамматических правил более интересным. Чтобы запомнить правила, можно задействовать тексты песен и стихов на английском языке.

Для того, чтобы изучение иностранного языка продвигалось и давало хорошие результаты, следует:

- 1) Заниматься языком ежедневно. Если уж совсем нет времени, то хотя бы десять минут. Особенно хорошо заниматься по утрам.
- 2) Если желание заниматься слишком быстро ослабевает, не нужно бросать учёбу. Можно просто немного изменить способ. К примеру, использовать радио, телевидение, журналы. Весьма интересно смотреть передачи или слушать песни на иностранном языке, все это не напрягает, но заставляет мозг работать.
- 3) Нет надобности заучивать что-то по отдельности, не используя при этом контекста.
- 4) Следует выписывать вне очереди и заучивать все «готовые фразы», которые можно использовать в максимальном количестве случаев.
- 5) Просто необходимо мысленно переводить всё, что только возможно: промелькнувшее рекламное табло, надпись на афише, обрывки случайно услышанных разговоров. Это всегда отдых, даже для уставшей головы.
- 6) Не стоит бояться говорить, не стоит бояться возможных ошибок. «Error is discipline through which we advance.» («Ошибки – это наука, помогающая нам двигаться вперед»). Ошибки, безусловно, должны быть. Важно их заметить и вовремя исправить.
- 7) Есть один важный навык: приучитесь все, что вы слышите на иностранном языке, про себя «дублировать» — как бы проговаривать, шевеля языком. Сначала вы не будете успевать — ничего страшного, «перепрыгивайте» и дублируйте дальше. Потом вы будете успевать дублировать даже сплошную беглую речь, даже радиопередачи. Таким интересным способом вы усвоите и хорошее произношение, и подхватите правильные интонации, и запомните обороты.

На сегодняшний день существует множество учебников, методичек, различных пособий для изучения языков, но не следует забывать, что изучение иностранного языка – процесс творческий и весьма занимательный. Ведь чаще всего, открыв учебник, многие сомневаются: «смогу ли я? есть ли у меня к этому способности?». А большинство учебных пособий, как ни крути, не вызывают восторга и желания продолжать занятия. Поэтому, как показывает и наш личный опыт, просто необходимо начинать именно с художественной литературы, чтобы не погубить интерес, и с нестандартных методик и приемов обучения, которые позволяют этот интерес развивать. Ну и конечно, движущей силой при изучении языка является желание развиваться и получать новые знания.

Литература

1. Бодров Н. В. Как изучить английский язык самостоятельно. Нестандартные приемы самообучения. – Ленинград: Союз, 2001. - 192 с.
2. Като Ломб. Как я изучаю языки. – Режим доступа: http://lib.aldebaran.ru/author/lomb_kato/lomb_kato_kak_ya_izuchayu_yazyki/
3. <http://begin-english.ru/article/grammatika-english/>

Козинець Т.О., Дяченко Н.І. (КП ДонНТУ)

КУЛЬТУРА МОВИ СУЧАСНОЇ ДІЛОВОЇ ЛЮДИНИ

Культура мови — дотримання усталених мовних норм усної і писемної літературної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання мовно – виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування. Наука про культуру мови — окрема галузь мовознавства, яка, використовуючи дані історії української літературної мови, граматики, лексикології, стилістики, словотвору, виробляє наук, критерії в оцінці мовних явищ. Важливими складовими частинами культури мови є ортологія, стилістика мови (функціональна й експресивна оцінка мовних засобів), стилістика мовлення (ступінь доцільності використання мовних засобів у тексті).

Мовна культура — це надійна опора у вираженні незалежності думки, розвиненості людських почуттів, у вихованні діяльного, справжнього патріотизму. Культура мови передбачає вироблення етичних норм міжнаціонального спілкування, які характеризують загальну культуру нашого сучасника [8, с.17 – 39].

Культура людського спілкування – це частка загальної моральної культури особистості. Відсутність культури спілкування – свідчення бездуховності людини. Ще мудрий Езоп довів, що наше слово – це і найкраще, що є в розпорядженні людини і найгірше, чим вона володіє.

Сьогодні проблема культури спілкування набуває, як ніколи, великого значення. Відбувається становлення України як самостійної держави, інтенсивно розвиваються міжнародні та міжособистісні зв'язки з різними країнами світу. З огляду на це визначальною стає для нашого суспільства проблема вміння спілкуватись як на офіційному, діловому, так і на чисто побутовому рівнях.

Культура і мистецтво спілкування не самоціль, а дорогоцінний здобуток людини. Це засіб духовного розвитку і вдосконалення особистості, яка прагне до відчуття власної гідності.

Набуття людиною навичок культури спілкування розв'яже чимало проблем міжособистісних, міжнаціональних взаємостосунків, а також у суспільстві в цілому. Сформовані норми моральності є результатом тривалого за часом процесу становлення взаємин між людьми. Без дотримання цих норм неможливі політичні, економічні, культурні відносини, тому що не можна існувати, не поважаючи один одного, не накладаючи на себе певних обмежень.

Етикет – слово французького походження, що означає манеру поведіння. До нього відносяться правила чемності і ввічливості, прийняті в суспільстві. Сучасний етикет успадковує звичай практично всіх народів від сивої давнини до наших днів. В основі своєї ці правила поведінки є загальними, оскільки вони дотримуються представниками не тільки якогось даного суспільства, але і представниками всіляких соціально-політичних систем, що існують у сучасному світі. Народи кожної країни вносять в етикет свої виправлення і доповнення, обумовлені суспільним ладом країни, специфікою її історичної будови, національними традиціями і звичаями.

Усім без винятку підприємцям приходится вступати з партнерами по бізнесі – постачальниками сировини, що комплектують чи готових виробів, а також зі споживачами. Від того, наскільки добре вміє підприємець організувати і вести переговори, залежить успіх його справи, його репутація. Мистецтву ведення переговорів спеціально навчаються в усьому світі.

Правильно підготовлений до переговорів людин зможе домогтися своєї мети, не скривдивши при цьому партнера і залишивши про себе сприятливі враження. Підготовка до переговорів включає два основних напрямки роботи: рішення організаційних питань і пророблення основного процесу переговорів.

Гарна підготовка до переговорів припускає попередній розгляд максимально можливого числа варіантів рішення. Усі варіанти ранжують в залежності від ступеня їхньої прийнятності.

Важливим елементом підготовки до основного процесу переговорів є організація ділового прийому. Діловий прийом проводиться на ранній стадії партнерства з іншою фірмою, після встановлення з нею контактів, що виявляють взаємну зацікавленість. Готуючись до

зустрічі з партнером необхідно намітити свою тактичну лінію. Для цього корисно засвоїти тактичні прийоми, які можна застосувати в ході переговорів, домагаючись своєї мети.

- Прийом «відходу» чи «відхилення від боротьби» – застосовується, коли зачіпаються питання небажані для обговорення, чи щоб не давати партнеру точної точну інформацію, однозначний відповідь. Прийом полягає в тім, що партнера просять відкласти розгляд того чи іншого питання, перенести його на інше засідання і т.п. При цьому прохання супроводжується переконливими аргументами.
- Близькі за змістом до «відходу» інші тактичні прийоми – «затягування», «вижидання», «салями» (за принципом нарізування ковбаси тонкими шматочками). Ці прийоми використовують, коли хочуть затягти процес переговорів, щоб прояснити ситуацію, одержати більше інформації від партнера і т.п.
- «Пакетування» – до обговорення пропонується не одне питання, а трохи. При цьому зважуються задачі двоякого роду (привабливі і непривабливі чи пропозиції пропонується пакет поступок).
- «Завищення вимоги» – він полягає в тому, щоб уключити до складу обговорюваних проблем пункти, що потім можна безболісно зняти, зробивши вид, що це є поступкою, і зажадати в заміні аналогічних кроків з боку партнера.
- «Розміщення помилкових акцентів власної позиції» – він полягає в тім, продемонструвати партнеру крайню зацікавленість у рішенні якогось питання, що у дійсності є другорядним. Іноді це робиться для того, щоб, знявши це питання з порядку денного, одержати необхідні рішення по іншому, більш важливому питанню.
- «Висування вимог в останню хвилину» – наприкінці переговорів, коли залишається тільки підписати контракт, один з партнерів висуває нові вимоги. Якщо інша сторона дуже зацікавлена в контракті, вона прийме ці вимоги. [1, с.136-138]

Усі ділові люди повинні опанувати технікою живого контакту. Ваша мова повинна бути красивою і правильною, намагайтеся, якнайменше використовувати слів “паразитів” – це розсіює увагу і відволікає від теми розмови.

Діловий стиль спілкування орієнтований на позитивний (конструктивний) результат. Діловий стиль виключає придушення чужої позиції. Основне питання ділового стилю спілкування можна сформулювати так: позиції сторін визначаються відношенням до обговорюваної проблеми (спірному положенню) чи відношенням до опонента.

- Хочете перемогти в суперечці – вмійте аргументувати.
- «Читайте» свого співрозмовника по міміці і жестам.
- Психотерапія в спілкуванні: не перемогти суперника, а домогтися його розташування.
- Намагайтеся не висувати необґрунтованих пропозицій і аргументувати свої увати свої дії. Аргументацією називають дійсність, що зв'язана з доказом, обґрунтуванням, твердженням, чи спростуванням критикою.

У повсякденному житті кожна людина в процесі спілкування затверджує власне «я», свою оцінку тих чи інших явищ, своє відношення до них. Завдяки досвіду, знанням, здібностям у людей складаються різні по глибині і ступеню розробленості особисті принципи і правила, що дозволяють вважати щось доведеним, а щось сумнівним. Але це буває доти, поки в суперечці не зустрінеться опонент, що володіє теорією і практикою аргументації, усім її арсеналом, або коли власна аргументація не стане об'єктом критики, чи спростування просто серйозного розгляду.

Потрібно відзначити, що практика аргументації, звичайно, багаче і різноманітніше будь-якої теорії, однак теорія повинна провести елемент систематичності і прогностичності результатів. Перемога в суперечці – річ дуже мінлива. Може бути, і не потрібно прагнути перемогти, зруйнувати позицію супротивника, зламати оборонні ряди його доводів. Ніхто не любить програвати. І, найчастіше, перемога – це найкоротший шлях нажити собі ворога.

У всякому разі, один із законів спілкування говорить: при інших рівних охотнее усього прийматися точка зору людини, що особисто симпатичніше, приємніше, робить враження «свого».

Що для цього потрібно? Чимало, але, насамперед, вміти ідентифікувати співрозмовника по психотипу, підбудуватися під нього, використовувати його лексичні обороти, манери. Тоді він підсвідомо буде вважати, що має справу з людиною, що близька до нього по багатьом параметрам.

Зміст спілкування будь-якої людини полягає в тій реакції, що він викликає. А для того щоб одержати потрібну реакцію необхідно підготуватися до спілкування з партнером. Основними складовими професіоналізму ділового спілкування є чесність та порядність у ділових відносинах. Обман не гарантує нормального процесу, оскільки створює загрозу і для одного, і для другого співрозмовника. Адже розкритий обман в ділових справах спричиняє серйозні адміністративні й карні санкції.

В етичному плані співрозмовник повинен виявляти терпимість, довір'я, розуміння й бути відвертим зі співрозмовником. Потрібно бути тактовним, особливо до жінок, старих, інвалідів, виявляти до них гуманність і благородство, уважність і запобігливість. Якщо перед вами іноземець, будьте дуже делікатні, бо вам, напевно, мало що відомо про етику ділового спілкування на його батьківщині.

Нелегко набути репутацію доброго співрозмовника, а ось втратити її можна через дрібниці: нагубити, обдурити його, не виконати обіцяне. Ділова людина у спілкуванні повинна:

- ✓ поважати себе як особистість, з повагою ставитися до всіх відвідувачів;
- ✓ усвідомлювати, що професійна репутація понад усе;
- ✓ цінувати співпрацю;
- ✓ пам'ятати, що розгубленість тільки компрометує ділову людину;
- ✓ бути терпимим до недоліків відвідувача. [10, с.5 – 7].

Професійний діловий співрозмовник повинен бути активним, що виявляється у різноманітності його прийомів. Його діяльність характеризується не єтьєс не тільки метою, але й мотивами, які спонукають до активності.

Ділова людина повинна бути зацікавлена в авторитеті своєї установи та менше думати про матеріальну винагороду. Головна її зброя - це ділове спілкування. Ділові взаємовідносини з відвідувачами створюються не тільки в ході виконання службових обов'язків.

Безконфліктна поведінка ділових співрозмовників - це невід'ємна частина професійної етики. Вона впливає з умінь, навичок і знань у галузі того бізнесу, в якій обертаються співрозмовники. Так, дотримання законів спілкування, чесність, орієнтація на конкуренцію без порушення моралі - все це можна зарахувати до етичних норм спілкування. Етика ділового спілкування багато в чому залежить від того, як поведуться керівники відділів та управлінь.

Останнім можна порадити дотримуватися таких правил:

- робіть людям добро, принаймні намагайтеся;
- станьте прикладом етичних взаємовідносин, запроваджуйте стандарти етики поведінки;
- говоріть завжди правду і не ухиляйтеся від відповідей;
- не уникайте відповідальності за невдачі та промахи, розділіть її зі своїми працівниками.

Отже, можна погодитися з Венедиктовою В.І., що мовна культура — це надійна опора у вираженні незалежності думки, розвиненості людських почуттів, у вихованні діяльного, справжнього патріотизму [1, с.45]. Культура мови передбачає вироблення етичних норм міжнаціонального спілкування, які характеризують загальну культуру нашого сучасника. Діловий стиль спілкування орієнтований на позитивний (конструктивний) результат. Діловий стиль виключає придушення чужої позиції. Основне питання ділового стилю спілкування можна сформулювати так: позиції сторін визначаються відношенням до обговорюваної проблеми (спірному положенню) чи відношенням до опонента. В етичному плані співрозмовник повинен виявляти терпимість, довір'я, розуміння й бути відвертим зі співрозмовником. Потрібно бути тактовним, особливо до жінок, старих, інвалідів, виявляти до них гуманність і благородство, уважність і запобігливість. Уміння продуктивно спілкуватися з діловими партнерами, реальними

або потенційними, - важлива професійна якість ділової людини, необхідний елемент його розмовної та психологічної культури. Усне мовлення – це слухове сприймання певної інформації.

Список використаної літератури

1. Венедиктова В.И. Ділова репутація: особистість, культура, етика, імідж ділової людини. – М., 1996, 220 с.
2. Давид Робинсон. Доможися від людей найкращого. – М., 1994, 150с.
3. Іванова Е.Н. Ефективне спілкування і конфлікти. – С-П., 1997, 85 с.
4. Іржі Т. Мистецтво говорити. – К., 1999, 160 с.
5. Митителло В.Л. Етика й етикет ділової людини. - Самара, 1992, 65с.
6. Особливості ділового спілкування. – Харків, 2001, 130с.
7. Основи ділового мовлення. – К., 2002, 85с.
8. Шевчук С. В. Ділове мовлення. Модульний курс: Підручник. – К.: Літера ЛТД, 2003, с.113 с..
9. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення: Підручник. – К.: Літера ЛТД, 2003, 65 с.
10. Шмидт Р. Мистецтво спілкування. – М., 1992, 120с.

H.Revenko,T.V.Onanko (Lyceum “Nadezhda”)

NEOLOGISMS IN MODERN ENGLISH

Every living language can readily be adapted to meet changes occurring in the life and culture of its speakers, and the main weight of such changes falls on vocabulary. Grammatical and phonological structures are relatively stable and change noticeably over centuries rather than decades, but vocabularies can change very quickly both in word stock and in word meanings.

This work does a research into all word-forming means to determine the most productive ways of new words forming.

The actuality of this theme is that neologisms are very important, especially now. Every period in the development of a language produces an enormous number of new words or new meanings of established words. We live in a society that constantly develops. New objects in different spheres arise and they need to be named. That is why no science can exist without neologisms, new words. Though neologisms dominate in the field of knowledge, other people, not only scientists, can also feel the necessity to express and interpret reality by new ways and create new words that would reflect it. Sometimes old words receive new meaning, change their word category or get new affixes or suffixes. Every day the mass media and advertisements want to attract our attention and one way for achieving it is creating new words.

“No new science is possible without neologisms, new words or new interpretations of old words are necessary to describe and explain reality in new ways. How could Aristotle have developed the logic of syllogisms or Newton the theory of dynamics without new vocabularies and definitions?” Ingar Roggen, 1996

Neologisms represent an integral part of human language and they are also the main driving force for the development of its vocabulary. Any language is extremely susceptible to changes in social, political and economic life and it leads to creating words, which either name absolutely new objects or ideas, or just serve as additional synonyms to the words which already exist.

The definition of the term «neologism» still remains one of the unsettled problems of neology and there exist different definitions of this term. In the present research a **neologism** is treated as a new word or meaning of an already existing word, or a borrowing, which is keeping a degree of freshness and was created for emotional-stylistic purpose.

A **neologist** is a person who develops a neologism and **neology** is the act of introducing a neologism into a language.

Neologisms are often created by combining existing words or giving words new and unique suffixes and/or prefixes. The word "video" has long been used to describe any visual image on a television screen, and "tape" to a thin strip: "videotape" is an invented word, named by combining the words for two of its key features. (A phrase like "compact disc" is not considered a neologism, since neither word was changed or re-defined in its creation). And the words "video" and "audio" themselves were not borrowed from the Latin until the twentieth century, when new technology required words to define the two concepts.

Neologisms can also be created through abbreviation, acronym (such as laser - *light amplification by stimulated emission of radiation*), by intentionally rhyming with existing words, or simply through playing with sounds. It is very rare, however, for a word to enter common use if it does not resemble another word or words in an identifiable way. (In these cases, strange new words succeed because the idea behind them is especially memorable or exciting, such as, again, laser).

Almost all neologisms belong to some sort of category, according to *Highbeam Encyclopedia*:

1. *Compounding* - when you contract a situation into a couple of words. For example, someone who is constantly on the couch watching T.V. is called a *couch potato*.
2. *Derivation* - a process where more complex words are created from less complex words. For example, yup - yuppie - yuppiedom. Both yuppie and yuppiedom derived from yup.
3. *Shifting Meaning* - when another meaning is given to a word. For example, the word spin which can be a journalist's term for a special bias or a slant given to a piece of writing.
4. *Extension In Grammatical Function*
5. *Abbreviation* - when a word is shortened. For example, all company names are abbreviated when you look at the stock market: UNICEF (United Nations Children's Fund), AIDS (acquired immunodeficiency syndrome).
6. *Back-Formation* - when a word is formed from another word by removing an element. For example, grunted from disgruntled.
7. *Blending* - when two or more words are combined. For example, harmolodic, which is harmony and melodic.
8. *Borrowing* - this is when a loanword is borrowed from another language. For example, glasnost from Russia.
9. *Calques* - a word or expression is formed by translating another language. For example, objet 'trouve' which means 'find object'.
10. *Root* - creation or coinage of a word from sounds with no meaning at all. For example, Googol and Kodak.

Neologisms often become accepted parts of the language. Other times, however, they disappear from common usage. Whether or not a neologism continues as part of the language depends on many factors, probably the most important of which is acceptance by the public. Acceptance by linguistic experts and incorporation into dictionaries also plays a part, as does whether the phenomenon described by a neologism remains current, thus continuing to need a descriptor. It is unusual, however, for a word to enter common use if it does not resemble another word or words in an identifiable way.

So what makes a word stick? First of all, rather obviously, it has to be widely adopted – by a large number of people, and in different places. It also has to denote something of lasting significance: however well suited it is to a phenomenon, it will last only as long as the phenomenon in question lasts. It helps if it is unobtrusive and easy to use. And, to become embedded, it needs to generate derivative forms. To choose a much-quoted example, the use of "friend" as a verb has gained ground because of the popularity of Facebook, and now there are several related terms: I might defriend you, or unfriend you, or ponder whether you are friendable.

Neologisms are very common in newspaper vocabulary. The newspaper is very quick to react to any new development in the life of society, in science and technology. Hence, neologisms

make their way into the language of the newspaper very easily and often even spring up on newspaper pages.

Now, in the early 21st century, neologisms relating to computers and the Internet outnumber all others, for example, *cybersickness* (a feeling of illness caused by using a computer for long periods of time), *keypal* (someone with whom one regularly exchanges e-mail), *online auction*, *access provider*, *MP3*, *PDA* (Personal digital assistant), *animatronics*.

Finance has also launched numerous new words, such as *dead cat bounce* (a situation in which the price of shares rises a small amount after a large fall, sometimes before falling further), *stealth tax* (a tax that you pay on something that you buy rather than tax you pay directly to the government, and which you are less aware of paying than, for example, direct tax on your income). Sometimes finance and computers come together, as with *dot-com* (a person or a company whose business is done using the Internet), *e-cash* (money that can be used to buy things on the Internet, but that does not exist in a physical form or belong to any particular country).

Many new words have come from medicine and biological science, e.g., *biologically engineered*, *genetically modified*; from the world of business: *benchmark* (to use a company's good performance as a standard by which to judge the performance of other companies of the same type), *best practice* (a description of the best way of performing a particular activity in business).

American magazine **Esquire** published a list of unique neologisms. Most of them have already existed, but now they mean a new social phenomenon.

Mac Nazi – a man who is obsessed with the products of Apple Macintosh.

Football Widow – a woman who in the days of football thinks that her man is temporarily dead.

A Russian – the one who is constantly in a state of depression.

September 10th – a synonym for minor and routine.

Playlistism – a discrimination, based on musical preferences in iTunes and other players.

Globish (short for Global English) – simplified English, which is used to communicate with the representatives of non-English speaking countries.

Frankenfood – a meal, prepared from genetically modified foods.

Absurdistan – a word that means any country where happens something ridiculous and absurd.

Voluntourism – a kind of tourism with the elements of volunteering.

Grays on Trays – overgrown snowboarders.

Gynobibliophobia – an abhorrence to women writers.

Retro Shopping – to compare prices on the same item in different stores.

Very often innovative elements appear because of the author's intention. The main objective of appearance on innovative lexical units is to represent the author's attitude towards some object, action or event in one or another situation, and attract the maximum attention towards not only the object of depiction but often to his own, the author's, person. Such words are usually referred to as 'occasional' or 'nonce-words'.

A 'nonce-word' (and the use might be extended to 'nonce-phrase' and 'nonce-sense'—the latter not necessarily, though it may be sometimes, equivalent to nonsense) is one that is constructed to serve a need of the moment. The writer is not seriously putting forward his word as one that is for the future to have an independent existence; he merely has a fancy to it for this once.

Nonce words frequently arise through the combination of an existing word with a familiar prefix or suffix, in order to meet a particular need (or as a joke). The result is a special kind of pseudoword: although it would not be found in any dictionary, it is instantly comprehensible (e.g., Bananaphone). If the need recurs (or the joke is widely enjoyed), nonce words easily enter regular use just because their meaning is obvious.

"Jabberwocky" is a nonsense verse poem written by Lewis Carroll in his 1871 novel *Through the Looking-Glass, and What Alice Found There*, a sequel to *Alice's Adventures in Wonderland*. It is generally considered to be one of the greatest nonsense poems written in the English language. The word "jabberwocky" is also occasionally used as a synonym of nonsense.

Edward Lear's nonsense works are distinguished by a facility of verbal invention and a poet's delight in the sounds of words, both real and imaginary. A stuffed rhinoceros becomes a

"diaphanous doorscraper". A "blue Boss-Woss" plunges into "a perpendicular, spicular, orbicular, quadrangular, circular depth of soft mud". His heroes are Quangle-Wangles, Pobbles, and Jumbles. His most famous piece of verbal invention occurs in the closing lines of *The Owl and the Pussycat*:

They dined on mince, and slices of quince
Which they ate with a runcible spoon;
And hand in hand, on the edge of the sand,
They danced by the light of the moon,
The moon,
The moon,
They danced by the light of the moon.

The "runcible spoon", a Lear neologism, entered the language and is now found in almost any English dictionary.

One of the English language's historical virtues is its ability to absorb vocabulary from other languages. Language is alive, so it's still changing, borrowing words and influencing other languages. The ability to absorb words has enriched the English lexicon so much that English is esteemed to have the largest vocabulary of all the modern languages.

Words can be borrowed in two ways: orally and in written form. The main ways of borrowing words are transcription, transliteration and tracing.

Transcription (phonetic way) – the way of borrowing lexical units, when the loan word reserves its original transcription: ballet – French, from baletto; regime – French regime, from Latin regiminregemen.

Transliteration – the way of borrowing words when letters of the loan words are represented or spelt in the characters of the alphabet of the native language (English). In this way the loan word is read as in the native language. In the English language there are many words which have reserved their graphical features, but are read following all the English language's rules.

Tracing – the way of borrowing words when the components of the borrowed word or word expression are translated separately and are compounded as example of the foreign language. Words which are borrowed by tracing are called translation loan words. Many word expression are compounded in this way and are mostly borrowed from French and Latin: fatherland – father + land, courtroom – court + room, prison-cell – prehension + celle.

The most specific feature of the Modern English development is its changing under the influence of the Internet – of the Internet Era or the Net Age. The analysis of 'infoneologisms' gives a good opportunity to realize the language's progress trends, and the way of semantic development of the language.

The Internet has introduced the new system of word building into the English language. In the last 20 years there appeared new affixes to form new word about the Word Net. First these affixes were the parts of Internet addresses, but now there is an urgent need to unload the Internet, so these affixes serve to compound new words and terms:

Cyber – cyberspace, cybercash, cyberplague, cyberself;
Dot-com – dot-com revolution, dot-com word;
Dot – dotbam, hotdot.

IEC has proposed to introduce new prefixes which are formed by using two first letters of 'old' prefixes and adding a 'b' element (short from binary):

Kibi- – libibites (instead of kilibites);
Mebi- – instead of mega-;
Gibi- – instead of giga-;
Tebi- – instead of tera-.

A lot of lexical units have become the centers of the word building, for example the word 'electronic' – which is closely connected with the Internet:

E-cash – electronic cash;
E-mail – electronic mail.

And so there are many idioms which have been borrowed from the Internet since the mid-80s: digital terrorism, Internet host, mouse potato, millennium bug, net generation, real reality, virtual reality, one banana problem, flex place, electronic money laundering, face to face sales.

Slang seems to be one of the most important language formations having a great influence on the development of language. Slang speech is characterized by various linguistic features reflecting the users' way of living and using the language with emphasis on belonging to a particular group of language users.

Slang words and expressions are characterised by a high degree of informality, familiarity, vocabulary richness. They are realised by a specific group of people whose members are connected with some particular link, such as territory (Californian), age (teenagers), subculture (students), and mainly occur in the spoken form of the language.

During the research the author has made a conclusion that for centuries the English language vocabulary has been changed a lot, but the language didn't lose its originality, because the loan words have harmoniously merged into it.

The period, which is rich in neologisms, is the nineties of the 20th century, due to rapid changes in social relations and hi-tech developments. But as the processes became faster, more new words were coined, the «richest» (36%) time - at the beginning of the XXI century. The major source is Media, tabloids as well as locals, in particular (The Independent, The Washington Post).

Nowadays around 4000 words enter English vocabulary every year which reflects the fast development of the language and makes the phenomena interesting to analyze.

Consequently the English language is still a full member of the Germanic branch of languages and it has a very gaily coloured lexicon due to its eventful history and its ability to stay itself.

LITERATURE

1. Заботкина В.И. Новая лексика современного английского языка. – М.: Высшая школа, 1989.
2. Кириченко Наталя Borrowings in the English Language// Англійська мова та література. – 2006. - №34(152).
3. Лопатин Н.М. Рождение слова. Неологизмы и окказиональные образования. – М.: Наука, 1973.
4. Плешань Олена The Influence of Borrowings on the English Language// Англійська мова та література. – 2007. - №13(167).
5. Ребрий А.В. К вопросу об окказионализмах// Вісник Харк. ун-ту. – Харків, 1995. - №384, Т.2. – С.139-141.
6. Ребрий А.В. О причинах возникновения инноваций в языке// Вісник Харк. ун-ту. – Харків, 1995. - №384, Т.2. – С.136-139.
7. Henry Hitchens Author, author: Henry Hitchens on neologisms// The Guardian. – 2011. – February 5.

Skalozub O.M. (KII DonNTU)

CAREER SATISFACTION

What motivates us at work? Happy people tend to be successful at work, but surprisingly it's not your success that causes you to be happy, conversely it's your being happy which tends to cause your success.

Research conducted by Daniel H. Pink [1] has identified the following 3 factors which make us happy at work:

1) *Autonomy* means having some control over your work: managing your own time and making decisions on what you do when. Employees who have control over the tasks they have to do have greater job satisfaction and lead more fulfilling lives. People really dislike being told what to do!

Self employed people are happier about their work-life balance even though they work the longest hours

—
because they have more control over their time. They take responsibility for their own future and take control of their own destiny.

People working for smaller organisations also tend to be happier. A study in 2007 by Nattavudh Powdthavee

[6] found that meeting regularly with friends, relatives and neighbours had the same effect on your happiness as

a large increase in salary. Being married or living together was also highly beneficial.

Factors reducing happiness at work include: the length of your commute to work, long working hours, having to

relocate to a new area to get a job (as you lose some contact with friends and relatives), tight deadlines.

Studies have suggested that autonomy is twenty times better at predicting happiness than income. People with high income but little autonomy are usually much less happy than people with a low income but control over what they do, so if you can find ways of controlling your life, you can be happy even on a low income.

Autonomy is also related to health: the Whitehall study found that Civil Servants at lower grades had much poorer health than those at higher grades who had more control over their work. [7]

2) *Mastery* means being able to use and improve the skills that you enjoy using.

This is related to being involved in “*Flow*” where we feel completely immersed in the activity.

3) *Purpose* involves making a difference, understanding that what you do has value and having goals that you believe in.

Some more points necessary for feeling satisfied at work: having a variety of tasks to do, having friends at work, working in an environment that allows you to focus on your work without being distracted, living close to where you work.

The longer your commute to work, the less happy you are likely to be, and people who are able to walk or cycle to work are likely to be even happier: the exercise they get will have an impact but also the lack of stress of sitting in traffic jams or waiting for a late train. In short, they are in control of their journey to work.

We want to feel that we matter and that we make a difference, that we are contributing to something worthwhile and doing what is “right”. There is a direct brain-based link between helping others and happiness. Finding meaning in what you do gives long term inner satisfaction. When we think what we do matters we feel that we are being productive and useful. Having a job or activity which embodies your values: there is a saying that you do a job for the money, a career - for the status, but a calling or vocation (e.g. the priesthood) because you care: you would do it even if you weren’t paid. People who pursue goals late in life (e.g. by continuing to work) tend to live longer than those who opt for a life of leisure. Doing something for those less well off than yourself is also an excellent cure for self pity. By making someone else happy you secure your own happiness.

Flow activities. *Flow* is the state reached when we are so immersed in an activity that we cease to notice the passage of time and have deep, effortless involvement. Time seems to stop. Our happiness is greatest at such times. Sports people call this “being in the zone” and mystics as being in an ecstatic state. It is the full involvement in flow, rather than happiness achieved from sensory pleasures that makes for excellence in life. It produces deep, long lasting satisfaction, rather than temporary cheerfulness.

Enjoying doing something you are good at: you feel you are doing exactly what you most enjoy doing and don't want it to finish. Identifying your strengths and skills and then using and improving these in your work, relationships and leisure interests gives a deep and lasting source of satisfaction. It makes you forget all your worries, and gives you a great sense of control and the satisfaction of a job well done.

Activities, *where we use and improve our skills*, produce flow. This could involve: improving yourself, getting fit, losing weight or improving your mind by studying, helping others: supporting your family and friends. It's not what you take out of relationships that counts, it's what you put in. People who try to help friends, family and community tend to live longer, improving the world: this could be a social or an environmental goal such as voluntary work at a nature reserve: fundraising for a charity or helping the homeless or starving people in a developing country etc.

This could also involve acquiring a new skill or improving one you already have: learning a language, improving your computing skills or playing a musical instrument or sport, improving your cooking skills, successfully mending your car, DIY, creating art or craft works, learning to dance and successfully growing plants etc.

Activities *where we set and achieve goals* produce flow. This involves becoming immersed in trying to reach a challenging goal. Life satisfaction is greatest for those involved in short term goals which are enjoyable, not too difficult; and done in cooperation with others. Focus on one objective at a time and always have the next goal in mind. To accomplish more difficult tasks, break them down into components. The most satisfaction comes from pursuing an objective, not simply from achieving it. [4]

The secret is to have goals

- that are clear and require appropriate responses;
- broken down into clearly defined steps;
- compatible with what we want;
- you get feedback on your performance: for example in a game you know immediately whether you've won or lost or being thanked for what you have done;
- which require effort and stretch us, so they keep us engaged and allow us to improve our skills: joining a new club, starting a hobby, sport or career;
- problems need to be solved but not so difficult that we give up in despair: you have a good chance of success. If the challenge exceeds our skill level, we simply become more anxious;
- effort and discipline are required: you may need to learn how to persist when things get tough;
- skill is required: you may need to develop your skills to be successful. Choose activities that fit your personality, values, abilities. Think of what you already enjoy doing and do something similar;
- you feel a sense of control. [3]

Surprisingly flow is *more likely to occur at work* than in your free time. Work is much more like a game than most other things we do during the day. A job that satisfies the following demands is usually called a *Career*.

- The work has clear goals and rules of performance.
- You get feedback on your performance: increased sales or feedback from customers or your manager.
- A good work environment should encourage concentration and prevent distractions.
- The difficulty of the work should match the worker's skills.

Although adults tend to be less happy than average while working, and their motivation is considerably below normal, studies find more occasions of flow on the job than in free time. This finding is not that surprising: Work is much more like a game than most other things we do during the day. [3]

Nevertheless, if we had the chance most of us would like to work less. One reason is the historical disrepute of work, which each of us learn as we grow up. Yet we can't blame family, society, or history if our work is meaningless, dull, or stressful. Admittedly, there are few options when we realize that our job is useless or actually harmful. Perhaps the only choice is to quit as quickly as possible, even at the cost of severe financial hardship. In terms of the bottom line of one's life, it is always better to do something one feels good about than something that may make us materially comfortable but emotionally miserable. Such decisions are notoriously difficult and require great honesty with oneself. Short of making such a dramatic switch, there are many ways to make one's job produce flow. A supermarket clerk who pays genuine attention to customers, a physician concerned about the total well-being of patients, or a news reporter who considers truth at least as important as sensational interest when writing a story, can transform a routine job into one that makes a difference. Turning a dull job into one that satisfies our need for novelty and achievement involves paying close attention to each step involved, and then asking: Is this step necessary? Can it be done better, faster, more efficiently? What additional steps could make my contribution more valuable? If, instead of spending a lot of effort trying to cut corners, one spent the same amount of attention trying to find ways to accomplish more on the job, one would enjoy working more and probably be more successful. When approached without too many cultural prejudices and with a determination to make it *personally meaningful*, even the most mundane job can produce flow.

The same type of approach is needed for solving the problem of *stress* at work. First, establish priorities among the demands that crowd into consciousness. Successful people often make lists or flowcharts of all the things they have to do, and quickly decide which tasks they can delegate or forget, and which ones they have to tackle personally, and in what order. The next step is to match one's skills with whatever challenges have been identified. There will be tasks we feel incompetent to deal with. Can you learn the skills required in time? Can you get help? Can the task be transformed, or broken into simpler parts? Usually the answer to one of these questions will provide a solution; that transforms a potentially stressful situation into a flow experience.

In the work "Happiness, Health and Economics" Andrew Oswald [5] states that economics is changing, researchers are studying mental well-being. They are drawing closer to psychology and medicine. Happiness is high among: women, people with lots of friends, married and cohabiting people, the highly educated, the healthy, those with high income. Happiness is particularly low among: the unemployed and newly divorced and separated people.

Economic growth does not make any industrialized country happier. Plus there is some evidence that stress levels at work, and rates of depression, have been increasing. As a background: prescriptions for antidepressant drugs trebled between 1991 and 2003. The state of the mind may well determine the health of the body. Those with high status live longer (being promoted may be more important than a healthy diet and exercise).

Growth in income is now not correlated with growth in happiness. This is the "Easterlin paradox". The economist Richard Easterlin found out: high incomes do correlate with happiness, but long term, increased income doesn't correlate with increased happiness. Researchers examined 37 countries over the long term (measurements were made over 22 years) and found that happiness ratings within a

country didn't increase with income. In China, S. Korea, and Chile, per capita income doubled is less than two decades yet all these countries showed slight declines in happiness. Easterlin said "We may need to focus policy on urgent personal concerns such as health and family life, rather than on the mere escalation of material goods." [2]

In conclusion it should be said that economists have probably been wrong to believe that economic growth makes us happier. More broadly on well-being: policy in the XXI century may need to concentrate on non-materialistic goals: GNH not GDP (Gross National Happiness not Gross Domestic Product).

Every person should find his / her strengths which are a mixture of the talents, knowledge and skills. The theory behind strengths is based on positive psychology: everyone has strengths they are born with but few people know what these are. By identifying your strengths and matching yourself to the role, you will enjoy it more and perform better than those who have to try hard to fill the role.

When you are using your strengths you demonstrate *flow*. When involved in *flow* activities you have a sense of energy and engagement; you often lose your sense of time because you are so engrossed in the task; you rapidly learn new information and approaches; you show high levels of performance; you want to do things that use your strengths: even when you are tired or stressed. Using your strengths focuses on doing more of what you are good at rather than what you are just capable of doing. High achievers spend most of their time using their strengths. They focus on developing strengths and managing weaknesses. They may not have more strengths than the average individual, but they have learned to utilise them better and to apply them to new situations.

The findings of science makes us increasingly aware of how unique each person is. Not only in the way the ingredients of the genetic code have been combined, but also in the time and place in which an organism encounters life. Thus each of us is responsible for one particular point in space and time in which our body and mind forms a link within the total network of existence. We can focus consciousness on the tasks of everyday life in the knowledge that when we act in the fullness of the flow experience, we are also building a bridge to the future of the universe.

Literature

1. Drive. The surprising truth about what motivates us. By Daniel H. Pink. – Canongate Books Ltd, Edinburgh, 2011.
2. Easterlin. Richard A. The happiness-income paradox revisited. Department of Economics, University of Southern California, Los Angeles, CA. (sent for review October 1, 2010). Proceedings of the National Academy of Science of the USA – Режим доступу: www.pnas.org
3. Finding Flow. By Mihaly Csikszentmihalyi. Copyright 1997. Reprinted by arrangement with Basic Books, a division of Harper Collins Publishers, Inc. Review of the book, June 14, 2012. – Режим доступу: www.psychologytoday.com
4. Kiev Ari. A Strategy for Daily Living: The Classic Guide to Success and Fulfillment (Jan 16, 2008). – iUniverse, Inc., Lincoln, NE. - Режим доступу: www.amazon.com
5. Oswald Andrew. Happiness, Health and Economics. - Режим доступу:

imechanica.org

6. Powdthavee Nattavudh. Using Surveys of Life Satisfaction to Value Social Relationships. – Institute of Education, University of London, 13th April 2007 (the Journal of Socio-Economics). – Режим доступа: www3.unisi.it

7. Work stress and health. The Whitehall II Study. International Centre for Health and Society, University College of London, UK, 2004. - 24 p.

Скалозуб Е.Н., Никифоров М.А., Попов А.А.

ГЛОБАЛЬНЫЙ АНГЛИЙСКИЙ КАК ЯЗЫК ВЗАИМОПОНИМАНИЯ МЕЖДУ ЛЮДЬМИ

Где бы вы не оказались на земном шаре - вы наверняка везде услышите английскую речь. Английский язык популярен во всем мире как глобальный язык мирового сообщества. Уже сегодня английский занимает совершенно особое положение и превращается в *lingua franca* - язык межнационального общения всего человечества. А ведь еще полвека назад английский был всего лишь одним из международных языков, наравне с другими принятым в числе языков общения в Организации Объединенных Наций.

По данным известного английского лингвиста Д. Кристалла [3, с.4], число людей в мире, говорящих на английском языке, более 1 млрд. 100 мил, и только четверть признает его своим родным языком, а число желающих научиться говорить на английском языке неуклонно растет во всем мире с каждым днем.

Как гласит библейская легенда, строительство грандиозной Вавилонской башни прекратилось из-за отсутствия взаимопонимания между людьми, заговорившими на разных языках. Похоже, что сегодня у человечества опять появляется шанс найти общий единый язык, в роли которого для немалой части населения планеты уже служит английский язык. Точнее - не настоящий английский, а упрощенный глобальный английский, так как большинство из тех, кто сегодня пользуется глобальным английским языком, никогда не бывали в странах, где английский является родным языком.

Традиционно язык всегда становился международным только по одной основной причине: мощи его народа, а точнее его политической и военной мощи. Но международное доминирование языка не только результат военного могущества. Военная сила нации необходима, чтобы установить язык, но нужна экономическая сила для его распространения и поддержания. Так было всегда, но своего апогея ситуация достигла в девятнадцатом и двадцатом веках, когда экономическое развитие, поддерживаемое новыми коммуникационными технологиями - телеграф, телефон, радио, телевидение и наконец интернет, получило глобальный характер, обеспечивая возникновение крупных транснациональных корпораций.

Любой язык, оказавшись в центре такого взрыва международной активности, внезапно стал бы глобальным. И английский оказался "в нужное время, в нужном месте". К началу девятнадцатого века Великобритания стала ведущим индустриальным и торговым государством в мире, а к середине двадцатого века американская экономика самой производительной и быстрорастущей в мире. В девятнадцатом веке английский язык получил широкое распространение во всех уголках света в связи с расширением влияния и колониальными завоеваниями могущественной Британской империи, а в XX веке английский язык приобрел еще более значительный международный статус из-за роста влияния и могущества Соединенных Штатов.

В мире существует три вида английского языка [4, с.307]:

1. Английский как родной язык. Прежде всего, английский отражает культуру и мышление людей, для которых он родной. Англичане, американцы, канадцы, австралийцы и т.д. - все они говорят на своих диалектах английского языка. Английский язык, с одной стороны, объединяет их, а местный диалект, с другой стороны, отличает друг от друга. Таким образом, английский язык не является однородным. Противоречие было заложено исторически.

2. Английский как неродной. В эту категорию включены местные вариации английского языка в странах, где он является родным для небольшого количества привилегированного населения, считается вторым государственным языком или используется для общения с иностранцами. Ни одна из стран не является европейской: это Индия, Пакистан, Малайзия, Таиланд, Южная Корея, Филиппины и т.д.

3. Глобальный английский. Что касается “международного английского”, он стал универсальным языком, и его доминирование над другими иностранными языками велико. Вслед за глобальными рынками, глобальной сетью развлечений и путешествий приходит глобальная коммуникация на международном языке.

Английский язык сегодня – ведущий язык международного общения. Без него не только трудно получить хорошее образование и построить успешную карьеру, но даже и просто путешествовать по миру. Число людей, владеющих английским языком, во всем мире неуклонно возрастает. В настоящее время английский является одним из доминирующих мировых языков. Английский язык все чаще звучит там, где встречаются люди различных национальностей, говорящих на разных языках. Английский язык является самым распространенным языком в дипломатическом мире. Это язык международных отношений в сфере культуры, науки, бизнеса и политики. Число его носителей увеличивается год от года, знание английского языка становится обязательным для представителей многих профессий в различных странах. Более миллиарда человек на Земле пользуются английским языком в качестве второго или третьего языка в работе и жизни. Лидерство английского языка как средства межнационального общения в современном мире практически бесспорно и общепризнанно.

В наши дни английский – это язык современной глобальной экономики, язык передовой науки и высоких технологий. Английский – это универсальный язык коммуникаций, от международного языка авиации и туризма до электронной почты, интернета, языка компьютеров. А общее число людей, в той или иной степени знакомых с английским языком, сегодня исчисляется миллиардами. Английский язык фактически становится языком человечества. Видимо, скоро англичане запросто станут путешествовать по всему земному шару, пользуясь исключительно родным языком, и при этом даже не потребуется кому-то что-то повторять или хотя бы повышать голос. Существует даже высказывание по этому поводу:

Un homme qui parle trois langues est trilingue.

Un homme qui parle deux langues est bilingue.

Un homme qui ne parle qu'une langue est anglais.

A man who speaks three languages is trilingual.

A man who speaks two languages is bilingual.

A man who speaks only one language is English. (Claude Gagnière)

Риск того, что люди, для которых глобальный язык является родным, автоматически будут в более благоприятной позиции, чем те, кто овладел им в качестве иностранного языка, действительно велик. Ученые, например, для которых английский является иностранным языком, потратят больше времени на написание докладов по сравнению со своими коллегами, для которых он родной, и вследствие этого будут иметь меньше времени на проведение исследовательской работы. Однако, если уделяется должное внимание вопросу изучения языка, подбору правильной методики, то вопрос несоответствия преимуществ владения языком практически сводится к нулю. Если язык изучается с раннего возраста и совершенствуется в дальнейшем, а языковой уровень постоянно поддерживается, то разницу во владении английским языком как иностранным практически невозможно отличить от разговора человека, говорящего на английском с рождения. Существует, однако, всеобщее мнение, что если задаваться целью освоить иностранный язык всерьез, то нужно придерживаться принципа “чем раньше, тем лучше”.

Важно подчеркнуть, что в данном случае проблема заключается не в способностях, а в подходе к изучению языков в целом. “У меня нет способности к языкам” – возможно, наиболее часто встречающееся оправдание перед нежеланием освоить хотя бы элементарный, базовый уровень владения языком. Обычно такой вид самобичевания возникает от

неудовлетворительного опыта изучения языка в средней школе: говорящий, возможно, помнит плохие оценки в школе, а это не что иное, как результат неправильного подхода к преподаванию языка или плохо сложившихся отношений учитель-ученик. Несмотря на все свои оправдания, эти люди продолжают упускать свои возможности из-за плохого владения английским языком, который на сегодняшний день является глобальным.

Последние исследования показали, что подавляющее большинство желающих освоить иностранный язык находится в возрасте от 17 до 30 лет (порядка 85%). Это связано с реальной необходимостью владения английским в обучении или трудоустройстве. Современные ВУЗы развернули активную программу по подготовке высококвалифицированных специалистов международного класса, требуя от них знания иностранного языка, но редко предоставляя при этом подобную услугу самостоятельно. Молодые специалисты также делают ставку на иностранный, понимая, что без опыта нужно «брать» чем-то другим, тем, что представляет ценность из-за своей редкости – например, свободным общением на английском, французском, немецком. Стимулом к изучению языков 51% опрошенных людей называют карьерный рост, 23% – учёбу и стажировки за границей, 12% делают это для того, чтобы сделать свой отдых более комфортным, 7% собираются в деловые загранпоездки, 4% учатся для участия в международных конференциях, 3% опрошенных работают с иностранными партнёрами.

Изучение английского языка для большинства из нас играет довольно большую роль в нашей жизни. Почему так?

- Английский язык – язык международного общения. Приехав в любую страну человеку, знающему английский язык, будь это Япония или Турция, не придётся объясняться на пальцах.
- Знание английского языка даёт возможность обучаться в престижных зарубежных университетах.
- Большая часть интересной и нужной литературы выходит именно на английском языке. Компьютерный перевод, на который мы можем сослаться, как известно, имеет свойство исказить информацию и не доносит мысль автора в полном объёме.
- Большинство страниц в интернете с нужной информацией распространяется именно на английском.
- Все международные соревнования и конференции проводятся на английском языке.
- Многие инструкции по использованию любой продукции, будь то бытовая техника или лекарство, написаны на английском.

Кроме этого, углубленное изучение специализированного иностранного языка очень пригодится тем студентам, которые после окончания магистратуры планируют заниматься научной деятельностью и продолжить обучение в аспирантуре. Опыт и практика показывают, что свободное владение английским языком существенно облегчает поиск литературы и анализ существующих решений научных проблем и задач при написании научно-исследовательских работ.

В истории человечества еще не было прецедентов того, что происходит с английским языком сейчас. Никогда еще не было такого времени, чтобы такому огромному количеству людей нужно было так много общаться, как сейчас. Никогда еще не было такого времени, чтобы такому огромному количеству людей нужно было так много ездить, как сейчас. И никогда еще не было такой острой нужды в едином глобальном языке, как сейчас.

Необходимость в глобальном языке остро наблюдается в академических и бизнес сообществах. Человечество за очень короткое время стало намного более мобильным, как физически, так и виртуально. Общение по интернету между учеными, предпринимателями и простыми людьми из разных стран было бы невозможно без использования единого языка. Проведение международных конференций с многосторонним переводом становится слишком дорогим и неоправданным средством, по сравнению с альтернативой использования одного языка.

Однако невозможно с уверенностью делать какие-либо предположения о дальнейшем развитии глобального языка. Еще не было прецедентов подобного рода скорости и масштабы распространения языка, что само по себе удивительно. Менее чем за поколение мы перешли от ситуации, когда глобальный язык был всего лишь теоретической возможностью, к ситуации, когда это очевидная реальность.

Разумеется, из-за столь обширного географического распространения существует множество местных различий в произношении и словаре различных версий английского языка в разных уголках мира. Однако эти различия обычно не настолько глубоки, чтобы говорящие на английском языке не смогли понимать друг друга. Новозеландцы свободно общаются с индусами, а шотландцы легко понимают жителей Кении. Более того, скорость распространения английского языка на земном шаре такова, что сегодня английский принадлежит всему человечеству, но не является "лингвистическим колониализмом" стран, откуда происходит английский язык и где проживают носители этого языка. Мы полагаем, что использование английского в странах, где этот язык не является родным, неизбежно приведет к изменению глобального английского языка (видимо, в сторону упрощения).

Английский сейчас так широко распространен, что его уже нельзя отнести к какому-либо государству или группе государств. На сегодняшний день в мире сложилась ситуация, когда семьдесят процентов людей, бегло говорящих на английском, выучили его в качестве иностранного.

Итак, глобальный английский постепенно становится самым распространенным языком на планете и, вероятно, скоро станет вторым языком всего человечества.

Through learning language, we learn about culture.

Through learning about culture, we learn respect for others.

Through learning respect for others, we can hope for peace.

Важно также учитывать, что незнание английского вскоре может оказаться серьезным препятствием для социальной адаптации и развития личности в новом глобальном мире. И наоборот, беглое владение английским языком – это знание, открывающее большие возможности.

Литература

1. Английский – язык века информации. – Режим доступа: <http://miresperanto.narod.ru>
2. Английский как универсальный международный язык. – Режим доступа: www.5english.com
3. Кристал Д. Английский язык как глобальный / Кристал Д. пер. с англ. - М.: Весь мир, 2001.
4. Kaneeva R.E. Globalization: English language as "Global World Language" and its social and linguistic problems / R.E. Kaneeva // Scientific Notes of Taurida V. I. Vernadsky National University. – Series: Philology. Social communications. – 2011. – Vol. 24 (63), No 3. – P. 305-308.

УДК 811.111 (076)

Сироватченко В.О., Гого В.Б. (КП ДонНТУ)

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ МОВЛЕННЄВОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ (З ПОЗИТИВНОГО ДОСВІДУ КАНАДСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ)

Перш за все, зазначимо, що Канада – це реально демократична і багато національна держава, але вона не хизується своїми досягненнями, у тому числі, в освіті, хоча, на наш погляд, цій країні є чим пишатися у цій галузі.

На жаль, для сучасної України «педагогічна Канада» все ще залишається «і далекою, і близькою» у питаннях організації та функціонування дійсно демократичної та ефективної системи професійної освіти, у тому числі, підготовки майбутніх вчителів і викладачів іноземних мов різних кваліфікацій, особливо із ступенем «Бакалавр». До речі, не варто забувати про те, що Канада – це держава з двома офіційними мовами – англійською і французькою і багато хто

відзначає, що канадці говорять англійською та французькою повільно, що сприяє більш легкому засвоєнню мовних навичок студентами у повсякденному житті.

Природно, що і соціальні процеси у Канаді вимагали від університетів, мовних центрів та різних шкіл розробляти ефективні методики та технології викладання, перш за все, англійської і французької мов, як іноземних (as a Second Language, SL) та інших мов народів світу, що створило на рівні держави певну систему професійної підготовки вчителів/викладачів іноземних мов, яка зараз ефективно функціонує за прийнятими нормативами і стандартами.

Технології професійного навчання та методики формувалися і перевірялися роками, щоб давати максимальний ефект у процесах підготовки вчителів/викладачів іноземних мов для шкіл, коледжів та університетів не тільки Канади, а й інших держав світу, що створило педагогічне та соціально-економічне утворення, в якому процес підготовки викладачів-бакалаврів іноземних мов є тривалим та ретельно відпрацьованим, для всіх ділянок освітньої системи.

Викладачі іноземних мов канадських університетів розуміють специфіку роботи зі студентами, особливо із сімей іммігрантів, а тому готові враховувати труднощі, що виникають при навчанні англійської і французької мов, а також труднощі для студентів - «корінних канадців», які бажають навчатися іноземних мов, наприклад іспанської, італійської, китайської, арабської та ін., у тому числі, й української.

Канадські університети мають спеціальні Мовні центри, що можуть бути приватними і державними, які виконують основне освітнє завдання – готувати високо якісних фахівців з іноземних мов, особливо вчителів та викладачів, освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр».

У Канаді майже 200 коледжів мають відділення з навчання іноземних мов, вирішальним завданням якого є підготовка студента до необхідного мінімуму знання іноземної мови, щоб далі бути студентом університету, який навчається за певною програмою, наприклад, підготовки викладача-бакалавра іноземних мов.

Контроль за діяльністю мовних центрів у Канаді здійснюють відповідні органи та асоціації, наприклад Рада з Програм навчання другої іноземної мови (Council of Second Language Programs, CSLP), яку засновано у 1993 році; Асоціація приватних шкіл з навчання англійської мови (Private English Language Schools' Association, PELSA); Канадська Асоціація приватних мовних центрів (Canadian Association of Private Language Schools, CAPLS) та інші [1].

В мовних центрах навчаються студенти з усіх країн, але мабуть, можна сказати, про якийсь «надлишок студентів» з країн Азії. Але в іншому, канадські мовні центри мало відрізняються від американських, особливо у застосуванні спільних навчальних методик, зокрема, «комунікативної методики» як основи навчального процесу [1] за тими ж перевіреними спільними програмами, підручниками та сучасними мультимедійними комп'ютерними технологіями. Як правило, багаторівнева канадсько-американська система навчання іноземних мов з початкового рівня до просунутого B-A (Beginner - Advanced) дозволяє знайти відповідний курикулум, або програму для кожного студента, який бажає отримати, наприклад, ступінь бакалавра, чи магістра з іноземних мов.

У великих університетах Канади, наприклад, у містах Торонто, Отава та ін. викладачі іноземних мов застосовують методики і технології навчання не в університетських аудиторіях, а у «реальному житті»: у музеях, галереях, театрах, стадіонах, на різних шоу тощо, щоб щільно заповнити «навчальний час і дозвілля» студентів, створити атмосферу «повного занурення» у іношомовне середовище. Студентам - любителям спортивного життя пропонуються «заняття – коментарі» з відвідуванням матчів баскетболу й бейсболу, хокею, від якого канадці у захваті, тощо. Що стосується фінансових умов навчання студентів в університеті за спеціальністю викладача іноземної мови, то у середньому місяць навчання обходиться у 1500 канадських доларів [1]. При цьому студенту необхідно мати «заставний депозит» на випадок життєвих негараздів, а також медичну страховку. Близько 100 доларів університет візьме у якості реєстраційного внеску.

Проаналізуємо педагогічну діяльність різних закладів для навчання іноземних мов та підготовки викладачів - бакалаврів у Канаді.

Почнемо з «самого космополітичного міста світу» – Торонто, де знаходиться унікальна Міжнародна Академія Мови Канади (МАМК) (International Language Academy of Canada (ILAC) [2]. Наприклад, МАМК пропонує студентам базовий курс англійської мови (General English) 20 годин на тиждень, а також інтенсивні програми (відповідно 30 і 40 годин) для експрес професійної підготовки викладачів іноземних мов 4-5 семестрів.

Студенти МАМК можуть розраховувати на значну екскурсійну програму, що включає відвідування замку Casa Loma (побудований у 1914 році) екстравагантного канадського фінансиста Генрі Пелатта. Двічі на місяць для студентів Академії організовуються навчальні поїздки у інші міста Канади, а також у США.

Канадський Інститут Мови (KIM) (Pacific Language Institute PLI) у Торонто та Ванкувері являє собою зразок навчального закладу, який зробив ставку на дуже якісні програми для професійного навчання майбутніх вчителів і викладачів іноземних мов різних кваліфікацій [2]. Інтенсивність занять у цьому інституті за бажанням студента та його індивідуальним навчальним планом може досягати 40 годин на тиждень! В Інституті Мови є програма «Академічний рік» (Academic Year) тривалістю 9 місяців, а також програма підготовки до екзаменів та атестацій для різного рівня професійного володіння іноземною мовою. Наприклад, академічна англійська мова викладається в KIM у якості «навчальної опції» до інших іноземних мов (іспанської, італійської, арабської, японської та ін.) . Важливо те, що частину навчання студенти можуть здійснити у Ванкуверській філії PLI, яка працює за єдиною для системи підготовки викладачів іноземних мов програмою.

Ванкувер вважається найкрасивішим студентським містом Канади. Тут є відомий морський акваріум наукового центру (Vancouver Aquarium Marine Science Centre), де студенти у навчально-пізнавальному процесі вивчають іноземні мови за цікавою програмою « Мови і Науковий Світ» (Languages and Science World) [1].

Міжнародний Центр Іноземних Мов (МАЦІМ) (Languages International) у Торонто зробив навчальні групи з підготовки майбутніх вчителів-бакалаврів іноземних мов, у яких максимум навчаються 10 студентів за довгостроковими (3-4) семестри спеціальної мовної підготовки. Центр Languages International пропонує студентам і вчителям, які не мають необхідних сертифікатів про освіту, багато унікальних програм, у числі яких популярними є комплексні програми типу «мова + професійне стажування» (co-op) тривалістю щонайменше 48 тижнів [3].

З педагогічної точки зору, привертає увагу діяльність викладачів і студентів Міжнародного Коледжу Камлупс (Kamloops International College (KIC) [2]. Цей коледж має міжнародний сертифікат якості ISO підготовки студентів, зокрема викладачів/вчителів іноземних мов. Процедура отримання навчальним закладом такої відзнаки трудомістка і тривала, тому можна не сумніватися, що якість підготовки викладачів іноземних мов у цьому коледжі дійсно на висоті.

В Канаді ефективно діють програми з іноземної мовної підготовки на базі коледжів. Зокрема, звертає увагу Great Lakes College of Toronto (GLCT). Цей коледж з 1978 року здійснює підготовку студентів, у тому числі, іноземних до вступу в університети Канади для отримання професійної освіти вчителя іноземної мови кваліфікаційного рівня «Бакалавр». Майже 40% таких коледжів знаходиться у провінції Онтаріо.

У передмісті Торонто Mississauga (Mississauga) діє Коледж Бронте (Bronte College). Це відносно новий та супер сучасний навчальний заклад Канади (засновано його у 1991 році). У ньому є комп'ютеризовані аудиторії та лабораторії з виходом в Інтернет, та інше мультимедійне навчальне обладнання для інтенсивного навчання іноземних мов. Програми навчання студентів іноземних мов у коледжі повністю призначено для підготовки кожного студента за його індивідуальним планом до подальшого навчання в університетах як Канади, так і США.

З педагогічної точки зору, привертає увагу діяльність найбільшого Міжнародного коледжу – Columbia International College (CIC), який засновано у 1979 році. Цей коледж-пансіон спеціалізується на підготовці іноземних студентів з усього світу до зарахування в університети Канади. В коледжі CIC пропонуються декілька програм інтенсивних занять з англійської та

французької мов протягом двох семестрів. Влітку для студентів пропонуються програми з практичного навчання, які можна комбінувати з ознайомчими поїздками по країні за певними інтересами та уподобаннями. До речі, канадське місто Гамільтон, де розташовано Columbia International College, є прекрасною базою для тематичних навчальних подорожей, екскурсій, у тому числі, до Ніагарського водоспаду та інших визначних місць Канади, під час яких студенти «занурені» у мовне середовище, що цікаве для них і корисне. Важливу роль у підготовці викладачів іноземних мов у системі професійної освіти Канади відіграють Мовні центри, що діють у складі як коледжів, так і університетів за узгодженими програмами.

Підвищений рівень складності академічних програм з англійської мови і літератури, а також з інших іноземних мов мають Мовні центри університетів кожної канадської провінції. В цих Мовних центрах студенти отримують дуже якісну підготовку з іноземних мов, щоб приступити до програм бакалаврату, адже заняття у центрах проводять досвідчені викладачі-професори, які мають ступінь не нижче ніж доктор філософії.

На наш погляд, з педагогічної точки зору, привертає увагу навчальна діяльність викладачів і студентів університету Вікторії (University of Victoria) [2], що має репутацію справжнього «дослідницького університету», у тому числі і в галузях лінгвістики, літератури тощо. Кампус університету площею понад 160 гектарів призначено для 18 тисяч студентів, які вивчають широкий спектр дисциплін для підготовки з багатьох спеціальностей.

На факультеті іноземних мов університету Вікторії студенти можуть отримати підготовку з 20 мов народів світу, а у Центрі англійської мови (English Language Centre) діє найвідоміша у Північній Америці програма з підготовки майбутніх вчителів/викладачів англійської мови рівнів «Бакалавр» і «Magistr» [3]. Викладачі університету Вікторії за останні 30 років сформували ефективну систему навчання іноземних мов і накопичили значний методичний досвід, який доповнюється найсучаснішими комп'ютерними мультимедійними навчальними засобами та Інтернет.

Одним з визнаних у світі лідерів в галузі дистанційного професійного навчання є Канада. На її частку припадає 19% всіх світових навчальних Інтернет-програм. Великий інтерес канадців до дистанційної форми навчання має цілком логічне пояснення. По-перше, у Канаді дуже розвинута мережа якісного та «швидкого» Інтернет, а по-друге, так вирішується проблема значних відстаней до університетів, і по-третє, головне, така форма навчання дозволяє поєднувати його з роботою, що реально скорочує витрати на освіту. Наприклад, в університеті Атабаска (Athabasca University) одночасно навчаються і працюють 86% всіх студентів, що у 2,5 рази більше студентів очного навчання [3]. Перші заочні дистанційні програми (курси навчання) з'явилися у Королівському університеті (Queen's University) провінції Онтаріо ще у 1889 році, а у 1907 році такі курси розпочали діяти в університеті Альберта (University of Alberta) [3].

Зазначимо, що після Другої світової війни, в Канаді виникає свого роду бум у сфері заочної освіти вчителів іноземних мов, з причин великого потоку іммігрантів. У цей час відкриваються програми із заочної підготовки вчителів іноземних мов в університетах: Британська Колумбія (University of British Columbia), Меморіального університету (Memorial University), університету Ватерлоо (University of Waterloo) тощо.

У 1972 році в Канаді створюються два «віртуальних» університети – Athabasca University та Tele - University, а у 1978 році починає діяти Агенція Відкритого Навчання (Open Learning Agency). Ці навчальні заклади стали основою Асоціації дистанційної освіти Канади (Canada Association Distance Education CADE), яка об'єднує всі освітні державні і приватні установи та відповідні фонди. У 2000 році 12 провідних канадських університетів об'єдналися у Канадський Віртуальний Університет (Canadian Virtual University CVU), який централізовано пропонує понад 2 тис. дистанційних курсів, а близько 400 з них викладаються французькою мовою.

Навчальний процес для студентів CVU здійснюють: University College of Cape Breton, Tele-universite du Quebec, Athabasca University, British Columbia Open University, Laurentian University, Royal Roads University, University of Manitoba, Universite de Moncton, Memorial University of

Newfoundland, Acadia University, University of New Brunswick, Royal Military College та інші навчальні заклади.

Важливо підкреслити, що CVU «спеціальних» дипломів і сертифікатів не видає. Цей обов'язок покладено безпосередньо на університети, що об'єдналися. Віртуальний Університет координує навчальні програми та вимоги до якості освітніх послуг, що надають відповідні університети. Студенти Канадського Віртуального Університету можуть безкоштовно «слухати» курси у всіх «своїх» університетах та в інших університетах Канади, які теж визнаються.

Так, наприклад, у Відкритому Університеті Британської Колумбії (British Columbia Open University) діють професійні курси з підготовки вчителів іноземних мов і більше 20 відповідних бакалаврських програм.

Університет Лауренція (Laurentian University) пропонує професійні курси і 23 програми на отримання ступеня бакалавра вчителя/викладача іноземної мови (відповідно, іспанської, італійської, арабської та ін.). Загальне викладання ведеться як англійською, так і французькою мовами за бажаннями студентів.

Студенти, які навчаються фаху викладача іноземної мови за віртуальною формою підготовки в університеті Манітоба (University of Manitoba), отримують ступінь бакалавра-викладача іноземної мови та мистецтв (Bachelor of Foreign Language and Arts) із спеціалізаціями у географії, історії, політології, психології, соціології та інших дисциплінах [2].

Зазначимо, що вищу освіту у Канаді можна на вибір отримувати англійською чи французькою мовами. Наприклад, університет Tele-Universite провінції Квебек пропонує понад 30 програм з іноземних мов для педагогів, освітнього адміністрування, комунікацій тощо. У франкомовному університеті Universite de Moncton діють програми з підготовки бакалаврів-викладачів іноземних мов у спеціалізаціях освітнього менеджменту, бухгалтерської справи, геронтології тощо.

Вражаючими є можливості університету Athabasca University, де діють понад 100 програм із заочного (віртуального) навчання іноземних мов, а 63 з них дають можливість отримати ступінь бакалавра-викладача іноземних мов або магістра. Студентам університету пропонуються розширені і комплексні програми підготовки вчителів/викладачів іноземних мов, які можуть викладати гуманітарні, природничі та соціальні науки. В університеті діє одна з найстаріших он-лайн програм для підготовки вчителів/викладачів іноземних мов з отриманням ступенів бакалавра і магістра (B, M) А мистецтв, яку було розпочату у 1994 році.

Також важливо підкреслити, що більша частина університетів Канади, у тому числі, й віртуальних, вимагають від студентів очної (особистої) присутності на всіх заняттях як в аудиторіях, так і в режимах реального часу (он-лайн), а особливо на завершальних підсумкових атестаціях та іспитах. Ці умови зазначаються в індивідуальних планах підготовки кожного студента, але, якщо студент не претендує на отримання диплома і ступеня «Бакалавр» за фахом вчителя/викладача іноземної мови, а хоче лише підвищити свій рівень знань іноземної мови за своєю роботою, або для загальної освіти, то від нього цього не вимагають і студент працює за спрощеною програмою.

Таке гнучке функціонування системи підготовки викладачів іноземних мов у Канаді створює умови для якісного підвищення кваліфікаційних рівнів та отримання науково-педагогічних ступенів працівників навчальних закладів у продовж всієї кар'єри, що стає позитивним досвідом для України у питаннях модернізації професійної освіти викладачів іноземних мов відповідно до жорстких вимог інтеграції та глобалізації.

Джерела інформації

1. University College of Cape Breton – Режим доступу: <http://www.uccb.ca>
2. Tele-universite du Quebec – Режим доступу: <http://www.telqu.uquebek.ca>
3. Athabasca University – Режим доступу: <http://www.athabascau.ca>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

- Бабенко Марина Олегівна* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, заст.. декану ФТОВ
- Бабенко Є.Г.* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент
- Браташ Олена Олексіївна* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри ГіОП
- Бледнов Іван Федорович* – Дніпропетровський національний гірничий університет, кандидат філософських наук, доцент кафедри Філософії, м. Дніпропетровськ.
- Білецька Людмила Леонідівна* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.
- Булатов Ю.В.* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент
- Василенко Анатолій Іванович* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.
- Ворона В.С.* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка
- Воронає В.С.* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка
- Ворошилова Дар'я Юрьевна* - учениця 11 класу багатопрофільної гімназії г. Красноармійська
- Гого Володимир Бейлович* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», зав кафедри Природничих наук, доцент, доктор технічних наук
- Горячева Тетяна Володимирівна* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Інженерної механіки
- Горькова А.О.* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка
- Гришина А.В.* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка
- Данильчук Оксана Миколаївна* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Природничих наук
- Дяченко Наталія Іванівна* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.
- Дюбо Д.Ю.* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студент
- Исаєва А.А.* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка
- Ісаснєв Олександр Олександрович* – директор Центру підвищення кваліфікації КП ДонНТУ, старший викладач кафедри ГіОП
- Ісаснєв К.О.* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студент
- Коваленко Юлія Олександрівна* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, доцент кафедри Економіки

Коломосьць Олександр Володимирович - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки

Козинець Т.О. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Кругова Ю.О. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Латпо Ірина Миколаївна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри Інженерної механіки

Лісовенко Олександр Геннадійович - учень КМЛ «Надія»

Михалко М.Ю. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Моїсєєнко Лариса Миколаївна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, доцент кафедри Соціально-гуманітарної підготовки, кандидат історичних наук.

Муза Дмитрій Євгенєвич - ГВУЗ «Донецкий национальный технический университет», заведуючий кафедрой философии, доктор философских наук, профессор

Нємцева Наталія Сергіївна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Нємцев Едуард Миколайович - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри ЕМА.

Никифоров М.А. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент

Онанко Татяна Викторовна - учитель английского языка лицея «Надежда», учитель-методист

Паринцева Н - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Пархоменко Марина Миколаївна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Пермінов Олександр Васильович - викладач історії та правознавства багатoproфільної гімназії м. Красноармійська, вчитель вищої категорії, вчитель-методист, «Відмінник освіти України», голова міського методичного об'єднання вчителів історії та правознавства

Попов А.А. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент

Прудник О.В. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Ревенко Елена Витальєвна ученица 11 класса, Красноармейского городского лицея «Надежда»

Романій Світлана Миколаївна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Рустамова Г. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Рязанцев Микола Олександрович - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, доцент кафедри Розробки пластових родовищ, кандидат технічних наук

Рязанцева Анастасія - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Самофалова Тетяна Володимирівна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Серієнко Людмила Григорівна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, кандидат педагогічних наук, доцент, декан ФТОВ.

Сердюк І. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студент

Сименко Олена Василівна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», заступник декана ФТОВ, доцент, кандидат технічних наук

Сироватченко Вікторія Олексіївна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», старший лаборант кафедри Природничих наук

Соколенко С. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студент

Солодовник Тетяна Валеріївна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Скалозуб Олена Миколаївна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Скорик А.Т. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Сташко О.С. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент

Стельмаш А.О. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Татарикова Д. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Тонкий Д.В. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Фоміна Аліна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Фоміна Аліса - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Хацько Д.С. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Хоруженко Христина Анатоліївна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, доцент кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Циганок К.В. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Чепкова О.С. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Черкавська Тетяна Михайлівна – Дніпропетровський національний гірничий університет, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки

Шинкаренко Ірина Валентинівна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки, викладач-методист, «Відмінник освіти України».

Школяренко Ольга Олександрівна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, кандидат економічних наук, доцент кафедри Економіки.

Щербакова К.О. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Щербак Ю. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Яцюк Микола Миколайович - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, заступник декану ФТОВ, старший викладач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки

Наукове видання

**ФІЛОСОФСЬКО - ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ
СВІДОМОСТІ ТЕХНІЧНОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ**

Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції

м. Красноармійськ, 14 березня 2013 р.

*Комп'ютерна верстка
та обкладинка:*

О.П.Пославська